

NEW
1970
2014 №8

საქსტაგის და
საქსტაგის
ფუხნაღი

№ 8 (16) ოქტომბერი, 2014 წელი
ფურცელი 2

საქსტაგ

ახალი

ნომრის ავტორები
ერაკლე დილსაძე & დომინიკ ირტენკაუფი

კოფია
პაპო სვიმონიშვილი
ზვიად რატიანი

პროზა
ქეთი ჯაყალი

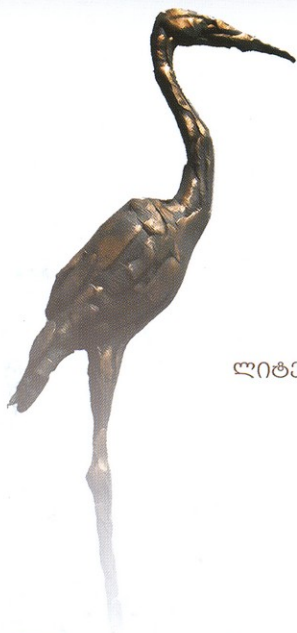
კრიტიკა
ნიკოლოზ აბლაძე
ლელა ქოძელაშვილი
ანდრო ბუაჩიძე

ისტორიები
ზაზა აბუნიანიძე უსლოვი ყაზაგაძე
დალილა გოგია ტაღი. სიღვინა. ასია.

Dominik Irtenkauf

ახალი თარგმანები
ტ. ს. ელიოტი
ფრიდრიხ დიურენმატი
უმბერტო ეკო

ნელი

ლიტერატურული კონკურსი

კივისი GPC

ნაწარმოებები მიიღება 2014 წლის
3 ნოემბრიდან. დამატებითი
ინფორმაციისთვის ეწვიეთ ვებგვერდს
www.lit.ge

საპარტეზლოს კულუბრისა
და კაბლუთა ფასისა
სამინისტრო

ქურნალი გამოდის საპარტეზლოს
კულტურისა და კაბლუთა ფასის სამინისტროს
გზარდაჭერით

ნომრის ავტორები

ერეკლე დეისაძე

ეპა ძეგანიშვილი – ერეკლე დეისაძის ოქრო და ვერცხლიც 5
ერეკლე დეისაძე – ლექსები 10
ზაზა კოშკაძე – რაც ეკოს უნდა 12
ერეკლე დეისაძე – გემრიელად მიირთვით (მონოპიესა) 13

დომინიკ ირტანაშვილი

ავტორის შესახებ 21
დომინიკ ირტანაშვილი – გივი მარგველაშვილი – სიტყვა,
წარმოთქმული სუფრაზე კავკასიაში გამორეცხული
გერმანელის მიერ (გერმანულიდან თარგმნა შორენა შამანაძემ) 23
დომინიკ ირტანაშვილი – ლევან ჭოლოშვილი – „ჭეშმარიტება უნდა
გამყლავდეს!“ (გერმანულიდან თარგმნა თამარ კოტრიკაძემ) 29
დომინიკ ირტანაშვილი – გივიმარგველაშვილი: ხნიერი მკითხველის
სიკვდილზე (გერმანულიდან თარგმნა თამარ კოტრიკაძემ) 34

პოეზია & პროზა

პაკო სვიმონიშვილი – გამოუქვეყნებელი ლექსებიდან 37
ზვიად რატიანი – ფრაგმენტი წიგნიდან. შესავალი 38
ძმები ჯაყელი – საიდუმლო სტანსები (მოთხრობა)

კრიტიკა

ნიკოლოზ აბლაძე – „კმაყოფილი ვართ
მაგ წიგნით...“ 49
ანდრო ბუაჩიძე – სიზმრის ძაფები 54
ლელა კოდალაშვილი – ბოლოს და ბოლოს
რას ვითხოვთ პოეზიისგან 58

პროექტის ავტორი:
ვაჟა წონგლაშვილი

მთავარი რედაქტორი:
ჟოთა იათაშვილი

რედაქტორი-სტილისტი:
ლელა კოძალაშვილი

დიზაინი და დაკაბადონე:
ნიკა ხვამელიძე

სარედაქციო კოლეგია:
დავით ანდრიაძე
ბიკა ემგვაშვილი
დათო ტურაშვილი
ეკა ქვენიშვილი
ზაზა შათირიშვილი
დავით ჩიხლაძე
ბიკა ხაფური

ნომერზე მუშაობდნენ:
ერეკლე ღმრისაძე
ეკა ქვენიშვილი
ზაზა ქოშკაძე
შორენა შამანაძე
თამარ კოტრიასაძე
ზვიად რატიანი
ქეთო ჯაყელი
ნიკოლოზ აბლაძე
ანდრო გუაჩიძე
ლელა კოძალაშვილი
ზაზა აზვინიძე
დალილა გოგია
ანი კოვალიანი
გაია შენგელია
ნინო ჩართოლანი

ისტორიები

ზაზა აზვინიძე – უცნობი ყაზბეგი 63
დალილა გოგია – ტედი. სიღვია. ასია. 79
ტედ ჰიუზი – ლექსები (ინგლისურიდან
თარგმნა დალილა გოგია) 90

ახალი თარგმანები

ტ. ს. ელიოტი – მაკავიტი – გრძნეული კატა
(ინგლისურიდან თარგმნა ანი კოვალიანმა) 98
ფრიდრიხ ღიურენშტეინი – ღამეული საუბარი
ჯალათთან (რადიოპიესა)
(გერმანულიდან თარგმნა
მაია შენგელიამ) 99

უმპერტო ეკო – ორიოდ სიტყვა
„ვიკილიქსის“ შესახებ
(იტალიურიდან თარგმნა
ნინო ჩართოლანმა) 106

4

5

გამომცემლობა – „საუნჯე“

მის.: ალ. ყაზბეგის 32/34

ტელ.: 2141214, 2395587, 2397188

Skype: saunje_saunje

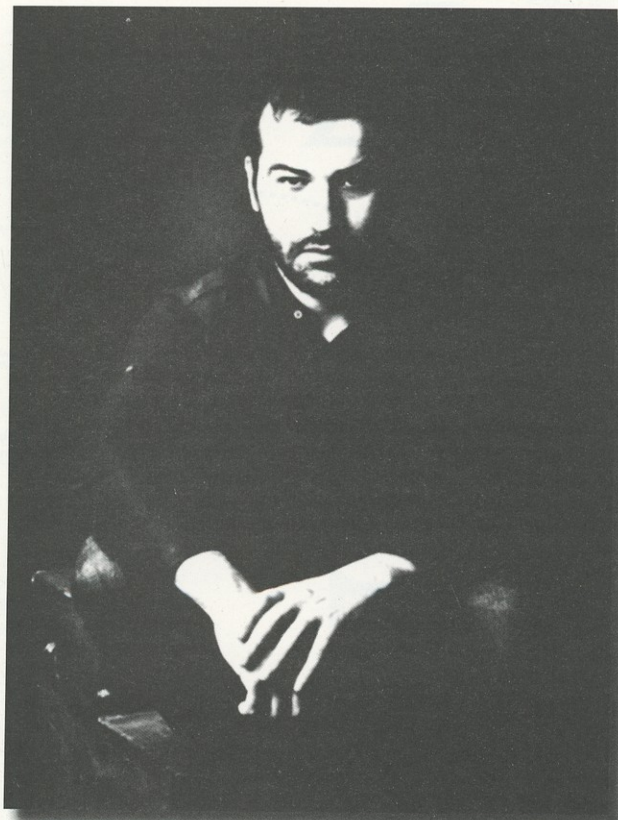
ელ-ფოსტა: saungeo@gmail.com

Facebook: გამომცემლობა საუნჯე/Saunje publishing <http://www.facebook.com/saunjee>

www.saungeo.ge

სომხის ავტორები

1

ՈՇՈՐԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ოქრო და პერცხლი

კაქვანშილი

ერეკლე დისაძეს ვერცხლის ქუჩაზე შევხვდი. მეგობართან ვიქნები და აქ ვილაპარაკოთ. დასაწყისი მომწონა. ხშირად არ დავდივარ ვერცხლის ქუჩებზე. თან, წარმოვიდგინე, რომ მართლა ვერცხლის იყო. აი, ასფალტის მაგივრად წამდელი ვერცხლი ეგო ძირს. ისე, ვერცხლი უფრო გიყვარს თუ ოქრო-მეთქი, პირველიც ეგ ვითხებ და, ოქრო, რადგან უფრო ძვირი ღირსო, არც დაფიქრებულა, მიპასუხა.

მერე მისი მეგობრის პატარა სამზარეულოში აღმოვჩნდი. ჩაისთვის წყალი დაადგა. ჩაიდან აშიშინდა. ქუდი არ მოუხდია, მხოლოდ სათვალე მოიხსნა და ასე დაიწყო. ჩაი და სიგარეტი სულ მოიძებნება, ამბობს ერეკლე. ან მეგობარი მოცემს, თუ არ გაქვს. სანერად ესეც საქმარისია. მოკლე კითხვა-პასუხის რეჟიმში ვართ. დისაძეს გრძელი მონოლოგები ისედაც არ უყვარს. პოეზიაშიც ასეა. ბაც და სამი სიტყვა გადაბმულია. უცებ ეფექტები მოსწონს. არც ვაპირებ ჩვენი ინტერვიუ სხვაგვარად გადავწერო. სტილი – სტილია.

დღეს როგორი დღე იყო?

წუხელ ცოტა ვიჩხუბეთ ქუჩაში. ვიღაც აგვიშარდა. დღეს არა უშავს. თან, ეს დღეები, ახმეტელის თეატრში რეპეტიციები მაქვს დიდიდან.

თეატრში ეგ რაღაც ახალია.

კი. მეც მომწონს. რეჟისორი ვლადიმერ სნეგურჩენკო, პოეტი, მწერალი და დრამატურგი. აქ გავიცანი, საქართველოში. ცოტა ხნის წინ არტ-ბანაკში ვიყავი, მანამდე კი რაღაც ფესტივალში ჩატარდა, მშვიდობის მატარებელი ერეკლე. საქართველოს ქალაქებში დავდიოდით და იქ ვაწყობდით კონცერტებს და გამოვლავლებდით. მერე მე ამ არტ-ბანაკს შევეუბოდი. აი, აქ შევხვდი ვლადიმერს, რომელმაც ირაკლი კაკაბაძის პიესის, „დედა კურაისი“ კავკასიური ვერსია დაწერა, მე კი მუსიკა დავეწერე და ასე გავაკეთეთ ერთობლივი პერფორმანსი. შემდეგ, როგორც აღმოჩნდა, ჩემმა მეგობარმა, ახმეტელის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელმა, ირაკლი გოგიამ გადამეყვია, რომ ვლადიმერის პიესა ახმეტელის თეატრის სცენაზე დაედგა, ოღონდ თავად ის რომ ყოფილიყო რეჟისორი და ასე დაიდრა.

და რას აკეთებ ამ სპექტაკლში?

თეატრის გამოცდილ მსახიობებთან ერთად ვთამაშობ. მსახიობის ეს „ობრაზი“ მაინც მოვირგე მე მგონი. რეპეტიციებზე დავდივარ და ასე. ეს ექსპერიმენტული დადგმაა, პოსტ-პანდრამა, სცენა სულ სიბნელეში იქნება, მაყურებელი მხოლოდ დეტალებს დაინახავს. მთავარი კი ისაა, რომ ეს არის ქართულ-ევროპული მესიჯი რუსეთის იმპერიის წინააღმდეგ. სპექტაკლს „წრდილობის ციკლი“ ჰქვია. მე ჩემი სიმღერებით გამოვდივარ: სისტემა უნდა დაინგრეს, იარე, რაც მამას უნდა... ოღონდ ქართულ საკრავებზეა გადატანილი ეს ყველაფერი. მაგალითად, ერთ

სცენაში ფანდურზე ვუკრავ. ეს პოეტური პიესაა, სულ სლოგანებით დაწერილი. ამან მიმიზიდა.

ახალი იმიჯია, ხო?

კი. თან მე სიახლე ძალიან მიყვარს. ყველაფრის კეთება, სადაც საშუალება მეძლევა, ხალხს ჩემი თავი სხვა, ახალი მხრიდან დავანახო. არ მიყვარს, როცა ერთ კონკრეტულ რამესთან ასოცირდება ავტორი.

მიზეზი არ არის, მალე გებზრდება ყველაფერი თუ უზარალოდ მრავალფეროვნება გიყვარს?

ერთი ის, რომ მრავალფეროვნება მიყვარს. თან ისიც, რომ როცა ერთ კონკრეტულ მოქმედებასთან ან კონკრეტულ ტექსტთან ასოცირდები და ეს წლების განმავლობაში გრძელდება, თითქმის ხავსი გეძება და ეს შენვე განუხვებს. ადრე თუ ქუჩაში ვიღაც უცხოები ჩემზე ამბობდნენ, ეს „საიდუმლო სირობის“ ავტორიაო, ახლა მესმის, როგორ ამბობენ, რომ მე „რაც მამს უნდა“ დავწერე.

ანუ პოპულარობა სასიამოვნოა შენთვის?

მომწონს, კი. თანაც, ამ ფაქტს ვიყენებ ისევე და ისეც კომუნიკაციისთვის. ჩემი მთავარი მიზანი კი არის, რაც შეიძლება მეტი მე მომეკონიკაცია ძალიან ბევრ ხალხთან. ყველას პირადად, ცხადია, ვერ გავიცნობ, მაგრამ რაღაც მსიხვს რომ აგზავნი, ამ მსიხვს ყველა ნახულობს და მერე თავად უწმდება შენთან რაღაც ფორმით ურთიერთობის სურვილი. ასე უკვე ძალიან ბევრი ადამიანი გავიცანი. ზოგს ჩემი პროზა მოსწონს, ზოგს მუსიკა, ზოგს პიკუ. ამ კომუნიკაციაში ბევრ რაღაცას სწავლობ. პირველ რიგში, საკუთარ თავს, მერე იმ ადამიანს ხასიათს, რაც აუცილებლად გამოგაგება მომდევნო რაღაცის გასაკეთებლად. ალბათ, ამიტომ არის, რომ ყველაწიარ ბუღეში მივდივარ და რაღაც დრო გჩერდები, რომ მაქსიმალურად გამოვიტყუო მასიდან სხვადასხვა ჭრილობები, ტკივილები, სიხარულიც, ხანდახან ისეთ ადგილებშიც მინერს ყოფნა, რაც დიდიდ არ მსიამოვნებს. მაგრამ ეს ჩემთვის არის საჭირო. ჩემი განვითარებისათვის.

გემოს გასინჯვას ჰგავს, ხო?

კი, გეთანხმები, ჰგავს. რაც ახალია, ყოველთვის უნდა გავსინჯო, რომ შემდგომ რაღაცები გადავფასო და გადავახარისხო. წლებთან ერთად გემოვნებაც მეცვლება, ბევრი რამ

ახლაც განახლების პროცესშია. ვცდილობ, არ ვიყო კონკრეტულ სახელებსა და გვარებზე ჩამოკიდებული ტიპი, რომელსაც ეს მოსწონს და იმის იქით მისთვის არაფერი არსებობს. მსოფლიოც რომ ყოველდღიურად იცვლება, საოცარი ტემპით. მეც ჩამოვრჩები მას, მაგრამ ძალიან ვცდილობ, რომ დავცნო.

ყველაზე სწორად ამ პროცესში რა გზებზედები?

ალბათ ისე საკუთარი ნაწარმოებები და სიმღერები. იმიტომ, რომ როცა ის იწერება და საჯარო სივრცის ნაწილი ხდება, ეგრევე ვფიქრობ ხოლმე, რომ რაღაც ახალი უნდა გავაკეთო. ის, რაც გავლილია, უზრალოდ, შეფასებისთვის გამოდგება. რაღაც პერიოდის მერე ჩანახატებივით ხედავ ერთ მთლიან სურათს, თუ როგორ იცხოვრე.

ბევრს ფიქრობ ფორმაზე?

თითქმის ყოველთვის. მაგრამ ისეც ხდება, რომ სპონტანურიც ვარ. თუ წინასწარ ვგეგმავ, მაშინ ფორმას და შინაარსს დიდი მნიშვნელობა აქვს. ზოგჯერ ერთია სუსტი და მეორე ამართლებს, ზოგჯერ პირიქით, ზოგჯერ ორივე ამართლებს. ზოგჯერ არ გამოდის, მაგრამ მაინც ასე ვუყურებ, რომ ეს პროცესია, რაც თავისთავად უკვე საინტერესოა და ეს პროცესი არის შენი მუდმივი თანამგზავრი. შენი სივრცეა, სადაც ვისაც გინდა, იმას შემიშვებ.

„საიდუმლო სირობა“ რომ გამოვიდა 20 წლის იყო. 4 წელი გავიდა, რა შეიცვალა?

პრინციპები, ვფიქრობ, იგივე დამრჩა. ჩემი აზრით, გამოხატვის ფორმები დაიხვეწა. არც შეიძლება ერთნაირად გამოხატა-დე ყველაფერი. მაშინვე უინტერესო ხდება. ხალხის რეაქციებიდან გამომდინარე ვგრძნობ ხოლმე, რა ნაბიჯი გადავდგამ. არის მომენტები, როცა მინდა ვილატები გავამწარო და ზოგჯერ პირიქით, მოვეფერო ვინმეს, ან უზრალოდ, სასიამოვნო განწყობა შევეცადო. არ მიტყდება ის, რომ მასხარა ვარ და ვგდავარ სცენაზე. ეს ჩემი ტრიბუნაა, სადაც მასხარის როლიმე თუ ვარ, ოღონდ მის ენას მე ვწერ და ეს მსიამოვნებს. საერთოდაც, მგონია, რომ სწორედ ეგაა პოეტის და საერთოდ, ხელოვანის ფუნქცია – ხალხი გაართოს და ამ გართობა-გართობაში მთავარი სათქმელი-მესიხები გაუშვას.

ადრე ამბობდი, რომ შენი მუზა ხან პრეზიდენტი იყო, ხან მთლიანაც ხელოსანად, ხალხი თუ ეკლესია. დღეს?

აბსოლუტურად ყველა და ყველაფერი. ეს შეიძლება იყოს უსულო საგანი ან ნივთი, რომელიც შეიძლება მომეწონოს და რომელმაც, შესაძლოა, შთამაგონოს. პოლიტიკური თუ რელიგიური ინსტიტუტი ან ადამიანი. ყველაფერს ვიყენებ იმისთვის, რომ ვწერო.

როგორ გგონია, რა აკლია დღეს ლიტერატურას, ხელოვნებას საქართველოში ყველაზე მეტად?

ბევრი რამ. მაგრამ პირველ რიგში ის, რომ ჩემი აზრით, ტიპები ჯერ უნდა ჩამოყალიბდნენ რაღაცაზე და მერე დაწერონ სათქმელი. ერთი მხრივ, თითქმის რაღაცას ელაპარაკებიან ხალხს, მაგრამ თან ზემოდან უყურებენ. ხალხის ზემოდან ყურების უფლება კიდევ... გასაგებია, რომ მათი ნებაა, ზემოდან შეხედვად, თუ როგორც თანასწარის ისე განიხილავ, თუმცა, მე მაინც ვფიქრობ, რომ შენს ნაბიჯს მოჰყვება ხალხის რეაქცია. თუ ზემოდან შეხედვად, მან, შესაძლოა, ექვემდებარება ნიხილ ამოვდოს ფეხებშორის.

შენ თვითონ გიყვარს ხალხი?

მე აბსოლუტურად ყველას ვუყურებ, რომ გიყვარს თანასწორს, და თუ ხალხი ბუნებრივად გიყვარს, კი მეზობლება ეს გამოთქმა, მაშინ, კეთილი იწებოდ, შენ გაანათლებ, თუ მაგას ფიქრობ, რომ ბნელია. მითუმეტეს, თუ გვარბია, რომ უფრო მეტი ხარ რაიმით. ჩემი აზრით, ხალხს აქვს რაღაც პრობლემები, რომელშიც ჩემი წვლილი მეც მიმიძღვის. ამ პასუხისმგებლობას არ უნდა გავუბრუნდე. არადა, სწორედ ეს სჭირთ ქართველ არტისტებს. სულ სხვას აბრალებენ ყველაფერს. ისედაც, თუ დააკვირდები, სულ თვითთვარაღებების რეჟიმში ვცხოვრობ. საკუთარ თავში ჩაყვინთავ და იქ პრობლემის ძენა არავის უნდა.

შენი თაობის ზოგიერთი ხელოვანი ქვეყნიდან წავიდა. შენ ჯერ არ წასულხარ. რისი ბრალა? პატრიოტიზმზეც მანიტერესებს შენი შეხედულება. როგორ გესმის შენ პირად?

რომ არ წავიდე, სიყვარულის ბრალია. პატრიოტიკი კი ჩემთვის არის ადამიანი, რომელიც თავის საქმეს კარგად აკეთებს. იქნება ეს მე-ეზოვე, რომელიც უკარგად გვის ტყუას თუ დღურ-გალი, რომელსაც ყველაფერს თავისი საქმე. პატრიოტიზმისთვის არ არის მანიცდამანიც საჭირო, ავტომატური დახოცო ვილაკები.

კარგი და, სიმღერის, გამარჯობა აფხაზეთო შენი – ს შენუელი რიმეიკიც პატრიოტიზმი?

დიახ, ზუსტად ეგ არის პატრიოტიზმი. და არის ის, მოდელირებული პატრიოტიზმი, რაც მაგ სიმღერის „სასტუმრო“ გააკეთა. რადგან დღეს ჩვენ დავინახეთ უკვე, რომ სწორედ მაგ კლიპში მონაწილე ხალხმა მოსკოვში თბილისობა აღნიშნა. ისე, კი გამიხარდა მე, რადგან ჩემი ნინათგრძნობა, და რასაც ვამბობდი მაგ სიმღერით, გამართლდა.

კრიტიკული შენი თაობის მიმართაც ხარ, თუ მხოლოდ სხვებს აკრიტიკებ?

ყველაზე მეტი მოთხოვნა შენს თავთან უნდა გკონდეს ადამიანს. ჩემი მიდგომა ეგეთია – სჯობს შენ თვითონ გააცნო შენი სახლის რე-მონტი, ვიდრე სხვას ნაწილ. ჩემთან ეს რემონტი ყოველწლიურად კეთდება.

ისე, საქართველოდან წასვლაზე ფიქრობ ხოლმე?

ხანდახან. მაგრამ მერე ვფიქრობ იმასაც, რომ მართლა მიყვარს ეს ქვეყანა და ვის დავუტოვო. ქვეყანაში მე მთავრობას არ ვგულისხმობ, ადამიანებზე ვლაპარაკობ. მე რომ წავიდე, და მისი შანსი შევგრჯერ მქონია, ჩემი მეგობრები აქ დარჩებიან. მეც ამ ჭკუჭყის და ჭკობის ნაწილი ვარ და ვერ გაძლებ ალბათ ვერსად. დღეს, ამ ეტაპზე, მირჩენია, აქ ვიყო და ვიყავო, ვიდრე სადმე წავიდე და იქიდან დავიწყო რაღაც მონ-ოდებების კეთება.

არის სადმე შენი ქალაქი?

ჩემი ოცნების ქალაქი ბრისტოლია, რადგან თორიქის ქალაქია, „მესიუ ეტეკის“ ქალაქია და ნახევარ ქალაქს ვიცნობ ინტერნეტით, ოღონდ ჯერ არ გყოფილვარ. ბერლინშიც ვიცხოვრებდი და ჰოლანდიაშიც. მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ არც ერთი ენა არ ვიცი, მაინც ვახერხებ ყველაფერთან ლაპარაკს.

რალაქ ზომ მაინც არის, რაც არ გიყვარს აქაურობაში?

ყველაზე მეტად რაც მძულს ქართველებში, ეს არის ფარი-სეველობა. მატყუარები ვართ კიდევ. სულ გმირებზე დგას ჩვენი ისტორია და დღეს რალაქ ჩმორი ხალხი ვართ. კამერას რომ დაინახავენ და სახეზე ხელებს იფარებენ და გარბიან – აი, მან-დაც ჩანს, ჩვენი ხალხი რამდენად შეზღუდულია. მიკეირს, გე-ძლევა შესაძლებლობა, რომ რალაქ შენი სათქმელი უთხრა მთავ-რობას და შენ კიდევ იმალები, მერე დაჯდები და ლაპარაკობ, რომ ეს გააფუჭეს და ის გააფუჭეს და ნნ, ნნ, ნნ, ნნ.

„საიდუმლო სირობა“ – შენ ამით დაინყე. ამით გაგიცნეს.

მაგ კრეულის ტექსტების ერთ ნივნად გაერთიანება ძალიან სპონტანურად მოხდა, სხვადასხვა ხასიათის მოთხრობებია, მა-გრამ რალაქ საერთო ხაზი აქვს იმისათვის, რომ სპეციალურად წამოიკიდო მკითხველი და ქვების სროლასაც ელოდო. ეგ გამ-იზნული ეპატაჟი იყო, იმიტომ, რომ ძალიან მეზარებოდა ბევრი მუშაობის შედეგად პოპულარობის მიღწევა. იმიტომ, რომ მგო-ნია, რომ შორი გზით არ უნდა იარო, თუ მიზანმდე მისასვლელი მოკლე გზაც არსებობს. ამისთვის კი რისკია საჭირო და კიდევ, შშიმ უნდა მოკლა. ასეც ვქენი, თუმცა, ამ დონის რეაქციას მაინც არ ველოდი. მხოლოდ მაინტერესებდა, სადამდე მივიდოდა ეს ყველაფერი.

და როცა წერდი, ვიზე ან რაზე ფიქრობდი?

არაფერზე არ ვფიქრობდი. სულ ინსტინქტებით ვწერდი და მიხდოდა, რომ დაგროვილი ჭკუჭი უზღაპირზე დამედო. ისიც შე-მემძლო, რომ სხვა მოთხრობის სახელი დამერქმია ნივანისთვის, მაგრამ დავარქვი სწორედ „საიდუმლო სირობა“. პრინციპში, მაგ მოთხრობის შემთხვევაშიც ჯერ სათაური მომაფიქრდა და შემ-დეგ ტექსტი. ვთქვი, ეს ვილაცებს გააგიჟებს-მეთქი და რეალუ-რად, სათაურის ავტორი უფრო ვარ მანდ, ვიდრე ლიტერატუ-რული ტექსტის, მაგრამ ეს ჩემი სივრცის და ტრიბუნის შექმნის მცდელობა იყო, მერე ამ სივრციდან მართალი ის რომ მეთქვა, რაც მიხდოდა. საინტერესო პროცესი იყო, რადგან ვილაცები წაუკითხავად ამიჯახუნდნენ, ვილაცებმა წაიკითხეს და – მას შემ-დეგ. მოკლედ, თავისი ფუნქცია ამ ტექსტმა შეასრულა. მე მაინც მგონია, რომ თუ სიტყვათმეთანხმება ასეთ ამბავს გამოიწვევს, ეს უკვე ლიტერატურაა.

და ყველაზე ცუდი და ყველაზე კარგი რა იყო, რაც ამ ნივნმა მოგოტანა?

ცუდი, ალბათ, მოშობლების წერეულობა იყო. ძაან იდარდეს, უფრო ჩემ მიმართ ხალხის რეაქციაზე. მომინია ასხნა რალაცების და გაბივს, მაგრამ მაინც სხვა მენტალიტეტის ხალხია. თქვს, რომ გასაგებია, რომ ასეთი ლიტერატურაც არსებობს, მაგრამ ჩემგან მაინც არ ელოდნენ თუ არ უნდოდათ, რომ ეს დამეწერა. და კარგი – მეგობრები გავიჩინე ძალიან ბევრი.

მერე გაჩნდა ახალი ნივნი, „დამლაგებელი“.

ბო. მანდ უკვე კარგი ის იყო, რომ ვინც მიყვარს და ვისაც ვაფასებ, მათგან მივიღე ბევრი კომპლიმენტი. „საბას“ ნომინა-

ციაც იყო. 60 რომანში რომ ოთხეულში მოხ-ვდება შენი ტექსტი, ეს ალბათ უკვე რალაცას იმწანეს და სასიამოვნოა. მითუმეტეს, ისეთი კონკურენტები მყავდა მაშინ, ნაირი გელაშვი-ლი და სხვები. ანუ ამ ფაქტით, რალაცანიად, თითქოს ლეგიტიმაცია მოხდა ლიტერატურულ წერეობა „საიდუმლო სირობის“ იმ უნიჭო ავტო-რის, რომელმაც სხვა ტექსტით ამ რალაც აკა-დემიურ პონტში შემოაბიჯა. ისე, ეგ ტექსტიც მაგიტომ დავწერე, რომ მეთქვა, მე, 23 წლის ტიპს, შემიძლია, დავწერო რომანია. ისე, მაინც მგონია, რომ „დამლაგებელს“ შეფუთვა ჰქონდა სხვანაირი, თორემ მასში არანაკლებ სკანდალუ-რი რამეები წერია.

ყველაზე მეტად რა არის ის, რაც ლიტერატუ-რაში გიყვარს?

ლიტერატურაში ყველაზე მეტად მიყვარს კომუნიკაციის ენა. რა ენით მელაპარაკება ავ-ტორი. ენაში ვგულისხმობ იმას, რომ, რამდენიმე ავტორის გარდა ჩვენთან არავის აქვს სურვილი, ენა გააცოცხლოს, ახალი ბარბარიზმები შემოი-ტანოს და ქართულ ენას დაამყნოს, რომ ენა არ ჩამორჩეს. ენა ხომ ცოცხალია? მაშინ მუდ-მივად უნდა განიცადეს. რა ვიცი, რაც უფრო მეტ ენობრივ ექსპერიმენტს გააკეთებ, მით უფრო საინტერესოა მწერალი. ჩვენთან დღეს ერთი საბურველია, ხანდახან ვერც ვხვდები ხოლმე, ვისი ტექსტია. პოეზიაში ბევრად უკე-თესი მდგომარეობაა ამ მხრივ. პროზა რალაც

ჩაკეტილი სიერცვა, არ ვიცი, რატომ, მაგრამ ვერაინ ჩაქას, რომ ბოლომდე გამაორღვიოს. მე თვითონ ყველაზე მეტად სოცრეალიზმი მიყვარს ლიტერატურაში. განსაკუთრებით, რუსი ავტორები. ლიონარდო, ელზაბოვი, დმიტრი პრეგოვის პოეზია საოცრებაა, სოროკინი, პელეგინის რაღაცები, ევტუშენკო... მეც, ვფიქრობ, რომ სოცრეალიზმზე ვწერ.

და შენ თვითონ როგორ მუშაობ ტექსტზე?

როცა რომელიღაც პერსონაჟს ვიღებ, მე მას ვიცნობ და მისი ხმა მესმის, როცა დიალოგს ვწერ. არა, მართლა ხედავ ამ ტიპს. შესწავლილი მაქვს მისი ხასიათი. კიდევ, წერის პროცესში ძალიან მიყვარს ლექსიკონების კითხვა: ჟარგონის ლექსიკონს ვკითხულობ, ძველ ქართულ, სინონიმების და ანტონიმების ლექსიკონებს. ვეძებ სიტყვებს, რომ უკეთესად გამოვხატო, რისი ტექსტაც მინდა. მე შემიძლია, ნებისმიერ ადგილას დავეჯდე და ვწერო, არაფერი განსაკუთრებულ ამისთვის არ მჭირდება. განმარტობა ან რამე. თუ გულით გინდა წერა, ხელს არაფერი შეგიშლის, ჩაი და სივარტე ყოველთვის გექნება ან მეგობარს გამოართმევ ბოლოს და ბოლოს.

ლექსებსაც ასე?

კი. ისე, მე პოეტად უფრო თვლი თავს, ვიდრე პროზაიკოსად, რადგან რითიც ცნობილი გავხდი, ისიც პოეტური სიტყვით შეთანხმებ მგონია და ზოგადადაც, ყველაზე თავისუფალი პოეზიის წერის დროს ვარ. მიყვარს ენასთან თამაში ლექსის წერის დროს. ზოდად, გადადევნებ, ამ ლექსებს როცა წინად გამოვიტყე, „ჟურნალიზმისტი“ დავარქე. იმიტომ, რომ წერის დროს ენასთან გაქვს სექსი. თან იკვლევ ამ ენას. ეფერები, აღაზნებ და როცა უკვე სვლდება, შენ მასში შედიხარ, მთელ შევებს უყურებ და ის კიდევ ასლდება იმდენად. როგორც გინდა, ისე გადახლართავ ამ სიტყვებს და ისეთ ფორმას მისცემ. მე ვფიქრობ, რომ ჩემი პოეზია გიფ-პოეზიაა. გიფებივითაა ჩემი ლექსები. აი, მაგალითად:

აკვაროუმის თევზებმა

კომპოტის ქილას გაკვირვებით შეხედეს.

ვერლობრის წერა ჩემთვის რთულია, ამას მიხვდი. თან ისიც მომწონს, რომ უცებ აწვევებ და გარბიხარ, დიდხანს მოსმენა და კითხვა, როგორც წესი, უზარებნათ ხოლმე. ვიდევრებშიც მინდა, ეს ლექსები გადავიტანო. ვაპირებ, რომ ვიდევრებში გადავიტანო ახლა ეს პაიკუებიც, რაღაც ექსპერიმენტი იქნება.

ახალს თუ წერ რამეს?

ახლასან დავასრულე რომანი. აგვისტოს ომზეა. „რუსული არდადეგები“ დავარქე, ჯერ უკეთესი სახელი ვერ მოვიფიქრე. მინი-რომანია. დიდი რომანების წერა მე უზარება. ეგეც მინდა, რომ ძალიან მაღე წასაკითხი იყოს, მეტრის ერთი სადგურინი სულ ბოლო სადგურამდე რომ ნახევარი მაინც გქონდეს ნაკითხული.

ომის თემა რატომ აარჩიე?

იმიტომ, რომ მე გამოვტოვე ეგ ომი. როცა ეგ ომი დაიწყო, მე მძინა და როცა გავივლიძე, მითხრეს, რომ ომი დაიწყო და მიხვდი, რამდენი ადამიანი იყო ჩემს დღეში, რამდენი გაიგებდა ჩემზე გვიან ამ ამბავს. იცო, რამდენი? ომი იყო იქ, სადაც იყო, თორემ სხვაგან ომი არავის უგრძენია. ომი იყო ჭორობის თემა, ამიტომაც მე პერსონაჟებდ ავიღე სამი მინისტრის ცოლი, სადაქლო. სოლარიუმში რომ ვეღარ დადიან, რადგან აბორემენტზე გადა გასდის, ომის გამო კი სოლარიუმი დაკეტილია

და ამაზე დარდობენ. მერე მკითხავთ: მიდიან, რომ იმარინილონ, ფსონს დებენ, ვაკეში მეტი ტანკი დადებდა რუსების თბილისში შემოსევის შემთხვევაში თუ ვერაზე და ოკუპაციისას სარკავს თუ არა ვაკე პრესტიჟული უბნის სახელს. ამ ტიპებზეა მოკლევან რომანი და ახლა რედაქტორების პროცესში ვარ.

ზოგადად, შენს გმირებს გარედან როცა უყურებ, როგორები არიან ისინი, ვინ არიან?

ჩემი გმირები ის დღისაძეები არიან, ვინც რეალურ ცხოვრებაში ვერ ან არ აკეთებენ რაღაცებს, სამაგიეროდ, ტექსტში გადააქვთ ყველაფერი. ბევრნაირ ალტერ-ეგოსებს ვქმნი. როგორი შეიძლება იყოს ყოველივე. აი, მაგალითად, შეგემთხვა უსიამოვნება და არ მოკალი კაცი, იმიტომ, რომ იგი – კაცის მოკვლა ცუდია, ამ ამის გამო ნაციყვანენ ციხეში. ეს მეველელობის სურვილი გადადის ლიტერატურაში. ის ტიპები კი, რომლებიც მკვლელები არიან, ვერსად რეალობდნენ, ჩემი ინსტინქტები კი ლიტერატურაშია გადატანილი.

რამე თუ არის ისეთი, რაზეც არასოდეს დანერდი?

მე მგონი ყველაფერზე დანერდი, რაც კი შეიძლება. რელიგიურ თემებზე წერა, ცოტა არ იყოს, მომბეზრდა, არ მინდა სულ ერთ კონკრეტულ რაღაცასთან ვასოცირდებოდე. თუმცა, ერთხელ ეთქვი ამაზე ჩემი საოქმედი და იმედი, ხალხმა გაიგო, რომ მე პრობლემა მაქვს ინსტიტუციასთან და არა რელიგიასთან. მე მგონია, რომ რელიგიას პირიქით, მაგათვან ვიცავ. მე მგონია, რომ საჭიროა ამ ინსტიტუციების რეორგანიზაცია, რადგან ხაზსმოედუბულია და მართლა არც ფასეული და უწყინარია, იმას აფუჭებენ.

მუსიკაში რა გკარნახოს წერას?

იქაც ვერა, ვინც მევასება, ისინი მკარნახობენ რაღაცებს, ისე, მუსიკაში უფრო ვარ გაცნობიერებული, ვიდრე ლიტერატურაში. დღე არ გავა, რომ სამი ალბომი მაინც არ გადმოვწერო და არ მოვუსმინო. ჩემი „ვეშმები“ პოპულარულია, „რაც მამას უნდა“, მაგალითად, 100 000 ნახარავი ასული იუთუბზე. თან ძალიან სხვადასხვანაირ ხალხს მოსწონს. ისეც ხდება, რომ რაღაც ნაწილს მოსწონს ჩემი მუსიკა და ვერ იტანს ჩემს ლიტერატურას, მაგრამ რაღაცნაირად ხან ერთს მიჰყავს მეორესთან და ხან პირიქით.

შენებს მოსწონ? დედას, მამას...

კი, დედაჩემს მოსწონს, მაგალითად.

ქუთაისში დაიბადე?

არა, წყალტუბოში. და ქუთაისში გაზიარდე. დედაჩემი სვანია, ბუნდელიანი. მამა ქუთაისელია. დედის მხრიდან დიდი ბებია მყავდა მონღოლი, ძალიან გვაგვარ, განსაკუთრებით თვალ-

ბით. ერთი პერიოდი მისი მონღოლური ფოლკლორის მოსმენაც კი დაიწყო. ქუთაისში „ზასტავაზე“ ცეცხოვრობდით.

„ზასტავა“ ქუთაისში როგორ უზნად ითვლება, როგორც თბილისში რომელი უზანი?

ეგ არის ქუთაისის ვაკე. დაახლოებით. ახლა სახლი დაკეტილია, რადგან ქუთაისთან ახლოს სოფელი გვაქვს და იქ უფრო არიან. ვენახს და ბაღს უფლის მამაჩემი და უამრავი ყვავილი აქვს კიდევ. ქუთაისში ძაან გრძელი სახლი გვექონდა, რომლის ბოლოსაც სხვა სახლი ებოძა და იქ ქურდი ცხოვრობდა. ერთი ძმა მყავს კიდევ, რომელიც პატრულში მუშაობს. თან მუსიკასაც წერს, რაღაც „მგზავრების“ სტილით. ეგ მუსიკა მე არ მომწონს, მაგრამ მე და ჩემს ძმას ერთმანეთი ძალიან გვიყვარს.

ბავშვობაში როგორი იყავი?

ყურადღების მისაქცევად ვაკეთებდი ყველაფერს. მაგალითად, ვიცი, რომ კედელს ურტყამდი თავს, თუ რამეს კი მიყიდდნენ, რაც მინდოდა. ერთხელ ექიმთანაც წამოყვანეს მაგის გამო. ალბათ ის იყო, რომ სადაც მივიდი, ყველა სივრცეში უნდა ვყოფილიყავი მთავარი. თუ არადა, იქიდან მივიდიო... მე ვფიქრობ, რომ ყველაზე მეტი რამე, ადამიანებთან ურთიერთობა, მაინც ქუთაისმა მასწავლა.

კითხვა გიყვარდა?

თავიდან არა. ერთხელ, დედაჩემმა მითხრა, დროა დაიწყო და „ტომ სოიერის თავგადასავალი“ მომცა. თან, თუ წავიკითხავდი, რაღაცის ყიდვასაც დამპირდა. დამეზარა და მოვატყუე, წავიკითხე-მეთქი. აბა, მომიყვებო. რას მოვეყვებოდი. მერე მითხრა, მეორედ ეგრე წოდარ მოიქცევი, სხვასთან ეგ ხრიკები არ გაგივო. მეც ჩაუფუჯე და უცებ ისე მომწონა, ვეღარ მოვწყდი და კარგი გემო რომ დავგრეხა, ეგ შეგრძნება მქონდა. მაგის მერე სულ ვკითხულობდი. მერე იყო გაჭირვების პერიოდები, ხანდახან საქმის ფულიც არ ყოფილა, მაგრამ დედაჩემს ენციკლოპედიები და სხვა ახალი გამოცემები გამოჰქონდა ვალით და მთელი ბავშვობა წიგნების ყულის იხდიდა. ხო, კიდევ ზღაპრები მიყვარდა. ძმები გრძიებენ. აი მანდ იყო, იმდენი სისასტიკე წავიკითხე, რომ მივხვდი, ზღაპარი არ შეიძლება ყოველთვის კარგად დასრულდეს.

თუ გახსოვს მაშინდელი შეგრძნებები, რა გიზიდავდა წიგნებში?

იცი, რას მივხვდი? ამ წიგნების წაკითხვის მერე, ქუჩაში რომ

ვიდექი, ჩემი ენა უკვე განსხვავდებოდა სხვების ენისგან. ვგრძნობდი, რომ ისინი ზრდასწავრი ნასწავლი კლიშეებით ლაპარაკობდნენ. მე მჭერნია, რომ ლიტერატურას უნდა ვუმაღლოდე ყველაფერს, სწორედ მისი დამსახურებაა, რომ ნებისმიერი რეჟისორის ადამიანთან შემიძლია საერთო ენის გამოჩახვა. და კიდევ მახსოვს, რომ მაშინვე მინდოდა გავმეადარეყავი ყველაზე სკანდალური მწერალი.

კიდევ რა გინდა?

ასე ვიყო, როგორც ვარ. ცოტა მეტი ფული თუ მექნება, უკეთესი იქნება. რაღაც პატარა სურვილებს ავისრულებდი, მაგალითად დედაჩემს და მამაჩემს გაეუშვებდი სადმე დასასვენებლად.

დღის ცხრიდან საღამოს ექვსამდე სამსახურზე გიფიქრია? იმუშავებდი?

კი, როგორ არა. ვეძებ კიდევ, იმიტომ, რომ ეგეთი სამსახური არასოდეს მქონია და ახალი გამოცდილებაა. მინდა, რომ ძილი გამიტყდეს და ადრე ავდე. მაინტერესებს, ეგ როგორია. აი, პარლამენტში ვიმუშავებდი დიდი სიამოვნებით. კანონების დანერგვაში მივიღებდი მონაწილეობას. იდეებს შევთავაზებდი. ეგენი ვერ ხვდებიან, ქვეყანას რა სჭირდება.

რა პროფესიის ადამიანი ვერ იქნებოდი?

ბანკირი ალბათ. და ყველა სხვა პროფესიაც გამორიცხულია, რაც მათემატიკას უკავშირდება. მაგრამ, პრინციპში, წერილი მენარმოება შეიძლება, გავყვიდი რამეს, აი, მაგალითად, ვაფლის სახლებს. ასეთი კეთილი ზიზნისი მექნებოდა, შუაღამოს აღარ სჯობს?

დღეს როგორია შენი დღეები. მაგალითად, ხვალ, რა მოხდება?

მე ახლა სამ ადგილას ცეცხოვრობ, ჩემს მეგობრებთან, ყველასთან ჩემი გარდერობი მაქვს და სამი კბილის ჯაგრისი. კიდევ არის სტუდია და რეჟისორები. ან ზვიგარ, კეთიხულობ, ხანდახან კვირამდე ორჯერ რესტორანშიც ვხვდები ხოლმე, ჭამა განმწმენდასავითა.

კიდევ?

კიდევ, ჩემი გოგო, მარტა, რომელსაც ეძღვნება ჩემი ბოლო დროს დანერგილი სიმღერები. ქოთნის ყვავილებს ვჩუქნი ხოლმე. და ოჯახის წევრებივით ხვდებიან ეს ყვავილები შემდეგ. კონკრეტულ დღეებს და აბმებს გასტენებენ. კარგია ასე, როცა იღვიძებ და იცი, რომ ვიღაცის ნახვა გაიხარდება, რომ ვიღაც ეგნატობება.

სახლში, ქუთაისში როდის მიიხიბა?

ბოლო დროს გავლთ ვარ ხოლმე, არ ვრჩები. იქ მორბაობას ვერ ვგრძნობ. იქ უნდა ჩახვიდე, დაჯდე და დაისვენო, მე ახლა მაგ ეტაპზე არა ვარ. მერე წავალ, როცა ეგ დრო მოვა.

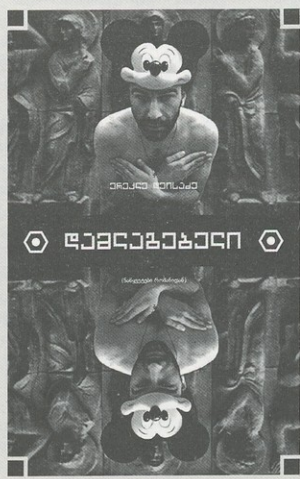
პარმალზე მდგარი გოგონების კისკისი არის არანაირი გაზაფხულის. სველი ზეწრები შაბათის მზეზე შრებიან და შრილი ფარდის ქარის მთქნარების მიზეზია. ალბათ ვეცდები, განვაზოგადო ხსენებული „ზენრები სველი“ – ამჩრქმება მიყვარს ხოლმე. უცნაურია მსგავსი ჩვევების არსებობა. ობობას ქსელი თითქოს კედლების გამჭვირვალე საღამურია. ბგერების შტორმი. აი კიდევ ერთი ნიუანსი (ეს უნდა იყოს თუ არ ვცდები ახალი ბლოზი) თუმცა ამ ნიუანსს არსებითად არა აქვს აზრი, რადგან უეცრად პურის ნაჭერს აჯდება ბუზი. გადავიტანოთ ყურადღება პურის ნაჭერზე, რომელზეც დაჯდა მდუმარების დეკორაცია, დაბნეულა, თავი ჩამოიხრჩო ნათურამ ჭერზე, და იმის ქელების ხსენებულ მწერს აღარ აცლიან.

შეიდი სრულდება... უცნაურო ლოცვებით დაღლილს დღეს სიმარტივე ისე მშვენი, ვიცი ვერ იტან. და ექვს მსგავსად როცა ვისმენ საკუთარ ძაბილს, მე მასხნდება შენი სუსტი მკლავის ფლიტა. ის პირობითად პოეზიის ინსტრუმენტი, კონცენტრირების უნარს ვკარგავ. ლამდება, შორს კი ელექტრობიძებს ვითვლი თოხნმეტს. უფრო მეტია... სკამი. მაგიდა. მაგიდაზე ოსიფ ბროდსკი დევს. თვითმკვლელობა გალუმბული ძალივით დაძრწის ოთახში. სადაც ნოსტალგია ავეჯის – ტყეა. სხეულს ვტივებ და ყელზე ამდის სურნელი ბანრის, რა უმძიმესი, რა მარტივი შაბათის დღე...

სული აორთქლდა კანიდან და ჰორიზონტს იცმევს. გრილი საღამო შიშველ ტანზე მეხება ხელით. მე ვამზუერებ მთვარის შუქზე ნესტიან სიზმრებს, და რძეგამომშრალ პოეზიას ამაოდ ვწველი. მოვარდისფრო შენს ბაგეებს გემო აქვთ სიცხის. ახლაც მწიფდება ჩემს ფილტვებში პაერი უმი... მე სიმარტოვე სასთუმალთან ქალივით მიცდის, რომელსაც ასდის ყვრნილობაზე სიგჟის სუნი. მდინარეს ხიდან დარჩენია ღია საკინძე, და გამოუჩნდა ვარსკვლავები ტანზე დაყრილი, ტანსაცმელივით როცა ჩემი კანი გავიძერე სულის წყლულებზე შევიგრძენი ქრისტე დაღვრილი. ღია ჭრილობებს ახდიოდათ სუნი ოქტომბრის, მძევლად აყვანილს საკუთარი თავი მეზარა, პოეზიაში კვლავ დაიწყო ერა ლითობის, შენი ცრემლები საფანტეგით შემომეყარა. სუნთქვა ძვალივით გამეჩხრა გამომშრალ ყელში, შემინებული საკუთარ ჩრდილს ამოეფარე, ცამ ჩვილის მსგავსად ამიყვანა ჩამომქნარ ხელში. ჩამისუტა და ძუძუსავით მანოვა მთვარე...

ცა ჰორიზონტის ჭრილობებზე იხვევდა ნაჭრებს, ქაფისფერ ღრუბლის. ქუჩა ალბათ ახლა მზის ტრეებს. (ვფიქრობ არა ვარ ბანალური, თუ „ღია ფანჯრებს“ მხატვრულ აღქმაში შევადარებ „სახლის ნესტოებს“) ზემოთსენებულ ფანჯრებიდან შემოდის დღია, ამ შემთხვევაში ვერ ვუნდებ რომელსაც სისხამს, ჩემი ოთახი არი კუბო და მინის ქილა, რომელშიც ქარი ჩამოთი ნისლეებს რძესავით ისხამს. მომწყინდა ქარი, ისე როგორც ყვითელი პრესა, ხელისფათურით დავეცმდი ცის აბლაბუდებს, დამსკდარ ტურეზში შემოდგომის მზე ჩაითესა, ამ ლექსის შექმნას ეს ნიუანსიც საფუძვლად უდევს...

ჩემთვის უცხოა ის სიმშვიდე, რომელსაც ასე რადიკალურად მოითხოვთ და გარდა ამისა, გული მერევა, როცა ვხედავ ჩამომჯდარს, სკამზე, ორეულს, რომლის ნაფურთხითაც სული აივსო. ანგელოზები ჩამოვკიდე ფრთებით სარკმელზე, როცა ამინდმა ნამოინყო მტკიცე შეტევა, ფიქრის შედეგად დავადგინე, რომ საკუთარი კანიც მიჭერს და სამწუხაროდ აღარ მეტევა. გადავიღალე როგორც მინა, ნაბრძოლი ქართან. ფარდის ფანტომი განთიადზე ქრისტეს ლანდია. მეოთხე დღეა გადაბმულად ჩემს სასთუმალთან მკვდარი ლუმივით ორმაბათის დილა აგდია. (აქ ფსიქიკური აშლილობა რა შუაშია?) უბრალოდ მინდა, მორჩილებით ერთი რამ გთხოვოთ, მე დავიშალე უჯრედებად და ნაწილ-ნაწილ მსურს, პაერი ჩამომფხიკოთ და შემეგროვოთ...

ხე მოჭრეს და მისგან ფანქრები დაამზადეს.
დადის დალილი მხატვარი
და ამაოდ ეძებს ჩრდილს.

ვეფოტოგრაფი

ქუჩა დაბერდა, ფოტოები გასცვივდა,
ძალა გამოელია და
დგას ლამიონის ყავარჯენებზე ჩაფიქრებული...

ხეებს შორის გაბმული ჰამაკი...
თითქოს გოგონამ საცვალე ჩამოინია
მუხლებს ქვემოთ.

შიში

ნუ გეშინია დედა,
ნუ კეტავ ფანჯრებს,
მე გალაკტიონი არავარ...

ნაცებმა კაცი მოკლეს
ოცნებას კაცი არ მოუკლავს.

სარეცხის თოკზე ჩამომჯდარი ჩიტი
დიდხანს უცქერდა
სამხრეთისკენ მიმავალ თვითმფრინავს...

ბუხრიდან ამოსული კვამლი
გაჩეხილი ტყისკენ დაიდრა.
სადაც ძალლი ყეფდა.

ლუკაჩი რკეული

ზღვა თითქოს ახლად გაშლილი რვეულია
გემები სასენი ნიშნები რვეულში
უნდა შევისწავლო მზერის შეკავება
კიბეზე ჩარბენა საკუთარ სხეულში.
რვეული იფურცლება ტალღებად ნაპირთან
და მინიშნებებს იტოვებს მუცელზე
რომელსაც თოლიას ნისკარტით ვიღაც წერს
სანამ შხის ჩასვლას დააქცევს ფურცელზე.

შიშის რიტუალი

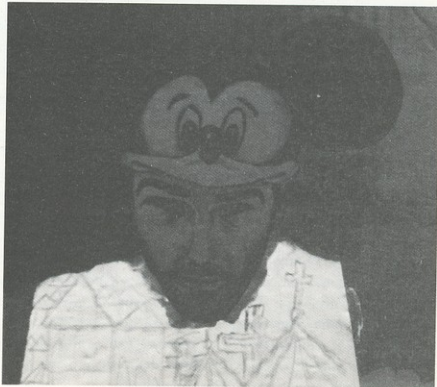
ციდან აფხეილ ვარსკვლავებით აპურებ მტრებს
დილით როდესაც ღმერთის გემო დაგრება პირში
და ჩვენი ყოფა ჰგავს მძინარე ოთახის კედელს
რომელსაც ღამით წყალიდობის ალექიებს შიში
შიშს ხომ ყველაზე უკეთ გრძნობენ სახლის ფანჯრები
მაშინ როდესაც იკაპინებს ტროტუარს ბინდი
ჩემს სილუეტზე როგორც სკამზე ისე დაჯდები
მერე კი ჩაგთვლემს როცა მოვა საღამოს შვიდი.
თვალს რომ გაახელ არ იქნები ოთახში მარტო
და საკუთარ თავს უჩემობას თუკი არ აჩევე
რომ შეგცივდება მოიხურე ნითელი პალტო
და ვარსკვლავს როგორც მზესუმზირას, ისე გაარჩე.

აკვარიუმის თევზებმა
კომპოტის ქილას გაკვირვებით შეხედეს.

დაფაზე ცარკით ხაზი გაავლო
მერე საკლასო - ფანჯრიდან
მოწმენდილ ცაზე მიმავალი თვითმფრინავი დაინახა

შენი ჯინსის შორტი
გასაძრობად გაფენილი აივანზე
ჩემი გაზაფხულის პირველი მერცხალი.

ბინ ლადენი ზოდიაქოთი ტყუპები იყო.

რაც ეკოს უნდა

ზაზა კოშკაძე

ერთი მხრივ ერეკლე დეისაძე ცუდი სიზმარია, რომლისგანაც ვერ გავიღვიძებთ. მე ის 16 წლისა გავიცანი, ქუთაისში და როგორც კი თვალეში ჩავეხედი, მაშინვე გულმა ცუდი მიგრძნო. ხოლო, დაახლოებით ერთ თვეში, როცა მეორედ ვნახე, მან ის ტექსტები მომიყვა, რომელთა დანერგაც უახლოეს მომავალში აპირებდა.

„დაგვენძრა“, გავიფიქრე მე.

ისე აგისდათ ყველაფერი კარგი. ალბათ არასდროს დაგვავიწყდება ნაცემი აქუბარდია საკუთარ სტუდიაში. და ალბათ არასდროს დაგვავიწყდება გუბაზი სანიკიძე, რომელმაც იმავე ეთერში, ვგონებ, მაშინ პირველად (სავარაუდოდ უფრო აქუბარდიას დასაცავად) თქვა, რომ ქრისტიანობა ლიბერალური რელიგიაა. ღმერთი ჩემო, თქვენი არ ვიცი, მაგრამ მე ნამდვილად არასდროს დამავიწყდება ის დღეები. მთელი კვირა მალაღობი სიტყვები მქონდა, სტრესის ნიადაგზე. ჩემი სამშობლო თვლიდა, რომ ჩემი მეგობარი, 20 წლის მწერალი, იყო სამყაროს მთავარი პრობლემა და თუ ის აღარ დანერგდა ან უკეთეს შემთხვევაში, თუ ის მოკვდებოდა, საქართველო გაბრწყინდებოდა.

ეს იყო ქაოსი, რომელიც ერეკლეს ლიტერატურულმა ენობუტმა გამოიწვია. წიგნს ერქვა, „საიდუმლო სირობა“. სასულიერო პირები იმ დროს ბიბლიაზე ხშირად ციტირებდნენ მას. ხოლო წიგნის განსაკუთრებით პერვერტულ ფრაგმენტებს ქუჩებში ავრცელებდნენ, როგორც გარყვნილების პროპაგანდის მაგალითს. ეს საოცარი შედეგია. შეიძლება ითქვას, რომ ამ პატარა ბიჭმა, საკუთარ უნიტაზში ჩაგვაყვირა თავი და ჩვენ ეს ძალიან, ძალიან, ძალიან არ მოგვწონს. ამიტომ შეგვიძლია ვუწოდოთ მას ცუდი სიზმარი, რომლისგანაც ვერ გავიღვიძებთ. ამ სიზმრებისთვის, რა თქმა უნდა, დიდი დარტყმებიც მიიღო, თუმცა გადარჩა. ახლაც მიკვირს, როგორ შეძლო ასეთ პატარა ასაკში ამხელა ემოციური სტრესის დაძლევა. ამაზე არავის გიფიქრიათ? ეს წარმოუდგენლად რთულია.

მე არ დავნერ ეკოს პროზაზე და მუსიკაზე, მიკერძოებული ვიქენები. ის ჩემს თვალწინ იზრდებოდა ამ სიტყვის ორივე გაგებით. როგორც არტისტიც და როგორც პიროვნებაც.

თუ გინდა გაიგო, როგორი პიროვნებაა ადამიანი, რომელთანაც ურთიერთობა, უნდა წარმოიდგინო, როგორი იქნებოდა სამყარო, სუპერ ძალას რომ ფლობდეს. მოდი, ასე შევხედოთ ერეკლე დეისაძეს და შევეცადოთ წარმოვიდგინოთ, როგორი იქნებოდა ერეკლეს სუპერ ძალა და რაში გამოიყენებდა ის მას. იმისათვის, რომ გავიგოთ, როგორი იქნებოდა ერეკლეს სუპერ ძალა, ჯერ აღმოვაჩინოთ მისი ძლიერი მხარე და ის აიყვანოთ სუპერ ხარისხში.

მისი გამოჩენიდან დღემდე ეს ადამიანი უამრავ ამბულაში ვნახეთ. ესენია: პანკი ეკო, რომელიც ქართულის დედაზე და მამამისზე თამამ და მხიარულ ტექსტებს მღერის; პროზაიკოსი, რომელიც წერს რელიგიურ ეპატაჟს; დრამატურგი. და მუსიკოსი, რომელიც სოციალიზმ და პოლიტიკურ კონტექსტზე მღერის.

ის მოუხელთებელია. ეს მისი თვისებაც არის და მისი გვგამაც, რომელსაც დღემდე არ ღალატობს.

ამ ლოგიკით მისი ძალა ალბათ სხვა ადამიანის სახის მიღების უნარი იქნებოდა. მეორე მიზეზი იქნება ვინმე გავლენიანი ადამიანის (სახელი დავიწყებდი) დაგმობა ძალადობას და მოახდენდა შინაგარეშ დეკრიმინალიზაციას. სულ ცოტა ამას მაინც გააკეთებდა. ის მოხდებდა, რაც ეკოს უნდა, შენაბამისად, სამყარო იქნებოდა ბევრად უკეთესი, ვიდრე დღეს არის. მე ამის მჯერა.

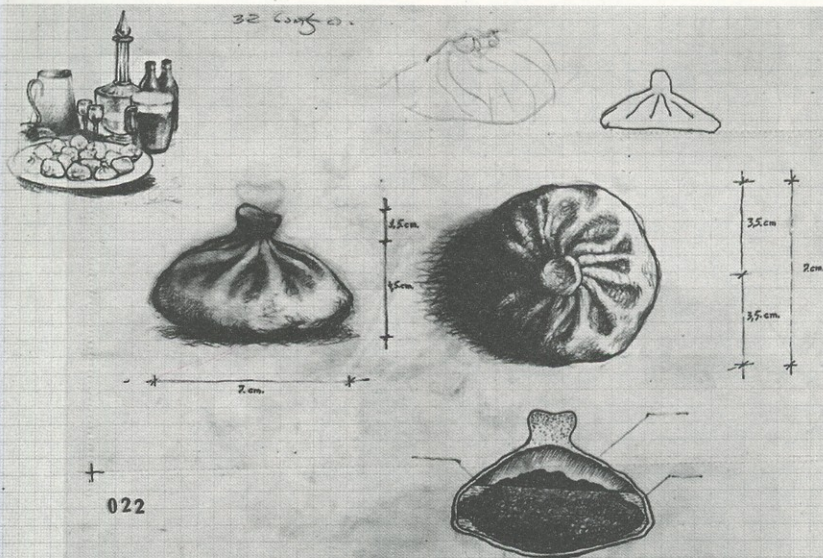
ერეკლე დეისაძის ახალი ტრანსგრესიული რომანი „დამლაგებელი“ სხვადასხვა პერსონაჟის მიერ გადმოცემული, ერთ სივრცეში მომხდარი მოვლენის ქრონიკაა; ამაზეც იმის შესახებ, „თუ როგორ მოკვდა ლიტერატურა“. მწერლების მისტიკურ გაქრობასა და მასთან დაკავშირებულ ამბებს გამოცემლობის მდივანი და დამლაგებელი მოვითხოვბები და მომხდარი მოვლენების ფონზე, ცხადი ხდება, რომ „დამლაგებლის“ სახით, საქმე გვაქვს საზოგადოებრივ სატირასთან. პოპ-კულტურის ციტირებით, პორნო-ესთეტიკისთვის დამახასიათებელი ნიშნებით, თხრობის მინიმალისტური მანერით, დინამიური მონტაჟებით თუ საზოგადოების კრიზისის ამსახველი ელემენტებით გაჯერებული რომანი, რომელმაც შეიძლება მელიოდრამის პაროდით ზოგჯერ აღმოდგარიც ფილმების გაგავსებინა და ჩაკე პლანნიკის პროზაც, სასვსა მოულოდნელობებით, რაც წიგნს ერთი ამოსუნთქვით საკითხავს ხდის და დეტექტიური ამბების ამოსხმასთან ერთად, მკითხველს გამოიმუხლებლად იქცევა. მთავარი პერსონაჟი კი სულაც არ უნდა ვეძებოთ იქ. სადაც თავიდან გვგვარა – არამედ ის იმ ტრანსგრესიულ მემამოხეთა რიგებშია, რომლებიც საზოგადოების მიერ თავსმოხვეულ ნორმებს უპირისპირდებიან.

გაგა ლომიძე

გემრიელად გირთვით

(მონოპიესა მსახიობი ქალისთვის)

პიესას საფუძვლად უდევს ნამდვილი ამბავი

კობე სულაბერიძის ნამუშევარი

ქალი: არ გირჩევთ დაიწყოთ ხინკლის მომზადება დიდი დიამეტრის ცომით. გაინაფეთ ხელი პატარა ხინკლების შეხვევით. ხინკლის ცომის დიამეტრი უნდა იყოს დაახლოებით 13-15 სანტიმეტრი.

მოიმზარაგეთ შემდეგი ინგრედიენტები:

საქონლის ხორცი 250 გრ.

ლორის ხორცი 250 გრ.

ხაზვი 150 გრ.

ქინძი 20 გრ.

ფქვილი 1 კგ.

მარილი გემოვნებით

მწვანე წიწაკა 1 ცალი.

ნიორი 2 კბ.

მიგთავისთვის საკუბ მანქანაში გაატარეთ: ხორცი, ხახვი, ნიორი, ქინძი და მწვანე წინაპი, ფარშს დაამატეთ დაახლოებით 1 წაის ჭიქა გადადუღებული წყალი, რათა მსუყე და წვნიანი იყოს. სასურველია ხორცი გაჩეროთ მაცივარში ნახევარი საათის განმავლობაში. ცომი რაც შეიძლება თხლად გააბრტყელეთ და შესვვეამდე ხორცი ცომის ცენტრში მოათავსეთ. ხინკალი უნდა მოხარშოთ მარილიან ადუღებულ წყალში, ამოტვიტვების შემდეგ ადუღეთ კიდევ სამი წუთის განმავლობაში და ამოღების წინ დაასხით ცივი წყალი. ამ შენახვებაში ხინკალი არ მიეწებება ერთმანეთს და ცომი პრილაფ გამოვა.

რაც შეეხება ნაოჭებს: რამდენი ნაოჭი უნდა ჰქონდეს ხინკალს? 15, 17, 19 თუ მეტი? რა თქმა უნდა მეტი. უფრო სწორად, არც მეტი არც ნაკლები – 28. როგორც იმ მითიულურ ლექსშია “ტიპალო ხაჭოს ხინკალი ოცდარვა ნაოჭიანო”

ოცდარვა საკრალური რიცხვია. მეცნიერები ამტკიცებენ, რომ ხინკალი თავისი ნაოჭებით წააგავს ბორჯღალს. ჩვენითვის, ქართველებისთვის ბორჯღალი არის მზის, სიცრცხლის, მარადიული მოძრაობის სიმბოლო. სფეროს დიდ წრეზე შემოვლას მზე (ოცდარვა წელიწადს ანდომებს. ხინკლის კუჭი მზეს ნიშნავს, ნაოჭები სხივებს. ჩვენი წინაპრები ხინკალს კვირა დღეს ანუ „მზის დღეს“ ამზადებდნენ. კვირა დღეს ძველქართულად „მზისა“ ანუ „საუფლო დღე“ ერქვა.

წინაპრებისგან განსხვავებით ჩემი პირველი ხინკალი ორშაბათს მოვახვით, ალბათ ამიტომაც არ გამომივიდა.

ლევნდა ხინკლის წარმოშობის შესახებ პირველად ბებიამ მიაშმო: თითქოს ცემისგან კბილებჩამტყრულ ძმას დამრბილი კერძი მოუშადა და ხინკალიც ასე შეიქმნა. მაშინ მეც უკბილო ბავშვი ვიყავი, რომელსაც ბებია ზრდიდა. ეს ლევნდაც ალბათ ამიტომ დამახასიათებდა. ბავშვობის მეგობრები ყველაზე მძაფრად კულინარიას უკავშირდებო. ბებიჩემისგან უმარავი კერძის მომზადება ვისწავლე, დროთა განმავლობაში ძილის წინ ნაკითხული ზღაპრები კულინარიულმა რეცეპტებმა ჩაანაცვლა.

სკოლაში კარგი მოსწავლე ვიყავი. ფანტასტიურად ვწერდი. განსაკუთრებით კარგად თავისუფალი თემები გამოდიოდა. მასხვოს, ერთხელ, მასხვალბეულმა საშინაო დავალებად ასეთი თემა მოგვცა – „ჩემი მომავალი პროფესია“. ბევრი არ მიფიქრია, ავდექი და დავწერე. მზარეულობა მინდა-მეთქი, მზრუნველი ქმარი-მეთქი, თუ ღმერთმა ინება, ოთხი ჯაჟაკი, სახელებიც მოვიტყუებული მქონდა, მარა მაგას ხო არ დავწერდი. სამზარეულოში ფუსფუსი, თავს შევი-ნახავ, სახეს მოვუვლი, ნაოჭები სახზე არ მიყვარს,

თორე ხინკალს კი უხდება, ჩემი ქმარი დალოლო რომ მოვა, ბების ნასწავლი რეცეპტით 28 ნაოჭიან ხინკალს მოვუზიზავდ-მეთქი, სტუდენტობის დროს ვინც-მეთქი, ღიმლიანი დიასახლისი...

დამცინეს. გათხოვება უნდაო. კლასის დამრიგებელმა ბებიჩემი დაიბარა, ბავშვს ყურადღება მიაქციეთ, უცნაურ თემებს წერსო. ვერც მასწავლებლის სიმკაცრემ და ვერც კლასელების ხანგრძლივმა დაცინვამ ვერ გადამაფიქრებინა და სკოლის დამთავრებისთანავე უნივერსიტეტში სწავლის გაგრძელებაზე არც წაფიქრია, ისე ჩავივრცადე მზარეულის კურსებზე. სწავლას ალოო მაშინვე ავუღე და უმარავი ეგზოტიკური კერძის მომზადება ვისწავლე. მაგალითად: როგორ დააქუცმაცო ტრატორია ნაჩოსის, კესადილის ან ტრისტალოს მისალხად, შესანიშნავად ვახვევდი სუშის, ყველაზე უკეთ ვასაბი გამომიდიოდა, წარმატებით ავითვისებ ორმოცამდე იტალიური პასტის და პიცის მომზადების რეცეპტი, თუმცა, ხორცთან ურთიერთობა განსაკუთრებულ სიამოვნებას მანიჭებდა.

თანაც ჩვენიარ ტრადიციულ ქვეყანაში, რა გასაკვირია, რომ გერმანულ კომბოსტოზე და კარნე ასადოზე მეტად ხინკალი ფასობს, ჰოდა მეც ავდექი და თბილისის ერთ-ერთ პატარა სახინკლოში დავიწყე მუშაობა, ყველაფერი ქართულის კეთებას გადაჩვეული ვიყავი, მაგრამ ბებიას ნასწავლი რეცეპტები მაღევვე აღვიდგინე. სამსახურს ალოო მშვენიერად ავუღე, შაბათ-კვირის გარდა ყოველდღე ვმუშაობდი. ჰატარა სამზარეულოში სამი ქალი ძლივს ვეტყვოდი, ყველას უკვირდა, ასეთმა ახალგაზრდამ ამდენის სწავლა როგორ მოასწარიო, უფროსთანაც თანადი დამოკიდებულება მქონდა, ისეთი კაცი იყო, ნაბილი, უზრეტნეზიო, თანამშრომლებს პატივისცემით გვექცეოდა, ტყუილი არ უყვარდა, ხელფასს ყოველთვის თავის დროზე გვაძლევდა. ბევრი არაფერი, მაგრამ თავი დაგქონდა, ჩემთვის გვსწავლიდა და სხვას ხელეში არ ვუყურებდი. ბედნიერი ვიყავი, ყველას ხო არა აქვს იმის ფუფუნება, საყვარელი საქმე აკეთოს. შაბათ-კვირას თანამშრომელი ქალბერი ერთად ვიკრიბებოდით, ყავას ვხანძავდით, ჭიქაში ვინდევობოდით. მოკლედ, არაფერი ისეთი განსაკუთრებული არ ხდებოდა. ჩვეულებრივად ვცხოვრობდი. მუდმივი კლიენტები ვყავივარ, ყველანი კმაყოფილები იყვნენ. ერთი კაცი დადიოდა სულ, გაფედობდა ჩემს მოხვეულ ხინკალზე, ყოველ საღამოს მარტო იჯდა, 25 ხინკალს უკვეთავდა და თვალისდახამამებაში ჩვენი გაგზავნილი ხინკლის 25 კუჭი გვიბრუნდებოდა უკან. ან-გარიშს რომ მიუტანდნენ, გიშავს იხილდა და ამბობდა, რაც ზედმეტია, მზარეულს მიუტანეთო. ის ფული მე მეკუთვნოდა, მაგრამ გოგოებსაც ვუნაწილებდი. ხუმრობით მარჩენალი შევარქვით.

იმ თვის ბოლოს, მახსოვს, თებერვალი იყო, ჩვენმა უფროსმა გამოგვიცხადა, მომდევნო თვიდან საუკეთესო თანამშრომლის პრემია დაირიგებათ. რაღაც-ნაირად გავხალისდით, მეტი სტიმული მოგვეცა, თავდაუზოგავად ემრომობდით და იმდენი ვქენი, მარტის საუკეთესო თანამშრომლად მე დამასახელეს, პრემიაც დამირიგეს და მეორე დღეს ფოტოგრაფი დაბარეს, სურათი უნდა გადაგიღოთ, ლამაზ ჩარჩოში ჩავსვით და შესასვლელი დავკიდოთო. გოგოებმა დილიდანვე სალონში ადრე ჩამწერეს, თმა დამეარცხნეს, თვალები და ტუჩები შემიღებეს, ტანსაცმელი შემიირჩეს და ტაქსით მიმიყვანეს სამსახურში. მალე ფოტოგრაფიც მოვიდა, სამსახურის აბრასთან დამაყენეს და ფოტო გადამიღეს. მეორე დღეს ჩემმა უფროსმა დაპირებულ სამეგრე მართლა ლამაზ ჩარჩოში ჩასმული მოიტანა ჩემი სურათი და კედელზე დაკიდა. ფოტოში კარგად გამოვედი, თვითონ ფოტო არ ვარგოდა, უკან მენიუს ჩამონათვალი ჩანდა, ხინკალი 60 თეთრი, ქაბაბი, 2,50, მწვანე 8 ლარი, მაგრამ მე ნამდვილად კარგად გამოვიყურებოდი.

რამდენიმე დღის შემდეგ 25 კუჭს მიმტანმა ხელსახოციც შემოაყოლა, რომელზეც ტელეფონის ნომერი და სამი სიტყვა „რა ლამაზი ყოფილხარ“ ეწერა. მიმტანმა მითხრა, შენი ფოტო ნახა და გადაირია, ასეთ ხინკლებს ეს პატარა გოგო როგორ ახვევსო. სამზარეულოში უნდოდა შემოსვლა და დაცემი არ შემოეშვა. ძაან ბევრი ვიცინეთ გოგოებმა. ბედი გავცხსნათ, მეხუბრებოდნენ. მოკლედ, იმ დღეს ბევრი ვიცინეთ და მეგონა, ეს ამბავი ასე დამთავრდებოდა, მაგრამ საქმე არც ისე მარტივად აღმოჩნდა, მე რომ მეგონა. მარჩენალმა სიარულს მოუხშირა და ყოველდღე წერილებთან ერთად ნაირ-ნაირ საჩუქრებს მიგზავნიდა სამზარეულოში: ყვავილებს, ფუმფულა დათვებს, ძვირიან სუნამოებს. თანამშრომლები მეუბნებოდნენ, შენც შეხედი ერთხელ, რა მოგივაო, მაგრამ რატომღაც თავს ვიკავებდი.

ერთ დღეს, მუშაობა რომ დავამთავრე, სახინკლესთან დამხვდა. დანახვისთანავე გულმა მიგრძნო, რომ ის იქნებოდა. სახალმდე მიგაცივლედი, მითხრა, მაშინვე ვიუარე, აქვე ვცხოვრობ და საჭირო არ არის-მეთქი, მაგრამ მაინც გამომყვა, ალბათ უნდოდა გავეცო, სად ვცხოვრობდი. გზაში ათას სისულელეს მეკითხებოდა, მაგრამ პასუხს არავფერე არ ვცემდი, ბოლოს ვუყვირე, თავი დამანებე-მეთქი და ცხვირწინ კარი მოვუჯახუნე. მარტო რომ დავრჩი, მივხვდი რომ ავლელი და ზედმეტი მომივიდა, დავამცირე. ავფორიაქდი, მთელი ღამე ვერ დავიძინე, ვიფიქრე, რომ აღარასოდეს გამოჩნდებოდა.

მეორე დღეს სამჯერ შეუკვეთეს 25 ხინკალი. ყოველ ჯერზე ვფიქრობდი, რომ ის იყო, მაგრამ მარ-

ჩენალი არ ჩანდა. იმავე დღეს მივხვდი, რომ ჩემს თავს აღარ ვეკუთვნიდი და ის, რასაც სკოლის დროს თავისუფლად თემაში ვწერდი, ხელიდან გავუშვია, სადაღაც ნაკითხული ფრაზა გამახსენდა, რომ ნამდვილი სიყვარული ცხოვრებაში მხოლოდ ერთხელ მოდის და ამაზე ფიქრით კიანად ჭკუიანდ შევიშალე.

მეორე დღეს მიმტანმა ემპაკური ღიმილით ხელსახოცი მომანოდა, წარწერით „სამსახურის შემდეგ გასასვლელთან გელოდები“. გული ამიჩქარდა, მაშინვე დავწერე, შეგხვდები-მეთქი და მიმტანს გავატანე. არ ვიცი რატომ, მაგრამ გოგოებს არავფერე ვუთხარი. ეჭვილიანი ხელები წინსაფარზე შევიწმინდე და კედელზე დაკიდებულ სარკეში ჯერ ჩემს თავს შევხედე, შემდეგ საათს. სამუშაოს დამთავრებამდე ოთხი საათი რჩებოდა. მინდოდა, დრო რაც შეიძლება ჩქარა გასულიყო.

სამსახურის შემდეგ ერთმანეთს დათქმულ ადგილას შევხვდით. გავიცეინითო, მითხრა. თავი მორჩილად დავუყარი და მტკვრის მარცხენა სანახაროს ჩაფუყვით. ერთი კი გავიფიქრე, 25 ხინკლის პირობაზე რა სხარტად დადის-მეთქი. ცხოვრებაში პირველად ვსეირნობდი ქუჩაში მშვიდად, დაცულად ვგრძნობდი თავს. გზაში ათას რამეზე ვილაპარაკეთ, ჩემს კულინარიულ ნიჭზე, ბებიჩემზე, ხინკლის წარმოებაზე, რომლის შესახებ პირველად გაიგო და რა განათლებული ყოფილხარო, - ასე მითხრა. თვითონ საკითხიდანონდელ ამბებს მიყვებოდა, მერე ჯარის ამბებზე მოაყოლა, ლაპარაკს რომ შეეყვით, უცებ მომიტრიალდა და მითხრა - ცოლად გამოიყვითო. ისე დავიბნე, ენა ჩამიყვარდა. მე ბავშვი აღარა ვარ და არც დევნას დავინყვებო - მითხრა, იმ ახალს კი ვარ, საკუთარ პასუხისმგებლობას ვგრძნობდეთო. სად გვეჩქარება, ცოტა დრო გავიდეს-მეთქი. ამ მოლოდინში ნახევარი ცხოვრება გაილია, ახლა კი ნამდვილად შევხვდები ისეთ ქალს, ვინც ჩემ გვერდით ყოფნას იმსახურებსო.

რამდენიმე დღეში ნათესავეები გამაცნო, შემდეგ მეგობრები. ყველამ ძალიან თბილად მიმიღო, მზიარული ხალხი ჩანდა, საოცარ ამბებს მიყვებოდნენ მის ბავშვობაზე, სტუდენტობაზე, უცებ ერთ-ერთი დეიდაშვილი მომიტრიალდა და მეუბნებოდა, კიდევ კარგი, გვემინიდა, უცხოთ არ დაჩრქნილიყო, ამის მოსაწონი ვერავინ ვნახეთ და ახლა შენ რომ გიყურებო, კი ვხვდებით, ყველას რატო ინუნებდაო. მერე დედაჩემის გასაცნობად ნავიყვანე, პატარა სულრა გავატეთე და რამდენიმე ნათესავი დავგვამტყეთ. ჩემებზე გაგიჟდნენ, ნეტა მოსწონებოდა მამაშენი ამ დღესო - დედა მეუბნებოდა. სადაცაა, იქაც გაიგებს და გაუხარდებაო - მამიდაჩემმა უთხრა. მოკლედ, ყველას ძალიან უხაროდა ჩემი ამბავი, სამსახურის

გოგოებიც გიჟდებოდნენ, მიგზვდი, რომ გადადებას აზრი არ ჰქონდა, ბავშვობის ოცნება თანდათან მიხდებოდა, ამიტომ ცოლობაზე თანხმობა ვუთხარი და ერთმანეთს დაკოცინა. ჩემი გავკეთებული ხინჯლის გემო ჰქონდა პირში. ქორწილიც მალე დავგეგმეთ. არაფერი განსაკუთრებული, ჯვარი დავინერეთ და ენორი წრეში აღვნიშნეთ, მოკლედ, ძაან მოვიღიხინეთ.

პირველ ღამეს ისე მტკიცა, მეგონა, მოვკვდებოდი, მთელი ტანი მტკიოდა, დიდხანს არ დამანება თავი, მოკლედ ძაან მთვრალი იყო. გადატრიალდა თუ არა, ეგრევე გაითიშა. ხვრინვა სცოდნია თურმე, მთელი ღამე არ დავძინა, ტირილიც და ვფიქრობდი, რომ ვიჩქარე. ჩემს ქართულის მასწავლებელს გულში ვწყველიდი, იმ თემამ დამღუპა-მეთქი, ვფიქრობდი. მერე, როგორც იქნა, ჩამძინა, დილით რო გავიღვიძე, მარტო ვიყავი, ნასულად ამხვდა. სამზარეულო იქნება-მეთქი, ვიფიქრე. ძლივს გავიარე, ყველაფერი მტკიოდა, ამხელა სახლში მივადებულად გვრძნობდი თავს და არ ვიცოდი, რა გაამეკეთებინა. სახლის დალაგება გადავწყვიტე, ჯერ ოთახები დავთავსოეფიქრე, დიდი სახლი იყო, მდიდრული ავეჯით, სამზარეულოს კარადები ძვირირანი ჭურჭელით სავსე. ვალაგებდი და ყელში ბურთი მქონდა გარკირი. ტირილი მიხდებოდა. ხმის გამეცემი არავინ მყავდა. აზრზე მოვდი და გადავწყვიტე ამაზე არ მეფიქრა, ჩემს თავზე გაგზარაზდი, ყველაფერი მქონდა იმისათვის, რო ბედნიერი ვყოფილიყავი. მოკლედ, ბევრი ვიფიქრე და რაღაცნაირად გახვალისდი, ტკივლიმაც გადამიარა და მალაზიაში ჩავედი, ხორცი ვიყიდე, ხახვი, ნიორი, ქინძი და მწვანე წინაყა, საკუპ მანქანაში გავატარე და გაზზე წყლით სავსე ქვაბი შემეძლიდა..

იმ დღეს არ გამოჩნდებოდა. გვიანობამდე ევლოდებოდი, დაკეპილი ხორცის დანახვაზე გული მიმდიოდა. დარეკვა რამდენჯერმე ცვადე, მაგრამ სულ ჭყუილად. თავიდან მერიდებოდა, იქნებ საქმე აქვს და არ მოვატყდინო-მეთქი, ბოლოს მაინც დავეურვედი, არ იღებდა. რამე ხომ არ შეემთხვა-მეთქი, ვინერეოულე. საღლაც შუალამისკენ სამზარეულოს მაგიდასთან ჩამძინა, დილით რო გავიღვიძე, თავზე მადგა, მთვრალი იყო, შენი სადღვეგრძელო ბათიანებით დავლიეო. ხელში ეჭირა, მუქი ყავისფერი ბათიანები იყო. კისერში მაკოცა, ღვინის მძაფრი სუნი სახეში მირტყამდა. არ იყო სასიამოვნო, მაგრამ ქმარს კოცნას ხო არ დავუშლიდი. სად იყავი-მეთქი, ძმაკაცები გერგეთზე ავედიოთ. შენ რა გეგმები გაქვსო. რაზე მეკითხება, ვერ მიგზვდი. ზოგადად, რა აპირებო. ამ დღეებში სამსახურში გავალ-მეთქი, შუბლი შეკრა და თავი გაქანა, დღიდან სახინკლეთი აღარ იმუშავებ, იმდენი შემოსავალი კი მაქვს, ორივეს გვეყოსო. შენ კარგად იცი, რომ სახინკლეში მუშაობა მარტო შე-

მოსავლის გამო არ ამირჩევია, ჩემი საქმე მომზონს და მაგიტომ ავირჩიე-მეთქი. ფეხებზე მკიდობს სახლში ყველა პირობა და აქ იმუშავებო. ძალიან გაგზარაზდა, სამსახურებიდან წამოსვლას სიკვდილი მერჩივნა, რა მაფიქრებდა, რო ამას მომთხოვდა, თანაც ასე, შეუშზადებლად, მაგრამ წინაღმდეგობა არ გავუწიე, კარგი, როგორც გინდა-მეთქი, თავი დავუქსიე. დაკმაყოფილდა, საღამოს სტუმრები მოვლენ და არ შემარცხვინო.

სტუმრები საღამოზე ცოტათი ადრე მოვიდნენ. რაც შემეძლო, ყველაფერი გავაკეთე... არ მიძინია, ბანანოა ძლივს მოვასწარი, კისრისტებით შევეარდი ოთახში, თმებს თავი ერთად მოვეყურე და ის კაბა ჩავიცვი, თვის საუკეთესო თანამშრომლის ფოტომი რომ მეცვა, ჩემს ქმარს რომ მოვეწონე, ის კაბა. ცისფერი იყო, ნაქარგებიანი, თან ტანზეც კარგად მადგა. ის იყო სუფრის დანყობას მოვრჩი, რომ მოვიდნენ. სუფრას არაფერი აკლდა, დაღლილი კი ვიყავი, მაგრამ სტუმრებთან არ ვიმჩნევდი, ასეთ დროს განსაკუთრებულად პრეტენზიულები არიან, ყველაფერს აკვირდებიან, ცდილობენ, რაიმე მიზეზი იპოვონ, რო მერე ერთმანეთში გაგჭორონ. საღაპარაკო არაფერი მიმიცია. კი, გიდიმიან და გეფერებიან, მაგრამ არ იცი, გულში რას ფიქრობენ. დედაჩემი მეუბნებოდა, ქმრის ნათესავი შენი ნათესავისგან არ განირჩევა, კონთიარად უნდა გიყვარდეს და პატივს სცემდეო. ჩემი მომზადებული კერძებით აღფრთოვანებულები კომპლიმენტებს არ იმორჩებდნენ, ცოლიც ასეთი უნდა, ამბობდნენ. ათამდე იყვნენ, ყველა მაკვირდებოდა, თავის უზერხულად გვრძნობდი და ყოველ ხუთ წუთში ტუალეტში ვიმიზეზებდი. გვერდით მისი უმცროსი ბიძაშვილი მევდა, მიხვდა, რომ მდევსხდი და ყველანაირად ცდილობდა, გავეხალისებინე; ხუმრობდა, ტკბილულს მანვდიდა, ტუალეტში გასასვლელად ნამოვდებოდი თუ არა, გზას მითმობდა, რამდენჯერმე უზერხულად შევეჩხეთ ერთმანეთს.

ბოლოს, როგორც იქნა, წავიდნენ. ვიფიქრე, დავისვენებ-მეთქი და ვიდრე სუფრას ავალაგებდი, მეზობლები შემოვიდნენ, თეთრული გავჩქექს. ყველა ჩემს ქმარზე მელაპარაკებოდა, ბარფროს ინატროს შენისთანა ქმარი, არაფერი რო არ ეშლება, ისეთი ბიჭიაო, ყველას პატრონი ეგ არის, თუ ვინმეს რამე გაგეჭირდა, მაგის იმედი გვაქვს, ამიტოა მის სიტყვას ყველა პატივს რომ სცემს და ჭკუას ეკითხებიანო. ამის მოსმენა მესიამოვნა, მაგრამ დავიბოლავი, აღარ შემეძლო, ერთი სული მქონდა, ნასულიყვნენ, რო ლოკინამდე მიმეღნი.

ღამის ორი იქნებოდა, ნასვლა რომ მოიფიქრეს, ცალ-ცალკე მიდიოდნენ. ოთხი იყო დანყებული, ბოლო მეზობელი რომ წავიდა, ნახევარი საათი მარტო

კარგში ესუტებოდნენ და კოცნიდნენ ერთმანეთს. ხელოვან გავაგრძელოთო, ჩემი ქმარი ეუბნებოდა. კარი მიხურა თუ არა, მომიბრუნდა, თმებში ხელი წამავლო და მაგიდას მიმანარცხა, თევზები გადმოიყარა, ჭურჭელს ხელი აკრა და კაბაზე ღვინო გადამესხა. შავი ღვინო იყო. ერთი კი ვიფიქრე, ამ ლაქას მარილი თუ არ დავაყარე, კაბას არაფერი ეშველება-მეთქი და სამზარეულოში გავიქეცი. უკან დამედევნა, კარებთან დამიჭირა, უღონოდ მთვრალი იყო და ხელი გავამეხვინე, თაროდან სამარილე ჩამოვიღე და მუჭით ლაქაზე დავიყარე. რო მიხვდა, რასაც ვაკეთებდი, მეცა და კაბა ერთიანად შემომახია. ისეთი თვალებით მიყურებდა, ადგილზე ვაკეცავდი, ხმა ვერ ამოვიღე, ვერ ვხვდებოდი, რო უნდოდა, სანამ არ დამიღრიალა, ჩემს ბიძაშვილს რა თვალებს უფუჭუნებდი, ან რას გელაპარაკებოდა, სხვას რო ყურადღებას არ აქცევდიო. ენა ჩამივარდა, ვერ ვხვდებოდი, რო უნდა მეტყუა, ის კიდე იდგა და დედას მაგინებდა. ასეთ რამეს კიდე იზამ და დანით ყელს გამოგჭრიო. მივხვდი, გამკეთებელი იყო. გაშუმებული ვიდექი, თვითონ კარი გაიჯახუნა და საძინებელი შევიდა. შოკისგან დღოლა დამაიწყდა, ვერც მივხვდი, ისე ავალაგე სუფრა, ჭურჭელი დავრეცხე, იატაკი გამოვწმინდე და ყველაფერს რო მოვრეცი, მაშინ მივხვდი, რაც მოხდა, ვიყავი და ვტიროდი...

მეორე დღეს სამსახურში მივედი და ჩემი გადანყვითლების შესახებ უფროსს ვუთხარი. გული დანყდა, არც ისე ადვილა შენაირი შემცვლელის პოვნა. მკითხა, შენი გადაწყვეტილებით მიდისრო? კი-მეთქი, მოვატყუე, ახლა უკვე ქმარი მყავს და ოჯახს უნდა მივხედო-მეთქი. გოგოები ვეღარ მოვატყუე, თან მაინტერესობა, რას მეტყვოდნენ. ბედნიერი ქალი ხარო - მითხრეს, ნეტა ჩვენც შენნაირი ქმარი შეგვხვდეს, ოჯახში ფუსფუსზე და ქმრის მოვლაზე უკეთესი რა გინდა რო ინატრო. მოკლედ, ვერავის ვერაფერი გავაგებინე, მაგრამ ზუსტად ვიცოდი, რომ ამ შემთხვევაში არ ვცდებოდი.

იმ საღამოს სახლში ისევ გვიან დაბრუნდა, ისევ მთვრალი. შემოსასვლელში ტალახიანი ბათინკებით შემოვიდა. ვუსაყდედურე, მივლი დღეა, სახლს ვალაგებ-მეთქი. რამდენჯერაც საჭირო იქნება, იმდენჯერ დალაგებო, ასე მითხრა. მე შენი მოსამსახურე ხომ არ გგონივარ-მეთქი. მივიჩნია, თავი ვინ გგონიარ, მე რომ არა, ახლაც რესტორნის მზარეული იქნებოდიო. კი შესწავით უნებმდ არავინ მომმართავდა და უფრო კარგად მექცეოდნენ-მეთქი. ჰოდა სილა გამანა, წინ მედგა და შემოილი სახით მაგინებდა. ოთახიდან სწრაფად გავვიდა და სამზარეულოში შევიკეტე. მიუღ ხმაზე მაგინებდა. თავი ხელებში ჩაერგე და ტირილი დავნიყე. უკან რომ მივბრუნდი, ჩაძინებული დამხვდა,

ბათინკები ჩუმად გავხადე და ბინის შემოსასვლელ კართან დავანყე. კარის მეზობელს ნავისე ჰქონდა ეჭირა და გაცივებული სახით მიყურებდა. დედაჩემის სიტყვები გამახსენდა, ცოლ-ქმარს შორის რაც არ უნდა მოხდეს, ოჯახის გარეთ არ უნდა გავიდესო.

მეორე დღით სახლიდან გავიდა თუ არა, ავდექი და დედაჩემთან ნავიდი. კარი რომ გამიღო, ჩავეუბრე და ტირილი დავნიყე. მიშველ-მეთქი, ვეხვეწებოდი. შემომიყვანა, წყალი დამალევინა და რა დავემართა, მომიყვებო. მეც ავდექი და ყველაფერი დანერგე-ბით ვუამბე. მამაშენის შვილი ხარო, მითხრა, ისიც შენნაირი რქიანი იყო და ნახევარი ცხოველია მაგას შევწირეო. უთხარი, ხელი დამარტყა-მეთქი, დიდად არ გაკვირვებია. ეტყობა, გადაიყვანე ჭყუიდან, თორე ეგეთი ბიჭი არ ჩანს, ხელი ტყუილად დავერტყაო. მამაშენიც მირტყამდა, მაგრამ ბებიაშენთან არ დავრბოდი, ღვთის წყალობით შეძლებული კაცი შეგხვდა, სამსახურში სიარული არ გინევს, არაფერს გაკლებს და შენიშვნებიც ვერ უნდა აიტანო? ვუთხარი, დამორებას ვაპირებ-მეთქი, გაგიფხა. რაც გინდა, ის ქენი, ოღონდ იცოდე, ჩემს სახლში ფეხს ვეღარ შემოადგამო. ისლა მაკლია, ხალხი ვალაპარაკო, მამაშენი საფლავში გადატარდებოდა. სახლში წადი და ქმარს მიხედ, კარგი ცხენი მათრახს არ დაღორცამსო. შვილები გაუჩინე, ბავშვი ყველაფერს დაალაგებსო.

სახლში რომ მოვდიოდი, ერთი კი ვიფიქრე, მოეკვდები და მაგ მხეცის შვილებს დედა არ ეციენ-ბი-მეთქი. ჩემდა გასაკვირად, სახლში დამხვდა, ფიზიკური იყო. სად დაეთრევიო, დადლილი მოვდივარ, იქნება მშია, მწყურია, საჭმელი არ უნდა დამახვედრო? არაფერი მითქვამს, სამზარეულოში ისე გავიდა და მაცივრიდან ხინკის გამაფრებული ფარში გამოვიღე, ცომის მოზელვას ვაპირებდი, თავზე რომ დამადგა და არ მშიაო, გამაჩრდა, სახინკლეში ვიყავი და კი ვჭამეო. ადგილზე გავგრი, ხელები გადავიბანე და საძინებელში შევიდი.

მივხვდი, რომ მალაუტობდა. საყვარელი ჰყავდა... სხვის ხინკლებში გამცვალა. ვიჯექი და ვტიროდი. ხინკალი ერთადერთი იყო, რაც ერთმანეთთან გვაკავშირებდა და ესეც გაქრა-მეთქი, ვფიქრობდი.

მეორე საღამოს ისევ უფრონად მთვრალი მოვიდა, ქალის სუნამოთი ყარდა. მივხვდი, რომ არ შევემცდარვარ. უხასიათოდ იყო. რა მოხდა-მეთქი, ჯერ ხმას არ იღებდა, მერე უკამს ნიხლი დაარტყა და შევიცა. სამსახურიდან გამომიშვესო, ბოლოს თქვა. რატო-მეთქი და, ნაბოზერები არიან და მაგიტომო. არ ვიცოდი, რა გამეკეთებინა, პირველი, რაც მოვიფიქრე, ის უთხარი, ამხლა სამეგობრო გყავს, ყველას უფერხარ და პატივს გცემს და რამე გამოჩნდება-მეთქი. ყველას დედაცო! - დამღირიალა და მისაღებ ოთახში ტახტზე

ნამოგორდა. როცა ჩაეძინა, ბათინები გაეხადე და შემოსასვლელ კართან დაეაწყვე.

იმ დღის მერე ყოველდღე სვამდა. დღისით თითქმის ვეღარ ეხდებოდა, სახლში მთელ დღეს მარტო გატარებდა. სამსახურის გოგოებს დაუფრევდა და სახლში დაეპატიჟებოდა, მოეუყვებოდა ჩემი ამაზი. კაცი ხან დაღვს და ხან იჩხუბებოდა – მითხრეს, ისეთი საყვარელია, მოგეკალი და ვერ დავიფრებო, რომ ვერ გეძეცვება, ალბათ საბაბს აძლევო. უცებ კარი გასაღები გაიღო და ოთახში ჩემი ქმარი შემოვიდა. გაგიჟდა, სტუმრები თუ გვყავდა, რატომ არ გამაფრთხილებ, რამეს ნამოვიღებოდა. მალაზიამ ჩავიდა და ტბილი სასმელი ამოიტანა, სუფრა გაეაწყვე. იცინოდნენ, შენი მოხვეული ხინკალი მოგვანატრებიაო. გაოგნებული ვიყავი, ისე იქცეოდა, ვიჯექი და ვიჭირობდი, ამის მერე ვინ უნდა დამიფრებო, რომ მოძალადეა-მეთქი. თვითონ იცინოდა, მხიარულობდა, ჩემს თანამშრომელ ქალებს კისერზე ეხვეოდა, ისინიც კისკისებდნენ, ვიჯექი და დანა პირს არ მიხსნიდა. გოგოები რომ წავიდნენ, მომიტრიალდა და მითხრა, აქ რა კამანია გამომიპოვო, მეორეჯერ ეს ბოზები აქ არ დავინახოო. გიჟი ხარ-მეთქი, ჩვეულებრივი ბათილოგი. შემავინა და სახეში გამარტყა, მერე იქვე, იატაკზე დამაგდო. ყვირილი დაიწყო და პირზე ხელი ამაფარა, ტელევიზორში ფეხჭრთი გადიოდა, პულტს ხელით მიწვდა და ხმას ბოლომდე აუწია. ხელებს ვურტყამდი, რაც უფრო ვუნჯევი წინააღმდეგობას, მით უფრო აქტიურობდა, სიამოვნებდა, რომ არ ვნებდებოდი. ჰოდა, გაეჭერდი, იატაკზე გაუნძრევლად დავგდე და ვითმენდი. ცხოველივით ხენეშოდა, ცალ ხელს ფეხებზე მიფათურებდა, მეორე პირზე ჰქონდა აფარებული, მოუხედავად იმისა, რომ აღარ ყვიროდი. ბოლოს, როგორც ექნა მორჩა, გადატრუნდა, ძლივს სუნთქავდა. ადგა და ტელევიზორთან მიშველი დაჯდა, მე როგორც დამტოვა, ისე ეგვედ იატაკზე, თვითონ ფეხბურთს უყურებდა...

სამსახურის დაკარგვიდან ერთ თვეში ბათილოგად იქცა. ყველაფერზე წერებში ეშლებოდა, უაზროდ მიყვიროდა, ისიც კი მითხრა, რაც შენთან ერთად ვარ, ყველაფერი უკუღმა მიდისო. საერთოდ წავალ და თვალით აღარ დაგენახები-მეთქი, ფეხს გადადგამ და მოგკლავო – დამემუქრა. მართლა გაემკეთებელი იყო. ყველაფერს მოველოდი მისგან, ჩემი არავის არ სჯობოდა, სტუმრებთან ანგელოზივით იქცეოდა და იმართან რამის მტკიცებას აზრი არ ჰქონდა. ერთ საღამოს ისე გამეტრებინა მცემა, იძულებული გაგხდი, პოლიციაში დამერეკა. ტულეტში შევასწარი, კარი შიგნიდან ჩაკეტიდა და ისე დავრეკე, პოლიციის მოსვლიდან კარებს ფეხს ურტყამდა და ყვიროდა, სულ მანად ხო არ იჯდები, გამოხვალ და ყელს გამოგჭრიო. პოლიცია რომ მოვიდა, კარი გაუღო, მესმოდა, რო-

გორ უთხრა, არ ვიცი, რაღაც დაემართა, შიშამ გეროდი აქვსო, ტულეტში შეიკეტა და მეშინება, თან რამე არ დამართოსო. პოლიციელმა კარზე დაუკაკუნა, გამოვედი, შემატყვევს, რომ ნაცემი ვიყავი, ორივეს გვისაყვედურეს: არ გრცხვენიათო? ოჯახი წმინდა რამეა და ჩვენ ვერ ჩავერებოთ, რა განხუბებთ, ახლავე შერიგდით და ერთმანეთს აკოცეთო. მაშინვე მოვიდა და მომეცა, კისერში მკოცნა, მინდოდა, მომეკლა, გაუნძრევლად ვიდექი, ბოლოს ხელი გადამხვია და პოლიციელებს ღიმილით დაემშვიდობა. მანქანა ეზოდან გავიდა თუ არა, ისეთ დღეში ჩამაგდო, მტერს არ ვუსურვებ, ორი დღე სახლიდან ვერ გავდიოდი...

სამედიკო არსად ჩანდა, ყოველდღე ერთი და იგივე ხდებოდა, ეზოში უსაქმურ მებოძლებთან ერთად სვამდა და დომინოს თამაშობდა, ყველაფერზე ხელი ჩაიქნია და სამსახურის ძებნასაც შეეშა, ტანსაცმელსაც იშვიათად იცვლიდა, ფეხიდან იმ დაწყევლო ბათინეებს არ იშორებდა. იცოდა, მძულდა და სხე-ცთადებდა აკეთებდა აბას. ღამე გაღვიძლი მოვრალს ფეხზე ეხდოდა და შესასვლელ კართან, სადარბაზოში ვანწყობდა. სამეზობლოში ყველამ იცოდა, რომ თუ ფეხსაცმელები კართან ეწყო, სახლში იყო. მოურთავებლად აკაკუნებდნენ და ეზოში დასალევად მიჰყავდათ. სახლიდან ყველაფერი გაჰქონდა და ყიდდა. ბოლოს ისე გამოეცარათ, რომ ჭურჭელიც აღარ დაგვრჩა, მაგრამ წინააღმდეგობის განევაზე არც მიფიქრია, ვიციოდი, რაც მომივლიოდა. ამოდი პირში წყალჩაგვებულები ვცხოვრობდი.

ბერჯეკი მიფიქრია, ღამე ავდეგები და სახლიდან გავიპარები-მეთქი, მაგრამ სად უნდა წავსულიყავი, დადარჩევი, სიმალიდან გადახტე, ბენზინი გადაიხსა და თავი დაინვა, მანქანას ბორბლებში შეუვარდე, დანა დაირტყა ან წყალში გადავარდე. უმტკივნეულოდაც შეიძლება ამის გაკეთება, ცემა და ტკივილი ხომ ისეღაღარა ან მაღალი, ჰოდა, ვიფიქრე სანამღვას დავლევ, ან ვენებს გადავიჭრი და ცხელ აბაზანაში ჩავენები-მეთქი. აბა, სხვა რა უნდა გამეკეთებია, ჩემი მშველელი არავინ იყო, ყველა ერთი და იგივეს მუშენებოდა, საოცარი კაცია, ვიფიქრებო, ისე გვიყვარდა. პოლიციას რა უნდა მოეთხოვო, დედაჩემს ვერ დავაჯერე, რომ მცემდა, მაუპატიურებდა, ძალადობდა

ჩემზე. პატიმარივით ცხოვრობდი, მე ვიყავი საკუთარი სქესის პატიმარი, რომელიც ვერაფერს აკეთებს. პოდა გადავწყვიტე, თავი მომიკლა.

მინდოდა, რომ ეს ლამაზად მომხდარიყო, ამიტომ საძინებელი შევედი და კარადიდან საქორწინო კაბა გადმოვიღე. ჩაცმის დროს მივხვდი, რომ იმის მერე ძალიან გავმხდრავარ, სარკეში ჩავიხედე, სრული მქონდა. ბებერ პატარძალს ვგავდი. თმა დავივარცხნე, თვალები და პირი შევიღებე. სამკაულების გაკეთებაც მინდოდა, მაგრამ ყველაფერი გაყიდა, იმწონის ბეჭდიც. შემოსასულ კარზე კლიტე გავსენი, პურის საჭრელი დანა ავიღე და აბაზანისკენ გავემართე. მუსიკა მინდოდა, ისე, როგორც ფილმებშია. აბაზანაში წყალი მოვუშვი და ოთახში გამოვედი, ტელევიზორი ჩავრთე, ძველბურთი სიმღერა ისმოდა, მაგრამ მომწონდა. უკან დავბრუნდი, წყალი სანახევროდ სავსე დამხვდა, ხელსაბანთან ვიდექი და ვტირიდი, ბოლოჯერ ჩავიხედე სარკეში და აბაზანაში ჩავნექი. დანა წელა დავისვი ხელზე, ცხოველის ხორცზე უფრო რბილი ხორცი მქონია. სისხლი თქრიალით მომდიოდა, ცხელ წყალში ვინეძი და ვთავისუფლებდი, სისხლს ჩემი ტკივილიც თან მიჰყვებოდა. წყალმა ფარი შეიცვალა. ვგრძნობდი, მალე სისხლისგან დავიცლებოდი, გონებას ვკარგავდი, მაგრამ არ მეშინოდა. სისუფლედ ყოფილა, რომ ამბობენ, თვითმკვლელები ბოლო წამს ნანობენო, ამაზე ბედნიერი ჩემს ცხოვრებაში არ ყოფილვარ არასდროს.

მგონი ხინკალი მზადაა. სუნი კარგი აქვს, არა? გემრიელიც უნდა იყოს. როგორც ყოველთვის. ახლავე მოგარიმეთ.

პოდა, იმას გიყვებოდით, სისხლისგან თითქმის

დავიცალე და გონება დავკარგე. არც ბნელი გვირავი მინახავს და არც შუქი იმის ბოლოს, საავადმყოფოში გამეღვიძა. თურმე ჩემი მეზობელი ბავშვს აძინებდა და ტელევიზორის ხმაზე შერბოვდა. ასე გადარჩი, თუ ამას გადარჩნა ჰქვია. მიირთვით...

საავადმყოფოში მნახევლების ნაკადი არ წყდებოდა. ყველა მლანძღავდა, ასეთი სისუფლე რამ მოვაფიქრო, ბედის უმადური ქალი ხარო, დედაჩემმა მითხრა, შენი ქმრის ხატრი რომ არ მქონოდა, აქ ფეხსაც არ მოვადგამდიო. გიჟი ხარო. ჩემი ქმარი ყვავილებით გამომეცხადა, ფზიხელი იყო. ცრემლებად იღვრებოდა, რა გჭირს ამის ფასი, რას გაკლებო, რთული პერიოდი მაქვს და ახლა მტოვებდი, როცა ყველაზე მეტად მჭირდებოდიო, დედაჩემთან ისე გამოიყვანა, თითქოს უსამსახურობის გამო იქეთ ვერსუბებოდი. განითლდა სრცხვილისგან დედაჩემი, ბოდიშები უხადა, რა ვქნა, მამამისისნაირი რთული ხასიათი აქვსო. ჩემმა ქმარმა შუბლზე მაკოცა და დედაჩემს უთხრა, არა უშავს, ყველაფერი დალაგდებაო. როგორ მინდოდა, პირი მომეღო და ყველაფერი მეთქვა, მაგრამ ისე სუსტად ვიყავი, სიტყვას თან რა აზრი მქონდა, არავინ დამიჯერებდა. მიირთვით...

სამ დღეში სახლში გამწერეს, პირველ დღეს ვერ დავიკრიო, ლოკიში ვინეძი, საღამოს ხმაურმა გამაღვიძა, საძინებლის კარებს ხელი ჰქრა, თავზე ცხოველივით დამახტა, მაგინებდა, ასეთი გაცხოველებული მთელი ამ ხნის მანძილზე არ მინახავს, ასე არასოდეს გავუბეჭტებია, ხელები ყელში წამიჭირა, მახრჩობდა და თან ყვიროდა, ვის გაუბედე, საქვეყნოდ თავი მომჭერიო, მოკლავ და ციხეში ჩავჯდები, არ გაცოცხლებო. ვინატრე, ნეტა მართლა მომკლას, მერე ყველა ხომ მიხვდებოდა, რომ მართალი ვიყავი. კიდევ მიირთვით...

სახე დალურჯებული მქონდა, ადგომა არ შემიძლო, მაგრამ მეორე დღეს ნანაც ავდექი და მალაზი-ში პაკეტის საყიდლად ჩავედი. სახეს არ ვმალავდი, მინდოდა, ყველას ასეთი ვენახე. გამყიდველმა უცნაურად შემომხედა და ორი ცალი ჰიგიენური საფენი ხელში მომაჩვენა. მიირთვით...

კიბეებზე ქვედა სართულის მეზობელი შემხვდა, ნანა. მკითხა, რას ჰგავხარ, რა დაგემართა., უთხარი, მცემა-მეთქი, ჯერ მახრჩობდა, მერე მუცელზე დამაჯდა და თავში მუშტებს მირტყამდა, ესეც რომ არ იქმარა, მთელი ძუძუები დამიპოხა და სისხლი მაღინა, შესხედე, თუ არ გჯერა-მეთქი. შემომიტრიალდა და მითხრა, აბა თავს რო იკლავდი, რა გევონა, კაცს საქვეყნოდ თავი მოსჭერი, ალქაჯი ხარ, პირველი კლასიანი ვინცოხ და ერთი ხმამაღალი სიტყვა არ მახსოვს მაგისგან, სკოლაშიც არ უჩნუბია, რაც შენ ცოლად მოგიყვანა, სახლიდან სულ ყვირილი ისმის,

შენ გააგიჟეო, ყოველდღე მთვრალი მოდის სახლში, მაგის დაღუპა ამ კორპუსში კაციშვილს არ ახსოვს, შენ მე შენს ქმარს ნუ მასწავლი, მოხარშულს ვიცნობ, შეჭამ, ისეთი კაციაო. ჰოდა, აქ მიგხვდის, რაც უნდა მექნა. არც დაგმევილობებოვარ, ისე გამოვეცალე და სახლში ქმრის მოსვლად დაველოდე.

ძაან მთვრალი მოვიდა, ერთი-ორი შემომარტყა, მეტის თავი არ ჰქონდა, ტახტზე დაეგდო და დაიძინა. იმწამდე ბათინები გავხადე და სადარბაზოში, კართან დავანყვე. ახლოს მივედი და მივაყურადე. ღრმად ეძინა, არ იმძვინვარებდა. მერე სამზარეულოში გავედი, უფრო გარბოვადე და ის პურის საჭურჭელი დანა ამოვიღე, ოთახში შევბრუნდი, არც დავფიქრებულვარ, ისე მივეუხსოვდი... პირველად ყელში დავარტყი, სისხლმა შადრევანივით ამოხეთქა, თვალები ხროტინით გაახილა, შემოიღო ჰგავდა, სანამ დავეცირებას მოასწრებდა, თვალები ბოლოში დავაფარე და იქამდე ვურტყი დანა, სანამ არაქათი არ გამოიმეცალა, ალბათ ასე ოცდაათჯერ... ან ცოტა მეტჯერ. მთლიანად სისხლში ვიყავი ამოსვრილი. ცოტა სული მოვიითქეი, ზურგზე მოვიოიადე და ძლივს მივათრეე აბაზანამდე, ვიფიქრე, სისხლისგან ბოლომდე დაიცალოს-მეთქი. მერე იატაკი ისე მოვწმინდე, ვერანა იფიქრებდა, რომ აქ რაიმე მსგავსი მოხდა, ტახტის გადასაფარებელიც სისხლიანი იყო. დიდი ხანი იტყუებდა სისხლისგან, ალბათ ასე ერთი საათი, ხორცი ჯერ კიდევ თბილი ჰქონდა. სისხლიანი ტანსაცმელი გავხადე, სამზარეულომდე ძლივს მივიტანე და მაგიდაზე დავაგდე. თავი ბოლომდე მოვაჭყრი, სკამზე დავდე. თვალები გახელილი ქონდა, მიყურებდა და პირველად თავის ცხოვრებაში, არაფრის გაკეთება არ შეეძლო, ვაჯობე. მუცელი გაუჭყერი და გამოიშვინა დავინწყე, ნაწლავები მთლიანად ამოვავლე, გული და ღვიძლი დიდ ქილაში ჩავდე და მაცივარში შევინახე, ძვლებიდან დანით ხორცს ვაჭრიდი, რბილად იჭრებოდა, ადამიანებს ცხოველებზე რბილი ხორცი ეგქონია. ყველაზე მეტი ხორცი ბარბაყებიდან და ღუნდულოებიდან აყვა, შეგროვებულ ხორცს დიდ გობებზე ვაგროვებდი, ძვლებს ერთად ვყრიდი, სულ ორი გობი ყოფილა. მერე ძვლები, თავი და ნაწლავები ტახტის სისხლიან გადასაფარებელში გავახვიე და მის ნითელ სპორტულ ჩანთაში ჩავალაგე. გობები აბაზანაში გავიტანე და გასარეცხად გამდინარე წყალს შეუვადეი, სამზარეულოში დავბრუნდი, ახალი ხორცის სუნი იდგა, ჩანთა სასწრაფოდ ავიღე და გარეთ გავედი, ისე მივედი ხიდთან და ჩანთა წყალში ისე გადავაგდე არავინ შემხვედრია. უკან რომ ვბრუნდებოდი, სადარბაზოში ჩემი ლიით მეზობელს შემხვდა, მომესალმა, ამ დილაუთენიბა გარეთ რა გინდაო. რაღაც საქმე მქონდა-მეთქი, ვუპასუხე და ჩქარი ნაბიჯით დავბრუნდი სახლში.

ხორცი სუფთა დამხვდა. სამზარეულოში გამოვიტანე, წვრილ ნაჭრებად დავეჭერი და ხორცის საქმე მანქანაში გავატარე, დავამატე:

ხახვი, ნიორი, ქინძი და მწვანე წინაყ, ფარშს დაახლოებით 1 ჩაის ჭიქა გადადღებულ ნყალი დავასხი, რათა მსუყე და წვნიანი ყოფილიყო. ხორცი გავაჭრე მაცივარში ხახვევარი საათის განმავლობაში. ცოში მაქსიმალურად თხლად გავაბრტყეულ და შეხვევამდე ხორცი ცომის ცენტრში მოვათავსე. ხინკალი მოვხარე მარილიან ადუღებულ წყალში, ამოტვიტვივს შემდეგ ვადღე კიდევ სამი წუთის განმავლობაში და ამოღების წინ ცივი წყალი დავასხი, ხინკალი არ მიერნებნა ერთმანეთს და ცოში პირადა გამოვიტანე. მოგეხნება, არა? რატომ აღარ ჭამთ? კიდევ მიირთვით, არ მოგერიდოთ. ხომ ამბობთ, რომ შესაქმელი კაცია, ჰოდა, მიირთვით... ძალიან გთხოვთ, ერთი ცალიც არ დატოვოთ, თორემ გადაყრა მომიწევს და ეს ცხოვრებულს არ მოეწონებოდა. საერთოდ, არ უყვარდა საქმელს რომ ვყრიდი. კიდევ ბევრი რამე არ უყვარდა, მე არ უყვარდა.

ჰოდა, იცემდა, მაფურთხებდა, მაგინებდა, მიირთვით, თვითონ სულ ოცდახუთის ჭამდა. მიირთვით, კიდევ მოვხარშავ. სამზარეულოში გამომეტა, მითხრა, შენი ადგილი აქ არისო და დავემორჩილე, ხინკლის კეთება კიდევ უკეთ ვისწავლე, ხომ იცით, პრაქტიკა თავისას შერეება. არაფერი გამაჩნდა სამზარეულოს გარდა, სამზარეულო იყო ჩემი იარაღიც, ფერადი ქვაბებით, ხორცის საკეპი მანქანებით და საბეგვი ჩაქურებით. ჭრელტარიანი დანებით, კოვზებით, ჩანგლებით, ხორცის შესანახი კონტეინერებით, გაზაფხულისფერი წინსაფრებით. გუშინ ღამით გადავეწყვიტე, თავი ამ ყველაფრით დამეცვა. ჰოდა, ჩემი ქალაქელი ქმარი ქალაქურ ხინკლად მოვახვიე. მიირთვით.

დღეს დილით იმ ჩემმა ლოთმა მეზობელმა დააკაუნა, კიბეზე რომ შემხვდა, შენს ქმარს უთხრა, ქვემოთ ჩამოვიდესო. ვუთხარი, გუშინს მერე არ გამოჩენილა-მეთქი, თვალი ბათინებიშენს გააპარა და, ნამდვილად ვიცი, რომ რაღაც იეჭვა, თავის ჭოროიანა ცოლსაც ეტყიადა, რომელიც აუცილებლად პოლიციაში დარეკავდა. მოველე და დამიმეტე. საკანში ან ფსიქიატრიულში გამომკეტავენ, რომელიც, ალბათ, სამზარეულოსხელა იქნება. ვიცი, რომ საზოგადოებისთვის სამიშსაც მიწოდებენ, მაგრამ მზად ვარ ამისთვის. იქ უკეთ ვიქნები. ცემით მაინც არ ამომხდინა სულს. ალბათ საპატრულო ეკიპაჟი უკვე გამოსულია. შეიძლება, უკვე კიბეებზეც ამოდიან. ალბათ, სადაცაა, კარებსაც შემოტყუებენ, მაგრამ იქამდე – გემრიელად მიირთვით.

Dominik Irtenkauf

დომინიკ ირტენკაუფი (დ. 1979) გერმანელი მწერალი, შედარებითი ლიტერატურის სპეციალისტი და პოპკულტურის მეცნიერია. მისი ინტერესების სფერო მოიცავს მისტიკური ტრადიციების მეცნიერულ კვლევას, მუსიკის ისტორიულ და თანამედროვე მიმდინარეობებს და მათ ფილოსოფიას, კონტრკულტურის საკითხთა ფართო სპექტრს. მას ხშირად ინტეგრირებული ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში გამართულ სამეცნიერო კონგრესებზე და კონფერენციებზე. ავტორს გამოცემული აქვს რამდენიმე პროზაული და ჟურნალისტური ნიგნი, მისი სამეცნიერო სტატიები ქვეყნდება გერმანიაშიც და მის ფარგლებს გარეთაც. დომინიკ ირტენკაუფი დიდტირაჟიანი დეტექტიური რომანის ავტორიც არის და – მისტიკურ თუ ოკულტურ თემებზე დაწერილი მოთხრობებისაც. ქართველი მკითხველისთვის იგი, ამ ეტაპზე, ალბათ, მაინც საქართველოსთან მისი ურთიერთობის კონტექსტში იქნება საინტერესო. მეტიც: მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოსთან მისმა აქტიურმა, ინტენსიურმა ურთიერთობამ სულ რაღაც არასრული სამი წელიწადი მოიცვა, დროის ამ მონაკვეთში ავტორმა ისეთი სიმრავლის ინტერკულტურული კოდები შექმნა, რომლებიც ერთდროულად გაკვირვებასაც იწვევს და განსაკუთრებული მადლიერების გამოსატყვის სურვილსაც. თუ შეიძლება ქვეყანას ჰყავდეს მეგობარი არა ქართულ-ფოლკლორული, არამედ ევროპული გავებით, ასეთი მეგობრობის მართლაც გამორჩეული მაგალითია დომინიკ ირტენკაუფი. ის საქართველოში პირველად 2007 წელს ჩამოვიდა, როგორც საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ უცხოელ მეცნიერთა და ლიტერატორთათვის ახლად დაარსებული სტიპენდიის – „მუზა-საქართველო“ – კონკურსში გამარჯვებული. სტიპენდიის პირობები მას ავალებდა საქართველოს თემატიკას საკუთარ ლიტერატურულ შემოქმედებაში. ავტორმა სამი თვე დაჰყო საქართ-

ველოში და ამ ხნის განმავლობაში ინტენსიურად მუშაობდა სამეცნიერო-ბელეტრისტული ხასიათის ნაწარმოებზე, რომლის თემასაც მიიღინარე კულტურულ კონტექსტში ამირანის მითის ფოლკლორული პარადიგმების ტრანსფორმაციები წარმოადგენდა. როგორ გამოიყურება თანამედროვე ამირანი? რა დარჩა ამირანის გმირული წარსულიდან ყოველდღიურ ქართულ ყოფაში? როგორ გამოიყურებიან ამირანის მითის გამგრძელებლები თანამედროვე კულტურულ კონტექსტში? დომინის ირტენკაუფმა ნიგნზე მუშაობა იმავე წელს დაასრულა და ჩააბარა სტიპენდიის ორგანიზაციებს. ამავე წელს უკვე მზად ჰქონდა მეორე ნიგნი, რომელშიც თავმოყრილი იყო ელექტრონული ფოსტით დაგზავნილი წერილები, რომლებშიც ის თავის გერმანელ მეგობრებს საქართველოზე თავის ცოცხალ შთაბეჭდილებებს უზიარებდა (ნიგნი ქართულად ითარგმნა ირინე ჭოლოშვილის მიერ და გამოიცა 2009 წელს). სასტიპენდიო დროში ახალგაზრდა მწერალმა და მეცნიერმა არაერთი მოთხრობა, სტატია და ესე უძღვნა ქართულ თემებს. 2008 წელს, როცა სტიპენდია უკვე აღარ არსებობდა, ის კვლავ ჩამოვიდა საქართველოში (ამჯერად – საკუთარი ხარჯით) და დაწერა ესსეები ქართულ მხატვრებზე, რომელთა სახელოსნოებშიც ერთგვარი საველე გასვლების შედეგებმა შემდეგ თავი მოიყარა მისი ესეების ნიგნში (სწორედ ამ ნიგნიდან ერთ ფრაგმენტს პირველად გაცნობა „ახალი საუნჯის“ გვერდებზე მკითხველი). პარალელურად ეცნობოდა იგი ქართულ ფოლკლორსაც, რამაც შემდეგ ასახვა ჰპოვა მის ვრცელ მოხსენებაში ხევსურულ მითოლოგიაზე. 2010 წელს დომინიკ ირტენკაუფის პირადი ინიციატივით და ორგანიზებით ამერიკაში, ჩრდილოეთ კაროლინას უნივერსიტეტის პოეზიის ჟურნალმა ერთი ნომერი მთლიანად თანამედროვე ქართულ პოეზიაში მითოლოგიური თემატიკის ასახვას დაუთმო. განსაკუთრებული აღმოჩნდა დომინიკ ირტენკაუფის მიერ გერმანულენოვანი ქართველი მწერლის, გივი მარგველაშვილის შემოქმედების გაცნობა და ავტორთან ინტენსიური მეგობრობა. გერმანელ მწერალთა და მკითხველთა ახალ თაობები, რომლებიც მთელი გერმანიის ტერიტორიაზე მიმოფანტულ ჯგუფებს, მაგრამ ინფორმაციულად კარგად კოორდინირებულ ქსელს ქმნიან, სწორედ დომინიკ ირტენკაუფის რეცენზიებით თუ ინტერვიუებით მიენოდება ინფორმაცია გივი მარგველაშვილის ნიგნთა ყოველი ახალი გამოცემის შესახებ. უადრესად საინტერესოა მისი ერთი ვრცელი ინტერვიუ გივი მარგველაშვილთან (<http://www.poetenladen.de/dominik-irtenkauf-giwi-margwelaschwili.htm>) პირველ რიგში იმით, რომ დომინიკ ირტენკაუფი მცხოვანი ავტორის ლიტერატურული შემოქმედების განსაკუთრებულ ცოდნას ამჟღავნებს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დომინიკ ირტენკაუფს საქართველოში ჩამოსვლამდე უკვე წაკითხული ჰქონდა მიხეილ ჯავახიშვილის, გრიგოლ რობაქიძის, კონსტანტინე გამსახურდიას და გერმანულად ითარგმნილ სხვა ქართველ მწერართა ნაწარმოებები, ასევე – გერმანულ ენაზე არსებულ ქართულ ავტორთა შრომებიც. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ დომინიკ ირტენკაუფი არ განეკუთვნება საქართველოს მეგობართა იმ კატეგორიას, რომელიც ჩვენი ქვეყნის მიმართ თავის სიყვარულს (ის კი მართლაც შეყვარებულია საქართველოზე) მხოლოდ დადებითი ემოციის გამოხატვით სიტყვებით აფიქსირებს. ვფიქრობთ, წინამდებარე მოზაიკა მკითხველს დაარწმუნებს იმაში, რომ ქართული კულტურისთვის ყველა თვალსაზრისით ნაყოფიერი სწორედ ისეთი მწერლების მეგობრობაა, როგორიც დომინიკ ირტენკაუფია.

სიტყვა, წარმოთქმული სუფრაზე, კავკასიაში გამორიყული გერმანელის მიერ

დომინიკ ირტენკაუფი

შესავალი

შევეცდები, ჩემი მივლინების რამდენიმე ძირითადი მომენტი გამოყო. არ მინდა, დამსწრე საზოგადოებას თავი შევანყირო ჩემი საკვლევი თემით, რომელიც ქართულ მითოლოგიას შეეხება. საეულადგულოდ ვცდილობ, პირველ რიგში, სადღევრძელოსის შესავფრისი ლიტერატურული სტილის პოვნას, რაც არცთუ ისე ადვილია, მიუხედავად იმისა, რომ გერმანიაში, მიუნსტერის უნივერსიტეტში, მიღებული მაქვს გერმანისტის, კომპარატივისტისა და ფილოსოფოსის განათლება.

სამეცნიერო განათლებასთან ერთად მუდმივად გეშაობდი ჩემს ლიტერატურულ სტილზე და იმ პუნქტამდე მივედი, რომელმაც ფანტაზიიდან რეალურ ცხოვრებაში გადამიყვანა. ფანტაზია და რეალური ცხოვრება – ორივე ისეთი ცნებებია, რომლითაც ბევრი გამოიხატება, თუმცა ბევრიც იკარგება. წარმოვიდგინოთ, რომ ფანტაზია ლევის დიდი კასრია, ცხოვრება კი – ერთი დუჟინი ლევის ჭიქა. თუ პოეტს ძალიან სწყურია, დიდ ყანას გაავსებს და ერთ მიყუდებაზე გამოცლის. მაგრამ თუკი მას ცხოვრების პატარ-პატარა, განსხვავებული გემოების დაჭაწიკება სურს, მაშინ იგი ლევის ჭიქას დასწდებდა და სხვადასხვაიზის გასიწფავს. ზერმანელს კაცს ეგ არ ესწავება, კარგ ლევის ქართველებიც ძალიან აფასებენ და არაერთ ჯიშს იცნობენ. თუმცა მაინც ღირს, ჩემი აზრით, ფანტაზიის შედარება ისეთ კასრთან, რომელიც პოეტის სიუხვის ყანას ამბროზიით, თავფუჭით (ჩრდილოურ მითოლოგიაში), ან სწორედაც რომ ლვინით ავსებს. ეს ჩვენ იმ პოეზიის დასაბამსაც გვახსენებს, რომელიც უმღეროდა გმირობებს და რაციონალურ მომენტათა ერთად ზეიმიც ეხერხებოდა.

რა თქმა უნდა, პომეროსის ეპოსის მერე რაღაც გაკეთდა, საქართველოშიც და გერმანიაშიც. მითოლოგია – ლაპარაკია ცალკეულ მითებზე – თავის გზას უმეტესად ამერიკულ „პოპ-კორნ-კინოში“ პოულობს. აქ კვლავ ვხვდებით ისეთ გმირებს, რომლებსაც სხვა გზა არა აქვთ – ყოველდღიურად ბუნების ძალებს უნდა ებრძოლონ და თავიანთი სიმამაცე სტიქიათა ბრძოლაში დაამტკიცონ. ლაპარაკია იმგვარი ფილმების კომერციულ წარმატებაზე, როგორებიცაა „მამაცი გული“ თუ „ტრაო“. თუმცა წინდაუხედაობა იქნებოდა, თუკი მითოლოგიურ დეკორაციებს მხოლოდ დიდ კინემატოგრაფში აღმოვაჩენდით. რამდენიმე მაგალითი ე.წ. დამოუკიდებელ ფილმებს შორისაც მოიწახება. ამაზე მეტს აღარ გავაგრძელებ, დავუბრუნდები ჩემს თემას, რომელსაც უკვე სამი თვეა, რაც ვამუშავებ: თქმულებას ამირანზე და მისი ფესვები თანამედროვე საქართველოს კულტურაში. ჯერ კიდევ გერმანიაში, აქეთ წამოსასვლელად რომ ვეშაბდებოდი, გავიგე, რომ არსებობს ასეთი კინოთეატრი,

რომელიც ატარებს ქართველი სახალხო გმირის სახელს. ჩამოვედი თუ არა, მაშინვე ვიხივე ელგუჯა დადუნაშვილს, შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის თანამშრომელს, ეს კინოთეატრი ეჩვენებინა.

ამირანზე მუშაობის თავისებურება წერილობით წყაროებზე კონცენტრაციაა: დიას, კავკასიოლოგიაში არსებობს კერძო სამეცნიერო დისციპლინა, რომელსაც ამირანოლოგია ეწოდება, თუმცა ეს დასახელება აღნიშნავს არა იმდენად კვლევით მეთოდოლოგიას, რამდენადაც თემას, თანაც ცხადად და გასაგებად. მე თვითონ თავს კავკასიოლოგად ან ამირანოლოგად ნაკლებად მივიჩნევ, რადგან ჩემი ცოდნა კავკასიურ ენებთან მიმართებაში მუცელსა და გულს არ სცდება, ამიტომ საჭიროა, თავი და გონება დავიხმარო, რომ ქართული ენა გავიცნო და შევისწავლო. თუკი აქ მეცნიერის რანგში მომიწიეს, მაშინ ჩემი პროფესიებიდან ყველაზე უფრო კომპარატივისტიკა გამომადგება.

კომპარატივისტიკა მე ვისწავლე მიუნსტერის ვესტფალის ვილჰელმ უნივერსიტეტში პროფესორ ახიმ პოლტერისა და დოქტორ პეტერ გოსენის ხელმძღვანელობით. სემინარებზე გერმანულის გარდა კიდევ სულ ცოტა, ორი თანამედროვე (ვეროპლევ) ენის თუნდაც პასიური ცოდნა მოგვეთხოვებოდა: ჩემს შემთხვევაში ეს იყო ინგლისური და ფრანგული. ენების კანონი მალე იმ რომანული თუ გერმანიკული ენების მიმართულებითაც გაფართოვდა, როგორებიც არიან: იტალიური, ესპანური, ნორვეგიული ან შვედური. ქართული მათ შორის არ იყო. შემთხვევით ისე მოხდა, რომ მწერალი დათო ბარბაქაძე მიუნსტერის ამავე უნივერსიტეტში სწავლობდა და ბატონი გოსენის სემინარებზეც დადიოდა. იგი ბატონ გოსენს თავის გერმანულ თარგმანებს აძლევდა ხოლმე, თუმცა ისინი სემინარის თემად არასდროს ქცეულა. ან საიდან იქცეოდა, როცა საქართველო ცხრა მთას იქით მდებარეობს, თანაც იმსიხალლე მთებია, რომ ამ ქვეყანას ვერცერთი დურბინდით ვერ დაინახავ. მიუნსტერში რამდენიმე ქართველი სტუდენტი სწავლობდა, მაგრამ ამ საგანს – კომპარატივისტიკას – არცერთი მათგანი არ გადიოდა. პატარა სპეციალობადა იყო დარჩენილი ენების კანონი შეავსო ახლადჩარიცხული სტუ-

დენტი გოგონების მიერ არჩეულმა „ეგზოტიკურმა“ სერბულმა და იაპონურმა. ყოველი კარგი, ე.ი. მტკიცე კომპარატივისტის მიზანია, მსოფლიოს ყველა ენა იმდენად თანად შეისწავლოს, რომ გაიგოს როგორც კლასიკური, ასევე სარამდროვე ლიტერატურა. ამ მიზანთან მიახლოება მხოლოდ ასიმპტოტურად შეიძლება, ე.ი. ან უნდა მიჰყვე და ყველაფერი საფუძვლიანად შეისწავლო, ან მსოფლიოს რომელიმე რეგიონი ამოირჩიო და კვლევა-ძიება დიდხანს აწარმოო. როგორც ჯერ კიდევ პლინიუსი წერდა, კავკასიაში ას ენაზე მეტი არსებობს. თარჯიმნისა თუ რომელიმე საუროიერიტობი ენის (ლინგვა ფრანცა) გარეშე, რომლის როლსაც კავკასიაში დღემდე რუსული ასრულებს, ამ მხარეორანს ლანდშაფტში შორს ვერ ნახავლ. მე, საქართველოში ჩასულ გერმანელ მწერალსა და მეცნიერს, შემძლია თავიდან მსოფლიო ენით – ინგლისურით ვისარგებლო. ინგლისურით იმიტო, რომ მის გრამატიკასა და ლექსიკას გლობუსის ბევრი ბინადარი ადვილად შეისწავლის. გერმანულმა ენამ დომინანტობა უფრო მეტად კლასიკურ-აკადემიურ ფილოსოფიაში შეინარჩუნა, თუმცა აშშ-ს აღმოსავლეთ სანაპიროდან უკვე დიდი ხანია, უბერავს ცვილივების სიო. ინგლისური ენის დახმარებით ვცდილობ ქართულის გაგებასაც. ყოველ შემთხვევაში, ძალ-ღონეს არ ვიშურებ. პირველ რიგში, უნდა მოვაგვაგრო ყოველდღიური პირობებში. მერე ენობრივ-ლიტერატურული კულტურის ტრადიციების სიღრმეებში შესვლასაც შევძლებ. ლიტერატურათმცოდნე ვარ და უფრო მეტად ლიტერატურა მაინტერესებს. პირველი, ზერელე შთაბეჭდილება უკვე მივიღე, თუმცა ჯერ მხოლოდ კავკასიონის მისადგომებთან ვდგავარ და მწვერვალს კიდევ კაი ხანს ვერ დავინახავ. წინ ნაბიჯ-ნაბიჯ მივინე, ჩემი ნიგნი ჯერ გერმანიაში უნდა გამოიცეს (სტიმულის პირობების თანახმად, გერმანიაში დაბრუნებიდან ექვს-ცხრა თვეში), ქართულად რომ ეთარგმნება, – საქართველოშიც.

მე ამირანის მითოლოგიიდან ამოვიღე. მიხეილ ჩიქოვანის ნიგნის თანახმად, რომელიც გერმანულად ჰაინც ფერნისხა თარგმნა, ამირანი ქართულთა უროვნული გმირია. რახან კომპარატივისტიც ვარ, ქართულ მითოლოგიასა და ლიტერატურასთან მისასვლელად საუკეთესო მეთოდიკურ ინსტრუმენტებს ვპოულობ. თან არც ამ პიროვნული შთაბეჭდილებების აყლა მინდა, რასაც საქართველოს გზებზე სიარულისას ვიღებ ხოლმე. ლიტერატურის ცნება გულისხმობს მეტ-ნაკლებად მკვეთრი ზღვარის გავლენაზე ზეპირსიტყვიანობა და წერილობითობას შორის. სწორედ ეს მეორე ასპექტი, როგორც ეს პროფესორ დადუნაშვილთან დისკუსიაში გამოიკვეთა, თამაშობს მნიშვნელოვან როლს ამირანის მითოლოგიის შესწავლაში. ჩემს კვლევებში მე ვეყრდნობი ავსტრიელი პროფესორის, ჰერბერტ არტლის განმანათლებლურ ესსეს, თუმცა მის პათეტიკურ დასკვნებსა და ქართული მითოლოგიის გადაჭარბებულ შეფასებებს პოლომდე მაინც არ ვიზიარებ. ამგვარი დიდი სიუჟეტების ყოფით ენობრივ კულტურაში დასაბრუნებლად საჭიროა უმრავი პოლიტიკური და, პირველ რიგში, ეკონომიკური წინააღმდეგობის გადალახვა. ეს ახლა ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს ამ მიმართულებით კვლევების გამოიერებთ და პირველ რიგში კი მითოლოგიური სიუჟეტის შემოქმედების თემად ცვეთი უყრადღების დეფიციტი შეივსება, მით უმეტეს, რომ აწმყო სულ სხვა რამეზე მეტყველებს. პირველ რიგში, ვგულისხმობ საქართველოს, სადაც ევროკავშირისკენ

მიმავალი გზა, ჩემი შეხედულებით, ჯერჯერობით მხოლოდ საქონლის ფართო ასორტიმენტსა და სილამაზის სალონებზე გავის. ეს საქმიანობა საკითხა და წინასწარმეტყველებების ფრქვევა ჩემი საქმე არაა. ნაცვლად ამისა, მინდა, ფილა ავნიო და საქართველო და მისი მხარეები მონინებით, შეიძლება ითქვას, საზეიმოდაც კი ვადღერძელო.

II. სიტყვა უცხოზე

განსაკუთრებული ბედნიერებაა, როცა ისეთ უცხო ქვეყანაში მიგინევენ, რომლის ენაც კი არ იცი. მართალია, ყოველთვის შეიძლება ადგილზე რაღაც ისწავლო, მაგრამ ხელდება და ფეხებით ლაპარაკი რა მწერლის საკადრისია. ნესით, ახლა უნდა დავირცხვინო და ჩემს გამოცეხულად დავუბრუნებ. მეორე მხრივ, შეიძლება ეს განსაკუთრებულ გამონევედაც მექცეს, როცა ურთიერთობას ვერავისთან ვახერხებ და იმ წიგნებს ვულრმავდები, ფალიაშვილის ბინის მანსარაში, საწერ მაგიდაზე გროვად რომ მიწყია. გერმანიიდან სამი წიგნი ჩამოიტანე: მიხეილ ჩიქოვანის წიგნი ამირანზე, ლამაზ ბარქისა „აბდალბედი-გზამკვლევი“ და თომას მაინის „სოკრდელი ვენეკიაში“, მოცალობისას ნასაკითხად. ეს სამი წიგნი მალე შემოშეკითხა, ანუ შემოძღობი. სადამოობით ჩემს მანსარაში მარტოგდარტო ყოფნისას რამეს ნაკითხვა უკვე პირდაპირ მწყუროდა. მეორე მხრივ, აგვისტოს პირველივე პარსკეცს, უკვე საკმარისი შთაბეჭდილებები მივიღე და ისინი უნდა გადამეშუშედეინა. ასე დავინეე ჩამოსვლიდან მეორე დღესვე, ე.ი. 4 აგვისტოს წიგნის წერა, რომელსაც შვად ზღვარზე მოძრაობა „დავარზე“. ეს მოითხოვდა ექვსათაურსაც, თუმცა თავიდან ამისათვის ყურადღება არ მიმიქცევია. „ზღვარზე მოძრაობა“ ჯერჯერობით სრულიად საქმარისა აღსანარად იმისა, რაც შეეხება, ერთი მხრივ, ჩემს პოიოკას საქართველოში და მეორე მხრივ, ჩემს საქმიანობას. სწორედ ამ ზღვარზე ვარ გახილული – ლიტერატურასა და მეცნიერებას, კერძოდ კომპარატივისტიკას შორის.

ერთი ენიდან მეორე ენაზე გადათარგმნა-გადატანა, რადგან მე ბერძნულ მითოლოგიას ვეჭიდები, რა თქმა უნდა, ეს იქნება ერთი ნაპოტიდან მეორეზე გადატანა-გადაყვანა, მენადე ქარონივით, რომელსაც ამჯერად საქმე აქვს არა სიკვდილთან, არამედ პირიქით, გახსენებასთან. გახსენება კვალში გაყლა, ადევნება, უფრო ზუსტად: ჯერ რამე უნდა არსებობდეს, რისი გახსენებაც შეიძლება. ეს არსებობა უნდა განიცადო, შეგნებულად აღიქვა. თბილისის სიცხე-

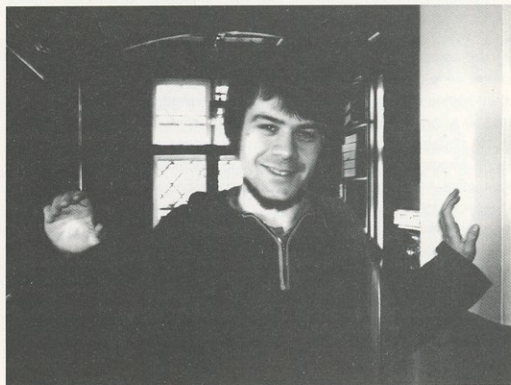
ემი ეს შეგნებული აღემა ხშირად შეუძლებელია. ცხელა, ოფლად იღვრები და ცდილობ, როგორმე გონება მოიკრიბო. თუმცა რამაც მე სასიამოვნოდ გამაკვირვა, საქართველოს დედაქალაქის სიცხე აპკარად განსხვავდება მიუნსტერისა თუ შვაბინის (სადაც ჩემი მოშობები და ოჯახის სხვა წევრები ცხოვრობენ) სიცხეებისაგან. ჰაერის ტენიანობა შავ ზღვაზე უფრო შეიგრძნობა. აქ, ქართული კი სიმშრალე და მტვერია.

უცხო რამ, რომლის ხელით შეხება შეგიძლია, განსხვავდება იმ უცხოეთისაგან, რაც ლიტერატორის ინტერესის საგანს წარმოადგენს. დადევარ თბილისის უსწორმასწორო ქუჩებში და ვანადები უცხოს. უცხოში აუცილებლად ის ადამიანები კი არ იგულისხმება, რომლებსაც გერმანულბთან საერთო საბოლოოდ აუცილებლად აღმოაჩნდებათ. ზუსტად ისევე, როგორც ბერლინსა თუ მიუნსტერში ტროტუარზე მოძრაი მასის ფიზიონომია მხოლოდ მაშინა საინტერესო, როცა რომელიმე ცალკეული მხერვა გამოიყოფა. აქაც ასეა. უცხოდ ყოფნა თავიდან ნიშნავს იმას, რომ საკმარისი კომუნიკაცია არა გაქვს და რაიმე ადგილზე დამკვიდრება გიჭირს. სამ თვეში ალბათ თბილისის „მოქალაქე“, მსოფლიო ლიტერატორი გაგხდები, რომელიც ქვეყანაზე შთაბეჭდილებებს პირველად იღებს. მსოფლიო ლიტერატორი გადაჭარბებული თვითშეფასება როდი. ცნება გამოსატყვის ერთი კონკრეტული, გერმანულენოვანი ავტორის დასაბუთებულ ყოფნას, რომელიც უცხო კულტურას იმისთვის სტუმრობს, რომ მასზე სურათი შეიქმნას და რამდენიმე მოპოვებული სურათი ერთ ნიგნში მოათავსოს. ნაწარმოების პოეტური დამაჯერებლობა ან უფრო პათეტიკურად თუ ვიტყვით, მხატვრული თუ სამეცნიერო ნაწარმოების ქმედითობა სამართლიანი კომპენსაცია იმ გაჭირვებისა, რისი გადატანა ავტორს იმისთვის სტუმრობს. მწერალი კარგი საამხანაგო ვერ იქნება. პირიქით, წერისას განცალკევებას და დროებით სიმარტოვებს დიდი მნიშვნელობა აქვს. თუმცა მარტო ამის იმედად არ უნდა იყო. ამას კიდევ ბევრი რამ სჭირდება – მაგალითად, გერმანიაში ცნობილი ანდაზა: მოგზაურს მოსაყლი არ დაეღვევო. რა თქმა უნდა, თუ მას მოყლის თავი აქვს. მაშ, ისეთ მოგზაურზე რაღა უნდა ითქვას, ვისაც დღე და ღამე ენასთან აქვს საქმე. რასაც მე სამი თვის მანძილზე ვნახავ და გავიცდი, წინასწარ იმის მოყოლა შეუძლებელია. უცხო მხარეში ქარი სხვანაირად ქრის, ვიდრე მიუნსტერის მშობლიურ ქუჩებში. ალავერდი შენთანა ვარ. Alawerdi schentana war.

III. სიტყვა სილამაზეზე

კლასიკიდან თუ ამოვალთ, მწერალს, რომელსაც მუხამე აკოცა, საქმე სილამაზესთან უნდა ჰქონდეს. მწერლის ალტაცებული, მეოცნებე ფიქრები მეცნიერმა კრიტიკული თვითნალიზით უნდა დათარგუნოს და მკითხველისათვის გასაგები გახადოს. გაუმძებნით ვცდილობ, ნაბიჯ-ნაბიჯ მივუახლოვდე ჩემი პროექტის არსს: ქართული მითოლოგიის კვალს ყოველდღიურ ცხოვრებაში. შთაგონება მოდის როგორც ქუჩიდან, ასევე ნიგნებიდან. ნება-ნება მიუწყებები გამზირებს, რუსულად – პროსპექტებს, ამერიკანოფილიურ სამყაროს ბინადართათვის-ავენიუს. შარლ ბოდლერი დახეტიალობდა ზუსტად ასე მე-19 საუკუნის დასასრულის პარიზის ბულვარებში და პოულობდა თავის შავ მადონებს, რომლებიც უახლესი თავშესაფრისკენ საცოდავად მიოლასვებდნენ. ეს იქნება ყალბი რომანტიკა, თუკი მეც იმავე შეგრძნებას აცვებ. ალადა ვაღიარებ, წერისას თითქმის ვიღაცა მახის მხრებზე და მიმართულებას ჩუმად მკარნახობს. დემონები, რაც ძველბერძნულად „უწყინარს“ ნიშნავს, მფარველი სულები, რომლებიც ჩემს სტილს განსაზღვრავენ, გარშემო ჩამომჯდარან და დროდადრო პავიანებივით იღრიჭებიან, იმ ეგვიპტური ღვთაება თოტის მაიმუნებივით, რომლის უამრავ ფუნქციათა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი დამწერლობაა. ეს დემონები ქრისტიანობის შემოსვლასთან ერთად ავ სულებად იქცნენ. დემონის ამ სემანტიკურ ფორმასაც აქვს თავისი მოქალაქეობრივი უფლებები სულის რესპუბლიკაში: ის იღვები თუ მცდელობები, რაც ნიგნს დროთა განმავლობაში მნიშვნელოვან ნაწარმოებად აქცევს ხოლმე, ხშირად სწორედ დემონებივით უტყვენ ხოლმე საწყალ სულს-ფსიქოს. კარგი იქნება, თუკი მწერალი დროდადრო ხალხში გაერევა, რათა თანახმარობის დაფასება შესძლოს.

შეიძლება ითქვას, რომ სილამაზე დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა პერსპექტივიდან აღიქმება. ლამაზი ბევრი რამე შეიძლება იყოს: სამშობლო, ქალები, ხელოვნება, ბუნება, ბავშვები, წარსულის მოვლენები, ენები. სილამაზეზე არ უნდა იკმათო,

სილამაზეზე უნდა ილაპარაკო, სუფრასთან ან საჯაროდ, როგორც ახლა მე ვაკეთებ. მსმენელისთვის დამოუკიდებელი იქნება, თუკი ახლა იმის ჩათვლას დაეიწყებ, თუ რა მომზონს და რა არ მომზონს, იმისათვის, რომ ბოლოს სილამაზის ჩემი სახეობა გამოვიყვანო. ნება მიბოძეთ, სხვა გზა ვცადო: სილამაზე ისაა, რაც აქჰარად არ ჩანს, რასაც განვითარება სჭირდება, რაც თავიდანვე ნაპერვლებს არ ისვრის, მაგრამ ნებით ნებით იღუქება. ჩიქოვანის წიგნის მიხედვით ამირანს „საც-რისხელა თვალები აქვს“ – ამ საცერში შეგვიძლია ის წყალი გავცხრილოთ, იდგებს რომ გვეკვებათ და მორჩენილ სილაში შეიძლება ოქროს მარცვალზე კი ვიპოვიოთ. ამ ოქროს თვალის ჩინივით ფუფრთხილდებით („საცრისოდნა თვალები და ოქროს ქორორი“), გულიმ ღრმად ვინახავთ და შრომას რომ მოვრჩებით, სასწრაფოდ ამოვიღებთ ხოლმე, რათა მისგან ახალ-ახალი ამბები მოვცხოვრო. აბა, ხეი მომეჩინეთ, ერთმანეთის თუ რამე არ ვუბძებთ.

ლიტერატურულ სტილში მოქცეული ოქროს სურათთან ცოტა ხანს შევჩერდები: აქჰარა, რომ თბილისში ძლიერდება დასავლეთისათვის დამახასიათებელი მომხმარებლური სულისკვეთება. ესეც იქცევა ჩემი წიგნის წაწლად, რადგან შეიძლება გმირ ამირანს იმ შეძლებული უმცირესობის, ანუ ქართულ მომხმარებელთა ელტვის რიგებში გადავანწყვიტო, რომლებსაც კუჭის პრობლემა უკვე გადანაყვეტილი აქვთ და ნაცვლად ყოველდღიური საარსებო პურის ძებნისა, შეგრდებ მჯიღის იბრავუნებდა და გაბრუნდვალაბულ ცას მებღავინ: მერე? მითხარი, ღმერთო (Gmerti), სულ ესა ხარ თუ კიდევ შეგვიძლია რამე? ესენი ახლა შუა ქალაქში დგანან (ან თავიანთ მერსედესებსა თუ ბენევენებში სხედან) და ქართული პოლიციის სირენის ხმით შეგაღაღებენ ზეცას: ღმერთო, კიდევ აპირებ რამეს თუ მორჩი უკვე?

ხმაურანი თბილისური ქუჩების გარდა გმირობა, თანაც უხმაურო გმირობა, სხვაგანაც ხდება. მაგალითად, სვანეთში, სადაც ძიძაბარებულ ბავშვს ყაჩაღებს უმაღლეს და მოსაკლავად საკუთარ შვილს აძლევს. ეს რეალური ამბავი პროფესორმა დადუნაშვილმა მამამო. ამან ბევრ რამეზე დამაფიქრა.

ამ ამბავმა ახლგვარად წარმოაჩინა, პირველ რიგში, საქართველოს ეროვნული გმირი ამირანი და მთლიანად ეპოსიც, რომელიც ძირითადად ზღაპრული ეპიზოდების თანმიმდევრობაა. ჯერ ერთი, ძიძა არ არის მამაკაცი. ეს რომ ასე ყოფილიყო, მას თავიანთ ძირითადი მოვალეობის შესრულება – ძუძუს სთვება – ნამდვილად გაუჭირდებოდა. კარგი, ძიძა არ არის მამაკაცი. იგი არის ქალი, მაშასადამე, არაპირდაპირ გადასული ამირანი. თუმცა ამ ქალს ისეთი რამე გააჩნია, რაც მას ამირანთან ათანაბრებს. ძიძა არის, სულ ცოტა, ქართველი ადამიანი, თუ იმ ამირანივით ნახევარღმერთი არა, რომელიც ქალღმერთა დალიმ უცნაურად გააჩინა. ამირანის დაბადება განსაკუთრებულია და ძიძა, ნესით, ბებიასეულ უნდა ყოფილიყო, რადგან ბებიასქალის ძირითადი მოვალეობა მშობიარობისას და მშობიარობის შემდგომი დახმარება მანამ, სანამ ბავშვი ძუძუს ასაკიდან გამოვა. თუკი მას შეეკუთვნებოდა (ეროვნულად, არასაკირდელოა, რადგან იგი მე-19 საუკუნის დასასრულს ცხოვრობდა და მინიერ ყოფას დიდი ხნის გამოვრებული იქნება), ამირანის უცნაურ დაბადებაზე იქნებ რამე გაგვიმხილოს კიდევ. თან, თუ მისი ძიძაც არის...

დედლო, გვითხარი, ამირანი როგორ დაიბადა? როგორ და ფერდიანდ ამოაჭრეს დალის ნადირობის ქალღმერთის, თანაც ფეოფანე რატომ ფარულად? ამირანის მამამ ცოლს უღალატა, ნადირობის ქალღმერთთან დაამყარა კავშირი. ამირანის გაჩენა არ უნდა გახმაურებულიყო, ეს საქმე ჩემად უნდა მოგვეჩუქებოდა. აი, ასე. აქ ვერ ნახავთ გმირის დიად ამბებს. უცნაური დაპირისპირება. რა საერთო აქვს ამ ფიქრებს სილამაზესთან, რომელსაც შემეშინებდა ესე ხშირად უმღერიან? მათ შორის, საქართველოშიც და არავისზე ნაკლებადაც. ეს ასე ცალსახად. შეიძლება, ზოგჯერ სუფრაზე მსება პოეზია იზოვის კაცმა, ვიდრე რომელიმე არაალიარებულ პოეტთან, რომელიც თბილისის ცენტრში, მანსარადში ნამოძვდარა და გაცივით დასდევს შთაგონების თუზებს, თუმცა ფურცელზე ერთი ხეირიანი აზრიც ვერ მოუხლებოვია. ამ მზარდ პოეტს უჩრევნ, ტრადიციულ ქართულ სუფრას დაესწროს და ისეთ რამეზე ისაუბროს, რაც მას უხარია და მნიშვნელოვანად მიაჩნია. საუბრის საგანი მთქმელის სურვილზეა და სხვადასხვა. იმედია, პოეტი არაფერს დაამშვეს, თუკი არსებულ ტრადიციებს გააყვება.

მუზების ამბავი სრულიად განსაკუთრებულია და ამასთან დაკავშირებით, მინდა, ორიოდ სიტყვა ვთქვა. მუზა შეგნებოდა კი არ იქნება ვინმეს იმასათვის, პარტიზორ ქალს რომ აირჩევ განსაზღვრული პარამეტრების მიხედვით. მუზა მოულოდნელად გენევეა და როგორც ძველისძველი პოეტური ტრადიცია მოითხოვს, სრულიად მოულოდნელ მომენტში გაკოცებს. უნდა გაარჩიო ამ კოცნის ორი სახეობა, რათა გაუგებრობაში არ მოჰყვე: უეცარი კოცნა შეიძლება მორიდდეს ქსანთი მამავალი ნებისმიერი ქალისაგან. ეს არ არის ისეთი კოცნა, რომელსაც ლოყაზე შეხებით იგრძნობ, როგორიცაა, მაგალითად, მეგობრული კოცნა. ეს არის შთაგონება, რომელსაც ქალის ქვე-ვის მიხედვით წუთში გაიგებ. ეს მუზა თავის შთაგონებას, ხშირად შეუცნობლად, თითქმის ისაროვით გესვრის. ისეთი მუზებია არსებობენ, რომლებიც მამაკაცს ხანგრძლივად აედევნებიან ხოლმე, შეიძლება მთელი სიცოცხლის მანძილზეც. ისინი ერთიანად შეუზღუდებიან ხოლმე მწერლს, გონებრივადაც და მენტალურადაც, თავად ქმნიან ხელოვნებას და მწერლის შემოქმედებითი პრობლემების მიმართ მუდამ ყურადღებით არიან. აქ კოცნა ხანგრძლივი ხდება ხოლმე და განსაკუთრებულ გემოსაც კი იძენს. ჩემსას, მაგალითად, ბაღის პიტნის გემო აქვს. რატომ მაინდამანაც ბაღის პიტნის, საიდუმლოა, რომლის გახმელაც არ შემიძლია;

თორემ ჩემს ლიტერატურულ ენას მაშინვე დავკარგავ. ეს განსაკუთრებული ბედნიერებაა, რომელიც მე ოთხი წლის წინ მენვია, თუმცა ადრინდელ ნეტ-ნეტად ვითარდებოდა, ვიდრე დღევანდელ მდგომარეობამდე მივიდოდა: ესაა სილამაზის უმრეტეო წყარო. ეს არის არა სამყაროს ნაივრობის მიბაძვა, ადამიანური და ნაძადადები ზურუნის იდილიური გაგება, არამედ პოტენციური ტექსტების ყოვლისმომცველი არეკლა. მივმართავ გერმანიამ მყოფ ჩემს მუზას - ალავერდი შენთან ვარ. Alawerdi schentana war.

IV. სიტყვა თქმული მასპინძლისა და მეგობრობის საპატივცემულოდ

ახლა წესის მიხედვით, მასპინძლის საპატივცემულოდ უნდა ითქვას.

დამწარებოსთვის მზადყოფნა დიდია, თუმცა ჯერ კიდევ მხოლოდ მხრების აჩეჩვა და ხელებით საუბარი შემიძლია. თვითონსიცოცხლის ყოველდღიურ შრომას მთხოვს. საინტერესოა, ლიტერატურულ მუშაობას ასეთი მორალი რამდენ ხანს გაუძლებს. მე ცოტა ეჭვი მეპარება, რომ დიდხანს გასტანოს. ჩვეულ ადგილას მოკალაოდები, კარგად და გემრიელად, ხან ამას ნაიკითხავ, ხან - იმას, მაგრამ ციდან ვარსკვლავების მოწყვეტა სულ სხვა ამბავია. წარსტემა დიდწილად დამოკიდებულია სამუშაო ატმოსფეროზე. საყოფაცხოვრებო პრობლემებს მთლიანად ვერ მოწყდები და შენს ნაჭუჭში ვერ გამოიკეტები. ეს ყველას ხვედრია.

ჩემს სიტყვაში პათოსის ნაკლებობა ხომ არ შეიმჩნევა? წარმომიდგენია, რა დამუხტულია ქართული სუფრა, როგორი მძიმე-მძიმე სიტყვები წარმოითქმის, დაცლილი ყანები მაგიდაზე როგორ ეხეთქება. გერმანული რომანტიზმის მიმდევარი რომ ვიყავი, მეც ასე ვიქცეოდი. დროთა განმავლობაში ამ ტონზე კეთილგონიერულად უარი ვთქვი, რადგან სულ სხვა რამით დავინტერესდი, რაც გამოხატვას ესწრდვის. იმ მცირე, უჩინარი რამით, რაც შეიცავს გავრცელების საფრთხის მქონე ვირუსს, რომელიც ზეავითან ნამოვს, როგორც კი ბარიერი მოიშლება. ასეთი შრომა მოითხოვს უკანა ფლანგზე აქტიურობას. თვალში არავის უნდა გაეჩხრო. ჩემი დევნილ საქართველოში ყოფნისას სწორედ ესაა: მინდა ხალხში გავერიო, მათ შეუმჩნევლად დავაკვირდე და ჩემი შერგნებადი ჩავინერო. ასეთი „ჩანაწერები“ ცივ გერმანიამ (ნოემბერში ხომ იქ სილიანობა იმატებს) დაბრუნების შემდეგ ნაიკითხება, აი-

კრიფება და საქორების შემთხვევაში გადამუშავდება. ასე წარმოიშება ეპოქის შესაბამისი, სახდო დოკუმენტი, რესიპიენტიცაა არა ეპოქის პოლიტიკური თუ კრიტიკული ანალიზი, არამედ ის საუბრების კრიტიკული თვალთ შეფასება, რაც ამჟამად თუ შეფარულად მიმდინარეობდა 2007 წლის ზაფხულისდროინდელ საქართველოში.

მასპინძლობასთან ძალიან ახლოს დგას მეგობრობა, რადგან უცხოის მიღებისთვის მზადყოფნა ძალიან ადვილად - თუკი შესაბამისი ურთიერთსიმპათიაც არსებობს - წარმოშობს მეგობრობას. მეგობრები გაჭირვებისას მხარში გიდგანან, თუ საქმე ნამდვილ მეგობრებს ეხება. ყველაზე გამაოგნებ მდგომარეობაში გაჭირვების ტალღეებსად ხომ მეგობარი გვევლინება. ამ თემაზე ბევრი ლაპარაკი საქორი არ არის, რადგან ეს თავისთავად იგულისხმება და ასე უნდა მოიქცე, ნაცვლად იმისა, რომ ფიქრით თავი იხეთქო. პატარა გულისხეიქვა კი უწევთ ისე მეგობრობით შეკავშირებულეს. უცხოეთში ყოფნისას მეგობრული მხარდაჭერა დიდი სამახსოვროა. საქართველოში სტუმარი ღვთის საჩუქრად ითვლება და ამდენად, განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს.

მეორე მხრივ, მე მინდა წიგნის პროექტზე დაუბრკოლებლად ვიმუშაო, ამიტომ ზედმიტად ახლო მეგობრობაც არ ვარგა, თორემ თავისუფლად ვეღარ იმუშავებ. მასპინძელსა და სტუმარს შორის ურთიერთობა გარკვეულ დონეზე უნდა დარეგულირდეს. მზრუნველობა დროდდრო მოიმატებს, მერე კვლავ დაიკლებს. მაგრამ სულის მოთქმა სულ შესაძლებელი უნდა იყოს. ამ მხრივ ჯერ პრობლემა არ შემიქმნია. მშვიდობა დაცულია, ოჯახის ღირსება - შენარჩუნებული. ალავერდი შენთან ვარ. Alawerdi schentana war.

V. სიტყვა მშვიდობის საპატივცემულოდ

კონფლიქტები კავკასიაში ჯერ კიდევ არსებობს. ცენტრალურ საქართველოში უკვე ამოიწურა, ჩრდილო-დასავლეთსა და აღმოსავლეთშიც სეპარატისტების მისწრაფებები გამოძახილს ჯერ კიდევ პოულობს. არ მინდა, ეს საღვთაძელო პოლიტიკისკენ გადავხარო. თუმცა მშვიდობა მნიშვნელოვანი საქმეა, განსაკუთრებით ადამიანთა თანაცხოვრებისათვის. ამაში ეჭვის შეტანა შეუძლებელია, ეს დანამდვილებით შეიძლება ითქვას.

თბილისში, რასაც მე ვხედავ, ამ თვალსაზრისით კარგადაა საქმე. სოციალური მშვიდობიანობა, რა თქმა უნდა, უკვე დიდი ხანია აღარ არსებობს. მაგრამ განა სადაა მსოფლიოში „შლარაფელანდი“, ანუ „უსაქმურთა სამთხოვ“? არც არსად! უტოპიის მოლოდინი ყოველთვის იქნება, ბოლომდე არასდროს გაიფანტება. თუმცა საზოგადოებრივ სიმშვიდეზე უფრო მნიშვნელოვანი მწერლისათვის სულიერი სიმშვიდეა. ეს ნიშნავს იმას, რომ მან უნდა იპოვოს თავისი სამყაროს ჯანმრთელი ცენტრი, მოუხედავად თავისი ექსცენტრიკული მოღვაწეობისა. ამისათვის მას ისევ ის ადამიანები სჭირდება, რომლებიც საკუთარ შეცდომებზე რეაგირებენ. მწერალმა გარკვეულწილად უნდა შექმნას ქმედებებსა და უკუქმედებების (repercussions) კიბერნეტიკული ქსელი, რომელიც მას მუშაობისას დაიჭერს, რომელიც

მას მუშაობას აგრძელებინებს, მასთან სასონარკვეთილებას არ გააკარებს. შინაგანი მშვიდობა გარეთაც აღწევს. თუმცა ნაჩქარევი იქნება იმის მტკიცება, რომ სამუშაო განმსვლას მხოლოდ მშვიდობა ქმნის. მე, როგორც მწერალს, მჭირდება ქაოსი, რათა მასში კოორდინატები ახლიდან განესაზღვრო. როგორც მეცნიერსაც ზუსტად იგივე მდგომარეობა მაქვს: რალა-ცაზე უნდა ნაგებობოდე, გავჯოუბდე, ან ჩიხიდან გამოსვლას თავად ვეძებო. ჩემი წიგნი რომ დაიბეჭდება, მკითხველისათვის ნაღდი საქმე იქნება. მართალია, წიგნი სიღრმეებში გადის, მაგრამ მკითხველს შეეძლება მას მთლიანად მიენდოს, როცა მის გვერდებს შეუყვება. კითხვის დროს მკითხველიც საქართველოში იქნება, თუმცა ფიზიკურად იქ არასდროს ყოფილა. ჩემი წიგნი ჯერ გერმანიაში უნდა გამოქვეყნდეს, მერე ქართულადაც გადაითარგმნება. ჩემს წიგნს მკითხველი ხელში გერმანიაშიც აიღებს და ჩემს თავგადასავლებს შორიდან შეიგრძნობს. შეიძლება ისეც მოხდეს, თუკი წერისას გამაჩინებლებს და გამოიწვია, რომ მკითხველმა თანხმობის ნიშნად თავი საქართველოშიც კი დააქნოს. ჩემი მიზანია, ამირანის მითის კვლევა დღევანდელ საქართველოში. რატომ მაინცდამაინც ამირანი? მე მას პრომეთესთან პარალელების საფუძველზე გადავანყდი. ეს ჩემთვის, როგორც ხელოვანისთვის, საკმარისი საფუძველია საიმისოდ, რომ ჩემი სამეცნიერო მეთოდები გამოვიყენო იმის გასარკვევად, თუ როგორია ამირანის ძველქართული მითის 2007 წლისეული ვერსია. ამ გზით მშვიდობის ვამყარებ იმ გარდაცვალებიანაც, რომელთაც, ჩემი ახალგაზრდული ასაკის გამო, სადღეგრძელო პირადად ვერ ვუთხარი. რა თქმა უნდა, ღმერთის თანადგომის იმედი მაქვს, რომ ავი სულებიც გან დამიძავს, რომლებიც მიცვალებულები მომიხვეწენ, რაკი ისინი ცალკე სადღეგრძელოში არ მოვიხსენიე. სულელებს საქმე ჩემი შემოქმედებითი საქმიანობისა თუ კვლევებისაზე ბევრჯერ მქონია, ამიტომაც საზოგადოებას ვთხოვ მომიტყვოს, თუკი ამ თემაზე მეტად აღარ გავვრცელები. სამშობლო ხომ მარადიულია, ჩემიც და თქვენიც, ქალბატონებო და ბატონებო. Alawerdi schentana war.

VI. სიტყვა სამშობლოზე, ან უფრო სწორად: ორმხრივი ურთიერთობაზე

ჩემი სამშობლო რომ არ ყოფილიყო, მე აქ არ ვიქნებოდი; თქვენი ქვეყანა რომ არ ყოფილიყო, სამინისტროს არ დებადებოდა იდეა, საზღვარგარეთელი ლიტერატორებისა და მწერლების საქართველოში მოწვევის შესახებ. ეს პროვინული გამოცდილებები აუცილებლად გადავა საქართველოსადმი მიძღვნილ ჩემს წიგნში. რადგან მე ისეთი ბუნძიაც არა ვარ, რომ ოცდაათი წლის ასაკში ავტობიოგრაფიები ვადგინო, ჩემი განცდიების ლიტერატურულ ფორმაში მოქცევა ადვილზევე დაიცნება. შორეთში ყოფნა ამისათვის უფრო მეტ შესაძლებლობას იძლევა. თქვენ უკვე ამჩნევთ, რომ ჩემმა პროექტმა უკვე დიდი ხანია პალიმფესტიკის სახე მიიღო. ფრანგი თეორეტიკოსი ჟერარ ჟენე ბევრ წიგნში ესება გადასწორების, წარწერისა და შეცვლის კონცეპტს. პალიმფესტიკის არსი, ჩემი აზრით, მის ცვალებადობაშია. განსაკუთრებით მის მატერიალურ

ზედაპირთან მიმართებაში. მე ვოპოულობ ქართულ განცხადებებს, რეკლამებს და ეჭვგარეშე მათ გერმანულს ან სხვა ნებისმიერ დიასპორულს. ან ვოპოულობ ტექსტს ქვეყნის ლეგენდების ტრადიციიდან და ვაძარებ მათ ტიპოლოგიურად, ასევე დისკურს-ანალიტიკურად ჩემს ამ დასავლურ „მსოფლიო ლიტერატურის“ კლასიკოსის მიერ შექმნილ ტექსტთან. უკვე ამჩნევთ, რომ მე სამშობლოს ჩვეულ ცნებას ვმორბევი და მივისწრაფი იდეალისკენ, კერძოდ, კომპარატივისტიკის მეცნიერული იდეალისკენ, რომლის თანმდევი ეფექტი ხალხთა შორის ურთიერთგაგებაცაა. როცა მე ამას ერთ-ერთ ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკაში ვამბობ, მინდა, უკვე ზემოთ დასახელებული მიზეზების გამო, ამ პაუთისმი არ გადავვარდე. თუმცა მე ამ საკითხს ვიკვლე კომპარატივისტიკის პოზიციიდან, ვინაიდან ნამდვილად გამოსავალგეგია, რამდენად არსებობს გერმანიაში საქართველოს შესახებ ისეთი სურათები, რომლებიც ჩემ მიერ შეცნობილი სურათებით არ გადაიფარება. სწორედ სურათთა ეს შედარება, ისევე როგორც გერმანიის შესახებ არსებული ქართული სურათები, არ იძლევიან მოდუნების საშუალებას. მუდმივად უნდა მასხმებდე ჩემი პოზიცია: მე ვარ საქართველოში მონვეული გერმანელი, რაც გამოირჩევა სპონტანურობას. ეს არ დამემაზმება ჩემი ლიტერატურული პროექტის განხორციელებაში, რომლის სათაურია „ზღვარზე მოძრაობა. კავკასიაზე მიჯაჭვულობა“.

დამკვირვებელისა და ობიექტის როლები ერთმანეთში იცვლება, ქუჩაში ინტერესს ვინცე, რადგან ჩემი გარეგნობის გამო ევროპულად შემეცნობენ. ისმის კითხვები, რამ ჩამოიყვანა ეს გერმანელი მათ დედაქალაქში, რა მიზეზით გადმოიარა კავკასიის მთები და როგორ გამოირჩეა ქართლში, ანუ ქართველთა ქვეყანაში – ამ კითხვებზე პასუხის გაცემა შეეცადე დღევანდელ სუფრაზე. ახლა ისლა დამჩქენია, ჭიკა მოგიჭახუნო და ამ ქვეყანას, მის მაცხოვრებლებს, კულტურას კეთილდღეობა, ხოლო ჩემს პროექტს კეთილი ბოლო გუსურვო. ასეთი თავდაჯერებულობა გამართლებულია. ბოლოს და ბოლოს ჩემი გზა პრომეთედან დაიწყო და მიხვეულ-მოხვეულად ქართველ გმირ ამირანამდე მივიდა, რომელიც პრომეთეზე არანაკლებ გულადი, თუმცა ნაკლებად ცნობილი და ამიტომ თავის სიტყვა-პასუხში უფრო თავდაბალია. დიდ მადლობას მოგასხენებთ.

გერმანულიდან თარგმნა შორენა შამანაძე

თანამედროვე ქართული ხელოვნების შესახებ

ლევან ჭოლოშვილი – „ჭეშმარიტება უნდა გამჟღავნდეს!“

დომინიკ ირტენაკაუფი

ფიგურები ჯერ ისევ უკანა პლანზე მოჩნდა. გიორგიმ ერთხანს მოიცადა. უცნაური სახეები გამომწვევად უცქერდნენ. ცხადია, ტილოდან ვერ გადმოვიდოდნენ, ბოლოს და ბოლოს, დახატულები იყვნენ, არც იძვრდნენ, თუმცა მათ უსიცოცხლოს მაინც ვერ უწოდებდით. გიორგის ცოცხალი ფიგურების გარეშე ფერწერა არ წარმოედგინა. ფიგურებს ადამიანის თვალინ ფერი, ლაქი, თვით გრუნტის საღებავიც კი უნდა ამოემტვრიათ და ტილოდან უნდა გადმოსულიყვნენ.

ლევანმა თავისი ახალგაზრდობის შესახებ უამბო, როცა საქართველო ჯერ კიდევ საბჭოთა რესპუბლიკა იყო, თვითონ კი კონფორმისტული ნამუშევრების შექმნაზე უარს აცხადებდა. მის მიერ სამოცდაათიან და ოთხმოციან წლებში შექმნილი ტილოების გამოფენა მხოლოდ ფარულად იყო შესაძლებელი. პრობლემა მას შემდეგ არ გადაჭრილა: ვინც სახელმწიფო დაკვეთებს არ ასრულებს და ოფიციალურ მოთხოვნებს ყურად არ იღებს, მას ოფიციალის მხარდაჭერის იმედს ვერ ექნება. ასეთ ხელოვანს თვითონ უნებს საკუთარ თავზე ზრუნვა. სამოცდაათიან წლებში ლევან ჭოლოშვილმა „აქრძალული პიროვნებების“ პორტრეტების ხატვა დაიწყო, რამაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოში უდიდესი ინტერესი გამოიწვია. პოსტსაბჭოთა პერიოდში ლევანს ახალი (საბაზრო) პირობებისადმი გულგუბა მოუწია. საბჭოთა პერიოდში მხატვარს არც საკუთარი იმპრესარიო ჰყავდა, არც უზესიტყვიანი მოხსენებების წასაკითხად იწვევდნენ. ხელოვნების ნიმუშები ან სახელმწიფოს – სხვაგვარად რომ თქვათ, რეალურ სოციალიზმს – ემსახურებოდა, ან შინ, საკუთარ ოთხ კედელში იყო გამოწყვედილი. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ კი თავი ნამოჰყვეს ვითომდა მეცენატებმა, მათ, ვისაც მართალი, ნათელი, ნიჭიერი ადამიანების სიყვარული და დაფასება დასჭირდათ. გული მელანზე უფრო შავი ჰქონდათ, თუმცა ამ სიშავეში გაღვივებულ ხელოვანთა და ამბის მიხრობელებს კი არა, თავისავე ხარბ და თავკერდა არას ახევენდნენ. ლევანსაც ერთი რუსი დაუკავშირდა და საზღვარგარეთ პირველი გამოფენის გამართვა შესთავაზა. სწორედ ასე გაემგზავრა ლევანის ასზე მეტი ნამუშევარი მშენიერი საფრანგეთის მზიან სამხრეთში და უკან აღარასოდეს დაბრუნებულა. შესაბამისი ანაზღაურების პირობებში ეს ხელოვანის ღირსებას არანაირად არ შეურაცხყოფდა. მაგრამ საფრანგეთში დაბუღებულმა თაღლითებმა სხვაგვარად ინებეს; მათ მიერ გამოგზავნილი 50 000 ფრანკიანი ჩეკი მოქმედი არ აღმოჩნდა, რადგან ბანკის ბეჭედი აკლდა. მეცენატმა თითოეული სურათი კარგ ფასად გაყიდა,

ლევან ჭოლოშვილი

თუმცა ლევანს ამ მოგებიდან ერთი გროშიც კი არ რგებია. როცა ლევანმა საკუთარი უფლებებისათვის გაიბრძოლა, მეცენატის პირადი დაცვა დაემუქრა: ჰეი, ლევან, ამ ლამაზ უცხოეთში რა გესიქმება? შენ პასპორტსაც გასვლია ვადა. ნუთუ ეს ვერ შენიშნე? საბჭოთა კავშირი აღარ არსებობს. ახლა რაღას იზამ, ლევან, ძმაო?

ხელოვნება კი მაინც განაგრძობს არსებობას, მდიდრების ხელშიც კი. სულ მალე იუსტიცია აპოლონს ხელებს გაუწვდის, ისინი ერთად აცეკვდებიან და ციდან ოქროს წვიმა დაეშვება. ცოტაც მოიცადე, ძმაო ლევან, და შენთვისაც გაისხნება ოქროს ონკანი.

ლევანის თქმით, ხელოვნების ნიმუშებიდან მხოლოდ კიტრის გაყიდვაა შესაძლებელი. ერთად შემოვიარეთ თბილისის გალერეები: რუსეთთან გამწვავებული კონფლიქტის გამო ორის გარდა ყველა დაკეტილი დაგვხვდა. ისეთი შთაბეჭდილებაა, თითქმის ეგონ მილუ და გუსტავ კლიმტი გვედრებით აღდგნენ: თბილისი-მარიოტის გალერეაში ისინი მრავალრიცხოვანი ასლითა და მათ სტილში შესრულებული ნამუშევრებითაა წარმოდგენილი, რომლებიც, არც მეტი, არც ნაკლები, ამერიკულ დოლარებად იყიდება. სასტიკრობაში სწორედ ახლა გაჩერდნენ საერთაშორისო საქველმოქმედო ორგანიზაციების წარმომადგენლები და სამხედრო ექსპერტები – ეს

ხანმოკლე შეჩერებაა, ვიდრე გორში გაემგზავრებიან, ომის მიერ მიყენებულ ზარალს აღრიცხავენ, ლტოლვილების ბანაკს (კარვების ქალაქს) დაათვალიერებენ და კვლავ უსაფრთხო თბილისს დაუბრუნდებიან. ამათ ხელოვნებისათვის არ სცალიათ.

გიორგი გაფაცვიცებით უსმენს ლევანს. ხელოვანს ყველა ქვეყანაში უჭირს თავის გატანა. ლევანს ძველი საოჯახო ფოტოების მიხედვით პორტრეტების ხატვა უნევს; მადლიერ ქართველებს მისი ნახატები შინ მიაქვს: ლევანის წყალობით მათ საგვარეულოს ერთბაშად კეთილშობილი წინაპრები ემატებიან. ლევანს ეს სტაბილურ შემოსავალს აძლევს: მას ორი ზრდასრული ქალიშვილი ჰყავს, მშობლებისგან განცალკევებით რომ ცხოვრობენ.

მის გაჭირვებულ მეგობარს, ფარნავაზს (რომელსაც საქართველოს პირველი მეფის სახელი ჰქვია) ასევე ცოლი და ორი ქალიშვილი ჰყავდა სარჩენი, ვიდრე გაუთავებელი სმის გამო მარტო არ დარჩა. ის ახლა საბურთალოსე ცხოვრობს ხნიერ მამასთან ერთად ცხოვრობს თავის ბინაში და გაუთავებლად სვამს. უფრო არაფს ეტანება, შიგადაშიგ ლუდსაც ურევს. კარადის თავზე სამოციანი წლებიდან შემორჩენილი ქანდაკებები უდგას. ტელევიზორი რუსულ არხს აჩვენებს. საბჭოთა პერიოდი მას წერილობითი ფორმით აღუთქვევს მილიონები საბჭოთა ფულით, თუკი ძმური რესპუბლიკებისთვის ლენინის ერთ-ორ ძველს დაამზადებდა. მან კი წასვამა ეს შავით თეთრზე ნაბეჭდი დაპირება ფანჯრიდან გადააგდო. მგონი, დახია კიდევ. შიშს არ იცნობდა, ომშიც ყოფილა და ცოცხალი დაბრუნდა. აფხაზეთიდან. სასმელი შიმშილსაც ავინყებს და ამშვიდებს კიდევ (თუმცა, ამას გარდა, იოგას ვარჯიშებითაცა დაკავებული). ასე გაჰყავს დღეები. ლევანი მეფეს დროდადრო აძლევს ფულს, მხოლოდ იმ პირობით, თუ ორი დღით მაინც ბოთლს არ გაეკარება. ერთხელ მეფემ ლევანის ინსტალაციისათვის ძაღლის ქანდაკება – კბილებდაკრეჭილი, თუმცა უწყინარი ოთხფეხა – დაამზადა. მუშაობის პერიოდში

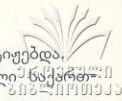
ერთი წევტი ალკოჰოლიც კი არ მიუღია. მაგრამ დრო გადის, ხელოვნება კვლავაც ფუჭს და მეფის თხემი სიბერის ფერფლითაა ფარული. ლევანი კი გალერეებში სურათების გაყიდვას განაგრძობს და შეკვეთებსაც ასრულებს – ბოსფორისთვის, ანდა ქართული საოჯახო ალბომისათვის. მაგრამ სად ხორციელდება ხელოვანის მისეული მრწამსი, მისი შეუპოვრობა, ასე და არა სხვაგვარად, რომ აცხადებს? გიორგი ამას უფიქრდება. ლევანის კი ახსენდება, რომ ახალგაზრდა გრაფიკოსი ისე-დღე უკვე დიდი ხნით შეაყოვნა.

– მაშ, კარგი... უკვე ორმოცდაათ წელს გადავაცილე. თუმცა ხშირად ხალხს ჩემ ასაკზე უფრო ახალგაზრდა ვგონივარ. ეს ხელოვნების ბრალია. ართერიოკლექტოზი სხვებზე ნაკლებად მანუხებს.

ლევანი იცინის, შემდეგ განაგრძობს:

– ჩემი სახელოსნო ძველ უბანშია. მაგრამ დღეს ქალაქში ძველ ლამაზ სახლებს ანგრევენ, მათ ადგილას კი მინისა და ლითონის ცათამბეჯენებს აშენებენ. ჩემი სახელოსნოდან კი მაინც ძველი თბილისის ულამაზესი ხედი იშლება. შორს მთებიც მოჩანს. საქართველოში საითაც არ გაიხედავ, ყველგან კავკასიონის ქედი გეგებება.

ლევანის სამუშაო ადგილას (ის ხშირად შინ, სამზარეულოშიც მუშაობს, ბინა ოპერის მახლობლად აქვს) საკმარისი ადგილია დაუსრულებელი ნამუშევრების შესანახად. იქვე აქვს აბაზანა და საძინებელი, სადაც ძირს დაფენილი ლეიბისა და წიგნების თაროს გარდა არაფერი დგას. თაროზე ოსკარ უაილდის მრავალტომეულია მოთავსებული, ინგლისურ ენაზე. კედლებზე ამაჟამად სტამბულისათვის შესრულებული შეკვეთები – შიშველი თურქი ქალები ჰყიდა. შევიცარიელი და გერმანული ხელოვნანები აქ ყოველწლიურად რამდენიმე თვეს ატარებენ და შთაბეჭდილებებს აგროვებენ. მათ ბაზელის ერთ-ერთი ფონდი აფინანსებს. შევიცარიულ გერმოდგინებს უხვი მოსავალი მოაქვს: ეკოპოლ ხელოვნებას მრავალფეროვანი ქართული შთაბეჭდილებები ამდიდრებს. უცხოეთთან გაცვლითი ურთიერთობა ქართველი ხელოვანებისთვისაც უადრესად მნიშვნელოვანია, თუმცა ახლა, დედილო რუსეთთან „ომის“ პერიოდში დანამდვილებით ვერავინ იტყვის, ერთი თვის შემდეგ რა მოხდება. თუმცა, რუსეთის ზენოლის მიუხედავად, შემოქმედება მაინც გრძელდება.

ხოლო თუ უღონობა და ტკივილი გაუსაძლისი გახდება, მაშინ შემოქმედის თვითგამოხატვაც მთავრდება, ის სისხლით იცლება, გონება ეფიტება, სუნთქვა უწყდება და ფილტვებზე ობი ედება...

ლევანი ამ ბედს გადაურჩა და თვითონაც უწევს მხარდაჭერას თბილისის ნიჭიერ და უყურადღებოდ დარჩენილ ხელოვნებს. დროდადრო ფინანსურად მათ, ვინც ომენი-სა და პირადი ტრავმების შემდეგმომავალი ჩვევებსა და მანკიერებებს დაჰყვა. ევროპასა და აზიას შორის ვინრო ზოლზე განლაგებულ, იზოლირებულ ქვეყანაში, სადაც ხელოვნება მხოლოდ თანამედრობის პირვითან პირადი ნაცნობობის ხარჯზე ფინანსდება, დამოუკიდებელი ხელოვანი, რომელიც გარეშე მოვლენიანადი საკუთარ პოზიციას აყალიბებს, თავისთავად უკვე საგარდენად, შემოქმედებითი თვითმყოფადობის ეპიცენტრად აღიქმება.

საკუთარი ხაზის გატარება ინფრასტრუქტურების მარჯვე მიგნებასა და მათ შორის დაფიქრების ოსტატობა უფროა, ვიდრე ფერისა და ფორმის ამა თუ იმ ფაზების შემუშავება.

ბოლოს და ბოლოს სახეითი ხელოვნება საზოგადოების შენებაში გადაიხარდა. ფინანსურად სუსტ გარემოში ხელოვნება, როგორც ფულფუნების საგანი ეგზისტენციური გადარჩენის საშუალებად და პროტესტის ფორმად იქცა. ევროპაში ამ მხრივ პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ ეს ცნებები გაუფასურდა, ხელოვნებამ ერთხელ და სამუდამოდ აარიდა თავი სოციალურ პასუხისმგებლობას; ენდი უორჰოლის, პოპისა და მასკულტურის შემდეგ უკან დაბრუნება შეუძლებელი გახდა. იმ რატორები ხელოვნების მდგომარეობას ამის მიხედვით აფასებენ, თუ რამდენად ბევრი მოიძებნება სპონსორი დიდი პროექტებისათვის. მოცემულ კონტექსტში ეს ზოგადი კრიტერიუმით თეორიულ სიცარიელეში გადადის.

გიორგი საქართველოს ტერიტორიაზე რეგულირთ მიმოდის და ჩანახატებს აკეთებს. ლევანი მიაბობს პერფორმანსული აქციების ჩანაფიქრებზე, რომლებიც, განხორციელების შემთხვევაში, შეიძლება სიცოცხლის ფასადაც დასჯდომოდ. საგამოფენო დარბაზში კუბოების დადგმას აპირებდა, რომლებზედაც ახალი ათასწლეულის მობრძანების აღსანიშნავად პურმარილი უნდა გაეშალა. ამ „ტრადიციულ“ ქართულ სუფრაზე ედუარდ შევარდნაძეს და საქართველოს მამინდელ

მთავრობას, ასევე უცხოელ დიპლომატებს დაპატიჟებდა.

– საქართველოში ტერორი სუფევდა... მთელი ქვეყნის ველო დუმა...

მეორე იდეა: ლევანი ეპისკოპოსის სამოსში გამოწყობილი სტალინის გამოსახვას აპირებდა. ამით უნდოდა ყოფილ კომუნისტებზე მოენიშნებინა, რომლებიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ უცხად იქცნენ მორწმუნე ქრისტიანებად. მაშინ ჯერ კიდევ სამოქალაქო ომი მიმდინარეობდა და მოსახლეობამ ტერორის ნაცნობი სახე იხილა. ლევანს სურდა, ამ ბარბაროსობას ხელოვნების ენით დაპირისპირებოდა. ესეც შეუძლებელი გახდა ამ დროს.

შავიზღვისპირეთის მკვიდრი ქალისადმი ლევანის ძველი სიყვარული ახალგაზრდული, უმანკო გრძნობა გახლდათ. მან ის სტუდენტობის წლებში გაიცნო, შემდეგ კავშირი გაუწყდათ, მერე კი საფლავის ქვას მიაგნო, რომელზედაც მისი სახელი და ფოტოსურთი იყო ამოკვეთილი. მისი თქმით, საბჭოთა პერიოდში სამხილი უგემოვნება გავრცელდა. რაკი რელიგია არ არსებობდა, მოცვალებულთა კულტი დამკვიდრდა. ამ საფლავის ნახვის შემდეგ ლევანს ასეთი იდეა გაუჩნდა: საგამოფენო დარბაზი ამგვარი კიტწური სამარის ქვებით გავესო, თითოეულზე რომელიმე დასავლელი კინოვარსკვლავის – ბრიჯიტ ბარდოს, მერილინ მონროს და სხვათა – სტილიზებული უხარისხო ფოტო, რომლებსაც სკოლებთან ყიდდნენ საბჭოთა დროს, გამოეფინა, რადგან ომს ასეთი თვისება აქვს: ის ადამიანებს, არამხოლოდ სამხედროებს, არამედ მოქალაქეებსაც კი ხოცავს. საქართველო დღეს კვლავ კონფლიქტის ვითარებაშია. გიორგი ლევანის ერთ-ერთ ნახატს მიუახლოვდა. „განადგურებული არისტოკრატია“ – ნამუშევრების სერია, რომელიც 1988 წლამდე აკრძალული იყო. მერე კი? საბჭოეთი დაინგრა, ლევანს მამა გარდაეცვალა, ის მთელ მსოფლიოში ცნობილი მათემატიკოსი იყო.

ზაზა ბერძენიშვილი, ირაკლი ფარჯიანი და ლევან ქოლპოვილი

ლევანმა მისი უკანასკნელი სიტყვები ვიდეოფორზე ჩაიწერა. მაინც რა სწრაფად ვითარდება მათემატიკა, დროც სწრაფად იცვლება...

საბჭოთა დროს ლევანი ცდილობდა, ტილოზე ძველის-ძველი, ნახევრად ნაშოლი სახეები გაცოცხლებინა. ნიშნულად ისტორიულ ფოტოსურთებს იყენებდა. აკრძალულ პირებად ითვლებოდნენ ეკლესიის მსახურები, არისტოკრატები და მეფის ოფიცრები, რომლებიც ბოლშევიკებს ებრძოლებოდნენ. ლევანი ბევრს ფიქრობდა ამ მიჩქმალულ სახეებზე. რატომ არ შეიძლებოდა მათ საბჭოთა მხატვრის სახელისნოში დღის სინათლე ეხილათ? რატომ არ შეიძლებოდა მათი გალერეაში თუ მუზეუმში გამოევენა? გიორგი გამუდმებით ათვალიერებს და იხატავს: მისი ბლოკნოტი უკვე თანამედროვე მხატვრების ნამუშევრების ჩანახატებითაა სავსე.

რადგან ისინი რაღაც მანამდე უთქმელს გამოხატავენ. რადგან მათ სათქმელს ძველი სისტემის პალიტრაზე მხოლოდ შავ-თეთრი ფერები ჰქონდა, მათი წყალობით რომ გამრავალფეროვნდა.

აი, მეუღლის გვერდით მდგარი თავადი კომნენსოი, მკერდი ორდენებით აქვს დამშვენებული. მისი ჩალისფერი მოსასხამი მსუბუქად გადადის ყავისფერში. მოულოდნელია, მაგრამ მისი მეუღლის კაბაც ამავე ფერისაა. ორივენი ცოტათი შემცბარად და რაღაცნაირად უსიცოცხლოდ გამოიყურებიან. თავადს მარჯვენა ხელზე ტყავის ხელთათმანი უკეთია, ან იქნებ არც უკეთია – გამოსახულება ბუნდოვანია. წელზე ხმალი უკიდია. ქალი კანაპეზე ზის, ხელები კალთაში დაუკრეფია. წყვილის ზურგსუკან მიიმე ფარდაგები კიდია

– მათი ქსოვის ტექნიკა კავკასიაში უძველეს ტრადიციას წარმოადგენს. მაინც რა სწრაფად იცვლება ეს ნახატი საბჭოთა მხატვრობაში? მოსწონებოდა?

რით და, იმ არისტოკრატიული მედიდურობით, რომელსაც სისტემის მესვეურნი უშეცდომოდ ცნობენ. ამას არასტანდარტული ფორმაც ემატება: სურათს სოცრეალისტსა თუ საბჭოთა მონუმენტალზმთან საერთო არაფერი აქვს. წყვეტილი ორნამენტი, ფერების პარმონიული შეხამება... ეს კი აკრძალულია. ამ სურათებიდან თითოეული ღრმა ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა. მტკიცე გერმანულ მსოფლმხედველობას, გერმანულ მიიმე და ყუათიან ფილოსოფიას ესადაგება.

გიორგიმ თვალთერება განაგრძო. ის ახლა სხვა სურათის წინ დგას, რომელსაც „თბილისი“ ეწოდება. თავადი ცხენს მოაჭენებს, გზაზე მტვრის კორიანტელი დგას (თბილისი დღესაც მტვრიანი ქალაქია). მას ნორჩი ქალწული ეგებება. ორივეს, ქალსაც და ვაჟსაც, სამოსი ლათინური ასოებით აქვს მოფენილი. რას იზამს, გვერდს აუღლის თუ შეეჯახება? ქალი ასოებითან კაბის ქვეშ სრულიად მოშველია. თავზე წვეტიანი ქუდი ახურავს. იბერი, პოლონეთი, პოლონელი თავადები. რა ბედი ეწია პოლონეთის მეფეს, ომში დამარცხების შემდეგ საქართველოში რომ ეძებდა თავშესაფარს? ლევანი მრავალ სურათზე დაეძებს ამ შეკითხვაზე პასუხს. მაგრამ მხატვარს ეს არ ძალუძს, რაგინდ ეცადოს: მეფის კვალი დაიკარგა, თითქოს მიწამ უყო პირი. მხატვარი ამბავს გადმოგცემს და მას საკუთარი ფერით აზავებს. მხატვრობაში შეგიძლია უკვე არსებული ფერები შეარჩიო, მაგრამ შეგიძლია ახალი ფერიც შეაზავო. ასე თუ ისე, ხელოვნება სამყაროს ხედვას ამძაფრებს. მაგრამ შეცდომა იქნება, თუკი შეცვლილ მსოფლაქმას მხოლოდ ნატურალისტურ ხედვას დაეუკავშირებ. საქართველოშიც არსებობდა (კლასიკური) ავანგარდი, ხელოვნების ევროპულ კერებს რომ ეხმინებოდა.

ლევანი ფერსა და ფორმასთან ბევრს მუშაობს. მისივე თქმით, ავანგარდის ტრადიციასთან კავშირი მისთვის ძალზე ახლობედია. გიორგი ზის და ყურს უდგებას. ლევანი ინგლისურად საუბრობს, დროდადრო რუსულსაც ურევს, რომელსაც დედაენასავით ფლობს. სტუდენტობისდროინდელი ანგელოტების უმრეტე მარაგი აქვს. თუმცა მისი

სურათებიც გვიყვება ამბებს. მათზე ხშირადაა გამოსახული ასოები. მხატვარმა ის სანახევროდ მივიწყებული პიროვნებები აღბეჭდა, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში თუ მის პირად ბედში მონაწილეობა რომ მიიღეს. ეს მაღალი, ტანადი ფიგურებია, ყელამდე შეკრული მუნდირებით, კოსტუმებით თუ ანაფორებით. გარდასული ბრწყინვალეების ანარეკლები. მაგრამ ლევანმა თავისი სურათებიდან პათოსის განდევნა იმის ხარჯზე მოახერხა, რომ ფონი წვეტილი და ბუნდოვანი ლაქებით დაფარა. ტილოზე ამაყად წამოჭიმულ ფიგურებს თითქმის ფარავს ნახევრადწაშლილი დოკუმენტები, ასოები, სიმბოლოები. «გენერალ კობაშვილის საოჯახო პორტრეტი» მოძრავი და ბუნდოვანია. როგორც კი გამოსახულება მკვეთრი და სტატიკური ხდება, ლევანი მნახველს ახალ-ახალი მსუალებით აფანტინებს ყურადღებას, თავგზას უბნევს, ისე, რომ სამოლოოდ შეიძლება ორ ურთიერთსპირისპირო ხედვას შორის გაიხლიჩოთ კიდევ.

საქართველოში ხელოვანი რაღაცით ქარის წისკილებთან მორკინალ დონ კიხოსტ წააგავს. მასას აქაც იგივე მოთხოვნები აქვს, რაც ამერიკასა და ევროპაში: კიჭნი და ტრივი-ალბოც ყველგან გასავალშია. არასტაბილური პოლიტიკური მდგომარეობა ძალაუფლების ვაკუუმს ქმნის, რომლის ამოვსებაც ხელოვნებას არ შეუძლია. ფინანსური საყრდენი არ არსებობს, ამიტომაც ინვესტიციების პრობლემა ასეთიანია დადგას: ან სარეცხი მანქანის შეძენა, ან პრესტიჟული გამოფენის დაფინანსება. დელიოზისა და გვატარის გაგებით მცირე ხელოვნება, მისი უკანა პლანზე მიმდინარე პროცესებზე მხარდაჭერას ვერ პოულობს და განსხვავებულ სტრატეგიებს ეძებს.

მაგალითად, ასეთი სტრატეგიაა უცხოელი სპონსორის მოძებნა. ეს შეიძლება რომელიმე შეძლებული შევიცარიული ფონდიც იყოს. ხშირია შემთხვევები, როდესაც საქართველოს ხელოსუფლებას ფული აქვს, მაგრამ ის მას ხელოვნების ნაცვლად სხვა პროექტებს ახმარს. ამის გასამართლებლად მოყვანილი არგუმენტები გერმანიაშიც ისმის: საჭიროა ეკონომია, კრიზისისა და მზარდი მატერიალური მოთხოვნების პირობებში ხელოვნება ფუფუნების საგნად იქცევა.

კავკასიაში მორიგი კონფლიქტი მნიშვნელოვანია. ერთი წლის წინათ თბილისის კეთილმოწყობილი უბნის ერთ-ერთ მანსარადში ცხოვრობ-

ლევან ჭოლოშვილი და კარლო კაჭარავა

დი და ვითარებას რეალურად ვერ ვაფასებდი. ლევანი დიდ მოედანზე ცხოვრობს, რომელზეც რუსთაველის პროსპექტი ჭაჭაყაძის პროსპექტს უერთდება – ანდა პირიქით, გააჩნია, რა პერსპექტივებიც შეეხებათ. იქვეა ოპერის თეატრიც. ჩემთვის თანდათან ნათელი გახდა საქართველოში იმ ძალებისა და პროცესების არსებობა, ხელოვნების განვითარებას რომ აფერხებს. სხვა საკითხია, განგებ თუ შემთხვევით ხდება ხელოვნების პარალიზება, ის კი ცხადია, რომ აღმოსავლეთ-დასავლეთის ზღვარზე მდებარე ქვეყანაში ხელოვნების მდგომარეობა გარუფლებულია.

გიორგი ჯერ კიდევ ახალგაზრდაა და ენერგიით სავსე. მისი შემართება ლევან ჭოლოშვილსაც გადაეცემა. ომბა ერთგვარად გამოაცალა ლევანს ძალა და შთაგონება. ჯერ კიდევ ღრმად აქვს მესხიურებაში ჩაბეჭდილი ოთხმოცდაათიანი წლების ომის განცდა. არც უნდა მისი დაეინყება, ამიტომაც გამუდმებით უყურებს საკუთარ ვიდეოარტპერფორმანსებს. საბჭოთა პერიოდში რაც ქართულ ტრადიციას უკავშირდებოდა, ყველაფერი იკრძალებოდა... სწორედ ამან გაუღვია ლევანს იბერიის თავად-აზნაურობისადმი ინტერესი. ასე აღდგა მკვდრეთით დაღდასმული სახეები, ასე შეიქმნა „ლევანის ბრენდი“ – მისი თვითმყოფადი ხელწერა, რომელსაც მისთვის დღესაც მოაქვს შემოსავალი.

უკვე ღამდება, გიორგის დაღლილობა შეეცყო. ის ლევანს ემშვიდობება, მაგრამ პირდება, მალე დაბრუნდებით.

ხელოვანი მაგიდასთან ჯდება, ცოტაოდენ ჩაის სვამს და ზედ შერის ფაფას აყოლებს, რადგან ბოლო დროს კუჭ-ნაწლავი ანუხებს.

მასპინძელს მეც ვემშვიდობები და გიორგისთან ერთად მივდივარ. გიორგი ორიოდე საათით დასაძინებლად წება. დილით კი ერთად მივმგზავრებით ტაქსით სხვა მისამართზე, რამდენიმე ქუჩის მოშორებით, სადაც კიდევ ერთი კავკასიელი ხელოვანი ცხოვრობს, – ვინც სოციალისტური წარსულიდან ჯერაც ბუნდოვან მომავალში გადასვლას თავი გართავა.

გერმანიულიდან თარგმნა თამარ კოტრიკაძე

დომინიკ ირტენკაუფი

ასაკის მიუხედავად, გივი მარგველაშვილი თავის „პროგრამაზე“ მუშაობას განაგრძობს: ეს ონტოტექსტოლოგიაა, რომლის ფარგლებშიც წიგნის პერსონაჟები მხოლოდ მათთვის განკუთვნილ როლებს კი არ თამაშობენ, არამედ ცოცხალი ინტერესებიდან გამომდინარე განაგრძობენ მოქმედებას. თუ რა ინტერესები ამოძრავებთ მათ, ნათლად ჩანს მისი მოთხრობების ახალ კრებულში „ხნიერი მკითხველის სიკვდილზე“.

პოეტი თავისი ლექსების ბაღში დაუპატივებელი სტუმრების მოზღაფრებას ებრძვის და ამ მიზნით საავტორო უფლებების დაცვის პოლიციას იძახებს... დიქტატორი, რომელიც მონყეილობამ შეიპყრო, წიგნის სამყაროში საცხოვრებელი ადგილის შეცვლაზე ფიქრობს, ამ მიზნით უკავშირდება პოეზიის გამგებლობას, რომელიც მას წიგნის სამყაროს საგანგებო რეგიონში გზავნის, იქ, სადაც, წესით, თავი კარგად უნდა იგრძნოს. წესით... ზოდენზეელი მხედარი გუსტავ შუაბის ამავე სახელწოდების ბალადიდან წინდანი შეიტყობს, რომ ტბის ყინულზე უწერია დაღუპვა და წიგნის სამყაროს გამგებობასთან ერთად საკუთარი გადარჩენის გეგმებს აწყობს.

გივი მარგველაშვილი ლიტერატურის დამატეცელ ნიღას იკვლევს და ფილოსოფიით ძლიერა გატაცებული. ონტოტექსტოლოგიის მისეული ცნება მარტინ ჰაიდეგერის ონტოლოგიიდან გამომდინარეობს. თუმცა, მისი მოთხრობები აზრობრივად არასოდესაა გადატვირთული: მათში სახალისოდაა გადმოცემული წიგნის სამყაროში მიმდინარე თავგადასავლები. მარგველაშვილი იმ პრობლემებზე გვიყვება, რაც ქალაქის ფურცლებზე მოზინადრე, თითქმისდა ფანტომურ პერსონაჟს შეიძლება გაუჩნდეს. სატიტულო მოთხრობაც ამ პრობლემას ეხება; ხნიერი მკითხველი შუა ლექსის კითხვაში კვდება და ლექსის სამყაროს გამგებლები ვარაუდობენ, რომ მისი ლანდ სამუდამოდ ლექსის სტროფებში დარჩა.

ის მსჯელობა, რასაც ვხვდებით მწერლის რომანში „ოფიცერი პემბრი“, ხშირ შემთხვევაში ლიტერატურის თეორიას უფრო უახლოვდება.

მოცემულ კრებულში შესული ტექსტებიც მეტალიტერატურაა, თუმცა, ისინი ერთი ამოსუნთქვით იკითხება. ცხადია, მკითხველმა რეალური და ლიტერატურული სამყაროების ერთობაში გადახლართვას გემო უნდა გაუგოს და ამ თამაშის თავისებურებას ჩასწავდეს. იმის საპირისპიროდ, რასაც ზოგიერთი გამომცემლობა ამტკიცებს, ლიტერატურა მხოლოდ ადამიანთა შორის

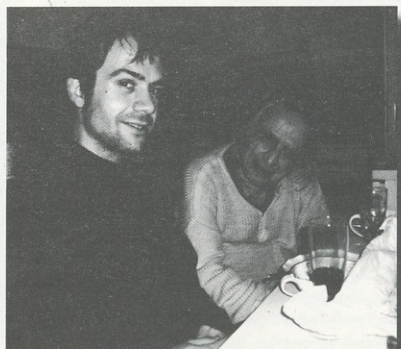
ურთიერთობას როდი ასახავს, არამედ ღრმად აღწევს წიგნის სამყაროში და ხაზგასმით სვამს შეკითხვას: რა მოხდება, თუკი ლიტერატურული პერსონაჟები ხმას აიმაღლებენ და ნაწარმოების კრიტიკას შეუდგებიან?

მარგველაშვილის პირადი ბიოგრაფია მისი ტექსტების შექმნაში უდიდეს როლს თამაშობს.

მან სტალინის დიქტატურა საკუთარ თავზე გამოსცადა: ჩვეული „სასაბურო და სააზროვნო ოთახიდან“ (ეს ტერმინი თვით მარგველაშვილს შემოაქვს თავის რომანში „კაპიტანი ვაკუში“) ის სრულიად უცხო საბჭოურ-ქართულ გარემოში მოათავსეს, სადაც მას ტექსტის აღქმის სრულიად ახალ ტექნიკასთან შეგუება მოუწია. ბევრი რამის ისე წაკითხვა, როგორც ეს მწერალ მარგველაშვილს სურდა, აქ სასტიკად იკრძალებოდა.

„კაპიტანი ვაკუში“ ავტობიოგრაფიული რომანია, 1991-1992 წლებში „ზოდენზელგმა“ რომ გამოსცა. მასთან შედარებით მოთხრობების ეს ახალი წიგნი უფრო სწრაფად და ადვილად აღსაქმელი გახლავთ. რომანში მარგველაშვილი მაქსიმალური სიზუსტით ასახავს მსოფლიო ომის უკანასკნელ წლებსა და ზახსენშაუზენის ბანაკში საკუთარ პატიმრობას. ხოლო კრებულში „ხნიერი მკითხველის სიკვდილზე“ ის ფანტაზიას გასაქანს აძლევს და წიგნისა და ლექსის სამყაროს უღრმავდება. მკითხველისათვის განსაკუთრებით მოსახერხებლად მეჩვენება ამ წიგნის ფორმატი: ის პატარა და კონტაა, ცალ ხელში ადვილად ეტევა და მისი გადაფურცვლაც ცალი ხელითაა შესაძლებელი.

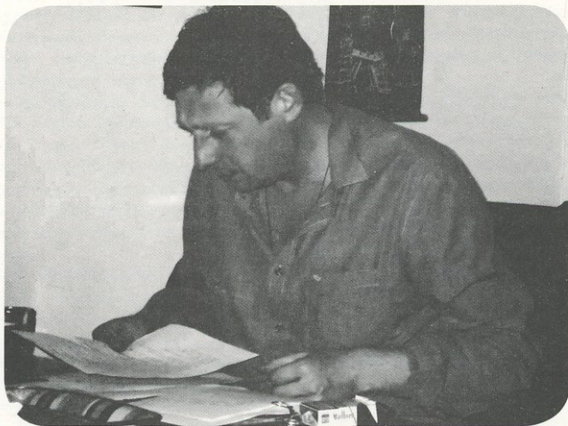
გერმანულიდან თარგმნა თამარ კოტრიკაძე

სკოლა

2

ამირან (პაპო) სპიმონიშვილი
გამოუქვეყნებელი ლექსებიდან

1974 – 2014

შუამერული მოტივები

ორკაბი კობრა კენეტს მწვანე რკოებს,
ინყებენ ტრიალს შავი ხალები
და იქცევიან ისევ კობრებად.
ცისკრის ვარსკვლავთან მზის მიახლებამ
ამოანათა გზა ერთადერთი,
დახრილი ლერწმის ტოტებს შეაკრობს
მაცდუნებელი თვალების ღმერთი.

საღამო – აია სოფია

შავი ზღვის სუნთქვას მოჰყვება შუქი,
ხარების ელდას მტევანი იტყვს.
დიდი თვალებით სვამს მზის გუბებს
და საფირონი, ტალღაზე მუქი –
მწუხრის მარია
აცილებს ქრისტეს.

დაბადება

სამყაროს ასცდა დროის მისხალი,
გადიტანა ბედის ნიშნული,
ნამდაუძვრელი იდგა სისხამი,
ცის ნამი, სირმით დაზარნიშული.
ანგელოზს ცეცხლის ჩრდილი ზარავდა,
რისხვით მობრუნდა რკალი ნუსხური
და გველეშაპის ჭრელ მუზარადთან
მწიფე ატმების მტვრით დასუსხული
გრძნობდა თენების უცვარ ხალისს
აღმოსავლეთის მთვლემარე სული.
გაბზარულ ჭიქურს შერჩა მზის ხალი
და ბარტყის თვალებს – შუქი მისნური.

ორშაბათი ჰენავი

ეკითხულობ დიად გვამთა ხასიათს
ქანდაკებების გაყინულ პა-ში,
ცა გაძაგრული ბინდის ხაზია,
ერთი მძიმე და გრძელი ნაფაზი.

ორშაბათია, ცისფერი კაბით
ვერ ისეირნებს დღეს გრაფინია,
ვენური ყავა, გაზეთი, კაფე,
ვიტრინას უყევს ჯიბის ფინია.

იქ გრაფინია, აქ გრაფინია,
არყის ჭიქების ბროლი და ბოლი,
კელნერს ლოთები დაუფრენია,
აპრებილი აქვს უღვამის ბოლი.

უკრავს შავ-თეთრი დღის ალერგია
მექანიკური საათის კოშკთან
და შეეყრება მზის ალერგია
გზაჯვარედინზე ოსკარ კოკოშკას.

თბილისური სონეტი

როცა ჩაკეტავს მზის იაგანი
კარს, დაეჭდევა ოქროს ნალები,
შემობრუნდება ეტლი გვიანი
და შეგეხსნება ნაიარევი.
ათასი დარდი აშლილ საფიქრალს
გადაბეგება სინათლის ნევით,
სიონის ყელი და ცაფიქალი,
მტკვარი ,თბილისის მოკლული ნერვი,
მეტეხის ხიდთან სხვა გზას აირჩევს,
ივსება უზე, ღამის სამკალი,
ცრემლს დაუტოვებს მერვეულ ჭურვებს
დაკარგულ სხივზე შემდგარი ქალი
და ბედისწერას აცდენილ ურჩებს
ტკივილს სექტემბრის ქარი უყუჩებს.

მოგზაურის სიმღერა

(თუთას)

შორი ვარსკვლავი აამღერე უდაბნოს გზაზე,
ცა და ქვეყანა მოიკმევ შენი საკმევლით,
ნახე, სისხლი სდის ირმის რქასთან მყეფარე ნაგავს,
მიეფურება მწვანე შუქი – სულის სარემელი.

წყალჩამღერებით მიიღევა შენი ზაფხული,
ყოველ მარცვალში გაორდები თვალმოგიზგიზე
და შემოდგები ცისკარივით გადაზაფრული,
როცა ქალწული მწიფე თავთავს დაანვენს სხივზე.

თანაზიარი სიხარულით ნათლობს ცისკიდე,
შენკენ მომავალს აღარ უხმობს სხვა საესავი,
შავი ხარებით მზის სახლიდან მზითვი გიზიდე,
რადგან თვითონ ხარ ერთადერთი გზა და მგეზავი.

ფრაგმენტი ნიგნიდან. შესავალი

ნუთუ ამხელა ბრძოლის ველზე, ამდენი გვამით მოფენილ ველზე, ერთადერთი ვარ, ვინც გაეცოცხლდი?

ან ეს გვამები ვისია და, ვისიცაა, რისთვის იბრძოდნენ? ანდა თვითონ ვინ ვიყავი, ვიდრე მომკლავდნენ?
და ვინც ვიყავი, თუ ვიბრძოდი? და თუ ვიბრძოდი, ვის მხარეს და რისთვის ვიბრძოდი?
თუ არ ვიბრძოდი, რატომ მომკლეს? და თუ მომკლეს, რატომ გაეცოცხლდი?
და თუ გაეცოცხლდი, ვინ გაეცოცხლდი? ან რამდენ ხანს ვიყავი მკვდარი?

არც ის დიდხანს ყოფილვარ მკვდარი. ჯერ კიდევ ბუუტავს აქა-იქ ცეცხლი, არც ხრწნის სუნი იგრძნობა ირგვლივ.

მე მივაბიჯებს ცხედრებს შორის. ერთ პოზაში გდია ყველა, გულაღმა და გაჭიმული. მთავარია, არ დავხედო არცერთს სახეზე, რადგან ვხედები და მეშინია: ყველა მათგანს ერთი სახე აქვს, და ის ერთი ვისიცაა, ამასაც ვხედები.
და მივაბიჯებ ცხედრებს შორის, მათი მეფე, მათი ღმერთი, მათი პოეტი.

ყველა კოცონი მიინავლა, და რაც უფრო სუსტად ბუუტავს, ავდება და იქუფრება მითუფრო კვამლი.

კვამლის რამდენი რუხი სვეტი აწვდილა ცისკენ, მაგრამ ვერცერთი აღწევს ცამდე –
იმდენი სული აცოცდება თითოეულს, ეს-ესაა აღმომხდარი დამფრთხალი სული

(ცალ-ცალკე ყველას ეშინია ცამდე აღწევა),
რომ სვეტები მათ სიმრავლეს ველარ უძლებენ, ვერც სიმძიმეს მათი ცოდვების, და შუანელში ჩაფშვნილები, ეფრქვევიან ისევ ბრძოლის ველს.

და მივაბიჯებ კვამლში, მკვდრებში. სიზმრის აპკი მჭვირვალდება. კვამლის მიღმა უკვე ვარჩევ ნაცნობ ოთახს, სანოლს, მაგიდას

და შეერბივარ. რალაც ჩატყდა ჩემს ზურგსუკან. ვიდრე თავი მივაბრუნე, ისევ გამრთელდა.

ძლივს შესამჩნევი დამწვრის სუნი – სულ ესაა, რაც გადმოწყევა სიზმრიდან ცხადში, და რამდენიმე მბუუტავი გვამი,
რომლებიც მაჯით გადავწმინდე მაგიდიდან და ვუთხარი ჩემს სულს:
დაიწყე!

გულჩვილო სიტყვებო,
ვის ვგლოვობთ ამჯერად?

თითქოს ოდესმე ეარსება ვინმეს ან რამეს,
გარდა ჩემი თავისა და ჩემი ცხოვრების,
ვიზეც ვწერდი და რასაც ვგლოვობდი.

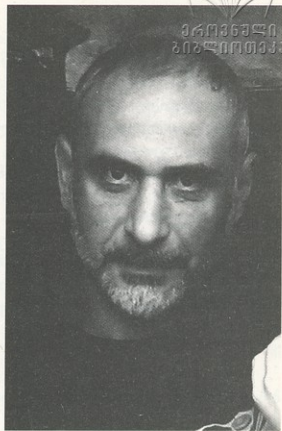
მაგრამ როდესაც მეოთხედი საუკუნეა
(მეოთხედი საუკუნე – დიდებულია!
გაცილებით შთამბეჭდავი, ვიდრე უბრალოდ
ოცდახუთი წელიწადი) წერას ცდილობ, გიმუშავდება
არა იმდენად მორიდება სიტყვებისადმი,
რამდენადაც – ეტიკეტი, რომლის თანახმად,
ვიდრე წერას დაიწყებდე, ჯერ ეკითხები –
იქნებ მობეზრდათ შენზე თხრობა, იქნებ ამჯერად
რაღაც სხვა უნდათ, რაღაც უცხო, რაღაც ახალი,
რისკენაც მუდამ მიილტვოდნენ, რისთვისაც უკვე
დიდი ხანია, მზად არიან.

ხოლო სიტყვები

შენამდეც გამოირჩეოდნენ თანდაყოლილი
ტაქტიკითა და თვალთმაქცობით. კარგად იციან,
რომ საკუთარი თავის მიღმა ვერაფერს ამჩნევ,
მაგრამ ყოველთვის, როცა ჰკითხავ, დაუზარელად
ინებენ ფუსფუსს, მწკრივებიან, დაჯგუფდებიან
ყველა შესაძლო წესრიგით თუ უწესრიგობით
და ისევ გადაჯგუფდებიან – ასჯერ, ათასჯერ
(ანუ, მინიმუმ, ხუთჯერ, ექვსჯერ; ხდება – მეტჯერაც),
რომ ბოლოს, როცა არაფერი გამოუვათ, შემოგსისინონ
არა იმდენად მლიქვნელური, რამდენადაც – განბილებული
ლიმილით:

არა, ჩვენი მონავ, ჩვენი ბატონო,
ისევ შენ უნდა გემსახუროთ,
და შენს ტკივილებს,
შენს ახირებებს და ტყუილებს,
და შენს წარსულებს –
გამოგონილებს თუ ნამდვილებს,
და შენს ანწყობებს,
რომელშიც ვხარობთ შენთან ერთად
და რომელსაც მუდამ ვიგლოვებთ,
ვიდრე ამხელა ბრძოლის ველზე,
ამდენი გვაძიოთ მოფენილ ველზე,
ერთადერთი ხარ, ვინც ცოცხლდები.

ამჯერად ვგლოვობთ ნახევარკაცს, რომლის მეორე
ნახევარი განა ტყუის, როცა ამტკიცებს,
რომ პირველი – უგნური, და მის ადგილზე
არ შენირავდა ნიჭს და სხეულს ამდენ ღრეობებს

და ასე შემდეგ...

– მეორეებს როგორც სწევით,
პირველის ომში რომ არიან მუდამ მაგრები;
თუმცა პირველსაც აქვს თავისი, არანაკლები
სიმართლე, კერძოდ: თუკი რამე გადარჩენილა

ასე თუ ისე ღირებული, მათი წყალობით –

უნებისყოფო პირველების, რომლებიც ჰგვანან
ციურ ხომალდებს აფრენისას, როდესაც დგანან
წელამდე ცეცხლში, და მითუფრო ტკბილად გალობენ,
რაც უფრო ენვით...

აი ნიმუში

იმის, რაც ზემოთ მოგახსენეთ. სახელდობრ, რამდენ
სიბრძნეს ჩმახავენ ეს სიტყვები, თუ ერთხელ ანდე
თავის ნებაზე ჭრა და კერვა, თუკი მიუშვი.

III

ბრძენი ხალხი იყო ძველი პოეტები, წიგნის დაწყებამდე მკითხველს მიმართავდნენ.
ხოტბით იწყებდნენ და გზადაგზა შეაპარებდნენ, ნუ განსჯითო ჩვენს ნაშრომს
მკაცრად.

პრაქტიკული ხალხი იყო ძველი დროის პოეტები, ჯერ რომ მკითხველს უძღვნიდნენ
ოდებს.

დიდხანს მიმაჩნდა კეკელუცობად მსგავსი მიძღვნები
და მათ ნაკითხვას, როგორც წესი, ბოლოსათვის ვიტოვებდი, თუ საერთოდ
ნაკითხავდი,
რადგან მეჯროდა, რომ თვითონაც ბოლოს წერდნენ, როცა წიგნი უკვე მზად იყო.

და როცა წლებმა საკუთარ თავს დამამსგავსა,
როცა დაშრა ჩემი გული და ჩემი ტვინი
და ყოველ სტრიქონს გაჭირვებით ვწურავდი მათგან,
მაშინლა მივხვდი იმათ სიბრძნეს – ძველი დროის პოეტების,
და იმ მიძღვნების გარდაუვალ საჭიროებას:
რომ თურმე კი არ მიმართავდნენ – ირჩევდნენ მკითხველს
და შემდეგ ფიქრობდნენ, რა როგორ ეწერათ.

სიტყვა ისე მისდევდა სიტყვას, სტრიქონი ისე მისდევდა სტრიქონს, რომ რჩეულის
გული მოეგოთ.

მკითხველი მუდამ მართალია.
და თუ შეცდომით აირჩიე, შენ ხარ მტყუანი.

ხოლო მკითხველი მართალია.
და თუ ხედები, რომ, დაეუშვათ, ეს ხე არ მოსწონს,
ის შენს ლექსში სხვაგან იდგება.

დაგავიწყდება, ჩაინიშნე! კარგი მკითხველი – მუნჯი მკითხველია.
აზრის გამოთქმას არავინ სთხოვს. ის უნდა ყფედეს

ან წამუტუნებდეს –
სიამოვნებისგან.

კუდის ქიკინი?
ფეხის ლოკვა?

არა,

ზედმეტია.

გავიციოთ.
ერთზე მიაბეს.
თურმე მთლად მუნჯი არ ყოფილა,
მაგრამ ისე იშვიათად წყალობდა სიტყვებს,
რომ იშვიათ ნაცნობთაგან ტელეფონზე ვერავინ ცნობდა.

ამბობდნენ: ენას ძირითადად იყენებსო ერთი საქმისთვის
(ცუდს ნურაფერს გაიფიქრებ) – თითის ასალოკად,
რათა ნიგინ გადაეფურცლა.

ლირს მისი ამბის გახსენება.
თუმცა, იგი ჩემს მკითხველად ვერ გამოდგება
და არა მხოლოდ იმის გამო,
რომ უკვე მკვდარია.

ხოლო ამბავი იმდენადვე სულელურია, რამდენადაც – მოსაწყენი.
თავად განსაჯეთ.

...ისარგებლეს მისი ფაქიზი სულით
მიმდობი ბუნებით
და ერთხელაც
მონამღვრული ლექსი შეაპარეს

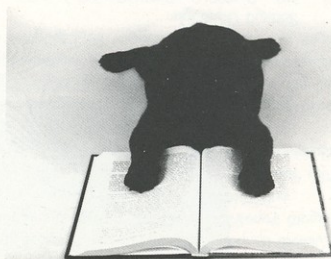
გადარჩა
მაგრამ მეტისმეტად ფრთხილიც გახდა
დაიმეგობრა მანანნალა შუახნის ძალლი

და ახალ ლექსებს
ვიდრე თვითონ იგემებდა
მას უწვდიდა გადასაკითხად

უცნობია
თუ რამდენად ემთხვეოდა მათი აზრები
ნაკითხულის შეფასებისას

მე ეს ამბავი გვიან გავიგე.
პატრონი უკვე მკვდარი იყო,
ძალლი ისევ ქუჩა-ქუჩა დანანანლებდა.

სწორედ ქუჩაში გადავწყდი გამთენიისას.

როგორც კი მიგრძნო, ნაგვის ქექვა უმაღლესი შეწყვეტა,
შემხედა და ფეხი ასწია.

თითქოს შიმშილი იუკადრისა –
აქაოდა, სანაგვესთან სულ სხვა ჭირმა მომიყვანაო,
შარდავდა და შემომყურებდა

ორი სველი,
არცთუ ისე ნალვლიანი;
მეტყველი თვალთ.

ლირს მისთვის წერა – ვუთხარი ჩემ სულს.
მან არც ამჯერად დამაყვედრა მღუმარე თანხმობა.
ლირს მისთვის წერა – მივუბრუნდი მორიგე სიტყვებს,
რომლებიც ფხიზლობდნენ, ვიდრე სხვებს ეძინათ.
სიტყვებმა, ჩემდა გასაკვირად, თქმისთანავე არ იუარეს,
მგონი, კიდევ გაუხარდათ.

ლირს შენთვის წერა –
ამჯერად უკვე გაბედულად მივმართე თვალებს,
რომლებშიც ჯერაც ვირეკლებოდი,
და მათ მეტყველ სისველეში ამოვიკითხე
სწორედ ისეთი გულგრილობა, როგორსაც ვეძებდი;
რომლის გარეშეც ჩემისთანა დაძაბული კაცისათვის
არ იხსნება არც წარსული, არც მომავალი;
მითუმეტეს – თავისუფლება.

IV

წარსულზე წერა ჯერ ადრეა.
მომავალზე გვიანია.
ანწყობს ვერ ასწრებ.

მე ჩემი თავი მაინტერესებს, რომ ჩემი ნაკლით გავზომო სხვები და სხვისი ლირსებით
– ჩემი თავი.

წარსულზე წერა ჯერ ადრეა – ანუ ჯერ კიდევ შეიძლება მასზე წერა.
მოგონებები ჯერ კიდევ გჩხვლევინებს; ეგ არაფერი, რომ კარგები უფრო მწარედ,
ვიდრე ცუდები.

ეგ არაფერი, თუკი კანი გამოუშრება, გაუუხეშდება; ფენა-ფენა ააფხიკე გამხმარი ქერქი
და ღრმულში სისხლი ამოჟონავს – მოვარდისფრო, ცხიმოვანი, მთელმხარე სისხლი.

წარსულზე წერა ჯერ ადრეა – უნდა იჩქარო,
ვიდრე ასაკი შანსს გიტოვებს, თუნდაც მხოლოდ თეორიულს, რომ ცხოვრების
მესამედი კიდევ წინ არის;

ვიდრე თვითონაც ვერ იხსენებ, რომელ ლექსში რას გულისხმობდი;
ვიდრე ჯერ კიდევ ზამთარი გაქვს და ის ბევრად ღირსეული მეტოქეა, ვიდრე
სიკვდილი,

და ის ბევრად გასაგები ტკივილია, ვიდრე სამშობლო,
კონკრეტულად ეს სამშობლო – ეს საქართველო,

სადაც იმდენი ცუდი მოხდა და იმდენი სასაცილო ლექსი შეითხზა, რამდენიც არსად;
ვიდრე გაყინულია შენი თვალი (და მეტი რა უნდა სულსაც);
ვიდრე ვერც ხალხი, ვერც დღეები, თავს ვერაფრით გამახსოვრებენ და კარგიცაა,
რომ ასეა;
ვიდრე შენში ვერცერთი ფიქრი, თუნდაც ცუდი, თუნდაც ღამით, ფეხს ვერ იკიდებს
და თუ ძილი მაინც გაგიტყდა, მხოლოდ იმიტომ, რომ დღისითაც ბევრი გეძინა, ან
ფეხები გეყინება და ვერ გაითბე;
ვიდრე დილით გელვძიება გულისრევის მძაფრი შეგრძნებით და გეშინია, რამე
არ გჭირდეს;
ვიდრე წარსული ჯერ კიდევ დროა, დრო უფროა, ვიდრე ადგილი
(ადგილი, სადაც შეგიძლია იგრძნო
ნებისმიერი მონატრებული სიახლოვე,
განსაკუთრებით – ნებისმიერი მონატრებული მკვდრის,
მაგრამ ველარავის აცოცხლებ სიტყვებში);
ვიდრე მკაფიოდ არ ირჩევა, სად მთავრდება წარსული და სად იწყება ისტორია –
შეგიძლია, გაბედულად გაქელო და ამტვერო მათი საზღვარი
და ვერავინ გაგამტყუნებს, ვერც სინდისი, ვერც მკითხველი, და ვერც საზღვრის
განაპირას ჩაფლული მკვდრები;
ვიდრე სინდისი მეტაფორებს არ აპროტესტებს, მითუფრო – მარტივ შედარებებს,
და შეგიძლია, რამდენჯერაც გაგექცევა სიტყვა თუ ფიქრი, ლაგამივით გამოსდო
„როგორც“
და ჩიხიდან ღირსეულად გამოხვიდე. ბოლოს ისიც ყველაფერი წაშლება და
ერთადერთი,
რაც გადარჩება წარსულისგან, თუკი რამე გადარჩება, იქნება „როგორც“.

როგორც

როგორც

როგორც

როგორც

– როგორც ქვები თავთხელ წყალში,
მდინარეზე ნაბიჯ-ნაბიჯ გადასარბენი,
რომ ფეხი არ ჩაგივარდეს მსუსხავ ანწყოში.

.

ეს, ყოველი შემთხვევისთვის: ლეგენდის მიხედვით, ოდინი ხალხს უმეტესად ევლინებოდა, როგორც ცალთვალა, ლურჯმოსასხამიანი მოსუქი იგი რაფეზიან ცხენზე, სლეიპნირზე (Sleipnir), არის ამხედრებული. როდესაც ის თავის სამფლობელოს დარბაზში ზის მას ორი ყვავი, ჰუგინი (აზროვნება) და მუნინი (მასსოვრობა) გარე სამყაროს ამბებს ყურში ჩასწორწულებენ. ისინი სასახლიდან ყოველდღიურად გამოფრინდებოდნენ და მოჰქონდათ ყველა სიახლე, რაც 9 ქვეყანაში ხდებოდა. ორი მგელი, რომლებიც მის ფეხებთან სხედან, არიან გერი (ნაყოვნება) და ფრეკი (განადგურება).

წინათქმა

ყოველივე ხილულისა და უხილავის მამამ, **მან**, ვინც ცალი თვალი გაიღო, რადგან ბრძენი და სამართლიანი ერთი თვალით ხედავს, ხავსით დაფარული ბილიკე-ბიკი იცის. ის ცხრა დღე-ღამე თავდალმა ეკიდა ხეზე. ის, ოქროსბეჭდიანი და ლურჯმოსასხამიანი მბრძანებელი, თავის სამფლობელოს რვაფეხა ცხენზე ამხედრებული უფლის გარს. როცა თვალუნვდენელ, გრილ დარბაზში დაბრძანდება, ფერხითი ორი მგელი – ნაყოვნება და განადგურებელი უნებიან, ტახტის მხრებზე კი ყვავები სხდებიან – აზროვნება და მასსოვრობა, ეს ორნი ცხრავე ცის ამბებს ჩასწორწულებენ...

როცა მგელი ვარ, ვამბობ: რაც არ უნდა იყოს, თუ ნაყოვნებას გადააყოლებ, თავადაც გადაჰყვები...

როცა ცხენი ვარ, ვამბობ: ფრენა მირჩევია. თუ ჩემი რვა ფეხი მიწას დავაბჯინე, იმასაც ვფიქრობ, რომ წარმართი ვარ, მაგრამ თუ მიჭირს, მხოლოდ „მამაო ჩვენო“ შემოძლია მოვიგონო...

ამბავი კი ყვავებზეა.

საიდუმლო სტანსეკი

კობის ხეივარი

ამ კიბეზე ხშირად მიწევდა გავლა, რადგან იქვე ახლოს ვმასსოვრობად პირქუშ და სქელ, მაღალ კედლებს მიღმა. თითქმის ყოველ დილას ზედავდი, ნაცრისფერს, ალაგ-ალაგ, თითქოს სიძველისაგან დაჩერებული ფრთებით, უშნო, მაგრამ თავდაჯერებული კოჭლობით მიმოდიოდა საფეხურებზე, გაქუცული ჩრდილის აბარა. ოდნავ თუ ნამოიჩხავლებდა გამელელის დანახვაზე, ბებრულად, ხრინთი, მისი მდგომარეობისთვის შეუფერებელი სიამაყით ითხოვდა ყურადღებას. არ აკლდა პურის ნამცეცხები, ბურბუმულა და მზესუშხირას მარცვლები, ნამცხვრის ნატეხები. ერთხელაც არ დამინახავს, თუნდაც აბეზარ ბიჭუნას ან ბედს შემომწყარად მოხუცს ხელი ან ყავარჯენი მოექნოს მისთვის, ამ მტრადი შესცილებოდეს მის ლუკმას...

იმ მაღალი შენობიდან გვიან გამოვდიოდი, ამიტომ საღამომით აღარ მხედებოდა. არ ვიცო, სად ეძინა. იმ-

ავე კიბეს ჩამოვირბენდი და დასკინტლულ საფეხურებზე მის ლანდს წარმოვიდგენდი... მერე მაეწყდებოდა ხოლმე. მერე სამსახურიც გამოვიცვალე და სულ გადამაეცნა, სანამ... სანამ არ შეგხვდი კიდევ ერთხელ, როგორც **მის** გამჭრიახ თვალს...

და ვიფიქრე:

ის ოდესღაც იყო მბრძანებლის ფრინველი – ცოდნა...

ხის მცველი – მესხიერება

ასე იყო:

სიჩუმე. ნიავი. დილა. ოქროსფერი მზე თუთის ფოთლებზე.

ძალღო ბალახში დაქუჩულებს. ხან სად გამოჩნდება მისი შავი, ლაპლავა ზურგი და დაქცეპილი ყურები, ხან სად.

ნადიდან დაგვცქერის. უეცრად ეშვება გაშლილი ფრთებით, თავხედი, უტიფარი. ცხვირწინ ჩაუქროლებს. ძალღი გაკვირვებულ თვალს ადევნებს და სხეულს ძაბავს – ბრძოლის მისაღებად ემზადება. ის კი, მშვიდი, ხეს უბრუნდება. ძალღი გამომხედავს – უნდა, ჩემგან მიიღოს დასტური, რომ საფრთხე არ გვემუქრება. ნადი, გაიქცი, – გვეუბნები უხმოდ. დუნდება. მიკუნტრუშებს.

მეორე თავდასხმა. ზედ ძალღის დრუნწიან ატარებს მანევრს და მკვეთრად იჭრება ზევით, ტვერში. ტრტი ქანაბს. ძალღი ნერვიულად აცეცებს თვალებს.

– ყვა! – ყოველი შემთხვევისთვის. ტრტი კრთება. ძალღი ფრთხილი ნაბიჯებით მომყვება სახლისკენ. სიჩუმე. ნიავი. დილა. ოქროსფერი მზე თუთის ფოთლებზე.

– ყყყყააა! – მოგვახის ზურგს უკან.

ტრტი კრთება.

ხე კი დგას.

გასიერება

ნეიმამ რომ გადაიღო, ისევ გარეთ გამოვედით. თუ შენიშნავ, არც ისე იშვიათია, რომ თითქოს შემთხვევით, სინამდვილეში კი კანონზომიერად, სხვაგვარად ეწყობა ყველაფერი, ვიდრე წარმოგედგინა...

დანესტლი, სველი ფოთლების და მიწის სურნელით გაჯერებული ჰაერი, გზის ნაპირებიდან გადმოხრილი მაღალი ხეები, ტბისკენ მიმავალი დანამული გზა, სწორი-სწორი... და რბილი ნაბიჯები...

მე შენს ყოველ ნაბიჯს ვგრძნობ. შენს ყოველ მოძ-

რაობას. შენს ყოველ ამოსუნთქვას. ფერთები ხოლმე – ქეიპასაით არ გადავრეცხო ეს სიმშვიდე, ხელი ისე არ მოვეჭირო, რომ, როგორც ერთ ტანკაში ამბობენ, თითებს შორის არ გასრიალდეს. მივსერიწობით და ბანქოს ფურცლებივით ვცვლით იმას, რაც ვიცით და იმას, რაც გვახსოვს.

ტბა წეწს და ფშვინავს. მის ძილს სიზმარივით აფენია მთების მრუდი სილუეტი და შორიდან არეკლილი შუქები.

ტირიფის ქვეშ გარინდული ცხენი დგას და გვიცდის.

კარის მცველი – ცოდნა

არსიდან მოისმის. უსიამოვნო ხმები აჰყებს ანეგბა, მაგრამ კარგა ხანი გაივლის, სანამ საქმეში ჩაფლული მივხვდები – უცნაურად ჩხავის.

– რა ხდება? რამე ხდება? – ვკითხულობ და ამ მიმართულებას ვარკვევ.

ხან ერთ ფაზვარას ვესხნი, ხან მეორეს.

აი ისიც. ჩხავის:

ქუჩის ნაცრისფერ კატას სასახლის რუდუნებით მოპარკეთილყოფს ეზოს პავრული ფილაქნებზე ძილს არ აცლის. თავზე დაფრენს მოკლე ნახევარწრეებით და დასწავის. კატის ტანი გაზმორებასა და დაძაბულობას შორის არის გაჭიმული. თათები მოდუნებული აქვს, მაგრამ მოქნილი კუდის გაბრძნო ვითომ ნებიერი, მაგრამ სწრაფი მოძრაობა ახეხს – რაც არ უნდა უნდოდეს ამ შაიან ფრინველს, ბოლოს და ბოლოს კატა მის უცნაურ ჟინს დანებდება.

ფილაქანზე მდგარი, ფრთებს ავისმომასწავებლად შლის და ჩხავის. მერე პაერში იჭრება – ზედ თვალებთან ჩაუქროლებს. ლამის ქეჩოში წამოკრას. კატა ზურგზე გადაკოტრიალდება, მუცლით და გაშლილი თათებით ფილაქანს ეკვრის.

– რა უნდა?

– რა ვიცი.

კიდევ ერთი ჩაფრენისას კატა წამოიმართება და წინა თათებით ტიანება, ივრეებს. რამდენიმე ნაბიჯს დგამს და წეწბა. ისევ შეტევა. ისევ. იქვე უჯდება და შესწავის. ცხვირწინ უფრიალებს მძლავრ ფრთებს. კატა მიდის. აპრეზილი კუდით, ნელი, ფრთხილი ნაბიჯით. კეფის გზოს და თვალს ეფარება.

გამარჯვებულს კმაყოფილების არაფერი ემჩნევა. ისევ ისეთი მშვიდია, როგორც შეტევებს შორის. მცირე ბოჭით მიიწნეს ზევით, პაერს თითქმის შეუმჩნევლად არხებს და გუმბათზე ჯდება.

– ეს რა იყო?

– აბა, რა ვიცი.

ერთხანს ზის, როგორც გუმბათის ხაზის გაგრძელება. მერე თავს ჩვენკენ აბრუნებს და მზერას აშტერებს. ყინულები მეყრება სხეულში. ფთირდები. ყველა მე მომჩერება.

– შენ გიყურებს?

– მე? – ვცბები.

ფეხიზღდები. ფანჯრებს ვეკეტავ.

– არაფერსაც არ მიყურებს. როდის იყო ჩვენ ვინმე ტერესებდით.

და დარაბებს ვაფარებ.

თეთრი

დილა. აივანი. მწვანე მაგიდა. ყაფა. ვენეცი... ვენე- ბივობით გამჭვირვალე პაერის გაშლილ სირუმში.

ჭადრისკენ მოფრინავს. შეხებად ფრთებსა და კუდს პორიზონტალურიდან ვერტიკალურად ზრის, წინ გამოინვდის ფეხები, ბრჭყალებს ტოტს ავლებს და ფოთლებში ეფლობა. მოფრინავს მეორეც. ისევე რბილად ეშვება. ყვა! – ამბობს. სიმწვანიდან თითქოს არც გვიყურებენ.

სალამო. აივანი. მწვანე მაგიდა. შესქელებული, რბილი პაერი. მე ლუდს ვსვამ. ის – მინერალურს. პროფილი. ეწევა. მე ღრმად ვსუნთქავ. ვუცქერი. თავს საზურგეს აყრდნობს და თვალებს ხუჭავს. პროფილი. სახელურზე დაკიდული მისი სიგარეტისანი მტვენიდან ფარფატი ცვივა ფერფლი, როგორც ცვარი მწიფე ნაყოფიდან. ვუცქერი. ჩემი „ვსუნთქავ“ სადღაც გაფრინდა. დარჩა მხოლოდ „ღრმად“. პროფილი. ვუცქერი. ჩემი თვალები – ერთი ფიქრის, მეორე – მეხსიერების. ფეხიზღდება. რა? – მეკითხება. მზერას ვაცილებ. ახლა მხოლოდ ქვის მოაჯირზე თეთრ ყვავებად შემოწყობილ ჩვენს ტერფებს ვხედავ: ცალი – ფიქრია, ცალი – მეხსიერება.

გადა

თვალებზე ხელისგულებს ვიფარებ. გახევებული ვდგავარ, ფართოდ გახსნილი პირიდან ზრიალიც არ ამომდის, ხორხი კი ლამის გამისკდეს. შენ სადღაც პოულობ ხმელ ტოტს, მაგრამ პაერის სულ ტყუილად იქნევ, ამ სისხლმდენ გუდას მაინც ვერ წივდები. თუნდაც მინდევ, ასე ვერაფერს გახვდები, ასე ნივსაც კი შეუძლია ოდნავ შეაქანოს... შენ მაინც განწირულად ცდილობ, ყვირი, ნაპერწკლებს აკევს თვალებიდან. ამაოა.

როგორ მოვხვდით აქ? ჩვენ ხომ მხოლოდ ის გვინდოდა, ხელჩაკიდებულებს ნისლში გვესიერნა და უეცრად, შედეგდებული სითეთრის ნაფხრენში ამ ხეს წავანყდი. გარემო მტეხი არაფერი მოჩანს. თუ სიმართლეა, არც ეს ხე მოჩანს წესიერად – ტოტები ისე იკარგება დაძეძილ ბოლქვებში, როგორც ფესვები. ტანი, გუდა და წითელი ლაქა მის ქვეშ კი უცხადისა.

მერე ერთმანეთს ვემყვლებით და ხის ხაოიან, ნაპრალბიან ტანზე მივცოცავით. დამძიმებულ ტოტზე გავდივართ. შენ თოკებს ჭრი. შემზარავი, ტრყელი ხმა.

მერე ვდგავართ თვალმახილები. შოშის იქით, გაოგნებასთან ახლოს. უფრო კი სიმშვიდით.

– დამარხვამი დამეხმარები? – მეკითხები.

ბედნიერება ასეთია – ჩემი ხერხემლის ყველა მაღა გეზება და სამყარო ირინდება, კუფას შენი რბილი ამოსუნთქვები მითბობს, ყოველ მათგანს კი ბგერების შვისი ნწულიდან აღმომხდარი სურნელი მოყვება.

დრუიდების სიბრძნეზე მესაუბრები, ნაბლზე, თელ-აზე, ცირცელზე.

– ტირიფი? – გეკითხები.

– და ტირიფი, – ამბობ.

შენი რბილი ხმა შემოდგომის პირის მზესავით მბურავს. თითქოს რაღაც ხელუხლებელი ფენა რჩება შენს ხმასა და ჩემს სმენას შორის, შენს მზერასა და ჩემს სხეულს შორის, შენს შეხებასა და ჩემს შეგრძნებას შორის...

მერე, უცერად, აღქმის ყველა უნარს იპყრობ, ტერფებიდან თმის ბოლოებამდე გეაღერებები... კედლებზე საიდუმლოებათა ქარავნები გადარბიან, ოთახის პარეს ოქროსფერი ქვიშა ავსებს, გული თავის ყველა ხუფს ხსნის, ერთბაშად ევეკრი ყველა საგანს თვალუწვდენელ სამყაროში და შენს საამო კენესასთან ერთად ავიფანტები.

მერე სიწუმეა.

მერე გიაშობობ **მასზე**. ხმები ისე ისმის, თითქოს ძველბურთ, თხელი ფაიფურის ლარნაკში გწევართ...

– და, რა გგონია, რატომ იყო ცალთვალა?

– იმიტომ, რომ ორი ბევრია.

– ჩვენც რომ ორნი ვართ – მე და შენ?

– ჰო. ...ბევრია.

ბგერა

როცა ხეზე ზის, კუდის ბოლოდან იწყება. ხერხემლის მალეებს ისე გადაივლის, როგორც ნაკადული კენჭებზე. ბეჭებთან ოდნავ განივრდება, დახრილი თავის კუფას გეზინება. ჩიჩახვს ავსებს, იკვანძება, მკვეთრად აწყდება ნისკარტს. ყყყყაააა – და პერში იხსნება.

როცა მიფრინავს, მუცლიდან უმეგებს, ფრთების მოძრაობისა და სუნთქვის თანაბრად. მკერდეგება. თითქოს ფრთებიტი გამოთქვამდეს – ყყააა – ნაჩერებებიანი საბანიოთ ბრტყლად იშლება პერში და ქრება.

როცა **მას** მხარზე ასხდებიან, მხოლოდ წამით თუ მიაბრუნებენ ნისკარტს **მისკენ**. მერე ცხვირს ნაპყოფენ ფრთაში და ბუმბულს მოურიდებლად ისწორებენ. პატარა, მოკლე შუბლზე ცოდნის ბეჭედი აზით. თითქოს არც არსად ყოფილიან, თითქოს აქაც არ არიან. და იციან, არც არაფერია, არც – არსად... ის კი იმ თავის ცალ თვალსაც ხუჭავს და მათი შუბლიდან სიწუმეს კითხულობს.

ჩემსა და შენ შორის გაისმა. შენ მოგაგონდა. მე – მეცოდინება.

ჩვენ ცოდნის ბეჭედი შევახეთ ერთმანეთს!

ჩვენ **მას** ველარაფერს ვუამბობთ.

და ეს მგლებიც რომ არაფერს ამბობენ?

და ეს ცხენიც რომ თავის ფლოკებს ჩასჩერებია?

მისი თვალი შემოგეყურებს

და გამზარბით ვკორცნით ერთმანეთს.

კობის ხეივარი

ის ოდესღაც იყო მზრძანებლის ფრინველი – ცოდნა. არაფერი სხედოდა ისეთი, რასაც მისი გონი ვერ არიყვალავდა. მზრძანებლის ტახტის მარჯვენა მხარზე ჩამომჯდარი აღასრულებდა თავის დანიშნულებას – აცნობებდა ყველა სიბრტყისა და სიმაღლის ამბავს...

როდესაც ფრენდა, ვინაო ნესტოებიდან გამოძავალი მისი სუნთქვის ჭავლი ბილიკებად მიიგრავნებოდა, რომლებზეც თავად დაფრინავდა, მისი კუდი კი ამავე ბილიკებს ხვეტდა და უჩინარს ხდიდა. ის თავად იყო ბილიკი, რომელსაც მიუყვებოდა.

არის ისეთი გზა, რომლიდანაც ვერ გადაუხვევ?

და ერთხელაც, აიტანა მაცდურმა სურვილმა და მისდაგვარს მეწყვილის თვალით შეხედა – ერთმანეთის ძლიერ ჰგავდნენ, მასაც ედგა შუბლზე შარავანდედიანი ძვირფასი თვალი, მაგრამ სხვა, უფრო ღია ფერისა. და გაუღიმა.

მან აზროვნების სიღრმეს აზიარა, უკან კი მესხიერების ზღვა მიიღო და ნეტარი წრე ქამანდივით დაიძრა, დატრიალდა. იგი, ვინც მისდაგვარს ამ წრეში შეიტყუებს, მზრძანებლის თვალად აღარ არის, ხოლო თუ წრე თავის პირს კუდს გაუშვებს და გადაისხნება, მარტოობისთვის არის განწირული – ის ასე, ორ სიმაღლეს შორის გახიოლ კიბეზე თუ შემოგეჯახვლებს მისი სიცოცხლის შემთხვევით გამეფილებს...

მას **მისი** ცალი თვალი, რომლის მზერასაც ზოგჯერ უბედურების მომზადზე ვთარგმნი, ისევ აღერსით დაპყრებს, მაგრამ ცოდნისა და მესხიერების კვანძი გამოსხნილია და ახლა ჰგონია, რომ სხვა აღარაფერია, მონყალების იმედად მყოფი ხეივარი ყვავის გარდა.

ბოლოთქმა

და ეს სტანსები მას,

ვინც საიდუმლოდ მიყვარს,

რომ არ გაიგონ არც მათ, ვინც მგლები არიან,

არც მათ, ვინც – ცხენები,

არც მათ, ვინც კატა და ძაღლია,

არც მან, ვისაც ჩვენი ქამანდის ბოლო პირით უჭირავს;

ის კი თვალს არ გვაშორებდეს,

რომ ყოველი დამე **მისი** მოსახამით იყოს მოფენილი

და ყოველი დღე – **მისი** ნისლით გატენილი

და ყვავებმაც არ იცოდნენ არაფერი.

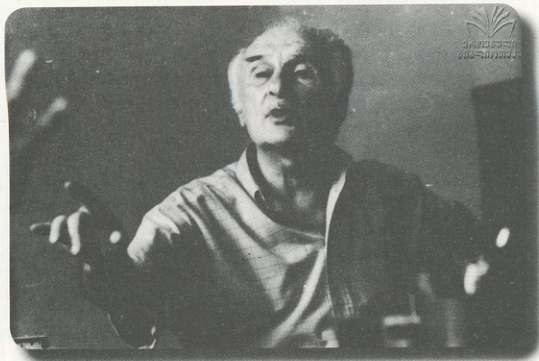
საგარეო საზღვარი

3

„კაპაუოვილი პართ მაგ წიგნით...“

დაგვიანებული, მაგრამ აუცილებელი რეცენზია
თ. დოიაშვილის წიგნზე „ანდერძი ტარიელისა“

(გამომცემლობა „საარი“, 2007 წელი)

აი, აზრებს თავი მოვუყარე, წერას შევეუდექი და ის კი ვერ გადამიწვევტლი, თუ ვინ არის ამ წერილის მთავარი გმირი: საკრიტიკეული კრიტიკოსი, თუ უსამართლოდ გაკრიტიკებული პოეტი. ასეთია ტარიელ ჭანტურიას შემოქმედების სპეციფიკა – სამასგვერდიანი წიგნში მიმოხეული მისი სტრიქონები უფრო საინტერესოა, ვიდრე კრიტიკოსის დასკვნები და მოსაზრებები. არა და, წიგნის დაწერისას ბატონი თემურ დოიაშვილი დარწმუნებული იყო, რომ ავტორი მოკლა, უფრო სწორად, მისი სკანდლის კონსტატაცია მოახდინა. გავიდა წლები, აღარავის ახსოვს „გალაკტიონილოვის“ ტომეულის გარშემო გამართული საპრემიო სკანდალი, ღირს კრიტიკოსის წიგნი აინტერესებს მკითხველს. სამაგიეროდ პოეტის, ანაბდვილი, დიდი პოეტის სტრიქონები, რომლებითაც მარად ახალგაზრდა ტარიელ ჭანტურია უზედა გოამარაგებს, არამც თუ აქტუალობას არ კარგავს, პირიქით, უფრო და უფრო მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ქართულ ლიტერატურაში.

ამიტომ გადვანახე, შევეცდები, წერილის მთავარი გმირი ტარიელ ჭანტურიას პოეზია იყოს. არა პიროვნება ტარიელ ჭანტურია, ქვემოლქუდიანი, ოთხბოცა გადაცილებული, მოლიმარი მოხუცი, არამედ ის მშვენიერი, ზოგჯერ სვედიანად, ხანაც გესლიანად, ან კიდევ ირონიულად, თუნდ სულაც უბრალოდ და სადად მომღიმარი სტრიქონები, რომელთაც პრესასა და, ბოლოს დროს, საიტ.უშლო ბარათებში ვკითხულობთ.

რისკად შეიძლება დავიცვათ პოეზია? ან, საჭიროებს კი ის დისკუს? საკმაოდ ფართოდ გავრცელებულია მოსაზრება, რომ ტექსტი თავად გაიკვალავს გზას მკითხველისაკენ და მისი, თუნდც უსამართლო კრიტიკისაგან დაცვა სულაც არ არის აუცილებელი. ამგვარი მსჯელობისას უნდა გავითვალისწინოთ ნაუკითხაობის პრობლემა, რომელიც ჩვენს ლიტერატურაში ესოდენ მნიშვნელოვანდ დგას. ემპირიული დოიაშვილის ასე აჯობებს? მოზრდილი კრიტიკული ოპუსი, ჩემი ღრმა წრმენით, ხელს უშლის პოეტის შემოქმედების შესწავლას. წიგნი „ანდერძი ტარიელისა“ ამ თვალსაზრისით, შეიძლება ითქვას, ქრესტომათიულ მაგალითს წარმოადგენს, ერთგვარად „კაცია-ადამიანია“ საზოგადოებასი, მასჭტაბურ პრობლემას რომ ასახავს. ამავდრო კრიტიკოსი, პროფესორი დოიაშვილი ამ ნაშრომში, გარკვეული მიზეზით, რომდებზეც ქვემოთ იქნება საუბარი, უარს ამბობს ტარიელ ჭანტურიას პოეზიის ტექსტუალური ანალიზის. ის პოეტს (ხაზს ვუსვამ, პოეტს!) უყენებს სამ ბრალდებას:

- 1) ტარიელ ჭანტურია მკერხელია (მინივი ელბაუცება ღმერთი)
- 2) ტარიელ ჭანტურია ქურდია, პლაგიატორი.
- 3) ტარიელ ჭანტურია უზნეოა, წერს სექსუალურ, ეროტიკულ, საკბარეო ლექსებს.

„ანდერძი ტარიელისა“-ში ბრალდებები მეტალიტერატურული არგუმენტებითაა გამყარებული, ხშირად კი დასაბუთების ადგილს ციხიკური, შეურაცხმყოფელი კომენტარები იკავებს. კრიტიკოსს წინასწარ აქვს გამოტანილი განაჩენი ტექსტისათვის. იგი ამ აპრიორულად შექმნილი პოზიციით ხელმძღვანელობს და

ძალას არ იშურებს, რათა საილუსტრაციოდც შესაბამისი მასალა შეარჩიოს ტარიელ ჭანტურიას შემოქმედებიდან.

შემთხვევით, ბატონი თემურის მსგავსად, ლიტონი სიტყვებით რომ არ შემოვიფარგლო და, ცოცხად გამხვლილი სვლობ, უბრალო ლანძღვა-ცინება არ ჩავეცივლო ანალიზს, შევეცდები, მივყვე კრიტიკული ნაშრომის ტექსტს და გამოვიპარაო ის საფრთხეები, რასაც თემურ დოიაშვილის მიდგომა შეიცავს. ერთი წერილის მიზანი ვერაფრით იქნება სამასგვერდიანი წიგნში მოტანილი ყველა მოსაზრებისა, თუ მაგალითის განხილვა, ამდენად ვფიქრობ, უზრანია, რამდენიმე, ყველაზე აშკარა, თვალსაჩინო და საინტერესო მომენტზე გავამახვილო ყურადღება.

ბატონმა თემურაზ დოიაშვილმა ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხი, მრავალ დიდ მოაზროვნეს რომ აწუხებდა, თავისი წიგნის – „ანდერძი ტარიელისა“ – პირველსავე თავში (43-ე გვერდი – ნ. ა.) ცალსახად გადაწყვიტა. აი, მაგალითად, თ. ს. ელიოტმა მრავალი ესეი უშუძღვნა სალიტერატურო კრიტიკის არსის, საგნისა და ფარგლების დადგენას, ბატონმა კრიტიკოსმა კი ეს უმნიშვნელოვანესი პრობლემა ხელის ერთი, თუნდაც (ვერ დავუკარგავთ) მოცულობითი, მოსმით გადაჭრა: პოეტის ტექსტი შეიძლება გააკრიტიკო, მეტიც – გალანძლო, მინასთან გაასწორო იმიტომ, რომ ამ პოეტმა, თავის დროზე, ხსენებული კრიტიკოსის ნაღვანს სახელმწიფო პრემია ამ მიანიჭა.

არანაირი სურვილი არ მაქვს ვარკვიო, ეკუთვნოდა თუ არა იმ ავადსახსენებელ წელს იმ პატივცემულ პიროვნებას ის ღირსშესანიშნავი პრემია ერთი მსკივი და, ვფიქრობ, გასაცემი მიზეზის გამო: ეს საკითხი არაფრით არ ეხება ტარიელ ჭანტურიას პოეზიას, მის ტექსტებს. რა თქმა უნდა, წყნებს ბატონ თემურ დოიაშვილს მე ვერ დავუშლი, მაგრამ, ჩემი აზრით, უბრალოდ ამაზრუნია, როდესაც იმ ნაშრომის პირველ 43 გვერდზე, რომელიც, თითქოსდა ლიტერატურის განხილვას ეძღვნება, ტექსტზე საუბარი პრაქტიკულად არ არის. პატივცემული კრიტიკოსი აქ, რასაკვირველია – თავისი გადმოსახედიდან, ჰყვება „გალაკტიონილოვის“ კრებულიათვის სახელმწიფო პრემიის არმინიჭების ისტორიას. ყოველსავე ტარიელ ჭანტურიას ბრალებს და ბასანაირად ჩირქს სცხებს პოეტის პიროვნებას. მრავალგვარია შეურაცხყოფა, რომლის ადრესატი ადამიანია და არა ტექსტი. საილუსტრაციოდ მოვიტან რამდენიმე მიმართვას, რომლის უფლებასაც თავს კრიტიკოსი აძლევს, საუბრობს რა მის მიერ განასახლველი ტექსტის

ავტორზე: „კულდაჭა“, „უთავო თავმჯდომარე“, „ყოვლისმცოდნე არაფრისმცოდნე“, „უკაცური ბერიკაცი“, „ორობი მანასე“... მგონი, სახეებით საკმარისია. ბატონი ტარიელ ჭანტურიას ასაკი, თუ კულდაჭობის ხარისხი, დარწმუნებული ვარ, ნამდვილად არ არის ბატონი თემურის საქმე. მისი საქმეა ტექსტი, რომელსაც ის, ნერილის ამ ნაწილში, უბრალოდ არ კითხულობს. ტექსტუალური ანალიზი აქ ჩანაცვლებულია მოკლე, მიმართებულა და ეპითეტებზე არანაკლებად შეურაცხყოფელი კომენტარებით. მაგალითად, ავტორის ერთ-ერთ ლექსს, ყოველგვარი დასაბუთების მცდელობის გარეშე მოსდევს კომენტარი: „ეს, საერთოდ რუსთაველის პემიის ლაურეატისა და პოეტის კი არა, ნორმალური ფსიქიკის პატრონის დაწერილია?“ მესმის, ძნელია, სალიტერატურო კრიტიკა, მაგრამ თუ ამ პროფესიას მოიდა ხელი, გესლისა და შხამის ფრქვევის ნაცვლად, იქნებ ბატონ თემურის საქმისათვის მიხედვად, ტექსტების ანალიზი ეცადა? თორემ კი ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია დაუსაბუთებლად ლანძღოს ნებისმიერი პოეტი, შედეგად კი უმედეგობა მიიღება.

ზემოთ ის შემთხვევა განვიხილეთ, როდესაც კრიტიკოსი პოეტის ტექსტს უბრალოდ არ კითხულობს. თავის პროფესიას კი ანგარიშსწორების საშუალებად იყენებს, რაც, ვფიქრობ, ყოვლად დაუშვებელია. მაგრამ, ალბათ, კიდევ უარესია შემთხვევები, როდესაც კრიტიკოსი ვერ ახერხებს ნაიკითხოს ტექსტი, მოახდინოს მისი ინტერპრეტირება და დაადგინოს მისი რეალური ღირებულება. თუ არანაკითხა უბრალოდ „თანამდებობის ბოროტად გამოყენება“, ვერავინ გადამარწმუნებს, რომ ვერნაკითხვა ცალსახად არ ადესტურებს კრიტიკოსის დაბალ პროფესიულ კომპეტენციას. ის ვერ ახერხებს, გაუმკლავდეს ზიზღსა და ბოღმას, პიროვნულად, მიუკერძოებლად შეაფასოს ლიტერატურული ნაწარმოები.

აი, ამ დაძაბულ მომენტში, გამოდის სცენაზე ჩვენი ნერილის მთავარი გმირი – ტარიელ ჭანტურიას პოეზია. დიახ, არა ადამიანი ტარიელ ჭანტურია, კარგი, ცუდი, კეთილი, ბოროტი, მკრეხელი თუ ღვთისმშობი, ერთგული თუ მოღალატე, არამედ მისი ლექსები: ეროადერთი სალანი, რომელზე საუბარიც კრიტიკოსისთვის საინტერესო უნდა იყოს.

ბატონი თემური, რიგ შემთხვევებში, თავისი სამი ბრალდების ფარგლებში, ნერილის „გვერდ-ალური ხაზის“ გათვალისწინებით, უბრალოდ, ერთ რუბრიკაში აქცევს ტექსტებს ისე, რომ ვერცერთის სახრის ვერ იხელთებს. ერთ-ერთი

ასეთი „ქუდი“ არის უნმანური და ინექტორი გამოჩენილების შემცველი ლექსები. აქ კრიტიკოსი არც იმით ინტუიციას, რომ დასაბუთოს თავისი პოზიცია, თითქმის მსგავსი ლექსების პოეზიაში გამოყენება უადგილოა (რაც, კაცმა რომ თქვას, კარგა ხნის წინ მოძველებული აზრია) და არც მოყვანილი მაგალითების განხილვით. სამაგიეროდ, შეურაცხყოფა და უსაგნო ლაზლანდარობა – რამდენიც გნებავთ. ასე, ორ გაუგებარ ტირადას შორის, თითქმის მაკომპროტირებულ გარემოში, მოქცეულია ტარიელ ჭანტურიას ერთი ძალიან ცნობილი ლექსი:

„როგორც ფარული კამერისთვის შერჩეულ პოზით –
მიიჩნეოდა რუსთაველზე ლურჯთვალა ქალი!
– ვაიმე, ზიჟო, რა გოგოა!
– რა დაცია!

ასი რენტგენით გაიზარდა რადიაცია“.

ბატონი დოიაშვილი ამ ლექსში გრაფიკულად გამოყოფს სიტყვას „პოზა“, რაც, მისი აზრით, ალბათ, რატომღაც უადგილოა. არა და, სწორედ ეს ლექსი წარმოადგენს ერთ-ერთ ბრწყინვალე ლირიკულ მარადის, რომელსაც ტარიელ ჭანტურია მკითხველს სთავაზობს, კრიტიკოსი კი მას ვერ იცნობს. ქალის „პოზით“ დაბრმავებული დოიაშვილი ვერ ამჩნევს, ან არ ესმის ფრაზა „ასი რენტგენით გაიზარდა რადიაცია“. საქმე კი ის გახლავთ, რომ გამოსიხვება ე. წ. გეიგერის მრიცხველი ზომავენ, რომელიც, თუ რადიაციული ფონი მაღალია, ტაკუნს, კაკუნს იწყებს. რაც მეტია რადიაცია, მით სწრაფად და ხმაშალა ტაკუნობს ხელ-ნაწყო. ეს კი ლექსის ლირიკული გმირის, „მე“-ს აჩქარებული გაულისცემის მეტაფორაა. ზიჟის განცდები ისეა დამოფრული ლექსში, რომ მკითხველს მათ ამოსაკითხად ცოდნა და მიხედვარა, გონებისა და აღლის აზუზაგება სჭირდება. სამაგიეროდ, ამ ბრწყინვალე მარადის ამოცნობის შედეგად მიიღება ესთეტიკური ტკობა, ადამიანი „მუღალს უჭერს“ პოეზიას. სამწუხაროა, რომ თემურ დოიაშვილს თვალის პოზისაკენ გაქცევა და პოეზია განზე დარჩა. კიდევ უფრო სამწუხარო კი ის არის, რომ თავს უფლება მისცა, ელანად ნაწარმოები, რომელიც ჯეროვნად ვერ გაიგო.

მეორე მაგალითში, რომლის განხილვაც, ვფიქრობ, ურიგო არ იქნება, კრიტიკოსი ეთიკის ყოველგვარ ჩარჩოს სცდება. დოიაშვილის „ანდერძის“ 239-ე გვერდზე ვკითხულობთ:

„ერექციის თემაში პიროვნულ-ბიოგრაფიული ხიზლი შეაქვს ამ ლალ სტრიქონებს:

...საქმე საქმეზე როცა მიდგება
მაშინ მიდგება საქმე საქმეზე
როცა მიდგება მაშინ მიდგება
საქმე საქმეზე“

ამ მცირე პასაჟში მკაფიოდ არის გამოხატული ყველა ნაკლი, რაც კრიტიკულ ნაშრომს შეიძლება ჰქონდეს. მისი მიხედვით, ალბათ, უნივერსიტეტში ფილოლოგებმა უნდა ისწავლინ, თუ როგორი არ უნდა იყოს კრიტიკოსი, რა არის ამ საქმიანობაში დაუშვებელი. სახეზეა სამი მიმდებარე შეცდომა, ვიტყვით – დანაშაულები:

1) კრიტიკოსი აიგვივებს ლირიკულ „მე“-ს ავტორთან (რისი დაუშვებლობაც ლექსმცოდნეობის ანაბანაა) და თანაც ამას ავტორისათვის შეურაცხყოფის მისაყენებლად აკეთებს. ტარიელ ჭანტურიას ხსენებულ ლექსს ჰქვია არა „პერსპექტივითილი“:

1932 წელს დაბადებული, მოქალაქე ტ. ჭანტურია, არამედ „პერსპექტიუშიმობილი“ დონ ზუანი, ამიტომ ავტობიოგრაფიული შენიშვნაზე ტექსტის გასაღებად, უღირსობას თავი რომც დავანებოთ, სრულიად უსაფუძვლოა და კიდევ ერთხელ წარმოაჩენს თეიმურაზ დოიაშვილის კომპეტენციასა და პროფესიონალიზმს, მთელი სიდიადით.

2) კრიტიკოსი მხოლოდ ლანძღავს ტექსტს ყოველგვარი ანალიზის სასახის გარეშე (რაც, როგორც ითქვამს, დამახასიათებელია ბატონი თემურისათვის);

3) კრიტიკოსს განზრახ, ლექსის მთელი კონსტრუქციის დამახინჯებით, ტენდენციური, არარეპრეზენტატიული ციტატა მოჰყავს. ეს უკანასკნელი შენიშვნა მცირე განმარტებას საჭიროებს. ლექსის ორიგინალში არის 8 ტაქტი და სულ 4 ლექსიკური ერთეულია გამოყენებული: „მიდგება“, „როცა“, „მაშინ“ და „საქმე“. უკანასკნელი მოყვანილია ორი ფორმიდან: სახელობითი – „საქმე“ და თანდებულიანი – „საქმეზე“. ლექსში განზრახ არ გვხვდება პუნქტუაცია. შესაბამისად, იქმნება სიტუაცია, როდესაც ლექსის ნაკითხვისას შეუძლებელია დანამდვილებით ითქვას, თუ რომელ მონაკვეთშია გამოყენებული გამოთქმა: „როცა მიდგება საქმე საქმეზე“ და რომელში იძენს ლექსმა „მიდგება“ ერთეული ფუნქციის მნიშვნელობას. სწორედ ეს არის ლექსის კენი – მნიშვნელობათა და კონტექსტთა მოუხსნელობა, რაც კომპიურ-პაროდულ ეფექტსაც ქმნის და ენის ბრწყინვალედ ფლობის ნიშნულსაც წარმოადგენს.

ბატონი დოიაშვილის ციტატაში კი ტაქტი შუაზეა განყვედილი, რის შედეგადაც, იკარგება შექმნილი გაურკვევლობა და ლექსი აშკარად უხამს ელფერს იძენს. მსგავსი სიტყვიერი თამაშის იდეა კრიტიკოსს რომ მოსვლიდა თავში, შეეძლო, სადაც მოისურვებოდა, იქ განეცხვება აზრი და საკუთარი ფანტაზიის დარად ემოქმედა. მაგრამ სხვისი ტექსტის განხილვისას მსგავსი დაუდევრობა და ნაწარმოებთან ესოდენ უდიერად მოპყრობა ცილისწამების ტოლფასია და, შესაბამისად, არა მხოლოდ სალიტერატურო კრიტიკის, არამედ იმ მორალისა და ეთიკის ჩარჩოს სცილდება, ბატონი თემური სულ სხვებს რომ ასწავლის.

ნეტავ, თუ არის ტარიელ ჭანტურია მორწმუნე? ეკლესიაში კვირასი რამდენჯერ დადის? მართლმადიდებელია, თუ (ფუი, ემბას) – სხვა რომელიმე მიმდინარეობის წარმომადგენელი? ბოლოს აღსარება როდის იქნება? რამდენი ცოდვა აქვს ჩადენილი? რამდენი მცნება აქვს დარღვეული? ცოლს ღალატობს? გალაკტიონის პოეზია უყვარს? ჰომოსექსუალი ხომ არ არის? საპირფარეოთი დღეში რამდენჯერ სარგებლობს?.. ნეტავ, კიდევ რა ანტრეპრეზენტატიული ბატონი თემურ დოიაშვილს ტარიელ ჭანტურიას პირადი ცხოვრების შესახებ? სამასგვერდიანი წიგნის დაწერას, ერთი ვრცელი ინტერვიუ ჩაენერა, ის ხომ არ აჯობებდა, ვფიქრობ. აბა, თუ ლიტერატორია და ტექსტზე მუშაობს, რატომღა არის მისი ოპუსის თითქმის მესამედის (!) ძირითადი განსახილველი საკითხი ტ. ჭანტურისა ნეობორობა და რელიგიური? შეუძლებელია კომენტირება წიგნის მოზრდილი თავისა სახელწოდებით „(ნ)ტარიელ ლეთისმეტყველის აღსარებანი“, რამდენიც, თავისი არსით, უფრო მხატვრული ნაწარმოებია, ვიდრე სამეცნიერო-პუბლიცისტური ნაშრომი. ამ თავის გმირი არის თ. დოიაშვილის მიერ გამოგონილი ვინმე ტარიელ ჭან-

ტურია, რომლის ავტობიოგრაფიასაც გვიყვება. სამოცდაროგვერდისი ტაქტიანი, რასაკვირველია, ლექსების განხილვა, ან საუბარი მისზე, თუ რა მხატვრული, სტრუქტურული, ენობრივი თავისებურებებით ხასიათდება ისინი, არსად გვხვდება. სამაგიეროდ, წერილის გმირი ტარიელი, რომელიც კრიტიკოსის ფანტაზიის ნაყოფია, ბატონი თემურის ნისქეილზე ასხამს წყალს და მკვება, თუ როგორი მკრეხელი და გარყვნილია.

შესაძლოა, ბატონი თემურისათვის ეს უდღეესი აღმოჩენა იყოს, მაგრამ არავის ახსოვს მწერალი, ოსკარ უაილდი. მან ერთხელ, ამ ასორმოცდაათიოდე წლის წინ, საკმაოდ მახვილგანზრდილად შენიშნა, რომ მორალური და ამორალური ნაწარმოებები არ არსებობს. წიგნი ან კარგია, ან ცუდი. თუ კრიტიკოსი თვლის, რომ ჭანტურისა პოეზია ცუდია – დამატკიცოს, მოუხსნა იმ აგრუმენტებს. მაგრამ მისი „გარყვნილი“, მკრეხელობის“ გალის განმარტებებით, უსუსური ძახილი იმის საუკეთესო დასტურია, რომ ტარიელ ჭანტურისა პოეზიაში, მისი გაშავებისა და გაღაბნისას მსურველი დიდი კრიტიკოსიც კი ვერ მოახერხებს საკუთარი მიზნის მისაღწევად საკმარის მასალის მოპოვებას. ტარიელ ჭანტურია იმდენად კარგი პოეტი, რომ სამასგვერდიანი ნაშრომის სწრაფ დამუდარი, მშობლიური ლიტერატურის სადარაჯოზე კლდესავით მდგარი ბატონი თემურ დოიაშვილი ვერ ახერხებს თუნდაც ტექსტებით მანიპულაციის გზით საკუთარი მიზნის მიღწევას.

ზემოთ თემურ დოიაშვილის მიერ ჩატარებული აშკარა მაქინაციური მანიპულაციის მაგალითი წარმოვადგინე. ამ მხრივ, კრიტიკოსის ნაშრომში შექმნილი სიტუაციის სრულად დასახსიათებლად კიდევ ორივე მაგალითის მოყვანა არ იქნება ინტერესის მოკლებული.

რემების არმილებით განაწევრებული და პოეტის მიწასთან გასწორების მოსურნე კრიტიკოსი ნაწარმოებების ობიექტურ შეფასებას რომ ვერ მოახერხებს, ალბათ, ექვს არ უნდა ინვესტება. მაგრამ რა ვუყოთ იმ მშვენიერ ლექსებს, რომლებიც ტარიელ ჭანტურისა მრავალად აქვს და საყოველთაოდ ცნობილია? მაგალითად, აჟილთ ძეგლი და მრავალთა აზრით, საუკეთესო „ცეკვა კაფე „ამბასადორში“ და ცოცხა ხნის წინ ქართული პოეზიის „ოქროს ფონდში“ შეტანილი „ინვეტიკური ლექსი“. მათი განხილვა კრიტიკოსს ხელს არ აძლევს – თვალნათლივ გამოჩნდება, რომ პოეტი კარგია, კრიტიკოსი კი ცუდია.

რა უნდა აქვას კრიტიკოსმა და მორიგი მაქინაცია უნდა ჩაატაროს, ხელობის ყველა წესის დარღვევით. თემურ დოიაშვილმა, სიმართლედ

უნდა ითქვას, მართლაც ბრწყინვალედ გაართვა თავი ამ ამოცანას. საუკეთესო ლექსებიდან მან თითო-ორილა ტატიკა ამოიღო და ან სულ უკონტექსტუალ-უკონტექსტაროდ მოიყვანა, ანაც აპკარად ცრუ, მატყუარა ჩარჩოში ჩასვა.

ასე, მის ნიგნს მიღმა დარჩა „ცეცხვა კაფე „ამ-ბასადორში“. ტყეობა, ინტერესს მოკლებულია ქართული პოეზიის ამ უნიკალური ნიმუშის ანალიზი... არ შეიძლება არ ითქვას, რომ ეს ლექსი ცალკე განხილვას იმსახურებს, რისი არც დრო და არც საშუალება ამჟამად არ არსებობს. მაგრამ უზარმაზარ, ლანდშაფტ-გინებით გაბერილ ნიგნში, რამდენიმე გვერდი მისი ფენომენის ამოხსენს, რად რომ არ გამოინახა, ნამდვილად გასაკვირია.

კიდევ უფრო გასაკვირია, რომ ტარიელ ჭანტურიას ერთ-ერთი ყველაზე შთამბეჭდავი და, ვიტყვოდი, ტრაგიკული ლექსი, რომელიც ნოდარ დუმბაძის ხსოვნას ეძღვნება და მთავრდება ტატიკით: „გადამდებია სიკვდილი – გადამედო და ვკვდები“ თემურ დოიაშვილს იმის დასასაბუთებლად მოჰყავს, რომ (ყურადღება! ყურადღება! პირველად არენაზე!) „პოეტს ტაკიმასხარა, არ-ლეკინი ჩაენაცვლა!“ მაინც როგორ მოახერხა ასეთი შთამბეჭდავი მაქინაცია ბატონმა თემურმა? კრიტიკოსობას რა უნდაო?! „სწორი“ ტატიკის შერჩევა და „სწორი“ კომენტარის გაკეთება. ამგვარად, შესაძლებელია, სრულიად დაუსჯე-ლად, ასეთი რამ დანერგო ნიგნში:

„სიკვდილივით მარადია სურვილი
მთელი ქვეყნის სიმღერებით მოვლისა!

– ნერდა პოეტი.

გადამდებია სურვილი –
ხურო ქვეყანა ჩალით!

– უხარია დღეს ლაურეატ არლეკინს.“

კრიტიკოსი, მგონი, ზედმეტია. ისე, საინტერესო კია, ჩაკითხა ბოლომდე „ინფექციური ლექსი“ კრიტიკოსმა? თუ – კი, მაშინ როგორ არ შერცხვა არლეკინიდან შესაღებმა თა-ვისი მკითხველისათვის მშვენიერი, დახვეწილი ლექსი. მართლა გადამდებია ქვეყნის ჩალით გადახურვის სურვილი, თორემ, იმას ხომ მაინც გაითვალისწინებდა, რომ პოეზიის მოყვარულებმა კარგად იციან, რა არლეკინიანაცაა „ინფექცი-ური ლექსი“:

„ჩამოთავდება, საცაა, ჩემი ცხოვრების ფირი!
მინას რომ ეჭამდი, იმ მინით, ამომეცხება პირი...“

თემურ დოიაშვილმა რა ნიგნიც დაწერა და როგორც გაქმედიდრა ქართული კრიტიკა, მგონი, ზემოთქმულადან ნათლად გამოჩნდა. მაგრამ, იქნებ მესაუბრო ბრალდება მაინც აქვს დასაბუთებული ნიგნში? იქნებ იმას მაინც ამტკიცებს, რომ პლაგიატი ტარიელ ჭანტურიას ჩვეული სტილია? სამწუხაროდ, აქაც, ბატონო თემურის საყვარელი გამოთქმა რომ გამოვიყენოთ, „სრული კრახია“.

კრიტიკოსის ბრალდებათა ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს ნიგნის პასაჟი, რომელშიც ტარიელ ჭანტურიას იოთარ ჭილაძისაგან ერთი სახის მოპარვა ედება ბრალად. იმას, რომ ბატონი თემური თავის ამ მიგნებას ლამის გენიალურად თვლის, მოწონებს პასაჟის ნიგნში ორჯერ გამოვრება. ია სულად ბერიძის პასუხად დანერგო წერილი (ნიგნის 218-ე გვერდზე რომ იწყება) თ. დოიაშვილი ამაყად პასუხობს თავისი მეტოქის ბრალდებას:

„...იქვე (წინა წერილში – ნ.ა) იოთარ ჭილაძის დაყაჩაღების სხვა მაგალითიც ვერ მოიხილა პირუთენელმა მოყვარემ?!

იოთარ ჭილაძე:

მე ფიქრი მტკივა, როგორც ხეობარს
დიდი ხნის წინათ მოჭრილი ფეხი
სტკივდება ხოლმე

ჭანტურია:

როგორც უხელოს ასტკივდება სიცარიელე
ხელის მაგიერ –
ისე ჯალათს ასტკივდა გული.“

და კრიტიკოსის აზრით, ეს არის პლაგიატის მაგალითი? მაშინ ბოდიში მქონია ბატონ თემურთან მოსახდელი. მთელი ჩემი წერილი პლაგიატი ყოფილა! აი, მაგალითად, ბოლო წინადადებ-ის უკანასკნელი სიტყვა „ყოფილა“ – ის ხომ ჩემამდე არაერთ ადამიანს გამოუყენებია, მე კი ყველას არ ვუთითებ! საქმე ის არის, რომ სიტყვა „ყოფილა“ ენაში არსებული სიტყვაა და მისი გამოყენება ყველას შეუძლია და მითითება აქ აუცილებელი არ არის, რამეთუ ეს სიტყვა საყოველთაოდ ცნობილია. ასევე საყოველთაოდ არის ცნობილი მედიცინაში ფენომენი, სახელწოდებ-ით „ფანტომური ტკივილი“. ეს შემთხვევაა, როდესაც სხეულის ნაწილის დაკარგვის შემდეგ ადამიანს ეჩვენება, რომ ეს დაკარგული ნაწილი ისევ სტკივა. თუ სწორად მახსოვს, ქართველ პოეტებზე ადრე ართურ ტრინიმი მეტაფორულად აღნიშნა, რომ ფანტომური ტკივილები ბრტყანების ანუხებდა. ისტორიკოსმა, თაქმა უნდა, არა ხელ-ფეხი, არამედ დაკარგული კოლონიები იგულისხმა. ასე რომ, საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტის სახის შექმნისას გამოყენება პლაგიატად ვერაფრით ჩაითვლება, რაც ბატონმა თემურმა, წესით, კარგად იცის, მაგრამ გვიმალავს. მასაც გაეუფოთ, აბა სხვანაირად როგორ დააბრალოს ტარიელ ჭანტურიას ქურდობა?

მეტოქე, სულ რომ დავეთანხმით კრიტიკოსს, თითქოს იოთარ ჭილაძისაგან შეიტყო ტარიელ ჭანტურიამ ფანტომური ტკივილების არსებობა, პლაგიატში მისი დადანაშაულების საფუძველი მაინც არ გვექნება. ო. ჭილაძის ლექსში აქცენტი ხომ უსხეულო სუბსტანციის ატკივების შესაძლებლობაზე გა-

დატანილი (მოგესალმებათ ა. დოშა ცნობილი ლიტერატურული ანეკდოტით „ამტკივნეული სიცარიელის“ შესახებ). ხოლო ტარიელ ქანტურიას ნაწარმოებში დაკარგული, არარსებული ხელის ტყეილი იმის გამოსახატად არის გადმოცემული, რომ ჯალათი უგულოა, მისი გული ისევ არ არსებობს, როგორც ხეობის ხელი. ამდენად, პოეტების სახეები, თუმცა ფორმალურად მსგავსია, არსებითად ძლიერ განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

„პლაგიატის“ ზემოთ მოყვანილის მსგავსი მაგალითებით წიგნი, როგორც იტყვიან, გატენილია. გასაგებია, თუ განხილული შემთხვევა კრიტიკოსს უძლიერეს, უმტკიცეს საბუთად მიაჩნია, რითგია, ჩვეულებრივი არგუმენტები რაღა უნდა იყოს. სრული სურათის შესაქმნელად, ვივრით, საჭიროა, კიდევ ერთი მაგალითი დავიმოძიოთ, სადაც კრიტიკოსი ტარიელ ქანტურიას გალაკტიონის შემოქმედების გაქურდვას აბრალებს. „ანდერძში ტარიელისა“ ვკითხულობთ (გვ. 256):

„ნაიკითხა ქაბუკმა ტარიელმა გალაკტიონის სტრიქონი –
ესლა მარტო ვარ, როგორც მთის უღელსია
და დანერა:

და მე ახლა მარტო ვარ... მოლოდინის აძარა...“

აღბათ, არ მოიძებნება ამქვეყნად პოეტი, მარტოობის გამო ერთხელ მაინც რომ არ დაეჩივლა. პლაგიატი კი არის სხვისი ნაწარმოების, ან მიგნების გაახრჩველი მითვისება. იდეების დამთხვევა, განსაკუთრებით კი მათი ნაწილობრივი დამთხვევა, მაშინ, როცა თავად ეს იდეები საყოველთაოა, პრაქტიკულად, გამორიცხულია პლაგიატად შეფასდეს. ფრაზა „მე ახლა მარტო ვარ“ პლაგიატის ობიექტი ვერაფრით იქნება, ხოლო სხვა დამთხვევა გალაკტიონისა და ქანტურიას ტაგებზე შორის არ არსებობს. ცოტა კი მრცხენია, გალაკტიონოლოგიის ცენტრის ხელმძღვანელისათვის ესოდენ ელემენტარული მოცემულობის განმარტება რომ მიწევს, მაგრამ „ანდერძი ტარიელისა“ (ცხადყოფს ბატონი კრიტიკოსის გულმავინწყობას, ან „გულმავინწყობას“. აქ ეჭრდები, სანამ სასეხებით ლოგიკური კითხვა დამბადდება: ნუთუ ამავე დონეზე იკვლევდა პატივცემული დოიაშვილი გალაკტიონის და ამგვარ სამუშაოში ითხოვდა კრემიას?

თუმცა, თემურ დოიაშვილს რომ არ დავემსგავსოთ და ობიექტურია არ დავკარგოთ, უნდა აღინიშნოს, რომ კრიტიკოსის რამდენიმე მაგალითში (მათი რიცხვი ხუთს არ აღემატება და არა „ათეულებს“, როგორს ამას თავად ბატონი თემური ამტკიცებს) არის სახეზე კარგეული მსგავსება ტარიელ ქანტურიასა და სხვა პოეტების შემოქმედების ნიშნებზე შორის. ეს ბუნებრივია და ასეთი მსგავსებების არარსებობა, ალბათ, უფრო გასაკვირი იქნებოდა. განა ასოლოგურად ჩვეულებრივი მოვლენა არ არის ერთ ლიტერატურულ გაურკვევლობას და ტრადიციამ მოვლენა პოეტების ურთიერთგაუმჯობესება ან კი, რომელია ისეთი პოეტი, ვინმეს გავლენას რომ არ განიცდიდა ახალგაზრდობაში, შემოქმედებითი გზის დასაწყისში? ამგვარი პრაქტიკულად გამორიცხულია. შესაბამისად, ის რამდენიმე მაგალითი, რომელიც ბატონმა თემურმა მაინც მოახერხა და მოწირკა, საესებები ბუნებრივია და სულაც არ აკინებებს ქანტურიას პოეზიას. შემოქმედის გზა გრძელია. ამ გზაზე „მგოსანთ სითამამე“, საკუთარი ძალის, ნიჭის რწმენა „ისე არ მოდის“. ტარიელ ქანტურამ დაამტკიცა, რომ იმ იშვიათ პოეტთაგან ერთ-ერთია, რომელიც მუდამ ვითარდება, დადგინდა მთელმთველ სრულყოფილებას ესწრაფვის, რაც აუცილებელი თვისებაა შემოქმედისათვის. ხოლო ბატონი დოიაშვილი ამტკიცებს, რომ მისი კრტიკული

ოპუსები ცილისწამებისა და ჩირქის მოცხების/მეტს არც არაფერს ემსახურება.

უკანასკნელი წინადადებით შეიძლება ჩვენი წერილის დასრულება, რადგან, ვივრით, საკმარისად ვისაუბრეთ „ანდერძის“ ავტარგზე და ქანტურიას პოეზიაზე. მაგრამ ერთი საკითხი, ვგონებ, გამოვყვარა. ზემოთ მე სრულიად დაუსაბუთებლად წარმოვადგინე თეზისი, თითქოს თ. დოიაშვილის დარი კრიტიკოსების მოღვაწეობა ამაფრებენ წაუკითხავობის პრობლემას, რომელიც მათი დახმარების გარეშეც საკმაოდ ანუხებს ქართულ ლიტერატურას. ახლა, როდესაც ბატონი დოიაშვილის ნაღვანის ფასი დავადგინეთ, საჭიროა იმ სამოქმედოთანავე მივიწყებული თეზისის გაღრმავება.

წაუკითხავობა, მე თუ მკითხავთ, სენია. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ტექსტის შეფასებისას მეტალოგურული ფაქტორები მოქმედებს. ძმაცკი პოეტი კარგია, მოუხედავად იმისა, რომ მისი ლექსები სუფრახე თუ მოუსმენია შემფასებელს; სხვა კი – ცუდი, რადგან მასთან ერთად არ გიქმევია.

იმ საზოგადოებაში, სადაც დღესაც არ წაუკითხავთ, მაგრამ „ასავალ-დასავალი“ მუდამ აკრიტიკებენ, წაუკითხავობა ეპიდემიაა. სწორედ ეს იცის ყველა დოიაშვილმა: არ არის აუცილებელი რამე დასაბუთო; არაფერ მოგთხოვს ლიტერატურული ტექსტის შენეული ანალიზის შედეგს. სამაგიეროდ, ბოშის ეფექტი – ნამირი და დამანგრეველი – ექნება მოხდენილად შეგდებულ ბრალდებას: ის გარეყვნილია, ეს – ჰომოსექსუალი, სხვა – უღმერთო. ბოშში ვერაყის ზრდის, ვერაფერს აწენებს. ის მხოლოდ ანგრევს. პირველ ეტაპზე – ვინმეს რაეუტაცია, სახელს, პოპულარობას. ხოლო გრძელვადიან პერსპექტივაში აუცილებლად იწვევს კრიტიკის როლის დადგინებას და მნიშვნელობის შემცირებას. თითოეული დოიაშვილი, თითოეული „ანდერძი ტარიელისა“-ს მსგავსი წიგნი ამცირებს კრიტიკის მკითხველთა და აღმქმელთა რიცხვს. შედეგად, ხვალ-ზეგ მოსული ნამდვილი ანალიტიკოსი, რომელიც ცდილობს, ნაწარმოების რეალური ღირებულება დაადგინოს, განსაზღვროს ტექსტის ადგილი ლიტერატურასა და საზოგადოებაში მითავითვე, აპრობირდება დისკრედიტირებული. უკიდურეს შემთხვევაში, ის უბრალოდ კარგავს სურვილს, იკითხოს ტექსტის სხეულისთვის, თავისი ნაკითხვა საზოგადოებას შესთავაზოს. სამაგიეროდ კი, ნახალისდება „ბოშების მკეთებელი“, სენსაციების შემქმნელი „კრეტიკი“, რომელიც ძალას არ იშურებს, რათა პეპლის სიცოცხლესავე ხანმოკლე პოპულარობა შეეძინას.

სიზმრის ქაფები

ანდრო ბუაჩიძე

ჩემთვის ძვირფასი, ჩემგან ასე გულსაკლავად ადრე წასული ახალგაზრდა კაცის, ამირან (პაკო) სვიმონიშვილის ფაქიზ სულიერ მემკვიდრეობას – ლექსებსა და თარგმანებს კიდევ ერთხელ შევახეხელი. თვალწინ დამიდგა ეს შესანიშნავი ქაბუკი, სკოლის დერეფანში (გერმანულ ენას ასწავლიდა მეექვსე ავტორიზებულ სკოლაში) ან ქუჩაში მოულოდნელად რომ შემომგებებია – კეთილშობილი და ამაყი, მორიდებული და სიცოცხლით სავსე, მუდამ გულელია და, ამავე დროს, საკუთარ არსებაში მოგზივგიზე შემოქმედებითი ცეცხლის უზმოდ მზიდველი.

გადაფურცლე ერთი მისგან გაჩუქებული წიგნი, რომელსაც ავტორის ასეთი წარწერა აქვს: „ჩემს ძმას, დიდი ბუაკს, სიყვარულით პაკო – ამირანისაგან“. ის თავისთავს ამ ორი – შერქმეული და ნამდვილი – სახელით მოიხსენიებდა (მეც ორი სახელით მოვიხსენიებ მას ჩემს წერილში).

ამ ორ სახელთან ერთად აქ ერთი სიტყვა წერია – „სიყვარული“, რომელსაც მიძღვნილ წიგნს წაანერენ ხოლმე. პაკოსთან ეს სიტყვა ბუნებრივად ჟღერს, ჩვეულებრივად და ბუნებრივად.

პაკო არ ცხოვრობდა კარჩაკეტილი ცხოვრებით, არც წიგნის ჭია ყოფილა და არც ჩრდილში მდგომი სკეპტიკოსი, რომელიც ყველაფერს ეჭვის თვალით უყურებს და ამით ამტკიცებს თავის განსაკუთრებულობას. არა. ის სიცოცხლის მოყვარული კაცის დამქანცველი ცხოვრებით ცხოვრობდა, უყვარდა თავისი დიდი ოჯახი, უყვარდა მეგობრები, უყვარდა საქართველო. აქ თითქმის არაფერია გასაკვირი, მაგრამ არის კიდევ: ეს სიყვარული ისეთი ნაპირებგადამლახველი, ისეთი ძლიერი იყო, რომ მისი ყოველდღიური ცხოვრების წესს განსაზღვრავდა. და კიდევ ერთი რამ, ალბათ ასევე მთავარი: ამ ცხოვრების წესს, ანუ ურთიერთობებში ხარჯვას, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საკუთარი თავის გულუხვად გაცემას, პაკო უთავსებდა თავის მარტოობას. ეს მარტოობა მისი შემოქმედებითი ლაბორატორია გახლდათ, სადაც ის ყველასგან განრიდებული ტრიალებდა. აქ იქმნებოდა მისი ეგზოტიკური ლექსები, რომლის წარმომავლობაზე ადრეც მივიჩიო.

* * *

პოეზიაში საკუთარი გზის გაკვალვა სხვათა შენეებით წარმოუდგენელია. როგორი სტიმულიც არ უნდა მიიღოს „გარედან“ პოეტმა, გადაწყვეტი მაინც მისი სულიერი წყობაა, რომელმაც უნდა განსაზღვროს მისივე ხელწერა და ინდივიდუალური სახე. „გარედან“ მიღებული „საზრდო“ განსხვავებული სულიერი წყობის ორმა პოეტმა სრულიად სხვადასხვანაირად შეიძლება გადახარმოს.

პაკოც მარტო იკვალავდა გზას, არადა, მან ძნელი გზა აირჩია. ეს იყო გზა ლირიკული მედიტაციისა და რთული მეტაფორული მეტყველების. ძნელია ახლა იმაზე საუბარი, თუ როგორ მიმდინარეობდა პოეტის არსებაში თვითდადგენის პროცესი. ეს პროცესი ხომ არსებითად განუწყვეტელია და, როცა შედეგების, ანუ უკვე გამოშვებული ტექსტების მიხედვით ვმსჯელობთ, ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ საბოლოო შედეგი პროცესის გაგრძელება კი არ არის, არამედ სახეცვლილებია.

ამირან სვიმონიშვილი თარგმნიდა. პოეზიის თარგმნა „სიტყვის ალქიმია“, რომელშიც მთარგმნელის, იმავე პოეტის, დამანაწევრებელის და მოხვედლის უჩინარი შინაგანი სახე გაკრთება. ამირან სვიმონიშვილი ბრწყინვალედ ფლობდა გერმანულ ენას. ჯერ კიდევ 2000 წელს გამოქვეყნებულ წიგნში ლექსებითან ერთად თარგმანებიც გამოქვეყნდა. ეს ერთგვარი სასიზღო პერიოდი იყო – უკვე თვალსაჩინოდ იკვეთებოდა პოეტური სამყაროს კონტურები. თარგმნილი პოეტები – ჰოლდერლინი, გოეთე, ბრენტანო, გოტფრიდი ბენი, გეორგ თრაქალი, რაინერ მარია რილკე – ამხელდა ახალგაზრდა კაცის ინტერესების სფეროს. მან მართლაც საუკეთესო გერმანელი პოეტები შეარჩია, რათა ჩანდომოდა ორიგინალურ ხელწერათა საიდუმლოს. აი, ვთქვათ, მის მიერ თარგმნილი თრაქლის ერთი ლექსი:

„დათხეულია დღეების ოქრო,
სალამოს თაღი, ლურჯი ფერები,
წყნეებს უნაწეს სალამური კედლამ გაუქრო,
დათხეულია დღეების ოქრო,
სალამოს ლურჯი, თაღი ფერები.“

ეს თარგმანები ფერადი ქვებით არის, რომლის შიგნითაც კრისტალები თავისებურადაა განაწილებული. პაკო სწორედ ასეთ ლექსებს არჩევდა, სადაც ჩვეულებრივი აღწერითობა და ლირიკული თხრობა კი არ არის, არამედ თავისებური ბგერწერაა, ენის ღრმა შრეებია ამოზიდული. ძალიან ხშირად ამ ლექსებში ბუნების სურათებია მოცემული, პეიზაჟები მდორედ ენაცვლება ერთმანეთს. ფიქრობ, რომ პაკოს მსოფთვეგრძნებას, მის სიღრმიდან დაძრულ ჭკერტას ყველაზე მეტად გეორგ თრაქლის პოეტური სურათები იზიდავდა. რილე თრაქლის შესახებ წერდა: „პარიზში მე ვიყავი მეტად აღელვებული და გატაცებული გეორგ თრაქლის ლექსებით. მისი ბედისწერის წრე იმხანად დაიხშო და უფრო აშკარად გამოჩნდა ის, თუ ამ პოეტის შემოქმედება ყოველივე დასავიწყებელს ზღაპრის როგორ გასცილდა“.

ჩემი აზრით, „რალფ ბედისწერულს“ ქართველი პოეტიც ხედავდა თრაქლის ლექსებში და ეს სტიმულს აძლევდა, უცნაური პეიზაჟები თვითონაც განეჭვრიტა. ეს იმდენად ემპირიული ქვეყნიერების სახე არ არის, რამდენადაც სულის მდგომარეობებია, თავისებური ანარეკლებია. აი, თვითონ ქართველი პოეტის ჭკერტა:

გუმბათებიდან დაშვებული წეროთა მწკრივი
იძირებოდა შავ ნიჰებად მზის მცხრალ გამაში
და ჩემი სულის დამსხვრეული ალმასი მკერივი
იფანტებოდა სარკეების ამაღლამაში.

ეს შეღამება, ოღონდ სარკეებში არეკლილი, მარადისობის ჩარჩოში ჩასმული შეღამება. ძნელია, დამკანცველია ასეთი შინაგანი დაძაბულობის ზღვარზე ხედავდნენ საგნებს და მოვლენებს.

ზოგჯერ ეს გასხივონებული პეიზაჟები ქრება და პოეტის მხედველობის არეში ჩვენთვის ნაცნობი საგანი ექცევა. და აქაც „ნაცნობი საგანი“ უცნობი და უცნაური შტრიხებით იქნეს ფორმას და სურათოვნებას. აი, ვთქვათ, ფიროსმანი, მისი ერთი ტილო, სადაც მთვარიან ღამით ტოტზე გასული დათვის თეთრი ბე-
ლია დახატული, ასეთი სახით წარმოგვიდგება ამირან სვიმონიშვილის ლექსში:

ცათა სიმძიმით დახრილ მზერას
უარყოფს ფერთა სიმყუდროვე
და თეთრი ბელი
წყალს დალევს გულის ყრუ მდინარიდან.
მთვარე დასუნთქავს სიბნელეში
თოვლიან მიწას
და უმკრთალებს შარავანდით
ნაგრობო ობოლობას
დააფენს მშვიდად
შავი ბელის ნაღვლიან ზურგზე.

ბოლო ორ სტრიქონში დათვის ზურგზე ჩამოვ-
ნილ ჩრდილზეა საუბარი. ამ ჩრდილზე „უმკრთალებს“
შარავანდით ნაგრობო ობოლობა“ აღბეჭდილია. მე
ვფიქრობ, რომ ფიროსმანის ტილოს ძალიან ზუსტ
ნაკითხვასთან გვაქვს საქმე. ამ ნამუშევარში მთა-
ვარი უკიდურესად მეტყველი შუქ-ჩრდილებია. და აქ
პოეტმა დათვის ბელის ზურგზე დაფენილ „მეტყველ
ჩრდილზე“ „ობოლობა“ ამოიკითხა. ეს კი ნამდვილად
კარგია, ასეთი თვალი უნდა ჰქონდეს პოეტს.

ამირან სვიმონიშვილი თავის ლექსებში ფერმწერი-
პეიზაჟისტია. მას იზიდავს შეღამება. გალაკტიონი-
სეული „შეღამებებით ავადმყოფობა“ მისი სტიქია გახ-
ლდათ. მის მიერ დახატულ პეიზაჟში ძალზე უცნაური
ფერები გაღვრილი. შეღამება იძლევა ამის საშუალე-
ბას. შეღამება ფერთა უჩვეულო სიუხვითა და კონ-
ტრასტებით არის გამორჩეული. დღის ეს მონაკვეთი,
როცა მზე ჩადის, ქმნის არა ტონებს, არამედ ნახ-
ევარტონებს, არა ფერებს, არამედ შეფერილობებს,
რომელთაც ბარათაშვილმა თავის „შემოღამებამში“
„ციაგნი ნელნი“ უწოდა. შეიძლება გავიხსენოთ ვიქ-
ტორ ჰიუგოს „სალამო ხანი“, ბოდლერის „სალამოს
ბინდები“, როდენბახის „სალამო“, ბლოკის „უცნო-
ბი ბანოვანი“ და სხვა ბრწყინვალე ლექსები, სადაც
სალამოს აპოლოგიაა გაცხადებული. უშუალოდ სალა-
მოსადმი მიმართების ნიშნით განსაკუთრებით შამ-
ბეტქელაა როდენბახის „სალამო“, ამ ლექსში ოთახი
სალამოხანს მწუხრით იცემა და ამ მწუხრში თანდა-
თან იძირება ყოველი ნივთი და საგანი. ეს ხდება არა
უეცრად, არამედ თანდათანობით და დროში განვს-
ნილი „ჩაძირვა“ მისტიკურ ელფერს ანიჭებს ოთახს.
თვითონ ამირან სვიმონიშვილი ქმნის არა სალა-
მოს ცხად სურათებს, არამედ ჩამავალი მზის უცნაურ
ანარეკლებს, ერთგვარ კოლაჟებსა და ვიტრაჟებს,
რომელთა მეტაფორული „ნათი“ შთამბეჭდავია და
დასამახსოვრებელი.

მზე იძირება მღვიმენითელი,
შავად სდის ფოთლის შუაგულს მელანი,
გამახსენდება ბინდი-ნიფული,
სერზე ღრუბელი წეება ელამი.

სხვა ლექსებში სხვაგვარი სალამოს ხატია:

მთაში დამარხულ ღრუბლის ძველ გემმას
მზე მენაშული გადამწმენდ ნაცარს,
როცა შეიგრძნობს, მაკე რემმა
კრიალა რქებით ცა უნდა აცრას.

პარნასელებისა და რომანტიკოსების საღამოები განსხვავდება ერთმანეთისაგან; თუ პირველთა მოვარაყეულ სურათებში ემოციური გამოსხივება მინიმუმამდეა დაყვანილი, მეორეთა ფაქიზი სიტყვიერი ქსოვილი ჰაეროვანია და მძაფრ ემოციურ დაძაბულობას ამჟღავნებს. საღამოზე დანერჩილ ლექსებში ხშირად არის რაღაც თვითმზნუნური, შინაარსობრივად მწირი და ფორმისული თვითმპარობით აღბეჭდილი. რადგან საღამოზე იწერება, თითქოს შინაარსობრივი სიბრტყე აღარ უნდა ჰქონდეს ლექსს. და მხოლოდ ფორმა უნდა განსაზღვრავდეს მის ავტორს, მაგრამ ეს ასე არ არის. ასე არ არის არც ზემოთ ჩამოთვლილ დიდ პოეტებთან და არც ამირან სვიმონიშვილთან. პაკოს ლექსები ხატვის ექსპრესიონისტულ მანერას ამჟღავნებს. მისი საღამოებიც ექსპრესიონისტულია. ექსპრესიონიზმი უარს ამბობს გამოკვეთილ და ცხად, მარნათივლ ფორმებზე. ის მიესწრაფვის აბსტრაქტულ განზოგადებას, უკიდურეს ექსპრესიას, მხატვრული ინტონაციის სიმძაფრეს, სინამდვილის შეგნებულ დეფორმირებას მხატვრულ ნარკმობებში - პოეზიაში, პროზაში და მხატვრობაში. სახვით ხელოვნებაში ექსპრესიონიზმისათვის ნიშნულია ტყეხილი ხაზი, ფერთა კონტრასტულობა, სივრცის დეფორმაცია. პოეტი-ექსპრესიონისტი, იგივე მხატვარი-ექსპრესიონისტი უბრალოდ კი არ გადმოგვცემს საღამოს, ვთქვათ, ნახევრად ნატურალისტურად, ან რომანტიკოსი პოეტიკით ილუმინებას ან „მსოფლიო სევდას“ კი არ გამოხატავს, არამედ მკაფიოდ ფერთა კონტრასტული თქმურწუნებას გამოთქვამს, ყვირის და მისი ყვირილი არის „ხმა მღალაღებლისა უდაბნოსა შინა“.

გფიქრობ, რომ ამ მსოფლმხედველობრივ არეალში ტრიალებს ამირან სვიმონიშვილის პოეზიაც, ოღონდ აუცილებლად უნდა ითქვას ერთი რამ: მასთან ტრაგიზმი ბუნების და ზოგადად ამქვეყნიური არსებობის განუფორმებლობასთან, სიცოცხლის მძაფრ სიყვარულთან და ეგზოტიკურ მომწუხრელობასთან არის განზავებული. ის კი მნიშვნელოვანწილად ცვლის ექსპრესიონიზმის შინაარსობრივ მხარეს და შესაბამისად ფორმასაც, ოღონდ მაინც რჩება დრამატრში, მწვევ დრამატში. ქართველ პოეტს დამეცდროს სურს გააღრვოს არაკომუნიკაციულობის დახშული წრე და წარმოსახვაში გააერთიანოს ურთიერთდაშორებული ადამიანები. და ის გარკვეულწილად ამითაც შორდება ექსპრესიონიზმის საზღვრებს:

დამშრალ გუგაში დაიძენდა სიზმრის ძაფები,
ზღვად მიიქცევა სამუდამოდ ზღვიდან წასული,
ჩვენც დაებრუნდებით ერთმანეთთან, რადგან
ყოველთვის
ლია კარი, ბელზებელის გადარაზული.

ჩვენ საღამოებზე ვწერდით. პაკოს მხატვრულ ალელუბდა საღამოთა ამაღამა. მაგრამ ამჟღავნებს მას ხიბლავდა შემოდგომა. შემოდგომის პეიზაჟები პოეტი აქსოვს თავის მუდმივ განწყობას. ეს ჩანს ორიგინალურ ლექსებშიც და თარგმანებშიც. აი, ერთი სტროფი შემოდგომაზე დანერჩილი ლექსიდან:

გარდავალ მშვიდი, ვით შემოდგომა,
მზეო, სიკვდილს ნუ შუშინდები,
ლომისკარელზე მსურს შემოდგომა,
მთვარის შუქით და თეთრი შინდებით.

ლომისკარელის ეკლესია გურიამია, სოფელ სურგაში და ამ ადგილსამყოფელს მიუთითებს კიდევ აფგორი სქოლიოში. კიდევ ერთი პეიზაჟი, კიდევ ერთი მონახნაგებელი ძვირფასი თვალი. აქ შემოდგომაც არის, საღამოც, ეკლესიაც და ბოლოს უკვე მთვარის შუქზე განათებული „თეთრი შინდები“!

შემოდგომა პოეტის ლექსებში სიძველის ელფერს და წელიწადის დროთა მარადიული წრებრუნვის ნიშანს ატარებს.

ფრესკა, გარეჯის კლდისფერი უბე,
ფრთა ანგელოზის შემოდგომის მზეზე მძიმეა,
ყოველი სიტყვა ცარიელი ცას გუნდრუკს უკმევს,
ცა არის თვალი, ამოსული სიზმრის მღვიმიდან.

ამირან სვიმონიშვილის საღამოსული „სარკეების ამაღამა“ და „ანგელოზის ფრთაზე მძიმე შემოდგომის მზე“ საქართველოს ბუნებიდან „ამონერიში“ სურათებია. ქართველ პოეტს თავისი ხედვის კუთხე აქვს, თავისი პოეტური არაკრისი აქვს და სწორედ მას უმარჯვეებს შემოდგომაზე ბოლომდე „დახარჯულ“ მშობლიური ბუნების წიაღს. ამ ბუნებაში ის არამატრო წარმატებულ სილამაზეს, არამედ საუკუნეთა მარადიულ სიძველეს ჭვრეტს. აი, როგორ ხედავს პოეტი მესხეთის ცას:

თუ ღამეების წყვდიადს ფრთხილი კალამი ახლე,
ის ხელთუქმნელი ვარსკვლავების ოქროს დაიქნევს.

თარგმნილი ნაწარმოებებიდან შემოდგომას როლქვს ორი ლექსი ეხება, რომლებიც, ჩემი აზრით, პაკომ წელიწადის ამ დროის ნიშნით გამოარჩია. ლექსში „შემოდგომა“ როლქვ ამბობს, რომ ცვივა არა-მხოლოდ ფოთლები, არამედ ყოველივე ამქვეყნად და ამ მუდმივ ცვენას ვიღაც იჭერს თავისი მარადიულად გაშვებული ხელით. მხოლოდ აქ არის კიდევ ერთი სიტყვა - „სინაზე“. ის, ვინც იჭერს ამ ყოველივეს,

იჭერს უკიდურესად ნაზი მოძრაობით. აი, პაკოს თარგმანი, აქ სიტყვა „სინაზე“ დაცდასთან, მოლოდინთან არის შეწყველებული:

ყველა ეცემა, აღმართული ეშვება მკლავი, ნახე, ამქვეყნად ყოველივემ დაცემა იცის, და მაინც არის ერთადერთი, ვისთვის დაცემა დაცემაა და უსასრულო სინაზით იცდის.

მეორე ლექსია „შემოდგომის დღე“ და პაკო აქაც რილკეს პოეზიის თავის ვარიანტს გვთავაზობს.

მაშასადამე, იკვეთება ამირან სვიმონიშვილის ლექსების თავისებურებანი, მისი შემოქმედების ნიშნები.

შეიძლება ჩემგან განსხვავებული აზრი, განსხვავებული ნაკითხვაც არსებობდეს, მაგრამ მე მაინც ვფიქრობ, პოეტის ხელწერა, როგორც უკვე ვთქვი, ექსპრესიონისტულ სტილთან არის მიახლოებული. ეს სტილი მის მიერ შექმნილ ბუნების სურათებში მჟღავნდება. მხოლოდ ხსენებული ბუნების სურათები ყურადღებას იქცევს და შემოქმედებას ახდენს არა იმდენად დრამატიზმით, რამდენადაც დრამატიზმის განელებით, ფერადოვნებით და ესთეტიზმით.

ამირან სვიმონიშვილის ლექსებისთვის ნიშნულია უხვი მეტაფორულობა. ეს სიუხვე ქმნის ვიტრაჟულ და კოლაჟურ მრავალფეროვნებას, მოზაიკურობას, თანმხლებ კონტრასტულობასაც კი. მინდა მკაფიო რელიეფურობით გამოჩენილი ზოგიერთი მეტაფორა მოვიყვანო: „მზე უდაბური ტკება ტაძრის ცივი კედლებით“, „და შემოდგომის ნექერჩხალზე დაუცდა ფეხი“, „იდარა, ზღვაზე გაიშალა მზემ ლურჯი სურა“, „სევდაა შვიი ანაფორა წასულ მამების“, „კალოზე

უფალს შეუკრავს ძნები“, „და წეროების სამკუთხედსაც აქცეა მხარი“, „ნადი და მხრებზე ვარსკვლავებით მოისხი შუქი“ და სხვა ასეთი არა ერთი დაჯგუფებული ეტური ფრაზა. მე აქ ცალკეული სტრიქონები მაქვს მოყვანილი, რომელშიც მეტაფორაა ჩატეული, მაგრამ არის უფრო გაშლილი, ვრცელი მეტაფორებიც. ფაქტობრივად ამ მეტაფორათა უცნაური ერთიანობა ქმნის ამირან სვიმონიშვილის პოეზიას.

ყოველი საინტერესო პოეტი თავის პიროვნულ პორტრეტს ხატავს. ამირან სვიმონიშვილმაც თავის ლექსებში, ცხადია, საკუთარი ლირიკული სახე გაამჟღავნა. ეს არის სახე იმ კაცისა, რომელსაც ესმის „სალამოთა ხმა“ (გალაკტიონი) და ხედავს, თუ როგორ იჭერს უფალი თავის უნაზესი ხელით შემოდგომიეულ ყოვლისმომცველ ცვენას (რილკე), ეს არის სახე კაცისა, ვისაც საქართველოს უძველესი ბუნების ნიალი მარადისობის სიმბოლოდ, მისი ხატვა კი საკრალურ აქტად მოუჩვენია, და ხატავს, ქმნის პოეტი უცნაურ სურათებს, სადაც სიცოცხლის მძაფრი სიყვარული და წარმავლობის ფაქიზი სევდაა ამოტვიფრული.

გაივლის დრო და ამირან (პაკო) სვიმონიშვილის ლექსების ნამკითხველი ავტორის ბიოგრაფიითა და ცხოვრების დეტალებით დაინტერესდება, გაეცნობა მას და გაკვირვებით აღმოაჩენს, რომ ამ ლექსების დამწერს ორი ცხოვრება ჰქონდა: ერთი – ყველა-სათვის თვალსაჩინო, მოუსვენარი და მემამოხე, წუთისოფლის ზვირთებს შეჭიდებული, თვისტომთა სიყვარულში დახაჯული და მეორე – პირველის-გან განსხვავებული, გარეშე თვალისთვის უჩინარი, შემოქმედის განმარტოებული ყოფა, რომელიც თავის სულს ჭვრეტს და ამ სულის შუქზე ოქრომჭედელივით ბეჭდის თელებს ანახნაგებს.

ბოლოს და ბოლოს, რას ვითხოვთ პოეზიისგან

ლელა კოდალაშვილი

ადამიანთა ერთი კატეგორია მიიწევს, რომ ლიტერატურა, დიდი ხანია, წყალს ნაყავს და უკვე მერამდენე წრეზე ატრიალებს ერთსა და იმავეს... მეორე კატეგორია უფრო ოპტიმისტია და ამბობს, რომ ახალი მიმართულებები ჯერ კიდევ წინაა... და მოუხდევდაა ზრთა ამ სხვადასხვაობას, არსებობს რაღაც უცნაური, მაგიური ერთობა, რომელიც პოეტთა და პროზაიკოსთა რიცხვის არითმეტიკული პროგრესიით ზრდას განაპირობებს და შესაბამისად კლებულობს მკითხველთა რიცხვიც.

ახალბედების საქმე კი შემდეგნაირადია – რაც უფრო ეზარებათ სხვის შემოქმედების კითხვა, მით მეტად იზყრობთ საკუთარის შექმნის სურვილი. პოდა, დღევანდელ საქართველოში ასეა მათი საქმე – ლექსების უმეტესად ზარმაცები წერენ. უფრო შრომისმოყვარენი კი პროზაში ცდილობენ ნუწაობას. ხოლო ისინი, ვინც მუსულაზურელ შრომას არ ერიდება, თარგმანებს ასრულებენ. მოკლედ, დიდი ფუთუფითა და შარიშვით. თუმცა, დღეს, მოდით, პოეზიაზე ვკონცენტრირდეთ...

რომელ ლიტერატურულ „ტუსოვკაზეც“ არ უნდა შეიხედო, ყველად ახალი პოეტი ცხვება, ან უკვე გამოცხვება და თავისი სამოთხის ფანის გარემოცვაში რაღაც ტექსტებს გაჰყვირის. კი, გაჰყვირის, რადგან არაერთხელ შევამჩნიე, რაც უფრო ახალგაზრდობისაა ავტორი, მით უფრო ხმის ჩახლენჯამდევ ყვირის თავის ლექსებს, რომ მეტი პროტესტია, მეტი ზეანუელი სულისკვეთება, მეტი მუქარა, ამბოხი და ქარიზმა დაგვანახოს. პაროქსიზმისა და ალტერნატიული ცდილობს, ყვირილით ჩაახშოს უსახური სიტყვების გროვა, სადაც სათქმელი არაფერია, ან, თუ არის, მხოლოდ ვიღაცის მისამართით მუქარა, და ყოველივე ამის შემხედვარე, ალექსანდრე ბლოკივით შენც იტყვი: «заплакать один мне осталося»... და იქაურებსა სასწრაფოდ გაეცლები...

თუმცა, ეს შემარყვევლი რევერბერაცია დიდხანს მოგვეცემა და ამის ფონზე გულს რომელიმე ნაცნობი ქართველი ავტორის კითხვით იმშვიდებ, ვინც აღარ ყვირის, ვინც დამშვიდება, ვინც არ იმუქრება...

ახუ უფროსნები ალვა-ალვა გახსნებულ, მაგრამ პოლიფონიურ სპექტრს ჩვენი მოქმედი პოეტებისას, რემელთაც ავად თუ კარგად გადალახეს კრიტიკოსთა, მკითხველთა თუ კოლეგათა განმაცხიებელ-გამაანალიზებელი პროცედურები, ავად თუ კარგად მოერგნენ თავიანთ პოეტურ მენტალიტეტს და ზოგი დღემდე რუდუნებით იღვწის, ზოგი კი ძველი დიდების ნაშთის გამოძახილითა ტკბება.

მოდით, კიდევ ერთხელ ვკონცენტრირდეთ, ამჯერად პოეზიიდან მხოლოდ ქალ პოეტებზე არა იმი-

ტომ, რომ ლიტერატურას ქალების და კაცების ლიტერატურად დაყოფა სჭირდება, ან გენდერის ნიშნით სიცილიურად კონსტრუირებულ როლებს უვუკეტებ დიფერენცირებას... არა. უზარალოდ, რომ დავფიქრდებით, აღმოჩნდება, რომ ასე უფრო ცოტა ავტორზეა სასაუბრო და, რაც მთავარია, ამომწურავად. რადგან 21-ე საუკუნის ქართველი პოეტი ქალები, რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს ეს, როგორც იტყვიან, ყველა ფერში მუშაობენ, რაც კი შეიძლება, პოეზიას და საერთოდ, ლექსს შეუხამო.

მართალია, სულ ახლახან, კონვენციური ლექსის წინაშე უპირობოდ მუხლმოყრითა საზოგადოება გამწარებით გაჰყვიროდა, ვერლიბრული ბოდეა ლექსი არაა, ქართული პოეზიის ტრადიცია რითმაა, ჩვენ ლექსს უწოდებთ მოვარდნილ მეწყერს, რომ გაგივტანს და ცოცხლად დაგვმარხავსო, მაგრამ პროცესმა თავისი გაიტანა და ვერლიბრმა ისე მოიკიდა ფეხი ბოლო წლებში, რითმისა თუ ლექსის გამოქვეყნება ღამისაა, უხერხულად შესაბამის აქტად იქცა ახალბედა ავტორისთვის. ნელ-ნელა კონვენციური ლექსის წინაშე უპირობოდ მუხლმოყრითა საზოგადოებაც შეეგუა ამ გრადაციას, რითმის აჩრდილს მოშორდა და აქცენტის სახეებზე, მეტაფორული აზროვნების სიღრმეზე გადაიტანა.

მეტაფორული აზროვნება, სახეები, როგორც მინერალური კრისტალები – აი, რა არის ძირითადი ფერი ჩვენი ქალების საერთო ტილოზე. მოდით, შევხვთ ზოგიერთ მათგანს...

მაია სარიშვილი – ხშირად სიურეალისტური სიუჟეტი, სახეები, ალუზიები, რომელიც ჩანაცვლებული და კონსტრუირებულია რეალობასთან, ხან კი კლასიკური, მარტივი და სიმბოლური დატვირთული ტროპული მოტივები:

„კანის ფორები თონებია.

ჩაყვებულან მათში ჩვენი სანყალი შვილები
იქედან ასეთი დაბრანული ტყუილების ამოსაყრელად,
რომ ვითომ თქვენთან ვარ,
ვითომ დარდი მაქვს.“

მაიას ლექსების სიუჟეტები მის ირგვლივ არსებული ისტორიებით იკვებება. ამბები განზოგადებულია, ნებისმიერი დროის, წარმომავლობის ადამიანს რომ მოერგება. არანაირი კონკრეტუკა, არანაირი ტიპაჟების სიმრავლე. პერსონაჟი ერთია – საკუთარი თავი და ირგვლივ აღქმული სამყარო. სწორედ ამიტომ, ნაკლებობს კვალი მასთან ყველაზე ნაკლებად იგრძნობა და მოუხედავად გავლენებისა, რომელსაც ის ხანდახან განიცდის, მისი ტექსტები, როგორც ბუნებრივი მოცემულობა, ისე

ალიქმება – ნატურალურ აბრეშუმზე ხელის გადასმა, სადაც სინთეტიკური დანამატი არ იგრძნობა.

ლია ჭიორკელი – უპირობო გამგრძელებელია იმ პოეტური ქრონოსი, რომელსაც ზემოთ მტკანოვრული მინერალები ვუნოდნენ. მაია სარიშვილთან თუ მის მიერვე აღქმული გარემომცველი სამყაროა გადაშლილი, ლია ლიქოვლის ლექსის გმირი აქტიურად შედის კონტაქტში სხვა პერსონაჟებთან და სხვა ადამიანის თავისებულ ხედვებზე ინტებს წერას. სხვაში შეჭრა იმიტომ სწეურია, რომ იქაც თავისი „ტოტემი“, გაახაროს, ფესვი გაუდგას და მეორე იმ სხვისი სხეულისა და სულის კლიმატში გამოსხმული ლიქოვლისეული ყვავილების სურნელზე მოგვიტოვოს. არადა, ერთი შეხედვით, თითქოსდა მხოლოდ ამავე-განწყობილებებს ქმნის.

„ღამეს გითხელო, აშექალო.

კრუხივით ვზივარ შენი ბოლო სიზმრის ბუდეში და ჩვენი დობის დაღაყებული კვერცხებიდან უსუსურ ხილვებს ტყუპ-ტყუპად ვჩეკავ. გაიმბობს, როგორ გამიფაფდა ცა მღერის ნისლით, სიძულვილის ჩირქში დამბალი გამოსაცვლელ

სახვევითი ჩამილბა სული.
და ჩემი თავი ნანოლ-ნანოლ, კიდურ-კიდურ

ვაყაფე და ვკალი.“

ლია მითების ინიციაციას ახდენს, ცდილობს, თითოეული ლექსისგან ბალად მაინც შექმნას, ხანდახან ეს ძალიან ნაივურად გამოისახს, სტატუს-სტატუს და ლექს-ლექს ახავენს. ამას წინათ შულვა ბაკურაძე ამბობდა, ლიქოვლის ფეისბუქ-სტატუსები რომ შეგაროვო, დღეში ერთი ლექსების კრებული გამოვიო. ლია შლის ზღვარს სტატუსსა და ლექსს შორის, სტატუსი პოეტურია და ლექსი სტატუსს ნააგავს. ზოგიერთი ამბობს, ეს უბრალოდ ყბედობააო. მე დავაზუსტებდი, ეს ავტორი ქადაგადაა დავარდნილი (არსებობს ასეთი იდიომატური გამოთქმა ქართულში). და ამ ქადაგებაში დიდი დოზით არის ის პოეზია, რომელიც ზემოთ ვახსენე. ზემოთ აღწერილი გაზაგება კი, მგონია, რომ ნებით თუ უნებლიეთ შექმნილ თანამედროვე ინსტრუმენტადაც შეიძლება ჩაითვალოს, რომლის საშუალებითაც ლექსთან მისასვლელი ზღვარი იშლება და ამით ის უფრო ადვილად წვდომადი ხდება ნებისმიერი მომხმარებლისთვის, რომელიც საგანგებოდ არ დაეძებს პოეზიას, როგორც საკითხავს.

სოფიკო კვანტლიანი – რომელსაც პოეტური პაუზა გაუკრძელდა და ამიტომ მისი ადრე შექმნილი ლექსები შეკატეხული სუნთქვასავითაა დაგუბებული, თავისუფლად საუბრის საშუალებას არ იძლევა.

„ჩემი კაბის ქამბა-ატლასის გონებას კარგად ახსოვს
შენი ხელის შემოცურება ბარძაყებს შორის

და შეგრფენა ისე მკვეთრი, უსუსლო,

კრიალა ნაღებს კარავის ვარდი რომ გამოეცოს!..
ასე გტკბებოდი – ფენა-ფენა, შაქრის სირიფში

თითმიმბედა ჩემი ძვალ-ხორცი,
ერბოთინაზელ ტკბოლ ქადის ცომში მენყო სიზმრები.“

მისი მაქმანებიანი, გიპიურის ფაქტურის ტექსტები ერთი შეხედვით ესმა იონიანს ლექსებად გახმოვანებულ ფერწერას ნააგავს, თუმცა, აბსოლუტურად სხვადასხვა თეტიკისკენაა მიმართული და შეჩერებული, რადგან სოფიკოს ლექსი იმ ქსოვილისგანაა ნაქსოვი, რომელიც მუდმივად უნდა გრძელდებოდეს, მოძრაობდეს, დროში განვლილი ერთიანი, გრძელი, მოქარგული ხალისასავით, რადგან სტატიკურ მდგომარეობაში ყოფნა მის გამოსახველობას ქანდაკების სიციფეს ანიჭებს, ფერებს ახუნებს და ინტელექტუალური პირის ჩატარებულების სიაშიშვებას სადღაც, მოლოდინის პოზაში აჩერებს.

ლელა სამინიაშვილი – მიუხედავად პოლარული ინდიკატორებისა, მაინც აღწევს კონტრასტების მდგომარეობას, თუმცა კი გარკვეული ძალისმიერი არტიკულაციების მშვეფობით, რაც მის ლექსებს ნაკეთობის ელფერს სძენს. აღბათ რომ არა ნათითურები, ლელა ერთ-ერთი ყველაზე საუკეთესო პოეტი იქნებოდა ჩვენი დროის.

„დღეები უფრო სწრაფად ამოძრავებენ
ყბებს და საკუთარ სხეულებს ძოვან

ბალახიანად, ხალხიანად.“ – აი, თუნდაც მისი ეს სტრიქონები, როგორც ერთ-ერთი ნიმუში, იმ პოეტური პარადიგმის ნაწილად შეიძლება ჩაითვალოს, რომელზეც დაგას მოცე საუკუნის მიწურულისა და ოცდამეერთე საუკუნის დასაწყისის ქართული პოეზია.

ნატო ინგოროყვა – რომელიც ცდილობს, დაწნხით, დანურვით, ანუ, როგორც თვითონ ამბობს, გახმობით კომპაქტურ ჩარჩომ მოაქციოს ლექსი. სტრიქონები, რომელითაც სავარაუდოდ შლის და ყრის ავტორი, ის სუნთქვია, რომელსაც მიჩვეულია ჩვენი მკითხველი, რათა მბრწყინავი ელემენტები თავად აღმოაჩინოს. მინი-მაღისტური ლექსი კი, როგორც მოცემულობა, სახეზეა და ხანდახან შემდგარი სახით. აქ მთავარია აღქმა და არა ძიების პროცესი. ესეც საგულისხმო ნიუანსია, რათა პოეტური ესთეტიკების ნიმუშებზე ვსაუბრობო.

„...ყვავილობამდე ვიყავი ნაყოფი.

დაამრე ლეღვის ხე,

და მის ტოტემში არბენინე

რძე, რომელიც დაამრე ჩემში.“ – ე.წ. სოფლის სამდურგაბი – ესაა ნატო ინგოროყვას და ბევრი პოეტის ამოსავალი თემა.

საერთოდ, სათქმელთა დეფიციტი ცალკე პრობლემაა გენებათ, ქართულ ლიტერატურულ გარემოში და გენებათ, უცხოურში. სათქმელი – ეს ტექსტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინგრედიენტია, და სწორად შერჩევის საჭიროება, რათა დღევანდელი ლექსი შუა საუკუნეების პოეტთა გოდებას არ დაემსგავსოს და როგორც ამას წინათ ვფიქსუკენ ერთმა ჩვენმა პროზაიკოსმა აღნიშნა, აღარ ჰგავდეს ნერვებაშლილი ქალების ნაწერს.

ნენე გიორგაძე – რომელიც ჯერ კიდევ ექსპერიმენტებში იზრდება. ხან გამომწვევ პროოვაციას მიმართავს, სათქმელის გამოსახატავად ალტერნატიულ ხერხებს იჩენებს, ხან კი ტრადიციულ ვერლობრიმ ტრადიციულ

ტროპულ ინსტრუმენტებს იყენებს და უნდა ითქვას, რომ მასთან ეს ხერხი უფრო გამართლებული მგონია. როგორც ჩანს, ქართული ენა თავისი სიღრმით კარგად ირგებს მიკროსკოპულ აღმოჩენებს, მისი ლექსები ჟანრობრივად არაერთგვაროვანია...

„გთხოვ, მიღალატე, რადგან ასე თუკი გაგრძელდა, სიყვარული გაგვიმეშდება მომდომარე ცვილის

ფიგურებით,

მერე კი ერთი ნაბიჯია სიყვარულის მუზეუმისკენ...“ – ნენესთან მეტაფორულ აზროვნებას ცვლის განზოგადებული დასკვნები, სადაც ახალი მორალი, ახალი ნორმა, ახალი მოფლმინდვლობა მნიშვნელოვან და წყდება ავტორს ნაყოფივით. საერთოდ, მის ლექსებში, რომელიც არაექსპერიმენტული, კლასიკურ გზას ადგას, კიდევ ერთხელ გაიზიარებს მკითხველი აზრს, რომ პოეზიას და ფილოსოფიას შორის განსაკუთრებული და ბუნებრივი კავშირი არსებობს.

ეკა ქევაზიშვილი – ესაა ერთგვარი პოეტური პუბლიცისტიკა, რეპორტაჟული ლირიკა, სამოქალაქო ლექს-კოდექსი თითქმის ბოლომდე დაცლილი პოეტური მინერალური კრისტალებისგან და ავსებული თანამედროვე ადამიანის ლექსიკით, ყოფით, ამბებით, ქორნიკებით, დაიჯესტური თხრობის სტილით. ეკას ლექსს შეიძლება პოეტური საგანზეთი ფურცელი უზოდ, მის ტექსტს თავისუფლად შეიძლება ერთი დღის, ერთი კვირის ტიპითი დანაწევს მხრებზე და როცა ესა თუ ის ამბავი თუ მოვლენა ჩაივლის, ლექსის აქტუალობაც გაქრება... მაგრამ ხომ არსებობენ ფარული გმირები, რომლებიც თავისდა უნებურად მსხვერპლად ეწირებიან მოვლენას. ეკას ლექსების დიდი ნაწილიც სწორედ ასეა – ამა თუ იმ მოვლენას უნდა გადაჰყვინ – ან შიმშილობის აქციას, ან შვილმოკლულ დედებს, ან ცუნამის იაპონიაში, ან კიდევ, უბრალოდ, შემოდგომას, რომელიც გაივლის და მომავალ წლამდე არავის აღარ ემასოვრება... მაგრამ მანამდე, თუნდაც ბესლანის სიუჟეტი:

„მძიმე დღე იყო. დილით თმა ისე დავივარცხნე...

და ზაფხუბიც და ტანსაცმელიც. არც თბილ

რძეზე გვიოქვამს უარი.

დიდხანს ვცქმუტავდით, რამე რომ არ დაგვიწყნებოდა.

ჩანთა რამდენჯერ ჩავალავით და ამოვალავით...

კაცი დიდხანს იდგა კარში და გვაცილებდა.

მე ნაოცრავი მისი შვილი სიკვდილში.“

სალომე სულაბერიძე – რომელიც ცდილობს, ახალი ხმა შეიძინოს, არქულ ანტიკუობაში გადგვისროლოს. ის პოეტური სახეების დეფორმაცის სიტყვების თამაშის, ერთგვარი აზრობრივი ალიტერაციის ხერხით ავსებს. თითქოსდა პოეზია ენის ინტეკომუნიკაცია მასთან. მას შეუძლება, დაუბრუნდეს ავტორული საწყისი – ლოცვა-მედიტაციას, როგორც ერთგვარ ნარცისულ ლექსს, რომელიც თვითტკბობით ხასიათდება.

„სიტყვის მინიერი ბოგანოები

ვერსადროს გაიგებენ,

რადგან მალაქია ღამეს

სამას ასულთან ერთად

ფიცი დავდეთ,

რომ არასდროს გავცემთ

„უკვადებებს“, – ვიდრე ჟამამდე!“

კატო ჯვახიშვილი ცდილობს, მონოლოგის ფორმატში მოუთხროს მკითხველს, რაც, თავისთავად, ცუდი იდეა არ არის, თუმცა ძალიან გრძელ, შემოვლით გზას არჩევს საამისოდ. ეს გრძელი გზა ბევრ მთავარ და არამთავარ ნაბიჯს შეიცავს. ვფიქრობ, კარგი იქნებოდა, თუკი კატო ამ მოცულობითობას შეელოდა.

„შენიდან ჩემამდე მთელი საუკუნე უხმოდ

მიიწურა მოკლე ნაბიჯებით.

უბრალო ჩვევამდე დავიდა ამბოხი.

სისხლი მიყივის და შავს პილქს მთავაზობს

გზა, სადაც არასდროს გავსკვამ დანაზოგს.

გზა, სადაც საზღაურს არ ვითხოვ არასდროს.“

დიანა ანფიმიადი – კლასიკური რიტმებითა და სახეებით შეკრული, დანმენილი, სუფთა, ნათელი გრძნობები – მოტანილი ძირითადად რიტმითა და რითმით, სტრიქონებით თამაში ტექნიკით, რაზეც სხვა წერაში დეტალურად ვისაუბრე და ახლა აღარ გავმეორებ.

აქვე შეიძლება ამ გრძელ და ძველი გზის გამგრძელებებზე საუბრისას კიდევ რამდენიმე გვარის დასახელება, თუმცა, ამის საშუალებას ფორმატი ნაკლებად იძლევა, ამიტომ მეც მხოლოდ ძირითად სათქმელზე ვკონცენტრირდები – როგორია ოცდამეერთე საუკუნის ლექსი... კვლავ მეტაფორული მინერალებით დახუნძლული თუ ქარივით მქროლავი სიტყვებით სახელდახელოდ შეთხზული, ისეთივე სწრაფი და უპრეტენზიო, როგორც ჩვენი საუბრები, როგორც ჩვენი ყოველდღიურობა. მეც ნიერულ-ინტელექტუალური, ხედვის განსაკუთრებული უნარის მქონე ადამიანებისთვის დანერგული თუ პირიქით – გამოკუთხილად ფართო, უსაზღვრო აუდიტორიისთვის შექმნილი, გენიალურად მარტივი, პურივით აუცილებელი, წყალივით წყურვილის მოსაკლავი?

და ასეთ შემთხვევაში რა მოვითხოვთ პოეზიას, სად გავავლოთ შეფასებების ზღვარი? ზაზა შათირიშვილი წერდა ერთგან: „ლექსი, რომელიც მხოლოდ გამოკვლევას და სტატისტიკისთვის იწერება, ისეთივე საშუალო ექსპონატია, როგორც ხელოვნების ნაწარმოები, რომელიც მხოლოდ გალერეისთვის იქმნება. მაგრამ ლექსი, რომელიც უზრუნველავს თავის საწყისს – უკვდავი სახელის დამახსოვრებას – ფაქტობრივად, ისევ ლოცვა ხდება.“

მე კი ვფიქრობ, რომ ზღვარის გავლება მართებული არ არის, რადგან ფასულობით როგორც ერთ, ისე მეორე ნიმუშში შეიძლება მოიძებნოს. მთავარია, ნიმუშმა იარსებონ. მრავალგვარმა და მრავალფერა ნიმუშებმა... მანამდე კი, არც ისე ცუდად გვაქვს საქმე...

ისტორიები

4

ФОТОГР. БРАТ. РУДНЕВЫХЪ. ВЪ ВЛАДИКАВКАЗЬ.

ზაზა აშხანიძე

1848 წლის 8 იანვრის გამთენიისას, სტეფანწინდაში, ხევის გამგებლის – მიხეილ ყაზბეგის საგვარეულო სასახლის აივანიდან თოფის გრიალმა მოხვევით ამცნო პირმო-მეგვიდრის დაბადება. თოფის ხმას რუს ოფიცერთაგან ნაჩუქარი მაშხალების ზალმა დაერთო – პირველი და უკანასკნელი ფოიერვერკი ალექსანდრე ყაზბეგის ცხოვრებაში...

თუკი არსებობს რაიმე სიტყვა, რომლითაც შეიძლება ალექსანდრე ყაზბეგის ბიოგრაფიის სიმბოლური მახასიათებელი აღინიშნოს, ეს იქნება – „ფატალური უიბოლბოა“: უმეტესობა მაიმედებულ ცხოვრებისეულ ნამოწყებთაგან, როგორც წესი, საპირისპირო შედეგით მთავრდება და ნაბოჯ-ნაბოჯ, უღმობლად აახლოებს აღსასრულს.

ყაზბეგის ბიოგრაფიის ყველაზე გულმტკივნეულ მთხრობელმა, ვახტანგ კოტეტიშვილმა მიანიშნა ამ უიბოლბოს პირველმიზეზზე: „იგი განწირული ადამიანი იყო და მას ვერავითარი საშუალება ვერ იხსნიდა. შეიძლება უკეთეს პირობებში გარდაცვლილიყო, ან ერთი თუ ორი წელი მეტი ცოცხალა, მაგრამ განა ეს შეანელეს მისი სიცოცხლის თუ სიკვდილის სამიწელებას? რასაკვირველია ვერა“.

პიროვნულად ალ. ყაზბეგი ისეთივე ფატალური თვითი იყო შეკრული, როგორითაც ითანგებოდნენ მისი ატეხილი გმირები. მასაც იგივე სცილა და ქარიზმა ჰყოფავდა, რომელთაც ჩანთქეს მისი ძმად ნაფიცები. და ვინ იცის, იქნებ ალ. ყაზბეგს პიროვნული ხსნა არც კი უნდოდა...“ ეს „ზეგარდმო სასჯელი“ (ყაზბეგისავე მტკიცებით, მამა-პაპათაგან ბაგრატიონთა ტახტის ღალატისთვის) მისი ბავშვობიდან იწყება და საფლავამდე გასდევს.

დავინწყით ბავშვობიდან, რომლის შესახებაც ბევრ ყურდასაღებს შევიტყობთ სანდრის გამზრდელის, ნინო ფიცხელაურისათვის გაგზავნილი წერილიდან (საერთო რეჟელში თამოყრდელ მოთხრობებიან ერთად):

„ჩემი საყვარელი გამზუფლო ნინო!

ჩემისთანა ღარიბ კაცს რა ექნება, რომ შენ დაგიგდოს ან სახსოვრით და ან მოგიძღვანს?! ამაზედ უფიქრეთაჲსი მე არა მქონდარა და ამის გამოებით შენ გიძღვრე ემ რამთვენიმე ჩემი გრძნობისა და სულის მოძრაობას, რომლის აღზრდაშიაც შენ ისეთს მონაწილეობას იღებდი. აბა, მოიგონე ის დროები, როდესაც მე ბავშ-

ვობაში მივლიდნენ ისე, როგორც მეფის შვილს. მანებებრედნენ უკანასკნელ გარყვნილებამდინ. მასწავლიდნენ შურს, ამპარტავნობას და სიძულვილს! ხელის-ხელ ამასთან მოიგონე შენი ზღაპრები... რომლებსაც უფრო ვენდობოდი და რომლების მონაარსიც უფრო იბეჭდებოდა ჩემს თავში, ვიდრე დარიგება სხვა პირებისა. გახსოვს რა თანაგრძნობით მაიმობდი მოსამსახურის და ყმების მდგომარეობაზედ ბატონის ხელში?... გახსოვს შენმა სიტყვებმა რამთვეჯერ დამალვერეხია მდულარე ცრემლები და თანამაგრძნობინა ტანჯული, ხალხის უსამართლობისაგან პირებისათვის.

შენი სიტყვები არ დაიკარგა მუქთათ და აქ დაიმარხა ჩემს გულში... და ეხლა ამთვენი ხნის განმავლობის შემდეგ, როდესაც შემიძლიან ანგარიში მივეც ჩემს მოძრაობას, შემიძლია სიამყნით გითხრა, შენს გაზრდილობთ თუ იპოვება რამე რიგიანი ბავშვობიდანვე ჩანერგილი, ამის ნიზეზი შენა ხარ, რომლისათვისაც გამაღლობს წარმოუთქმელად

შენი აკაკია მოჩხუბარიძე“.

ამ წერილით თუ ვიმსჯელებთ, ბავშვს დაბადებინავე ორი მტერი ჰყავს – დედა და მამა. გავცნოთ ამ „მტრებს“, მათ ყოფას და შევეცადოთ გავერკვეთ, რა არის სანდრო ყაზბეგის ჯიშო მდუნდობელ დასკვნაში სიმართლე და რა – არა.

დედა: თავად ესტატე თარხნიშვილის ქალი – ელისაბედ (შინაურთათვის – კეკე), ოთავადის თუშნიშვილის ნაქვერავლი“ (პირველი ქორწინებიდან ელისაბედს სამი ქალიშვილი დარჩა). ვახტანგ კოტეტიშვილის თქმით, ელისაბედი: „საკმაოდ სიმპატიურ მთაბეჭდილებას ახდენდა, თუმც თავისი წრის მედიდურობა მასაც საკმაოდ ჰქონია...“ – და დასძენს, – „ეს არც თუ გაუგევარია, თუ მამით ალექსანდრეს დედა ეკუთვნოდა დიდი მოურავის, გიორგის სააკაძის მოდგმას, დედით – ბატონიშვილ სოფიოს, გიორგი XII ქალის შვილის-შვილი იყო, და მასში ჯერ კიდევ ცოცხლობდა სამეფო სახლის სიამპარტავე“.

ალექსანდრეს ბიძაშვილისა (და მტერ-მოყვრის!) ელისაბედ (ლიზა) ყაზბეგის თვალით დანახული „კეკე-ბიცოლას“ პორტრეტი გასცემით უფრო კონკრეტულია: „...ლამაზებში ჩაითვლებოდა. შინაურათ, ქართულათ გაზრდილი ქალი იყო, ბუნებით ჰქვიანია... ძალიან ბევრი ღირსება ჰქონდა. მაგრამ საშინელი ბოროტი და მალანა იყო. მტრისმეტად მედიდუარი ხასიათი ჰქონდა... ბიძაჩემზე ბევრად უფრო ჰქვიანი იყო და განვითარებული. ბუნებრივი ნიჭი შესწევდა და კითხვაც ძალიან უყარდა“.

მამა: მიხეილ ყაზბეგი – ხევის გამგებლის, გაბრიელ ყაზბეგის (წარმომადგენლობით ჩოფიკაშვილი იყვნენ) უფროსი უაჟი, რომელსაც თანამდებობა მეგვიდრეობით ერგო, შემდეგ კი, დესპოტური ხასიათის მიუხედავად (ანდა – სწორედ ამიტომ), მამის კვლადკავს, ადვილად შეწყერ რუსთ მმართველობას და გვარდაში დაწყებულ სამსახური გენერალ-მაიორობით დაამთავრა. მიხეილის ეპოლემები, როგორც ჩანს, არანაირად არ ხიბლავდა მის ყვეს, რომელმაც საკასტრუტად ჩახატა მამის პირბატონი თავის ფეხებზე უსიმპატიო პერსონაჟთა შორის („...დაბალი,

ჩასუქებული, კისერჩაძვრენილი, უშრო კაცი“). სამაგიეროდ, იმავე ღიზას სიტყვით, მიხეილ ყაზბეგს „...გაგიჟებთ უყვარდა თავისი შვილი და მხოლოდ იმით ამტკიცებდა, რომ ანებებდა და მეტისმეტად რყენდა“ (ყაზბეგი 1924: 206).

ამ „სიყვარულს“ გამაფრანგების ერთი ოდიოზური მაგალითი თავად ღიზასაც მოჰყავს და ზაქარია ჭიჭინაძესაც: ერთ მშვენიერ დღეს, როდესაც „ბედის ნებოერა“ გუფრანტმა ქალმა ფრანგულის სამეცადინოდ ვერაფრით ვერ დაიყოლია, სანდრომ აირჩეა – ჩვენს სახლთან მექარავნებმა რომ ჩაიარეს, იმათგან ერთმა აღელვებს თუ არ მიყიდით, არ ვიშვებდით! უყიდეს! მაშინ გულმა ვერ გაუძლო პირმშის ცრემლიან ღვრას! არა და, რა გაკაჟებულნი გული იყო? – არც შინაყმების დასჯა-დანაიკებაზე შეტოკებული, არც მოხვევთა სასონარკვეთელი საჩივრებზე... არ უყვარდათ ხეგმი „მრისხანე ბატონი“...

ძნელია, რამე სასუფირო თქვას კაცმა, ამ „ოჯახური პორტრეტის“ შემყურედ. და არც რა იყო სასუფირო: ორი ზრდასრული ადამიანი ფაზატიკური მონდომებით ცდილობდა თავისი პირმშის „კეთილშობილ ბატონად“ გაზრდას იმ დროს, როცა მთელი მათი ანტიპედაგოგიკა კლასიკურ ეგოცენტრიკს და განსხვავებულ სოციალურ არსებობისათვის სრულად მოუშვადგებულ ადამიანს ძერწავდა. მთლად უშედეგოდ მათ „მონადირეებს“ ნამდვილად არ ჩაუვლია: ალექსანდრე ყაზბეგის ზემოთ მოყვანილი აღსარება – ისევე, როგორც მისი სუსხიანი წერილები დედისადმი, ან სრულიად გამაოგნებელი საქციელი (თან ხეყვამ!) – მაშის საფლავზე ცხვრის საძირად ნახსნიან, იმაზე მეტყველებს, რომ სხვაზე ადრე სწორედ მან გააცნობიერა თავის ხასიათში დედ-მამის ეს აბეგდითი ნაძვრად და შემდგომ, ყველა თავისი მარცხი თუ წარუმატებლობა (შესაძლოა, უკვე გადაძეგბითაც კი) სწორედ თავის საცოდავად ნეტარ მშობლებს გადააბრალა.

ყაზბეგთა სახალხო: „სასახლე“ – მისი უძეცროსი ბინადრის აღწერით, ესაა: „დიდი, ორსართულიანი სახლი, უხერხულად და უშინოდ ამეხებოდა, როგორც ყველა ძველი მეტაბრის სახლები“, – მაგრამ, ასეა თუ ისე, ხევის მოურავისა და ჩვენც „სასახლედ“ მოვიხსენიოთ. თვალს მივადევნებთ სანდრო ყაზბეგის პირველ ცხოვრებისეულ ნაბიჯებს: „სანდრო... ხშირად გაუსხლტებოდა გადო-გამაზრდელებს ხელიდან და სოფლის ბიჭებში, უფრო ცხვარში, ამოყოფდა თავს... მოსუხენარი იყო და ამასთანავე თინიანი. ხშირად ეჩხუბებოდა შინაურებს – მოსამსახურეებს, ჭირვეულებს, ამისათვის დედა მტკ სახლად ალექსანდრეს „მოჩუხბარიძეს“ ეძახდა“ (დ.კარიჭაშვილი).

თბილისიდან ჩამოყვანილი შინა მასწავლებლების (ფრანგული და რუსული ენები, საღმრთო რწმუნე, მათემატიკა, მუსიკა, ცეკვა...) წავლებლა-მონადირეების შედეგად, 11 წლის სანდრო მტკნაკლებად ფლობდა რუსულ და ფრანგულ ენებს. ყოველ შემთხვევაში იმ დონეზე, რომ თბილისის რომელიმე კერძო პანსიონში გაეგრძელებინა სწავლა. საოჯახო თათბირზე გადაწყდა, ბავშვი სასწავლებლად ჰაკეს ვაჟთა კერძო პანსიონში მიეპარებინათ.

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1859 წლის დასაწყისი – სანდრო მშობლებს ჩამოჰყავთ თბილისში და აბარებენ ჰაკეს ვაჟთა კერძო პანსიონში.

„პანსიონის მამინ განაგებდა მხოლოდ ერთი ჰაკე. ჰაკე გერმანელი იყო, ყოველმხრივ განათლებული კაცი... ჰაკე სასტიკი კაცი იყო, მაგრამ თან იმოდენად მაშობრივს მზრუნველობას

იჩენდა თავის შეგირდების მიმართ, იმოდენად სცდილობდა და ყურს უდებდა მათსა მზრუნველობას და გონებრივ განვითარებას...“ (ილია ჭავჭავაძე).

ჰაკეს პანსიონი მართლაც საუკეთესო იყო თბილისში, მაგრამ ყაზბეგთა არჩევანი უფრო მბრმე განაპირობა, რომ ამ პანსიონში მასწავლებლებად და იქვე, შორისაბლოს, სახლობდა თავის პატარა ვაჟიშვილთან ერთად, სანდროს ყოფილი გუფრანოვი კიორბო, რომელთანაც ბინა დადილი მიესმა შეგირდმა. სწორედ ეს კეთილსმყოფელი დამთხვევა აღმოჩნდება პირველი ყაზბეგის ბიოგრაფიის იმ ფატალურ უიღბლობად მწკრივში, სადაც ნებისმიერ სასიკეთო ჩანაფიქრს საპირისპირო შედეგი მოჰყავს: ერთ მშვენიერ დღეს სანდრო მიეპარა სადილისშემდგომ ჩათვლელში კიორბოს, ბალოშზე, მელოტ თავთან თოფის წამალი დაუყოყნა და ცეცხლი წაუკეთა...

როგორც მოსალოდნელი იყო, ყაზბეგთა ოჯახში არავის აღუქვამს ადამიანური ღირსების შეურაცხყოფად ეს ეპიზოდი; შემდეგაც სიცოცხლი იხსენებდა და კიორბოს ლანძღავდნენ – ბავშვის საცემად გაიწიაო... „უკონტროლო სიყვარული“ ამ ინერციით ვახსენებ კობეტაშვილიც კი გულაყვებით წერს, რომ „ალექსანდრეს მოუსვენარ ბუნებას მონდომება ახალი სიცელქეო“. არადა, ამ „სიცელქეში“ უკვე მკაფიოდ მოსმის რაღაც საგანგაშო ნოტა... აღარაფერს ვამბობ იმაზე, რომ კიორბოს შეურაცხყოფის საზღაურად, სანდრო ჰაკეს პანსიონის გამოეთხოვა, რითაც მთელ მის შემდგომ სწავლა-განათლებას მყარი საფუძველი გამოეცალა, ხოლო მის ხასიათს დააკლდა ის წრთობა, რომელიც ესოდენ აუცილებელი იყო სწორედ გარდამავალ ასაკში.

1862 წლის ოქტომბერში ალექსანდრე მშობლებს ქსენოფონტ კანინიჩის პანსიონში გადაჰყავთ, ხოლო ერთი წლის შემდეგ – თბილისის საგუბერნიო გიმნაზიაში. 1865 წელს, როდესაც ოჯახს თბილისი გარდაამატა დაუფრანგდა, სანდრომ მეცადინეობის რამდენიმე თვე გააცდიდა, გამოცდები ვეღარ ჩააბარა და განმარტადინა გაირიცხა. ამეგრად დასწავლა და გაიწადა: შესაძლოა, გულის სიღრმეში ეს უკავშირდება ამ მარცხს „კიორბოს ეპიზოდს“, მაგრამ მთელი თავისი რისხვა ისევ და ისევ მშობლებსაკენ მიმართა: „ჩემი შიში, რომ არ დაგვეგვიანებინეთ გიმნაზიაში, და ნადილი ისეთი ძლიერი იყო, რომ შინიდან ჩემოდანაკიდებული, ქვეითი გამოგვექციათ, ცივს ყინვამ. თქვენ გამოგზავნეთ კაცები, დამოჭრეთ, მოამბოროთ და, მკაცრის მოქცევის შემდეგ იანვრამდინ დამაგდეთ. რა გამოვიდა იქითგან?.. გამოპირიქეს გიმნაზიიდან და როდესაც ისევ მიწილდა შესვლა, მაშინ ეგზამუ-

ნია მომთხოვეს იმაში, რაც გავეცლით ჩემს ამხანაგებს ჩემს იქ უყოფლობაში. ეგ აშკარა იყო, რომ 8 თვე ნადირობაში და უსაქმო გატარების შემდეგ, ყოცლით შეუძლებელი იყო ეგზამენის დაჭერა. ამ უბედურებას მიემატა მამიჩემის ავადმყოფობა, რომელსაც ნადილი იმ სურვილათ გადაეცემა, რომ გვერდიდან აღარ მოეშორებოდი. ასე იყო, არამცოლ თქვენის მიზეზით გემნაზიის სწავლა დაუკარგე, ისიც კი აღარ იფიქრეთ, რომ სხვა რომელსამე გახზედ დაგაყენებინეთ”.

კითხულობ ამ წერილს და სულ რაღაც „დეფაიუს“ განცდავს... ეს ხომ ადრეც ითქვა... რაღა თქმა უნდა, გაგახსენდება: დედ-მამის უფლისყურობას რომ შესჩივის ნიკოლოზ ბარათაშვილი ბიძამის – გრიგოლ ორბელიანს: „ესთხოვე უნივერსიტეტში მაინც გაგზავნა, რომ თუ შეძლესკი ვიყო, ვიყო... არც ეს შემთხვევები. უბედურების გამო, მამაც ამ დროს ავად შეიქნა და ავადმყოფი ჩემს თხოვნაზე ასე მეტყოდა: „შვილო, ხომ ჰხედავ შენის სახლის გარემოებასო, იქნება მე აღარც კი გავაწიო ამ სწეულებასო, შენს სახლს არ უსაფრთხოებო?“ ამის შემდეგ გული აღარ იყო, რომ კიდევ შემეძნებინა მამა ჩემის თხოვნით. დაფრჩი ისევ ჩემს მამულში, განგნესდი სამსახურში და დავმორჩილდი ჩემს მკაცრს ბედსა, თუმცა ხანდისხან ჯავრით გაპირე მასთან შეშმას...“.

მელიტონ ბარათაშვილისაგან განსხვავებით, დასწეულებული მიხეილ ყაზბეგი, ეტყობა, მართლაც გრძნობდა მოახლოებულ აღსასრულს და გარდაიცვალა კიდევ წყალმანკით 1866 წლის 18 ივლისს.

მიხეილ ყაზბეგის პანაშვიდზე სანდრომ ერთი უცნაური მიზანსცენა გაითამაშა, რომელსაც ლიზა ყაზბეგი ასე აღწერს: „გულგანდაღლილი, საყვალნაყვლილი, მოკუწული სანდრო ცხედარს გარს უვლიდა და მათარხს ძალზე იცემდა! ნინო თავპირში ცემით წინ მიუძღოდა, ძალუაზემი თბავანწილი, წინანდელზე უფრო თავგამოდებული სმითა ტირიდა და დიდის უწართი ცხედარს ჩამსახოდა სანდროს თავგანწირულებას და დიდს მწუხარებას. მაყურებლები ერთიანად ატირდნენ და საერთო ვაი-ვაგლახი გამართეს.“

სანდრო ძლიერ მოაშურეს კუბოს. დიდი მადლობით და ქებადღეობით შემოიყვანეს შორეუ ოთახში კისერდასიებული, დასისხლიანებული. ჩვენ ჯერ გონს ვერ მოვსულიყავით, გაშტერებით უყურებდით და ასევერ ვეკითხებოდით, რათა ქნა ეს საქმე?..

მართალია, მათარხნი ტყავის გაბრძოლა დიდი მცდელობა არის, მაგრამ მე ასე მოვიქციე ზაზის გულისათვის: ასე რომ არ მოვეცქეულიყავ, იტყოდნენ, რომ მაისის სიკვდილი უზარიათო“, – თავს იმართლებდა ეს უცნაური წირისძალა

რა ხდება სინამდვილეში ამ 18 წლის ჭაბუკის გულში, რომელსაც, ამიერიდან, „ოჯახის უფროსი“ ერქმევა, მაგრამ დედა-ბატონის ბრძანებით, დამაძაბოთი ჭიშკარს უუკეტავენ, – დილაშდომ არ იჯდეს ლტერატურულ საღამოებზე ლიზასთან, იმხანად, მის ერთადერთ მეგობართან და მესაიდუმლესთან (რაც ასე არ მოსწონის უფროს ელისაბედს!). და მაინც, რა ხდება?! რატომ არ შეუძლია დარბასილური იერით იდგეს მგლოვიარეთა შორის და მისამიმხრანებს იღებდეს ყოველგვარი ექსცენტრულობის გარეშე, ისე, როგორც ამას ნებისმიერი სხვა ახალგაზრდა არისტოკრატი გააკეთებდა?!

დიასაც, რომ არ შეუძლია! არ შეუძლია ეგზომ „თეატრალიზებული“ რიტუალის ჩვეულებრივი მონაწილე იყოს, რადგან

გაცნობიერებულად თუ გაუცნობიერებულად არ აიგივებს თავის თავს თავისივე გარემოცვაში.

– „აი არ გიყვარებოდა მამაჩემი?“, ეთქვა ჩემს ყობთ?! თუასრეს მე განახებთ!“ – ტყუის გულში და მართლაც გაითამაშებს პაროდულ მიზანსცენას მათარხით, დასისხლიანებული ზურგითა და კისრით... კიდევ კარგი, განსვენებული ვერაფერს ამას ვერ ხედავს, წეგს, ვალმოხდილი...

მეფე მოკვდა. გაეცარაფროს მეუღეს!“ – და, აი, აქ გაიფიქრებთ, რომ არის ამ წარმართულ, დასისხლიანებულ როკვაში განსვენებული მამის გარშემო, რაღაც ქვეცნობიერი პლასტიკაცილებით უფრო ღრმა, ვიდრე ის პირველი, სიტუაციური გაღიზიანება... გაიფიქრებთ, რომ მეშვედრემ უნებლიეთ დაუკავშირა სრულწლოვანების აღსანიშნავი სიმბოლური ინიციალი (სისხლსა და თვითგვესას რომ მოითხოვს) „ბელადის“ სიკვდილს და პრესტიჟული რიტუალი არქეტიპული სიზუსტით აღასრულა...

საქორწინო ზაფანგი: ელისაბედ ყაზბეგი საგონებელში იყო ჩავარდნილი: თან უნდოდა, სანდროს სათანადო განათლება მიეღო, რითთვისაც ის რუსეთს უნდა გამგზავრებულიყო; თან გუშანი კარნახობდა, რომ არაფერი კარგი ამ წამოწყებიდან არ გამოვა და ჯობდა, ვაიჟოვილი აქვე დაეკორწინებინა. ამ მიზნით, ნათესავ-მეგობრებთან ერთად, 1867 წლის გაზაფხულზე, მიიღი საიდუმლო გეგმა შეიმუშავეს: სანდრო უნდა ჩასულიყო მამამისის გასცნობილი ფულის ამოსაღებად გორში, სადაც მისი მასპინძელი შეშენ მისივე ბიძა (ელისაბედის ძმა) უნდა ყოფილიყო. სინამდვილეში, „ვალები“ მიზეზი იყო და დამას სანდროსათვის „საბედის“ გაცნობა ენადა. მაგრამ მასპინძლებმა რაღაც ნამდვილად ვერ მოზომეს და ყაზბეგისად თქმით, ყოვლად უტიფარად ცდილობდნენ მის საქორწინო მახეში მომწყვდევას. ამ ეპიზოდზე იგი ძალიან სასაცილოდ ჰყვება: „ბიძაქმის ცოლის დას ჰყვანდა ერთი ქალი, რომელიც უჭყველად უნდოდათ ჩემთვის შეერთო და ამ აზრის აღსრულებისათვის ყველა ნესიერს და უნესო მოქმედებას არა შურბოდნენ. მატარებდნენ იმ ქალის საზოგადოებაში, სამაძი ღვინოს მაძალდებდნენ და იმ ქალს კი ამღერებდნენ, აალურსებდნენ ჩემთან, მელაპარაკებოდნენ იმის მზითვებზე, სილამაზებზე, სითუთრებზე... და ერთის სიტყვით ცდილობდნენ, რომ როგორმე ნავეციდნენ და თქმევივნებინათ, რომ მამწონს ანუ მიყვარს“. ეს „მამწონის ანუ მიყვარს“ კალმის ნაღველან გეგონით – ძალიან მრავალსიმეტყველია და ჩვენ აუცილებლად დავფურუნდებთ ამ თემას. 19 წლის სანდრომ, მისდა სასახელოდ, ამჯერად

გონიერულობა და ხასიათის სიმტკიცე გამოიჩინა და დამშვიდობებისას, მასპინძლების ხმაში გაუღებელი უქარის პასუხად, თანხმობე მოხევედთან ერთად უკვე ცხენზე ამხედრებულმა, უკმეხად განუცხადა, რომ თავისი ნებით თუ არ გაუმეცეს სახლიდან, ძალით გაიკაფავენ გზას: „...მამინათვე თავი დაგვანებეს და, სწორე გიხიხრათ, კარგიცა ჰქნეს“ - იგონებს ეპიკური...

„საქორწინო ზაფანგს“ თავდაღწეული შეიღოს შინ მიბრუნებამ რამდენადმე გაანელა ელისაბედ ყაზბეგის „მატრიმონიალური პათოსი“ და ისევ „საგანმანათლებლო გეზს“ დაადგა: ბატონიშვილ დავით ბაგრატიის ძესთან(ენათესავეობიდან ერთმანეთის) გაგზავნილ წერლობა სანდროსათვის მოსკოვში ხელშეწყობის თაობაზე, დელიკატური უარი მოჰყვა; ახლა უკვე თავად სანდრო ჩაერთო საქმეში და თავისი ერთადერთი (!) მეგობარი ალექსანდრე ბახუტაშვილი გაიხსენა: „მამიჩემის სიკვდილის შემდეგ, - იგონებდა ყაზბეგი, - მე დამარჩა მხოლოდ ერთი მეგობარი, ნამდვილი მეგობარი, ბ., რომელიც იყო მოსკოვის უნივერსიტეტში. მე მივსწერე მას ჩემს გამოურკვეველს მდგომარეობაზე და თხოვდი რჩევას. ჩემს ნივთს ჩაუმატე, რომ მსურდა რუსეთის წასვლა და უეჭველათ წნავლა...“

პასუხი, ამ „ბ“-სი, მომავალი „სტუდენტის“ ხასიათის გათვალისწინებით, ყოვლად ადეკვატური იყო, მაგრამ პატივმოყვარე სანდროს მაინც საწყენად დარჩა და იქაინდა: „...მე მივეც ჩემს თავს სიტყვა, რომ ნავიდე და დაუშვამკიკო როგორც ბ-ს, ისე მთელ ქვეყანას, რომ ჩემმა წინააღმდეგა ნებერთად აღზრდამ იმდენათ არ გამოყენა, რომ სწავლის გაგრძელება არ შეეძლოს“.

მოსკოვში, ვაი, რომ ყველაფერი დაახლოებით ისე წარმოებოდა, როგორც ბახუტაშვილმა იწინასაღმერმეტყველა (სხვათა შორის, ოთხი თვე სანდროს თავისთან აცხოვრებდა - თან თავის სტიპენდიას უყოფდა). შემდგომში, ამ პერიოდს ასე აღწერს ყაზბეგის ყველაზე ლმობიერი ბიოგრაფი - ვახტანგ კოტეტიშვილი: „...როგორც სჩანს, ალ. ყაზბეგი მოსკოვში მადანყვეტილია, არაფერს არ ჰპოვავს, და დიდი ცხოვრების“ ვენებიან ზღვაში თავდაყირა ეშვება დიდი განცდების მაძიებელი“.

„ვენებიან ზღვას“ ალექსანდრე ყაზბეგი ერთ დაუმთავრებელ მოთხრობაში („კაცის ნადილი“) ისცენდება: „მოსკოვში განთქმულს „ტვერსკი“ ბულვარზედ ჩვეულებისამებრ ურიცხვი ხალხი დასერიობდა... აქ მოდიოდნენ გუნდ-გუნდათ ყმანვილი მუშა ქალები... ყმანვილობა გულიაობა არის, მთავარ მომხიზლავად გამაღვიბელი გრძნობისა, გული დაუცხრომელი ტოლს ეძებდა, სული შვითაოვდა და მიიბრძოლებოდა პატრონისაგან გაუფგარის საგნისკენ. ...ყველა ყმანვილი კაცი დაეძებდა ტოლად ქალსა, ყველა მიდიოდა ლამაზ მუშა ქალებთან, მძაბლად, კოხტად. სიამოვნების ღიმლით ეუბნებოდა: საღამო მშვიდობისა, M-le, ნებას მომცემთ თქვენთან ვიარო?“ და პასუხად ესმოდა: „დიდის სიამოვნებით!“ და ცოტა ტიტინის შემდეგ, ქალი, კაც-ითან მიპატიჟებული, ხელგაყრილი კავალერის მკლავში, ჩაის დასალევად მიდიოდა. ჩაის მოსდევდა მჭირე არაყი და სელიო ლტკა, სიმღერა და შემდეგ... შემდეგ დამეგობრება, რომელშიაც ილიყად ყმანვილობის მიღებლობებიცა...“.

ღმერთო, რამდენი წლის უნდა გახდეს კაცი, რომ მიაგნოს ამ „გაუგებარს საგანს“ და არ განიხილოს, „ყმანვილურ გულდაობას“ ცოტა გონივრულად და მართლაც „გაუგებრობის მსხვერპლი“ არ გახდეს, როგორც ეს რუსეთში ალექსანდრე ყაზბეგს დემარათა...

ახლა ჩაზეხდით დავით კარიჭაშვილის იმ წინასიტყვაობას 1904-1905 წლებში გამოცემულ ყაზბეგის ერთტომეულისათვის, რომელიც ამ წიგნის ბიბლიოთეკებში შემონახული ეგზემპლარების უმეტესობიდან საგულდაგულად ამოუხევათ „მორალისტ“ მკითხველებს: „1870 წელს რუსეთში ყოფნის დროს ყაზბეგი ავად გახდა ავის სწეულობით და საქართველოში დაბრუნდა ავადმყოფი. დედამისი აღნიშნავს, რომ სანდროს მორჩენაზე თხოუმიტი თუმაში დაიწარჯაო“.

ყაზბეგის სიკვდილის შემდეგ ამ ანტონ ფურცელაზე გაზეთ „ივერიაში“ იგონებდა: „მე ვიცნობდი ალ. ყაზბეგს პატარაობიდანვე, ვიცოდი რა აღზრდაცა ჰქონდა, რა გზაზედ იყო დაყენებული. დედის-ერთა, ნებერთ, ხიჭიდანვე ლამაზ გამზრდელბში გაიზარა...“ და მერე უკვე მის დაბრუნებას რუსეთიდან, საიდანაც: „...გამოსიტურებს მთლად მოშლილი, ჩაფუშული სახით, მომეხვლი ტანით, მიღებული ჯანით, ჩამქარალი თვალებით. ასე რომ, დაბრუნებული თავის ქვეყანაში, ის ჩრდილო არ იყო იმ მშვენიერი, ცოცხალი და მალხაზი ყაზბეგისა, რომელსაც ჩვენ ვიცნობდით წინაა“.

ეს ყოფითი დრამა ვახტანგ კოტეტიშვილმა შემოქმედებით ფსიქოლოგიის იშვიათი წვლილით (განსვენებულითაც, რაღა ექმა უნდა), დიამეტრალურად განსხვავებულ განზომილებაში დაინახა: „მე მგონია, რომ ალ. ყაზბეგის მზგავს ადამიანებს, შემოქმედებამდე და შემოქმედების პრიცესშიც, თუ არ დაემტკრათ ცხოვრება, ისე შეუძლებელიც არის მათი შემოქმედება“. როგორი გაბედულება საჭირო ამ ერთი პარადოქსული ფრაზის წარმოებაში იქნა! ცხადია, მრავალი მაგალითი მოჰყავს და ლომბროზოს „გენია და შუქილობა“ მაგიდაზე უდევს, მაგრამ მაინც, როგორ გინდა აშდენ „ტოტეშსა“ და „ტაბუს“ შორის მომწვეფებელი მკითხველი დააჯერო, რომ სვებედნიერი და ამჩატებული ყმანვილი სულისშემძვრელი ნაწარმოებების ავტორი გახდა მას შემდეგ, რაც მთელი თავისი ილიუბით თავს დემხო და, გარემომთავან ზურგმეტყვეულმა, სულის სიღრმეში ტკივნისდა-ცა გადახსნილ ნაწარლში დაინახა თავისანაირი უიღბლო, მშავი, საკუთარი თუ თვისტომთა ბედით გულდათუთქული, განკიცხული არსებანი...

სტეფანწინდაში მოგვიწევს შეყოვნება მოსკოვიდან დაბრუნებულ სანდროსთან ერთად, რომელიც დედამისს დაჰმოგნებულ სიურპრიზებს უწყობს და ისეთ დრამებს აყურებულებს, სცენაზე არაფრით რომ არ გამოიდგოდა...

ყაზბეგების სიძე, ივანე ფურმანი, რომელსაც

1870 წლის ნოემბერში სანდრო მოსკოვიდან სტეფანწმინდაში უნდა ჩამოეყვანა, გზიდანვე უგზავნიდა „ინსტრუქციას“ (ცოლს: „...გააფრთხილდე, რომ მორიგდოს არამც თუ საყვედურს, არამედ მეტს კითხვებსაც. სიხოვე ჩემ მაგიერ, ასე მოქცეც **საიარი** სარგებლობისათვის“).

მთავარი კითხვა, რომლის ამოცნობაც ვერ ბედავდა ვერც ერთი შინაური, რალა თქმა უნდა, სანდროს რუსეთში არმემდგარ დაქორწინებას ეხებოდა: მაინც და მოხდა ისეთი ამ სოფელ ჩერვლენოვში (მოსკოვის სიახლოვეს), რომ უკვე დანიშნული ჯვარისწერა ჩაიშალა; ვინ იყო ის ნარმატკის ნინა ჩერვლენოვ-გულუკოვა, სანდრო რომ მოაჯადოვდა; და, საერთოდ, იყო კი? თუ მთელი ეს ლამაზი ზღაპარი სანდრომ შეთხზა, დედისათვის ფულითა და ძვირფასეულობის გამოსატყუებლად? მერადმენდ ფურცლავდა ლამაზობით ცრემლმორეული ელისაბედი ყაზბეგი სანდროს რომანტიკული წიაღსვლებით სავსე წერილს და პასუხი ვერ გაეცა ამ კითხვებისათვის – ხან ერთს დასკვნიდა, ხან იმის საპირისპიროს, და განა მართო ელისაბედი? ყაზბეგის ბიოგრაფთა დიდი ნაწილი დაბნია ამ კითხვამ... საბოლოო პასუხი კი 1949 წელს ივანე ლოლაშვილის პუბლიკაციიდან გავდა ცნობილი („ალ.ყაზბეგი სოფ. ჩერვლენოვი“, გაზ. „ლიტერატურა და ხელოვნება“, 1949, IV ნივ.), აღიდანაც ჩანდა, რომ ჩერვლენოვ-გულუკოვის ქალის ისტორია სრული სიმართლეა; ლოლაშვილი პასუხს სცემდა მერო კითხვასაც – თუ რატომ ჩაიშალა ეს ქორწინება და აქ ყაზბეგის ავტობიოგრაფიულ ნარატებს („საქართველოს ბოძონი“, 1870) იშველიებდა, რომელშიც ეროვნული თავმოყვარეობა მთავარ გმირს სიყვარულს დათმობდა. მართლაც ამ სცენარით წარმართა რომანტიკული დრამა ჩერვლენოვი, თუ იყო კიდევ რალაც, ჩვეთვის უცნობი მიზეზები, დღესაც ინტერესს იწვევს და პირდაპირ მივყავართ იმ თემასთან, რომელსაც ჰქვია:

შეყვარებული ყაზბეგი. პუშკინისაგან განსხვავებით, სანდროს თავისი „დონკუიშოტის სია“ არ დაუტოვია. არც უან-ფან რუსოსათვის მიუბაძავს და ნახევარი საუკუნის შემდეგ თავის „აღსარებაში“ არ გამოუმხურებია „ბავშვური ეროტიზმის“ დაუჯერებლად დრამატული სამყარო... მისი პირველი ვნებების ისტორიას ხევში ჩამოშლილი ნისლი ფარავს; სიტაუკის წლებზე კი ერთადერთი ნიშანყალი შემორჩენილი და თან ძალისა სუფიანი: 18 წლის სანდროს შეყვარებია ძიძიშვილის მული – ძიძია, სოფელ გარბანიდან... აბა, რომელი 16-17 წლის სოფელური გოგოს გული არ შესტოკდებოდა, თვალდებიერებული, მომზიბლავი ახალგზრდა ბატონის

დანახვაზე... ძიძია, რა გასაკვირია, სანდროს ყოვლისხმალეკვი ემოციურობის ტყვეობაში მოექცა და მხოლოდ უღმრთელადის დამორჩილებულმა, უფროსი ძმების დაფინებთ (ვგ შენი მომყვანი არ არის!) გამოესალმა თავის სატრფოს... მალევე დაჭლექდა... „სანდროს სახელის სენებით დალაი სული ხევის ჯულიტა... იმავე გადმოცემით, მის საფლავზე სანდრომ ფიცი დასდო, რომ სხვას არავის შეირთავდა ცოლად... აკი შეასრულა (თუმცა, ვგონებ, სხვა მიზეზის გამო... ამაზე ეკვმოთ). ერთი კი ნამდვილად შეიძლება ითქვას, რომ, ჩვენი პროზის „თავადიშვილ“ პერონაჟთაგან განსხვავებით, ყაზბეგი მართლად შესძრა ამ ტრაგედიამ, რაც იგრძნობა კიდევ მის ნაწარმოებებში.

ყაზბეგის ახლოგელთა მოგონებებით ვერაფერს ამოიკითხავთ ძიძიას გარეგნობაზე, მაგრამ აქ ის თვითონ შეუმშალა „ბიოგრაფიებს“ და დაავტოვო ქვეყანაზე ყველაზე სასურველი, ყველაზე მაცდური, ყველაზე მომზიბლავი ყმაწვილი ქალის პორტრეტი, რომელიც ჩვენს სკოლის მერხიდან გვახსოვს: „ძიძია იყო თექვსმეტის წლისა, მამასამაზე ასაკზე მოსული ქალი, სრულიად გამლილი და გადაფურჩქნული, სიტყვით, იმ ხანში, როდესაც ძირღვებში აღელვებული სისხლი ქაფდებდა, სდლსა და ჩუხჩუხით მომდინარეობს, როდესაც გული მიიღვსის რალაცა ჯერედ უცნობი ბედნიერებისაკენ და თრთოლვით შესთამაშებს ყვაივლებს და ბუნებას, სიცოცხლედ ეშვება, ცხოვრება სიაშოვნებს ის ნექტარის ექადის. ის იყო ტანადი, ლამაზი, მშვენიერის და-კოკარებულის ლამაზის თხელის ტურებით, რომელნიც თითქოს საკოცნელად მომზადებულიყვნენ. თეთრ-ყინიშის, ატლასის მსგავს სახეზედ დასთამაშებდა მხურვალეის ნიშანი ელფერი, რომელიც თავის დღეში გატყაფაულის სინთლედ არ გადადიოდა; მოუყუწენ, ლურჯი ცისფერი თვალები მაცდურად უკამკამებდა და გულის გამგმირავს ისართ ისრად; შავი, გრძელი ნაწამები გარს მცველბლად მოსდგმოდა და წერილი, ხვერდისტიოვი წარმებზე გრძლად გადასჭმოდა; სქელი შავი თმა ორს ნაწნავიდ ბროლივით ყელს სუროსავით შემოხვეოდა, – სიტყვით, ძიძია ნახატე მშვენიერება იყო...“

ვახტანგ კოტეტიშვილის კვალში ჩამდგარს, ხანდახან გინდა ყაზბეგის ყოველ უიბლობაში (ანდაუდევრობაში) რალაც, საპირისპირო შედეგის მაუნეცებელი ნიშანი დაინახო... აი, ახლაც, გაიფიქრე: კიდევ კარგი, ის მუყაითობა, სანდრომ მწერლობაში რომ გამოიჩინა, სუდენტობისას არ ჰქონია, თორე ხომ შეგვრჩებოდა ხელთ მოსკოვის პეტროვ-რაზუმოვსკის სასოფლო-სამეურნეო აკადემიის (ტიმირიაშევის სახელი რომ მიენიჭა შემდგომ) კურსდამთავრებული აგრონომი ბრწყინვალე განათლებითა და შესატყვისი საქმიანობით, მაგრამ... არაფერი გვეცოდინებოდა ძიძიაზე.

„შეყვარებული ყაზბეგის“ ბიოგრაფიიდან მოსკოვური, „დარდინანდული“ პერიოდ მეტ-ნაკლები მიახლოებით შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ; ჩერვლენოვე მან თვითონ უამბო დედამისის რალაც ინფანტილური გულგადახსნითა და აღტაცებით... აი, მივლი დანარჩენი მისი ინტიმური ბიოგრაფია კი ისეთი იდუმალია, ისეთა ფრამენტებად მიმზიბნული მისივე პროზაში და თანამედროვეთა მოგონებებში, რომ მხოლოდ წარმოსახვას თუ შეუძლია შევასოს ის ავისმომასხვეველი სურათი, სადაც სულიერი სიფაქიზე და ეგზიზმბა უცნაურად და ამოუხსნელად მეზობლობენ ერთმანეთთან.

როდესაც გახსენდებათ ონისკი პირველი რეაქტა დიძის და-
ნახეზე, რაღა თქმა უნდა, 18 წლის გერმანულ-ოკუპებული სან-
დრო ყაზბეგი წარმოგიდგებათ თვალწინ და გაიფიქრებთ, რომ
ბევრი რამ ალექსანდრე ყაზბეგის ჭაბუკ გმირთა იმპულსურ ნა-
სათბო უთუოდ ავტობიოგრაფიული შტრიხებია: აქ „მომეწონა“ -
„შემეყვარა“-ს სინონიმია, ხოლო სიყვარული სიტივედ ახსო-
ლუტური ცნებაა, როგორც მასთან დაწყვილებული სიკვდილი.
ნასიყვარულო არჩევანი, როგორც წესი, ფატალურია, რადგან
გამორცხავს უკან დახევას ან გადაფიქრებას: როგორ წარ-
მოგიდგენიათ ელბერდი, რომელიც განუცხადებს რენდის, რომ
მისი შერთვა გადაიფიქრა და ნიშნად მიცემული დამაზნის და-
ბრუნებას ითხოვს...ეროვნებითი დაინტერესებული ქალ-ვაჟის
ურთიერთობის ის, ჯერ კიდევ უწყინარი, ეროტიკანარევი თა-
მამი, რომელსაც „ფლორტი“ ჰქვია და რომელიც უკონფლიქტო
უკანდახევა - ჩვეულებრივი რამაა, ყაზბეგის კავკასიურ საგა-
მი შეუძლებელია: ეს მთაა, რომელსაც არ უყვარს შეყვანება და
გადაფიქრება; ეს კავკასიაა და არა ევროპა...

რამდენ კითხვას ბადებს ალექსანდრე ყაზბეგის ყოვლად უჩვეუ-
ლო ბიოგრაფია? ძიძის საფლავზე დადებული აღთქმა ვახსენეთ.
ახლა იმ აღსარებას მოვუხმინოთ, ოც წლის შემდეგ რომ გაანდობს
ზაქარია ჭიჭინაძეს: „რომ იცოდე, ზაქარია, თუ რაწარად მინდოდა
ცოლის შერთვა, თუ რაწარად მიყვარს ყმაწილეები და როგორ
მსურდა, რომ მე ჩემი საკუთარი შვილი მყოლიდა, მაგრამ, ჩემდა
საუბედუროდ, ამ ბედნიერებას მოვაკლდი. ეხლა ბერის ვდარობო,
ბევრს ვწაბობ, მაგრამ რაღა დროს? ვსწყყლი მხოლოდ იმ პირებს,
ინც ჩემს ასე დარჩენას ხელს უწყობდნენ, ღმერთმა ჰკითხოოს
მითი, ისინი იყვნენ ჩემი პასუხისმგებელი“.

ვინ არიან ეს ანონიმი პერსონები? ეგებ მისი სიჭაბუკის
დროის „ერთადერთი მეგობარი“ ალექსანდრე ბახუშაშვილი
(„ბ“), რომელმაც შეაგონა, რომ „...მდიდარი რუსის ქალი ქართ-
ველს ვერ შეეწყობა და მომავალი მოწამლული გექნება“-ო და
ახლა ჩერვლენოვს მთელი დრამა იმას პერალდებოდა; თუ ლიზა
ყაზბეგი (გაენიკცხულში „სოფიოდ“ მონათლული, რომელიც
ესოდვე უტყერნიოდვე ერეოდა ბიძაშვილის ინტიმურ ცხოვრე-
ბაში; თუ ლიზას ძმა - დიმიტრი („მიტკა“), თავისივე ცქრილა
ოსმა მოახლოე შვიდი შვილი რომ გაუჩინა და ახლა სისხლს უშ-
რობდა „ვგადანუწერლობის“ გამო; თუ... ეს მწერივი, დაუს-
რულებელია. ადამიანი მისი ფსიქიკის არაცნობიერ სიღრმეში
დაბრუნდულ ირაციონალურ შიშებს და ფობიებს რომ აცნობიერ-
ებდეს და ადეკვატურ ახსნას უძებნიდეს, მაშინ ხომ ფობიებიც
არ იდარსებდა... ყაზბეგის შემთხვევაში, იმ ფობიასთან ხომ არ
გვაქვს საქმე, ოჯახური ცხოვრების პანიკურ შიშს რომ იწვევს
და „გამეტოფობია“ რომ ჰქვია?!

ამ კითხვას, ფიგოლოს, მოპასიანის, კავკას ანალოგიურ ფო-
ბიათა მაგალითების მოხმობით, დამაჯერებელი პასუხი გაცა-
როსტომ ჩხეიძემ თავის „ყაზბეგისანიში“: „ერთი წუთითაც არ
შეიძლება დავეჭვებო მისი სიტყვების გულწრფელობაში, - წერს
ავტორი ალექსანდრე ყაზბეგის შესახებ, - ჩამოიღე ქორნილს
ეთნიკურ შეუთავსებლობას რომ დააბრალდება, გვარტომო-
ბის სხვადასხვაობას, მაგრამ დამაფიქრებელი ისაა, რომ ნინო
ჩერნიშოვ-კრუგლიკოვას ნაცვლად სახსოვ ქართველი ქალი რომ
ყოფილიყო, ნიშნობა მაინც სავალალოდ დასრულდებოდა. მო-
ტივი სხვა გამოიძებნებოდა, ცნობიერება სხვა მიზეზს მოიდებ-

და, მაგრამ სინამდვილეში იდუმალი რისტანქი
წარმართადაც ყოველივეს და ის პატივს მისცა
ხელს დანიშნულზე.

რუსი არა ყოფილა ძიძია, ვისი ხატებაც „ზე-
ვისებურ გოჩაში“ გადავიდოდნენ; რუსი არა ყოფი-
ლა მაკრე მაღალმთელიარც ის უცნობი ქალი
ყოფილა რუსი, მარიდ რომ გარდასახებოდა
„განკიცხულში“.

სტეფანწმინდაში დაგებუნდეთ, სადაც
ალექსანდრე ბაგეშვილიდან ნანატრი საქმიანობი-
თაა გატაცებული, გაიხსენოთ მისი „ნამწყეს-
რის მოგონებები“: „მე 18[71] წელს გადავწყვიტე
მეცხვარეობა დამეწყო. მომეგლო მთა და ბარი,
გამეცნო ხალხი და გამომეცადა ის შიშით და სი-
ამოწმებითი სასეს ცხოვრება, რომელიც მწყესს
განუშორებლივ თან სდევს.“

მე თვითონ, როგორც მთის კაცს, მყვანდა
რაოდენიმე ცხვარი, ცოტაოდენი კიდევ ზოგი-
ერთს მიწებზე გავცლით მოვავროვე, მიუვმატე
ჩემს ფარს, ავიღე ჯოხი და თოფი და ამგვარად
შევიქენ მეცხვარი.

რასაკვირველია, პირველი ჩემი ნაბიჯი ყვე-
ლამ, განურჩევლად, ყველამ მასხრად აიღო,
რადგანაც ამბობდნენ, რომ მეტატყნეს და მას-
თან სახელიანი კაცის შვილს უზრალო მეცხ-
ვარეობა არ ეკადრებოდა, მაგრამ მე ჩემი მიზანი
მეოწმა, ჩემი სურვილი და ეს იქამდის ძლიერი
იყო, რომ არავითარს რჩევას ყური არ უგდებ-
დი მინდოდა მენახა ხალხი, მსურდა გავეყო
იმათი სურვილი, მეცხვარეა იმათი ცხოვრებით,
ჩემ თავზევე გამოიმეცადა ის მოთხოვნილება და
გაჭირვება, რომელიც უკან სდევს მუშა ხალხს,
და რაღა დამაყენებდა შინ“.

ყაზბეგის ყველაზე უღმრთელმა ბიოგრაფმა,
დავით კარიჭაშვილმაც კი არ გაატრიზავა ეს
პათეტიკური მონოლოგი: „...1871-1878 წლებში
ყაზბეგი ტრიალებდა და მოქმედებდა მარტო
ხევიში... ხევის ბუნება, მისი სტიქიონურის მოე-
ლენებით, მოხვევთა ზნე-ჩვეულებანი, მათი ჭირი
და ლხინი, სიძულვილი მოხვევთა გაჭირვების
და შეწუხების მიზეზებისა, ღრმად ჩაბოჭდნენ
ყაზბეგის გულსა და გონებაში და წაუშლელნი
დარჩნენ მის სიცოცხლის დასრულებამდე...“

თუმცა უღმრთელი, რისი უღმრთელია, თუ იქვე
იმასაც არ დასძენს, რომ ალექსანდრეს „საქმი-
ანი“ ნაშრომები სტეფანწმინდაში, ყაზბეგის
„მედულქნობა“ იქნებოდა ეს, თუ „ფორდია-
ჩიკობა“ (როგორც მაშინ ეძვოდნენ, ანუ იჯარა)
- კატასტროფული შედეგებით დამთავრდა.

ეს სურათი ოდნავაც არაა გაშუქეუ-
ლი. სხვა მემუარისტებთან ისიც შეგიძლიათ
ამოიკითხოთ, როგორ დარჩა 1877 წლის ერთ
მშვენიერ საღამოს, ძაუგის სასტუმრო „ლონ-

დონის" ბანქოს მაგიდის მწვანე მაუღზე არმიის საინტენდანტო სამსახურიდან თივის შესაქმნ ავანსად აღებული 800 მანეთი...

„ყაზბეგის სასახლეში“ სიტუაცია აშკარად დაიძაბა: მამულების მეტი წილი გაყიდული; ფოსტას ხან სასამართლოდამ გამოგზავნილი უწყებები მოაქვს, ხან - მეგობრების წერილები და აქედან, ყველაზე უსამართლო, ჩერვლენოდანა - სანდროს ოდინდელი კეთილისმყოფლის, მამულა ჭაჭავაძისაგან - ათი წლის წინ გაღად აღებული 2000 მანეთის ითხოვს; ლიზამ თავატყეველები და გესლადქცეული „ბიცოლას“ შიში, სტუმრობას უკუიო; მოკლედ, „...ქალბატონო, სახლში სკურნობას! - როგორც ყაზბეგთა სახლიოცაი, იორდანე იმეორებს ხოლმე...

სანდრო, თავის ოთახში ჩაქცეული, ერთ-სა და იმავე საფიქრალს უბრუნებდა: როგორ მოახერხა,რამდენიმე წელიწადში ასე გაეპარტახებინა მამისეული დანატოვარი?! რითი აისნებდა ყოველი ეს?! მასზე გადმოსული „შთამომავლობითი სასველი“, თავისივე არაბრტყეული ბუნებით, ქართულ ხასიათში ესოდენ ამოუძირკავი დაუდევრობით, თუ ყოველივეთი ერთად?! მიდი და გაივრე...

ყველაფერი იმით დამთავრდა, რომ 1878 წლის გაზაფხულის ერთ სიღამის აღექსანდრემ ჩემოდნის ჩალაგება დაიწყო, რათა მეორე დღეს თბილისისკენ მიმავალ დილოვანს დაგზავრებოდა (წავიდა ის დრო, სამ-სამი ეტლი რომ ელოდებოდა სახლის კარებთან!) და საბუდამოდ ამ ქალქში დამკვიდრებულიყო. თბილისში იქამდეც ჩადიოდა, ცხადია; უყვარდა ახალ ნაცნობებთან თავმონონება - კეთილშობილი იერით, თეთრი ჩოხით, ხელგაშლილობით... იმ „მოსკოვური ჩამოღვენქილობის“ აღარაფერი ემჩნეოდა; მისივე მთამ მოასულიერა და დაუბრუნა ჩვეული ხიბლი; ისე რომ, ახლა „თბილისის დასაყვრობად“ მზად იყო...

თბილისში ჩამოსვლისას იგი ერთ-ერთ მეორესარისხოვან სასტუმროში დაბინავდა ჩულორეთში. მის მეკიდევ რამდენიმე სასტუმრო და ბინის რეკტორე გამოიცვალა, ვიდრე საბოლოოდ, „დროების“ რედაქციამში, ზემო სართულზე არ დაიდო ბინა.

თუბათი: თბილისში იყო ერთი ადგილი, რომელიც ამ გამოუსწორებელ მეოცნებეს ანდამატივით იზიდავდა და ეს თუბათი გახლდათ. მიუხედავად იმისა, რომ მთელი მისი „რომანი თუბათთან“ ნებისმიერ სხვას გამოაფიხილებოდა, ყაზბეგი მთავრეულივით მიუყვებოდა ერთხელ და სამუდამოდ არჩეულ გეზს და არ იყო ქვეყნად ძალა, რომელსაც თუბატისადმი მისი ფანატური სიყვარული გაეცლებინა...

ყაზბეგის თანამედროვეთა მოგონებებიდან გვახსოვს, როგორ ახალისებს პროვინციული ყოფის ერთფეროვნებას სანდროს „მონოსპექტაკლები“, როგორ უყვარს ეს მომენტალური გარდასახვანი: უბრი მწყემსიდან ამ მედუქნიდან - ბრწყინვალე არისტოკრატამდე, და როგორ ტყებება მოხდენილი ფეექტით... დაუოკებელი წარმოსახვის პატრონს, ეტყობა, ნეტარების წუთები ჰგვირდა კოლოსალური ემოციური ზეგნის სცენაზე გახარჯვა. როგორც ჩანს, რალაც მსგავსი ექსტაზი წერის პროცესშიც ჰქონდა, რლდაც, აბსოლუტური ტაიმოული გარეშეთაგან, გამაღმედი, რალაც შემოქმედებით ტრანსში ავსებდა თავისი მორიგი შედეგის ფურცლებს... ალბათ, მართლაც უფრო ბედნიერი იყო იმ, წარმოსახული რანდების გარეცეცვაში, ვისთანაც ძიობა და მეგობრობა ენდა ამ მარტოსულ და ნატანჯ იდალგოს...

თუბატში მოხვედრამდე, ჯერ კიდევ 14 წლის ყმაწვილის (მშობლების ნაქეზებით, ცხადია), ილიასათვის უწენებია თავისი პირველი პიესა - „აღმზრდელი“. ნეტავ სცოდნოდათ ამ თავგადაკლულ აღმზრდელთ, რა დათევურ სამსახურს უწენდნენ მართლაც ზეგარდმო ნიჭით ცხებულ შვილს თავისი „პროტექტორობით“? ჯერ იყო და ივანე კერესელიძეს (ერთხანს ქართულში რომ ამეცადინებდა სანდროს) ყურნალ „ცისკარში“ (1859, №11) დააბეჭდინეს ბიძამისის სანდროსადმი მიძღვნილი ყოვლად უნიჭო ლექსი და ორი წლის შემდეგ, ასევე გაუნფავი ლექსი თავად სანდროსი - „ნანა მიხილ გიორგის ძე ყაზბეგს“ („ცისკარი“, 1861, №12). ოჯახური პატივმოყვარება დაუწყაფილებულია, ფეექტი, როგორც ყოველივის - ჩანაფიქრის საპირისპირო! იმდროინდელი პატარა ტფილისის, კიდევ უფრო მკირერიცხოვანი ქართული მეთიხველი ხომ ყველაფერს იმასორებს; ყველა ახალ სახელს თავისი პირველი წარმატება-წარუმატებლობის ელფერი ახლავს და, საფიქრებელია, ჩვენი მწერლისთვის ალყაფის კარების გაღებაში“ აღექსანდრე ყაზბეგს არც ეს უმნიფერი დებუტტი დახმარებდა და არც ილიასთან მიტანილი „აღმზრდელი“. პირიქით თუ იქნებოდა...

არანაკლებ წარუმატებელი იყო უკვე ზრდსარულ დრამატურგის დებუტტი: აქ საცოდნე მშობლებს ვეღარფერს გადააბრალედი - სანდრო, თავისივე ინიციატივით, სავეს ხურჯინით მიადგა „დრამატულ კომიტეტს“ და სტეფანწმინდიდან წამოღებულ „ნობათი“ - თერთმეტი „დრამაკომედი“ (ზაქარია ჭიჭინაძის ნეოლოგიზმია!) გადმოუღვდა მაიფადე: „მათ განიხილეს პიესები, მაგრამ სასცენოდ არც ერთი არ მოიწონეს და ხელწანერები უკან დაუბრუნეს, - იგონებდა ზაქარია, - ალ. ყაზბეგს დიდად ეწყინა, ამბობდა: აქ თუ მტრობა არ არის, ნუთუ თერთმეტ პიესაში ერთი პიესა მაინც არ აღმოჩნდა ღირებულის: ეს მე არ მჯერაო!“

წარმოდგენაც კი გიჭირს ამ სურათისა: ამპარტავანი ახალგაზრდა მოხვედ, დაზაფრული, როგორ დგას მაგიდასთან და დასტა-დასტად როგორ ალაგებს იმ თავის ხურჯინში დაწუნებულ პიესებს...

ქვეყნად ვერაფერი და ვერაფერი დაარწმუნებდა აღექსანდრე ყაზბეგს, რომ მისი ავტორიტეტული შემფასებელნი ტენდენციური არ იყვნენ, - ზუსტად ისევე, როგორც იმათ ვერ გადარწმუნებდი, რომ კიდევ ერთ ახირეულ გრაფომანს გადააწყდნენ. ქვის გული უნდა ჰქონდეს ცაცხ, რომ ამგვარ აღსარებაზე ცრემლი არ მოადგეს: „დაედიოდი ჩემს დედაქალაქში, ჩემს

მომძეთ შორის, ჩემს საყვარელთ შორის, რომელთაც ელტვოდა, ისე განუსაზღვრელად ეახლოებოდა მთელი ჩემი არსება და ამ ყოველს ჩემთა შორის დავდიოდი მარტო, განცალკევებული, როგორც გაზაფხული უდაბნოს შინა!

საბედნიეროდ, მაინც გამოჩნდა ერთი ღვთისწიერი არსება, რომელსაც გული აუწყა ამ დიდი, გაბუტული ბავშვის ყურებამ. რაღა თქმა უნდა, ისეთი იყო – მაკო საფაროვა-აბაშიძის: „გარეგნული შეხედულება ისეთი ჰქონდა სანდროს, რომ სილამაზით იმასთან ჩვენს დასში ვერავინ მოვიდოდა, – იგონებდა მაკო საფაროვა, – ტანადი, დიდრონი, მოძინარე, ჟუჟუნა თვალები, მშვენიერი ტუჩ-ბილი, ჩაცმული ხში ისე იყო, რომ ჩვენს ღარიბ სცენას თავის დღეში არ ჰყოლია ისეთი მორთული არტისტი თვით წარმოდგენის დროსაც. ამასთანავე, წრეს გადასული ზრდილობიანი იყო. აი, ასეთი იყო გარეგნულადა ახალგაზრდა სანდრო, როდესაც ერთხელ, ჩემი ავადმყოფობის დროს, ჩემმა ქმარმა, ვასო აბაშიძემ შემოიყვანა ჩემთან სანოლ ოთხში და თან დაუმატა: – ეს არის სანდრო ყაზბეგი, რომელსაც ჩვენი თან ერთად უნდა შეუძლოს ქართული თეატრში და, აბა, შენ იცი, როგორ შეუწყობ ხელსო... მე, ცოტა არ იყოს, ავიმრიზე, რომ ლოგინში მწოლარეს თავს დამაყენა ასეთი ფრთხილი, მაგრამ შემდეგ, როცა შინაურულად გაერცანინ, დილით საღამომდე ჩვენსა იყო ხოლმე, მიზიდავდა აუარებელ ხილს და ყოველს ღრით ცდილობდა ჩქარა მოელონებოდა, რადგანაც უნდოდა, ჩემთვის წაეთქვა თავისი პიესა, არ მასსოვს „აღმზრდელი“ თუ „ცხოვრების თანამოგზაური“, ამ ორში ერთი. როდესაც წამიკითხა, არ ვიცი, პიესის შინაარსმა თუ ჩემი ორგანიზმის სისუსტემ, ისე იმოქმედა ჩემზე, რომ ისტერიკა მომივიდა. სანდრო წამოხტა აღტაცებული, ცრემლები გადმოსცვივდა, თან ტირიდა და თან იძახდა: – ღმერთო ჩემო, აი, როდეს ვიგრძენ მე პირველი ბედნიერება, ჩემმა პიესამ ტირილი გამოიწვიაო“.

მაკო საფაროვა მარტო ამ ერთი გულსაკლავი მიზანსცენისათვის საშუალოდ ეყვარებოდათ ალექსანდრე ყაზბეგის ჩთაყვანისცემლებს; ეყვარებოდათ ქალური გუმანის გამო, რომელმაც უკარნახა, რომ ამ მოკრძალებულ, თეატრალთაგან განსაყენებულ, ახალგაზრდა კაცს, მომხიბლავს, მაგრამ რაღაც ტრაგიკული ნაჭდებით დათრგუნულს, სწორედ იმ წამს სჭირებოდა თანაგრძნობა და გამხსნევა, მთლად რომ არ დაეკარგა რწმენა – თავის თავისაც და სოზადად – დადანიანებისაც; პიესა როგორი იყო და რა ერქვა – ამაზე უკვე აღარც ჰქონდა მნიშვნელობა. ცრემლისმომგვრელი კი, რაღა თქმა უნდა, იყო ეს ყველაფერი...

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1880 წ. მაისის 13 – თბილისის საზაფხულო თეატრის შენობაში იმართება მაკო საფაროვას ბენეფისი. ქართული დრამატული დასი პირველად წარმოადგენს „ამონჩუბარიძის ოთხმოქმედებიან დრამას „ერთი უბედურთაგანი“.

ახლა მოვუსმინოთ, როგორ იხსენებს მართლაც რომ ერთი უბედურთაგანი იმ საღამოს და ოთხმოქმედებიან დრამას, რომლის „სცენისმადგომი გაგრძელება“ სულ უფრო და უფრო ემსგავსება ტრაგედიას: „...პიესის გათავების შემდეგ საზოგადოება კიდევ რამდენჯერმე გამოიმჩნია ტაშის ცემით. გამოიმჩნია და ამით გათავდა ჩემი სიამოვნება, რადგან ამ გვარის მიღებით ჩემი მონიანლმდევნი კიდევ უფრო გაბარაზა და

განაზრახა ლიტერატურაში, გაზეთების საშუალობით, გამოელაპქრათ ჩემზედ. მე, ჯერ კიდევ კულისებს უკან ვიდგე და ანგარიშს ვუწყო ჩემის თავისთვის, როდესაც ერთბაშად გამოფხიზლდი სცენის მოსამსახურეების ზრახბურხნად... მარტოკა, სრულიად ობლად, დარჩენილი ვიდეტი მე... გულს რაღაცამ მოუჭირა, ვიგრძენ სიამოვნებო და ამოოხვრასთან ერთად გავნე მინსკენ“.

როგორ ჰგავს ყაზბეგის ეს შინ დაბრუნება, საიუბილეო საღამოს დამთავრების შემდეგ (ოპერის თეატრში, 1958 წლის 29 დეკემბერს), ელბაქიძის დადმართზე, სახლისაკენ ეულად მიმავალ, მხრებშიამოყრილ გალაკტიონს... როგორ ჰგავს ერთმანეთს ის ორი უცნაური, მარტოსული და იჭვანული პოეტი. რა გასაკვირია, რომ სწორედ გალაკტიონთან ამოჯოკითხვით ყაზბეგის სულიერი სამყაროს მოვიათად ფაქიზ ჩანახატს: „...არცერთს მის თანამედროვეთაგანს არ გაუწყვია ის შეპაშოთებელი სიცოცხლის დრამა, რომელიც წილად ხვდა ალექსანდრე ყაზბეგს, ნახევრად შემოღოლს, ნახევრად წმინდანს. არავის უტარებია ისე, როგორც მას, ეკლის გვირგვინი, მამოლის წვეტიანი ზეფლები მის გაფთხიერეულს, რაღაც, გონიერ მუხლს“.

საზაფხულო თეატრის „დრამებს“ დაეუბრუნდეთ: 13 მაისს რომ იწინასწარმეტყველა ყაზბეგმა თეატრალური რეცენზენტების „გამოლაშქრება“, 16-ში აუხდა:

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1880 წ. მაისის 16 – გაზეთი „დროება“ (№103) ბეჭდავს მიმოხილვას – „საფაროვას ქალის ბენეფისი“, სადაც „ამონიხილის“ ავტორი წერს: „...ესრედ წოდებული დრამა მოჩხუბარიძისა, ესრედწოდებულიმეთქი, რადგან ნამდვილად მოჩხუბარიძის პიესაში არავითარი დრამა არ მოიპოვება. თუ იყო რაიმე დრამატული ნინოს ცხოვრებაში, ავტორმა დაამატა ანტრაქტებში“. და იქვე რეცენზენტი დაასტენს: „ავტორებმა როლები კარგად იცოდნენ უფ. მოხევის გარდა“.

ამ შემოღვევით დაბნეულმა ავტორმა ხუთჯერ გადააკეთა თავისი დრამა და, საბოლოოდ 1881წ. 1 თებერვალს წარმოადგინა უკვე როგორც ორმოქმედბინი კომედია. ამ დადგმას „დროება“ (1881 წ. №25) კიდევ უფრო სარკასტული რეცენზიით გამოეხმაურა, რასაც წყობიდან გამოსული ყაზბეგის გაღიზიანებული პასუხი მოჰყვა. ძნელი წარმოსადგენი იყო, რომ ასეთი „ნაცნობიერ“ შემდეგ სწორედ „დროება“ შეიფარებდა ამ აძაღრე მოხევეს...

„დროების“ რედაქტორი სერგეი მესხი იყო მისი მწერლობის ნათლია, ლალაცა და წამქეზებელიც, – იგონებდა ყაზბეგთან იმ წლებში

დაახლოებული ჟურნალისტი, - პირველად სანდროს ნაწერებთან დაიხვდა „დროების“ ნომრები მისი ეთნოგრაფიული მიმოხილვა ხევისა, რაც მაშინვე გადაითარგმნა რუსულად რაფიელ ერისთავის მიერ და გამოქვეყნდა „რუსეთის სამეფოეატორო საგეოგრაფო საზოგადოების კავკასიის განყოფილების ცნობებში“. რამდენიმე ხნის შემდეგ დაიწყო მისი ბელეტრისტიული ნაწარმოებთა ბეჭდვა და 1885 წლამდე მან დაწერა და დაბეჭდა ყველაფერი, რაც კი შექმნა მისმა ნიჭმა...“ შემდგომ, იგი იხსენებს, როგორ აიძულა „დროების“ რედაქციამ „შემოზიდალებული“ ყაზბეგი მორიგი ნომრისათვის სასწრაფოდ რაიმე დაწერა: „...უცებ გამოვლავა თავში არზა - შემეტყუებინა ის რედაქტორის კაბინეტში, ჩამეკეტა იქ და არ გამომეშვა, სანამ რამეს არ დამიწერდა გაზეთისათვის. ასეც მოვიქციე. ორი საათის შემდეგ მან გადმომაცა სწორედ მაშინ დაწერილი ის პატარა, ერთი საუკეთესო მისი ესკიზთაგანი, რომელსაც სახელად ჰქვია „ციცკა“ (ილია ჭყონია).

ჩაეთვალეთ, რომ ის ორი საათი ყაზბეგი თავის „დაბადების ნომრებში“ ავსებდა, თავისი მწერლობის დასტურს, პირველ გაცხადებას იმ უბედოლე ნიჭისა, რომლითაც, ბედის ყველა უკუღმართობის საზღაურად, დააჯილდოვა განცებამ.

ავტორზე არანაკლებ ბედნიერი, ვგონებ, სერგეი მესხი იყო: „უნდა შეგეცნო, სანდრო! - პირველადიომენის პაიოსით ამხნევედდა იგი „დროების“ დებუტანტს, - უნდა შეეწიო მაშულს, საყვარელ ხალხს, ლიტერატურას, პრესას. შენ ბევრი ისეთი რამე იცი, ან დაწერილი გაქვს, როგორიც „ციცკაა!“ დღეიდან ყველაფერი განზე უნდა გადასდო, ყოველივე პირადი დაივიწყო და წერო, წერო და მხოლოდ წერო!“

ალექსანდრე ყაზბეგის ლიტერატურული დებულების (ეთნოგრაფიული მიმოხილვის ჩათვლით) რამდენიმე აღწერა არსებობს, მაგრამ ყველაზე განონასწორებული, ვგონებ, დავით კარიჭაშვილის მონათხრობია: „ციცკაში“, ...რა თქმა უნდა, ფრიად მცირე სამზარეულო, მოთავსებულია პლანი, ხასიათი, მიმართულება და ღირსება მის საუკეთესო ნაწერებისა. ამ ორის თხზულებითგან შეიძლება კაცს დანახა, ან ღირსების და მიმართულების მწერალიც უნდა ყოფილიყო ალექსანდრე ყაზბეგი, მაგრამ ბევრმა, ან უკეთ თქვათ, ვერაინ დაინახა და ყაზბეგის შესახებ ისევ იმავე აზრისა იყვნენ, როგორც წინაა, ე.ი. ნარმოედგინათ როგორც ერთი ფუტკავატი და ქარაფშუტა კაცი, რომელსაც არაფრის რიგიანის დაწერის შნო არა აქვს და არც არავითარი აზრი ან უტრდობის თავში. მხოლოდ ს.მესხი თუ გრძნობდა, რომ ა.მოჩუბრიძეს შეეძლო „დროები-

სათვის“ სამსახური გაენია თავის თანამშრომლობით და აკი გამოტოვდა უყავებდა და აქებებდა სანდროს. ამ ნაქებებამ გაჭრა და ყაზბეგმა 1881 წლის იანვრის 18-ითგან [უნდა იყოს აქვს] იანვრის 18-ითგან“ - ზ.ა.) „დროებაში“ იწყო ბეჭდვა დიდის მოთხრობისა, რომელსაც ჰქვია ელგუჯა. ამ მოთხრობის მკითხველი აღტაცებამი მოვიდნენ. ასეთის მარჯვე კალმით, ასეთის მხატვრობით და ასეთის ოსტატობით ჯერ კიდევ არ დაწერილიყო მოთხრობა ქართულს ენაზე“.

ელგუჯას სახელი სამუდამოდ დამახსოვრდათ გაზეთ „დროების“ იმ მკითხველით, რომელნიც, სუნთქვაშეკრულნი, ადევნებდნენ თვალს მოხვეე რაინდის საბედისწერო თავგადასავალს და სულმოთქმელად ელოდნენ გაზეთის მორიგი ნომრის გამოსვლას; ან მართო ის ეპიზოდი რად ღირს, „დროების“ სტამბაში ასოთამაშობნი ელგუჯას სიკვილს რომ ვერ შეეგუვნენ და ავტორი აიძულეს, მოთხრობის გაგრძელება დაენერა.

ლიტერატურითა გამოხმაურებათაც, ყველაზე ყურადსაღები გრიგოლ ორბელიანის იყო. მისი აღტაცებული მინაწერები „დროების“ არშიებზე ასე მთავრდებოდა: „...ღმერთმა გაკურთხოს, მოჩუბარიძე, იმ გაულის დატკობისათვის, რომელიცა მომეცა ამ მოთხრობის ნაკითხვის ჟამს. ჯერ ქართულს ენაზედ მზავცია არა დაწერილა რა“.

ერთი შეხედვით, ქართული მწერლობის პატრიარქის ესოდენ მაღალი შეფასება მიამედეგელი უნდა ყოფილიყო ნახალისებას დაწარქებული ყაზბეგისათვის, მაგრამ, არც ამგვარი აღტაცება იყო საყოველთაო: „ორბელიანს რა ჭკუა მოეზიოვება! დღეს ქართულ მწერლობას თვალი უნდა ეჭიროს ფსიხოლოგიურ სკოლაზე, დოცდ, მოპასანი, ვუბრედ და ლომბროზო უნდა გვეჩონდეს მაგალითადი“, - „ინტელექტუალურობა“ დავით კეზელი, ერთ-ერთი - „შეზრალბედლის უფულო ხალხისაგან“...

1882 წლის იანვრიდან „დროება“ იწყებს „მამის მკვლელის“ გამოქვეყნებას (კვლავ გრიგოლ ორბელიანი წაანერს საზაზეთო გვერდის არშიაზე - ქართველი ჰომეროსიაო!). იმავე წელს „დროებაში“ ერთიმეორის მიყურებით ქვეყნდება „ვათი“, „ელბერდ“, „ჩინოვნიკი ელურიძე“, ხოლო ჟურნალ „ივერიის“ მეათე ნომერში კი - „ელისო“, რომლის განწყობილება და გარემო ასე ეხმანებოდაყაზბეგის „კავკასიური საგის“ მეორე შედევრს - „ელბერდს“.

სწორედ ამ პუბლიკაციების შეფასება იტვირთა ევროპიდან ახალდაბრუნებულმა იონა მუხნარგიამ, რომელსაც ევროპეიზმის ადვოტად მიანდა თავი და, თუმცა „ელგუჯას“ პუბლიკაციას კეთილგანწყობილი რეცენზიით გამოეხმაურა, ერთი წლის შემდეგ (თითქოს იმ, პირველი აღტაცების გატრიზავება უნდაო), გამოაქვეყნა უსიამოვნოდ მეტროპოლიტონი დაწერილი სტატია ყაზბეგის ბოლოდროინდელი შემოქმედების შესახებ (ალექსანდრე ყაზბეგი, „ივერიის“, 1883 №1).

გავა წლები და, იონა მუხნარგიასაგან განსხვავებით (იროულად რომ წერდა ყაზბეგზე: „მისი ნაწერების ტრეიტორია ლარსით იწყება და დაუმთოთ მთავრდება“-ო), კიტა აბაშიძე „ელისოს“ ყაზბეგის საუკეთესო ნაწარმოებად ჩათვლის და დაწერს, რომ მოხვეე ვაჟისა და ჩეჩენი ელისოს სიყვარული „ეჩენება მთელი კავკასიის ხალხის შეერთების სიმბოლოა“.

ეს კავკასიური ერთიანობა ზომ საერთოდ დიდა-ფიქსი იყო ალექსანდრე ყაზბეგისა, მხოლოდლა მის „კავკასიურ საგამი“

განხორციელებული... მარტო ის რად ღირს, სახელი „ელბერდ“ როგორ გასდევს მთელ მის ცხოვრებას: „გახსოვს ჩეჩნელი ელბერდ, – წერდა თავისი მეცხვარეობის დროინდელ მგალობარს, სვიმონ ჩეჩიამელის („ჩეკიენი სიმონას“), – ჩვენი მასპინძელი, გახსოვს იმისი სახლობა? გახსოვს ყაზახების სტანიცები, ჩეჩენი სოფლები, გროზნა, მინდირი, მთა, ტყე? ჩახსოვს, რამდენ მშვენიერ სურათებად ეხატებოდა ჩვენს თვალებს და ისე აკვირვებად ბუნების სიმდიდრე? მე ყველა ეს ისე ცხოვრობდა მებატევა, თვალწინ, ისე ცოცხლად მაგონდება, თითქოს გუშინ იყოს მომხდარი!“

„ციკოპ“ „ივერიაში“ დაიბეჭდა, მომდევნო, 1883 წლის იანვარში. ამ მოთხრობის პროტოტიპების მოსაძებნად ყაზბეგს შორის წასვლა არ დასჭირვებია: გიორგი ნათაძის თქმით (რომელიც მასწავლებლობდა სტეფანწმინდაში ყაზბეგის გარდაცვალების შემდეგ), ციკოს ეტყობოდა, რომ „ახალგაზრდობაში საოცარი სილამაზისა უნდა ყოფილიყო... თავის რძალ სალომესთან ერთად ხშირად იყო ყაზბეგეთისა, მიხეილის ოჯახში და არწევდა სანდროს აკვას...“ მრავალი თავყვანისმცემელი ჰყოლია...

თავყვანისმცემლები არც ლიტერატურულ „ციკოს“ აკლდა და აქედან პირველი, „პოსლევლის“ ფსევდონიმს ამოფარებული, გაზეთ „შრომის“ მიმომხილველი ესტატე ჭეღიძე იყო. ბედის ირონიით, ცოტა ხანში, სწორედ ეს, ქუთაისში გამოცემული გაზეთი, იქცევა მთავარ ტრიბუნად ილია ხინელისა და დავით კუხელისათვის ალექსანდრე ყაზბეგის ლიტერატურულ თუ თეატრალურ საქმიანობაზე საქილავო. ამ დღეებს ავსუსტით ცაგარელიც „ნაეშველა“: ქართული ბომონდის ნებიერი „ასიკო“, „ხანუშას“ ავტორი, ნატო გაბუნიას ქმარი, რომელიც ასე უჭებდა არსაქებ ლექსებს მიამიტ მოჩუბარძიძეს და მერე თავს იმართლებდა: „სანდროს ერთი სიბოლის ძეღის ხანჯალი აქვს, ოქროს ჩუქურთმისა, მინდა ის დავცინდო...“ (სოსიკო მელიქიშვილის მოგონება).

მოჩუბარძი კი ამ დროს თან გზადაგზა ივერიებდა ოპონენტებს, თანფანატიკური გატაცებით განაგრძობდა წერას და სცენაზე თამაშს. აქ, სცენაზე იგი უკვე „ამიხევის“ ფსევდონიმით იყო ცნობილი და ისედაც მგრძნობიარე ნატურა, ავადმყოფურად განიჭობდა, როდესაც თეატრალური რეცენზენტები ყოვლად უდიერად ისენიებდნენ მის გვარს; ყოველი მსახიობისათვის ეს-ოდენ ნაწარმო აპლოდისმენტები და საქებარი სიტყვები პრესაში, როგორც წესი, „ქართული სცენის ტრავმა“, მხოლოდ მოცეკვავის ამპლუაში ერგებოდა ხოლმე: „ალ. ყაზბეგს, როგორც ბავშვს, ცოტა რამ სწენდა და ცოტა რამ ახარებდა, – წერდა იოსებ გრიშაშვილი, – რეცენზენტებისაგან უარყოფითი, იგი ცეკვით იმზიარულვდა თავის ყინაზ ანტისტიკის ბუნებას. მონშეთა ჩვენებით, მას ცეკვაში ბადალი არა ჰყოლია“.

დროდადრო თეატრალი კოლეგები მაინც უწყობდნენ ხოლმე თავიანთ „გერს“ პატარა დღესასწაულებს: ასეთი იყო 1882 სახალწლოდ მოწყობილი საღამო, როდესაც სცენაზე მისი პიესა „არსენა“ წარმოდგინეს. სტეფანე ჭრუჭაშვილმა, ყაზბეგის ერთ-ერთისათვის „სამშობლოს“ შეადარა და ამ გაბედული პარალელი ბედნიერების ერთი დღე ნამდვილად აჩუქა ნირნამხდარ ავტორს. სხვათა შორის, ამ პიესას მართლაც ხანგრძლივი და საკმაოდ წარმატებული სცენური სიცოცხლე ჰქონდა.

1884 წლის სახალწლო დღეებში ალექსანდრე ყაზბეგს ერთი უსამოვნო ექვემდებარება მოუტანდა: თეატრის მიერ უკვე დაწარმებული მისი ბენეფისი, რომელზედაც „ნამდებ ქეთევან დედოფლისა“ უნდა წარმოდგენილიყო, გადაიდო, რადგან სასულიერო მთავრობისაგან აკრძალული იქნა“.

„განკიცხული“: სამაგიეროდ, მეორე სიახლე ყაზბეგისათვის მართლაც მნიშვნელოვანი გახლდათ (თუ რატომ, ცალკე მოსაყალია): თებერვლის დასასწყისში გამომდის ჟურნალ „ივერის“ პირველი ნომერი, რომელშიც იწყება მისი ავტობიოგრაფიული რომანის „განკიცხულის“ გამოქვეყნება. როგორც ჩანს, ამ ხერხით „საგარეთელოს ბომონდთან“ უნდოდა ანგარიშსწორება და, იმედოვნებდა, თუ შეიძლება ასე თქვას, „თვითრეალიზაცია“ იმ მკითხველის თვალში, რომელსაც ცნაზბეგის ვარაუდით, სწორედ „ბომონდის“ (მცდელობით) ეგზომ შეზღალოდა წარმოსახვა მისი ბიოგრაფია. ამიტომ იყო, რომ „განკიცხულში“ ავტორმა მინიმუმამდე დაიყვანა ლიტერატურული პირობითობები და პრაქტიკულად ნაშალა ზღვარი რომანის პროტოტიპებსა და პერსონაჟებს შორის. ეს გარემოება ხაზ-გასასვლია რომანის კომენტაციებიც: „პოროფი რუმუკად ავტორის მიერ მონათულია პოროფი ბარ-შვილი, სოფიოდ – ელისაბედ ყაზბეგი და ლევანად – თვითონ ავტორი... ალ. ყაზბეგს შეჰყავრებია თავისი ნათესავი ქალი, მაგრამ ნათესავები ამხედრებიან მას და შერთვის ნება არ მიუციათ. ქალი კი გაუთხოვებით პოროფი ბარ-შვილზე“.

მთავარი ინტრიგა ამ „პროტოტიპების ხლართში“ – „სოფიოდ“ მონათული ლიზა ყაზბეგია, რომელიც ანტიკური ერიწიების ულმოზობით ანგრევს „განკიცხულის“ გმირის ბედნიერებას... „განკიცხული“ 1883 წელსაა დაწერილი. ახლა კი, ყურადღებით გადავიკითხოთ ლიზა ყაზბეგის სტეფანწმინდაში გამოგზავნილი წერილი მისი ბიძაშვილისადმი: «Я недавно получила один очень хорошенький подарок, дорогой Сандро, чернильницу и подвешенки. Письма не было. Я не знаю, от кого, но догадываюсь. Никто не может быть так внимателен и так много думать обо мне даже в дали, как мой милый Сандро. Если это ты, то премного благодарю. Подарок мне очень понравился и еще больше понравился и обрадовало твое внимание; хотя всему этому я была рада, но были и неприятности: это то, что ты должно быть думаешь, что ты и твои деланисколько не интересуют меня, иначе ты написал бы и письмо с подарками. Впрочем, может быть ты хотел заинтересовать меня, а письмо напишешь

отдельно. Я бы много хотела написать тебе, но торопят меня. Другой раз напишу подлинное письмо. Теперь напишу только то, что мы устраиваем спектакль, в котором я тоже участвую. Я была бы рада, чтобы и ты поспел к спектаклю... Целую тебя в лоб. Когда ждать тебя к нам. Наши целуют тебя. Твоя Лиза Казбек.»

ეს წერილი, რომელიც 1877 წლის დეკემბრითაა დათარიღებული, საგანგებოდ მომყავს დედანში, რადგან თარგმანში, შესაძლოა, რაღაც ნიუანსი დაკარგულიყო. არადა, როგორი სითბოთი და ხალისიანი შეთამაშებით სავსე წერილია. რა შეიკვალა ბიძაშვილების ურთიერთობაში ისეთი ამ 5-6 წლის განმავლობაში, რომ ლიზა პირველი ახლობლიდან პირველ მტრად იქცა?! ეს არ უნდა იყოს დაკავშირებული მის უფროს ძმასთან – დიმიტრისთან და იმ ულამაზო ისტორიასთან, რომელიც ლიზამ სანდროს ცხოვრების დასალოერვე დიმიტრის სახელს დაუკავშირა (ამაზე – შემდეგში). დიმიტრი 1880 წელს გარდაიცვალა; ორი წლის შემდეგ, ლიზა შეხვდება თბილისში თავის უმცროს ბიძაშვილს (4 წელი იყო მათ შორის სხვაობა), რომელიც „...ძალიან მხიარული იყო, დიდი კმაყოფილებით იცინოდა და მახვილობდა“ და, თან თავის ბათუმელ მეგობარს, ფაკოს გააცნობს.

ფაკო – ცალკე თემაა. ახლა კი, თუ გავიხსენებთ, რომ ლიზა ყაზბეგი თბილისში 1882 წლის ბოლოს ჩამოვიდა, ანუ ზემოთ მოყვანილი წერილის დაწერილიდან 5 წლის შემდეგ, ნამდვილად შევაშინვეთ საკლებ სიბოძის და ოდნავ ირონიულ ტონს; ხოლო თავისი მოგონების მომდევნო ნაწილში ლიზა გაკვირვებული წერს, რომ სანდრომ ხელნაწერებს არ გააკარა, მაგრამ იქვე ამაცობს „მოჩუბარაიდის“ ნარმატებებით. რა მტრობაზეა ლაპარაკი?! აქედან გამომდინარე, ჩვენ შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ბიძაშვილთა ურთიერთობის რადიკალური ცვლილება შემდგომ, 1883 წელს უნდა მომხდარიყო, სწორედ იმ წელს, როდესაც ინერგიად ყაზბეგის ავტობიოგრაფიული რომანი... კიდევ ერთი საიდუმლო ყაზბეგის ბიოგრაფიაში, რომელშიც, ვგონებ, იმალება უმთავრესი მიზეზი „განკიცხულის“ შემქნისა.

„განკიცხული“ ერთგვარი ლაკმუსის ქალადღივითაა: ან ძალიან მოსწონდათ, ან ყოვლად უღალგირლი იყვნენ და, ისე გმონია, რომ ეს „ლაკმუსის ქალადი“ ამჟღავნებდა ლატენტურ სიმპატი-ანტიპატიას ყაზბეგის ბელეტრისტიკის რომანტიკული პათოსის მიმართ. კიტა აბაშიძე, რომელიც საერთოდ თვლიდა ყაზბეგს ქართულ ლიტერატურაში ნეორომანტიზმის ნამომწეხებად, „განკიცხულს“ ევროპული ყაიდის

„ბულგარულ რომანად“ მიიჩნევდა და არასოდეს არ შეპყრობა მისი კერძის საუკეთესო ნაწარმოებთა ნუსხაში. აი, დავით კლდიაშვილი კი ისე აღფრთოვანდა, რომ, ნაქითხისთანავე, 1884 წლის 14 აპრილს, ბათუმიდან მისწერა ყაზბეგს: „თუ არ გეზიყნებათ, იმასაც მოგახსენებთ, რომ თქვენს ნაწერებში, რომლებიც მე თითქმის ყველა ნაკითხული მაქვს, ერთი ვერ აჯობებს „განკიცხულს“. კლდიაშვილი, ამასთანავე, სთხოვდა ადრესატს, – ცენზურის მიერ ამოღებული ორი თავის შინაარსი მაინტერესებს და როგორმე მომწერე, რა ხდებოდა იქო...“

ვახტანგ კოტეტიშვილმა როგორღაც შენიშნა, რომ ყაზბეგის გმირები არ იცინიან (აქ დავუმატებ: და, როგორც წესი, იუმორი არ ახასიათებთ). არ არის გასაკვირი, რომ ისეთი სევდანარევი იუმორის პატრონი, როგორიც დავით კლდიაშვილი იყო, ვერ ჰგუობდა ყაზბეგის შერიკულ პათოსს და გულთი მოსწონდა მისთვის ესოდენ ჩვეულ „ევროპულ ჩარჩოებში“ ჩასხული სასიყვარულო დრამის ისტორია (ისე, სამართლიანობისათვის უნდა ითქვას, რომ „მოძღვარსაც“ შეშინა საქები სიტყვა). ყაზბეგი, რაღა თქმა უნდა, მაინც დიდად ემადლიერებოდა კლდიაშვილს, რაც მისი საპასუხო წერილიდანაც ჩანს. აი, „განკიცხულის“ გამოტყვევებით თავების შინაარსი კი, რაღაც მიზეზების გამო, არ გაუცხადებია...

1884 წელს „განკიცხულს“ გამოქვეყნებას მოჰყვა „ხევისბერი გიკა“, რომელსაც „დროების“ ერთგული კითხვებელი აგვისტოდან ნოემბრამდე ეცნობოდა და, უკვე წლის ბოლოს – „ელეონორა“ – აქ ავტორი ცდილობდა, ერთგვარი ჟანრული სიმბიოზი შეექმნა ისტორიული მოთხრობის, მითისა და ივანესაგან (აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „დროებსაც“ 1883 წლიდან, ქვეყნისავე გარდაცვლილი სერგეი მესხის ნაცვლად, უკვე ივანე მაჩაბელი რედაქტორობდა და ისიც, თავისი წინამორბედის მსგავსად, გამორჩეულად მეურვეობდა ყაზბეგს).

„ხევისბერი გიკა“, შეიძლება ითქვას, საკულტო ნაწარმოებად იქცა, ხოლო ხევისბერის შეგონება, – გახსოვდეს, ვისი გორისა ხარო, – სამუდამოდ შთაინერგა ქართულ ცნობიერებაში. ყაზბეგის არც ერთ სხვა მოთხრობაში ასეთი ფაქტორი უღმობილობით არ ნამოჩენილა დიღემა, რომელიც მას ყველაზე უფრო ანუხებდა: არჩევანი გრძნობასა და მოვალეობას შორის. როცა კი დამდგარა მის წინაშე ეს არჩევანი, ყაზბეგმა, როგორც ჩანს, გრძნობა იმარჯულებდა არაა გასაკვირი, რომ მისთვის გაუნელებლად მტკივნეული იყო მარადიული კითხვები გრძნობისა და მოვალეობის (შესაბამისად – დანაშაულისა და სასჯელის) შესახებ. ეს კითხვა ამ უპასუხოდ დატოვა „ელგუჯაში“ (რაც არ გამოჩენილა კიტა აბაშიძეს!), სამაგიეროდ, მკაფიოდ პასუხობს „მოძღვარში“ – უკანასკნელ მოთხრობაში მის „დიდ ნაწარმოებთან“ და, ფაქტობრივად, დასასრულში მისი განსაცვიფრებელი, ხუთწლიანი შემოქმედებითი ზედაცვლისა.

ბიოგრაფიული ქრონიკანი: 1885 წლის ივლისის ბოლო – გამოდის ჟურ. „ივერიის“ მეშვიდე ნომერი, რომელშიც ა. მოჩუბარაიის ხელმოწერით იწყება „მოძღვარის“ ბეჭდვა.

„მოძღვარზე“ გამოხმაურებათაგან ყველაზე მოულოდნელი ანტონ ფურცელაძისა იყო, რომელიც, არც გულთა და არც გონებით არ იყო ყაზბეგზე კარგი აზრისა და პრინციპულად არ კითხულობდა მის ნაწარმოებებს (!). შემდგომ ანტონ ფურცელაძე იგონებდა, როგორ შემოათენდა ამ მოთხრობის

კითხვისას: „იმავე დილით გავეცანე ყაზბეგისაკენ. ის დამიხვდა რედაქციის კარებთან. მე აღტაცებით ვეცი მას და დავუწყე კოცნა. სანდროს სიაშოვნებისაგან მორთა თვალებში ცრემლი. იმას არა სჯეროდა, რომ მე, ანტონ ფურცელაძე, იმის ნანერებიტი ასეთს აღტაცებაში შევიდოდი“.

თვითონ ყაზბეგსაც გამორჩეულად ჰყვარებდა „მოძღვარი“. დავით კლდიაშვილის თქმით: „ეს მოთხრობა უცნაურად უყვარდა სანდროს და განსხვავებული ალელეებით ალაპარაკდებოდა ხოლმე, როცა მოთხრობის შესახებ სიტყვა ჩამოვარდებოდა“.

ონა მუხარბიამ ამჯერადაც არ დაკლო თავისი „შაბაძის ნეტი“: „...უკანასკნელს მოჰხუცებდნენ მოთხრობაზე „მოძღვარზე“ ბევრს ვერაფერს ვიტყვი კარგს. გარდა ირისა თუ სამისა პოეტურის ფურცლისა... მე ვერაფერი ვიპოვე მოთხრობაში შესანიშნავი. ნაჟღერებაზე კი ცოტა არ არის...“, — კატეგორიულად ასკვნიდა იგი („ივერია“, 27 აპრილი, 1886).

ახლა მოვუსმინოთ კიტა აბაშიძეს, რომელიც ერთ სულ-მოუთქმელ მონოლოგში გვაუწყებს იმასაც, თუ რა იყო ამ მოთხრობაში „შესანიშნავი“ (ამ იონიშის ორივე მნიშვნელობით). თავის საკრამენტურ კითხვებს კიტა აბაშიძე ონისეთი ინცებს: „...ნუთუ ეს კაცი არ იყო ღირსი მაყვალასი, ნუთუ მარტო და მხოლოდ ამ კაცს არ ეკუთვნოდა მაყვალა? მაშინ, როდესაც, თვით მაყვალაც ამ გრძნობას დამონებოდა მილად და უშიშრად, თამაშად გაიძახდა: „მე მინდა ონისესთან შეერთება, იმიტომ, რომ მიყვარს, ნამუსხედაც კი მეტად მიყვარს“. ნუთუ ვისმე ჰქონდა ნება, მათ გრძნობაში გარეოდა? ნუთუ ან თემს, ან დედას, ან მამას, ან ქმარს ნება ჰქონდა, ხელი შეეშალა იმ უშეწყვეტელსი ნეტარებისათვის, რომლისკენაც მიისწრაფოდა მათი მშვენიერი სული და ხორცი? ან კი რა გამოვიდოდა ამ წინააღმდეგობიდან, თუ არ გაცამტყერება ამ ადამიანთა სიცოცხლისა, მათი ცხოვრების დასასიხრად, მათი ბედნიერი სასიხრის დადგობა და დალეუპო? მაგრამ საზოგადოება, მაზინჯ პრინციპებზე აგებული, დამაპალი ზნეობის მოსარჩლე, თემია იგი თუ ინგლისის „პაილიაფი“, სულ ერთია, იგი იცავს ანტიბუნებრივ კანონს და უიმისოდაც ათასგვარად ბუნების ძალებისაგან განანამებს დადამიანს სულს უსუთავს. ეს დარგი მოვლენათა — ქალ-ვაჟთა ურთიერთ შორის კავშირი — იმდენად ინტიმურია, იმდენად ინდივიდუალურია, რომ ამაში გარეგნის ნება არავის არ უნდა ჰქონდეს, მას უნდა ანესირებადეს ბუნება და ბუნებავე უნდა უდებდეს მას საზღვარსა და კანონს“.

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: „1886 წლის თებერვლის 16 — ქართული დრამატიკული დასი მაყურებელს წარუდგენს შექსპირის „მეფე ლირს“. წარმოდგენაში მონაწილეთა ილია ქაჭავაძე. იგი ასრულებს კენტის როლს. დანარჩენ როლებს ახორციელებენ: ლირს — კოტე ყიფიანი, ხუმარას — კოტე მესხი, ედმუნდს — აიონივე (ყაზბეგი), კორდელიას — მაკო საფაროვა-აბაშიძისა, ედგარს — ვასო აბაშიძე“.

როგორი საზოგადოებაა?! საინტერესოა, სპექტაკლის დამთავრების შემდეგ, ყაზბეგმა თუ დაურიგა სახსოვრად პრემიერის მონაწილეებს იმ დროისათვის უკვე გამოცემული თავისი წიგნები — ან თხზულებათა პირველი ტომი, ან „ელგუჯა“, ან „მოძღვარი“, ან „განკიცხული“, ან „ელისო“, ან „ციკო“? ეჭვი მეპარება... ისე კი, თანამედროვეთა თქმით, მართლაც, რაღაც ბავშვური მინდობით და მონდომებით ურიგებდა გარეშეშობ

თავის წიგნებს, თითქოსდა ამით მათ თავისი სულიერი ზეობის თანამონაწილეებად ეწვევდა... ვაგლას, რომ სწორედ ახლა ჰქონდა უფლება 38 წლის ყაზბეგს, გაემეორებინა 18 წლის წინ დედამისისათვის მოსკოვიდან მიწერილი წერილის პათეტიკური დასარული: „...და შემოვალ საქართველოს კარებში დიდებით!“

ელისაზე ყაზბეგის უკანასკნელი წერილი: „საყვარელო მგელი ალექსანდრე! შენს დიდხანს სიცოცხლეს ყოვლის შემძლებელს ღმრთისა ესთხოვ, ყოვლის ბედნიერებით. შვილო... როგორ არ გებრალბები? სულ ავით ვარ, მთელი ზაბითარა. რა სასოებით მოგელოდი და არ მოხვედლ წიგნის მოუწერელმა რაღა არის, რომ არა მნენ? შე დალოცვილო, რა ვენა მე შენი სიყვარულით? და რა გაიმება? აღარა ვარ და შენ უფრო რითაც დამპირდი, იმისი ნაშნად ხარ. მეც დავატრეფ ჯანიათც, სხეულთაიც აღარა შემიძლიან რა. თვალთაც დამაკლდა ათენი მწუხარებით და შენი ძალ მოშორებით. რათა შევბი შვილო, რათ დადიხარ გარეგანურ? მდილი და ვიცხოვროვ ერთათ. რაც მამიშენის სისხლით ნაშოვნი პენცია მაქვს, შენც იხმარე და მეც. არც ტანთ დაკალდება, არ ფეხი. ბევრნი არიან და ყოფილან ღარიბნი. ჩვენ თუ ერთათ ვიცხოვრებთ და ერთმანეთის გაუცოვნებთ, ვიცხოვრებთ. განა აქ კი არ შეგიძლიან წერებთ... იცი, რომ მე შენთვის სიცოცხლეს არ დავიშორებ. ღმერთი არის მონაზე, და მე შენ არც ჩაცმას, არც დახურვას არ დავაკლებ, მაგრამ შენი პრალია, არ მატყობინებ, არა მწერს ნება გამოცემა ზაწირი. რათა შევლო, რათ ამყარე აგრე გული? განა მე მაგისტანა უწყალო დედა ვარ მენი, რომ თუ ღირისძიება მექენბა შენთვის დავიშორეო?.. სხვებრ იყავ ბედნიერთა [და კსარგათ ჯანის სიმრთელით... შენი დედა ელისა ბედა ყაზბეგისა. 23 იანვარი, 1888 წელსა სტეფან წმინდით.

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1888 წელი. ივნისის 23 — გაზ. „ივერია“ (№30) ბექდავს სამგლოვიორო განცხადებას — „ალექსანდრე მიხეილის ძე ყაზბეგი აუწყებს გარდაცვალებას დედისა თვისისა ელისაზედ ესტატეს ასულ ყაზბეგისას“.

ნავიდა ამ ქვეყნიდან უკანასკნელი ადამიანი, რომელიც დღემდე ფიქრობდა თავის ერთადერთ ვაჟიშვილზე და, მუხლომყოფილი, უფალს ევედრებოდა, როგორმე დაენდო და არ გაენირა მამისულ კერას განრიდებული უძლიერ შვილი... დააკლდა ეს ლოცვები მის სანდროს, ნამდვილად დაკლდა და ჯერ კიდევ სიჭაბუკისა ნაგრძნობი „ანწყო დროის დედინაცვლობა“, ახლა, სიჭარბაგისას, უღმობილად შემოერუნდა...
ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1890 წ. თებერვლის 20 — ალ.ყაზბეგს მიხეილის საავადმყოფო

ფოს სულით ავადმყოფთა განყოფილებაში ათავსებენ.

ივნიის დასაწყისი - თითქოს გამოკეთებული და გამოჯანმრთელებული ალყაზბეგი საავადმყოფოდან გამოჰყავთ.

ყაზბეგის ბიოგრაფიის სწორედ ამ მონაკვეთს (ფსიქიატრიულ კლინიკაში პირველად და მეორედ წაყვანას შორის) თედო სახოკია ასე იგონებდა: „...სრულებით უსასხროდ დარჩენილ ალყაზბეგს, ღამე თავსეშვარებელი ბინა რა არის, ბინაც კი არა ჰქონდა!.. მართალია, სიძე ჰყავდა, დის ქმარი, საინტენდენტოს მოხელე, ვინმე ფურმანი, მრავალთავიანი ბინის პატრონი, მაგრამ იმ მრავალთავიანი ბინაში ერთი, თუნდაც სულ პატარა ოთახი არ აღმოჩნდა ისეთი, რომ დაავადებულ ყაზბეგს ღამე გაეთია. ყოფილა შემთხვევა, რომ სიძის კარზე მისდგომია, იმას კიდევ შინ არ შუუშვია, და ყაზბეგს სამზარეულოში ან პირდაპირ დერეფანში უთმენია ღამე, თავის ნაბდის აპარა... დაავადებული მწერალი ყოვლადიური სტუმარი იყო სარძევესი, რომელიც მოთავსებული იყო მაშინდელ სასტუმრო „პეტერბურგის“ ნომრების ქვეშ. ამ სარძევეს პატრონი იყო ვინმე ადამიან... ალყაზბეგი მოითხოვდა ჩაის ან მანონს, შესატანელად მისცემდნენ ფრანგულ ფუნთუშას... სულ ნახარჯი შეადგენდა სამ შაურს, მაგრამ არც ის სამი შაური გაჰყავდა ყაზბეგს. ადამიანს გაუგონია, რომ მისი ღარიბი მუშტარი ქართველი მწერალია, გაუგონი მისი ნაწერები იბეჭდებოდა. ხან გადაახდევინებ, ხანაც სამადლოდ არაფერს გამოართმევს, ხან კიდევ „დაანერს“. ასეთი „დანერვლები“ 3 მანეთამდე მოგროვდა. ყაზბეგს თავისი ხელნაწერი ლექსების რეგულარ მოაქვს გირად: როცა ფული მექნება, მოგიტან და დამიბრუნე... ადამიანს გუჟანი გაუმართლდა: თავისებური გირაო გირად დარჩა და 3 მანეთის ვალი მისმა მუშტარმა საიქიმოთ თან წაიტანა“.

ცხოვრების დასალოერზე ყაზბეგს გაუჩნდა ერთი ბათუმელი მეგობარი, რომელიც თითქმის ათი წელი განუწყურლად თან ახლდა და ბევრი წყენისა და შურაგაცხყოფის გადატანა გაუადვილა. ყაზბეგის მკითხველთაგან ცოტაა ისეთი, ვინც არ იცოდეს ამ ეროვნული არსების სახელი... ჟაკო.

ჟაკო ნამდვილად ღირსია, მასზე ცალკე შექერდეთ, რადგან ყაზბეგის ბიოგრაფიაში ამ არსებას სრულიად უნიკალური როლი ეკუთვნის. აკაკი წერეთლის თქმით, ჟაკო ყაზბეგმა ბათუმიდან თვითონ ჩამოიყვანა, სხვათა აზრით კი, იგი ბათუმიდან წაუქრდა წამოუყვანეს. ასეთი თუ ისე, 1880-იანი წლების დასაწყისში საცაზნებოდ შეკერილ ფილეტში გამოწყობილი ჟაკო თბილის-

ში დასიერნობს ყაზბეგთან ერთად, დადის რეპეტიციებზე და რედაქციებში, უზომოდ თავნება „ყმაწვილია“ და, სასაცილოა, მაგრამ, მისდამი დამოკიდებულება საინტერესო რაკურსში განახლებთ პატრონის პორტრეტს: იაკობ მანსვეტაშვილი იგონებდა ყაზბეგის ნათქვამს: „რა ვენა, მე უმაგისოდ გაძლბა არ შემეძლიან...“ ახლა, აღუქმსანდრე ყაზბეგის მეგობარსა და კოლეგას, პოლიევქტოს კარბელაშვილს (ცხვილოელს) მოუვსნინოთ: „...სანერი მაგად ცოცხმოსმული იყო; სანერელი, კალამი, ფანქარი, მელნის საფარი ქაღალდები, წიგნები, რვეულები ერთნაირად აქეთ-იქით იყო ნატყარცნი და ნაღრღენი; - სანდროს არა თუ ეწყნრა ჟაკოს ასეთი თავხედობა, პირიქით დაუწყო კოცნა და გულში მიიკრა“.

როგორ გვაგონებს ეს ყველაფერი სტეფანმინდის „სასახლეს“, პატარა სანდროს მორიგ, ჭირვეულ „სცენას“, აფორიაქებულ დედ-მამას და უკმაყოფილო დიდების ერთმანეთში გადალაპარაკებულს, „Infanttrible!“...

შესაძლოა, ჟაკოს სრულიად ბუნებრივად დაეკისრა პირადი ფსიქოთერაპევტის ფუნქცია. ისევ ცხვილოელს მოუვსნინოთ: „როდესაც გაჯავრებული იყო სანდრო, „ჟაკო“ გაქანდებოდა და აქეთ-იქიდან ახტებოდა ზედ, ხან ტანისამოსს ენეოდა, ხელზედ სწვდებოდა, ხან წინ აემართებოდა ორ ფეხზედ და... უცნობა, თუ ასე ვერ გააცნობდა სანდროს... თავის გრძელ, გაღულელ მუხლზედ მაშინ გაეცინებოდა სანდროს და დაუწყებდა ალერსს გონიერს ჟაკოს. როცა გაჯავრებული მოვიდოდა შინ და მე ვერ შევძლებდი მისი დამშვიდებას და გაჯავრებისაგან გამოხიზლუბას, განგებ სადმე მძინარე ჟაკოს აუვტცხავდი ხოლმე“.

ისიც არაა გამორიცხული, რომ (თავდაპირველად, ყოველ შემთხვევაში) ეს ერთგვარად ეპატაჟური ფესტი იყო: გროტესკული დეტალების შემოტანა აბსოლუტურად შეუსატყვის აბსოლუტურში; „მონწერისიგებულ საზოგადოებასთან“ თავისი განსხვავებულობის, არ მსგავსების ხაზგასმა (თუ ასეთი - ცეცხლთან თამაზი: სიტყვა „უმსგავსი“ სემანტიკას ჩაუვსკვირდით!).

დაბოლოს, არსებობს კიდევ ერთი, ჟაკოს „რეპუტაციის შემლახავი“ (და, ამიტომაც, ნაკლებ სიმპატიური) მოსაზრება ფსიქიატრისა (ტიტე ლონტის), რომელიც გასული საუკუნის 20-იანი წლებიდან საგანგებოდ იკვლევდა ყაზბეგის ავადმყოფობის ისტორიას და მისი „მანიების“ ჩამონათვალს საწყალი ჟაკოც მიუმატა: „ასეთივე მნიშვნელობის ფაქტია ყაზბეგის უცნაური დამოკიდებულება „ჟაკოს“ სახელით ცნობილ მაიმუნთან. მთელი მოკიდებულება „ჟაკოს“ სახელით ცნობილ მაიმუნთან. მთელი წლების მანძილზე ალექსანდრე უბოთ დაატარებდა ამ არასიმპატიურ პირუტყვს და თავს მშვენივრად გრძნობდა იმ სიმბოლურში, რომელსაც ეს უნოი ცხოველი ავრცელებდა მის ირგვლივ“.

ახლა, დავივნიეთ ამ უდასაშაულო არსებობაში გამოვლენილი ანტიპატივი და ერთ სერიოზულ თემაზე გადავიდეთ, სადაც ექიმ ლონტის სახელიც გაიძლეობს, ოლონდ, ამჯერად, პოზიტიურ კონტექსტში. „სიუჟეტს“, რომლის პროტაგონისტის გახლდათ ლიზა ყაზბეგი და რომელიც მისი ბიძაშვილის სიცოცხლის ბოლო პერიოდში დაიწყო, ხოლო გარდაცვალების შემდეგ კიდევ გაგრძელდა, პირობითად გუწოდოთ -

„ცრუ-დიმიტრი“: ერთი „ცრუ-დიმიტრი“ ხომ გვახსოვს რუსეთის ისტორიიდან, მეორე, ქ-ნი ელისაბედის ჩანაფიქრით, საქართველოს ისტორიაში უნდა დამკვიდრებულიყო - უმრეც-

ედგურ ლიტერატურული პლაგიატის ნიმუშად. ლიზა ყაზბეგის ვერსია ასეთი გახლდათ: მის „ძვირფას“ ბიძაშვილს 1880-იანი წლების დასაწყისშივე უკვე ისეთი ინტელექტუალური დევრა-დაცა ემჩნეოდა, რომ ის ვერასგზით ვერ შექმნიდა იმ პერიოდში გამოქვეყნებულ ნაწარმოებებს და ბელეტრისტიკის ეს შედეგები, სინამდვილეში მის განსვენებულ ძმას – დიმიტრი ყაზბეგს (1838-1880) ეკუთვნოდა. ამ სიტუქმში იყო დიმიტრის გარდაცვალებისთანავე მომენტალურად გატყბილი განჯინაც, საიდანაც სანდრომ ხელნაწერები გაიტაცა დიმიტრის მოურავის ალოშკა მადურის თვალწინ; დეტექტიური ფანრის ყველა კანონის დაცვით, რალა თქმა უნდა, იყო მკვლელობაც: მადური, როგორც არასასურველი მონძე, უნდა გამოკლავილი და გაქრა კიდევ! სინამდვილეში მომხდარი მკვლელობა მართლაც შემადრწუნებული იყო – ალოშკა 1888 წელს, ივლისის 30-ში, ღამით, მისივე მანიაცმა შეიღმა ვანია მკოლა. აი, ესი და ვეკვითი მოკლა, ეს უკვე ლიზა ყაზბეგის „მწერლური ტალანტის“ მიგნება იყო: „შესაძლებლად მიმაჩნია ფსიქოლოგად ძლიერის ხასიათის მქონე სანდროს, დამოწნავიანა სუსტი ხასიათის პატრონი ახალგაზრდა ჭაბუკი ვანია“, – ამტკიცებდა იგი თავის მოგონებებში და იქვე განმარტავდა, რომ ყაზბეგმა ეს ამაზრზენი დანაშაული ჰინოზის საშუალებით განახორციელ... („მნათობი“, 1925, №11-12, გვ. 201).

აქვე, ალბათ, ისიც უნდა დავუგმატოთ, რომ ამ კრიმინალური დრამის ფინალში, როგორც ხდება ხოლმე, ლიზამ სენტიმენტალური ნიუანსი შეიტანა და ალექსანდრე ყაზბეგის „პროგრესიონი-ბდი დამბლის“ გამოვლინებები, „სინდისის ქენჯნით“ ახსნა...

როგორი ნასაკითხია ეს ყველაფერი საღ გონებაზე?! დიახ, ეს სანდროსთან თანშეზრდილი ლიზა ყაზბეგია, რომელსაც დიმიტრის სიკვდილიდან 14 წლის შემდეგ თვალა აეხილა და ირწმუნება, რომ მისი „მიტკა“ ხელნაწერთა მიმტაცებული სანდრო – „ცრუ-დიმიტრია! ნამდვილი დიმიტრი, ავტორი ამ შედეგებისა, უშაბრთილად დავიწყებული, განისვენებს სტეფანწმინდის სასაფლაოზე... პირდაპირ ცრემლის მომკრეფელი ისტორიაა და, რაც თივარია, ბევრი გარემოების გამო, ფსიქოლოგიურად ზუსტად გათვლილი: დიმიტრამ თავისი ბრწყინვალე სტუდენტობით პეტერბურგში, ისე დაამახსოვრებია თავი იმდროინდელ მეგობრებს (ილია ამბომა: „მთელი თავით მაღლა იდგა ჩვენში“-ო), რომ სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, მისგან რალაც განსაკუთრებულს ელოდნენ; ალექსანდრე, როგორც ენახეთ, პირიქით, ახალგაზრდობისას თავი ფერავრით გამოირჩინა; სტეფანწმინდას შეფარებული დიმიტრი იდუმალ ფიგურად აღიქმებოდა; ირაციონალური და ფეთქებადი ალექსანდრე – აშკარად მაგალიზიანებული იყო: დასაწყისში – განვითარებული ბავშვის განვითარება და „თეთრი ჩოხით“, ბოლოსაკენ კი – „ჟაკეთი“, ძველმანებით და წერილმანი კლუბტომანით.

„ფიგურების“ ასეთი განლაგება ლიზა ყაზბეგისგან ერთადერთ სელას მოითხოვდა: „უსიმაპატიო კლუბტომანს“ ზურდა ფულსა და ფერად ნაჭრებთან ერთად, „სიმაპატიური სტუდენტის“ ხელნაწერებისა და მწერლური სახელის მითვისება უნდა დაჰმბარებოდა! ლიზამ გააკეთა ეს სელა, მით უმეტეს, იმდროინდელი საზოგადოების ერთი ნაწილი (ყაზბეგის ტერმინოლოგიით – „საქართველოს ბომონდი“) მზად იყო დაეჯერებინა მისთვის.

ამ მზაობის მექანიზმი კარგად ახსნა ვახტანგ კოტეტიშვილმა: „საქართველომ ყაზბეგის მოკელა სხვანაირად მიიღო: მეიძლება

ეს არ იყო შეგნებული, მაგრამ განცდილი იყო. ყველამ იგრწია, რომ „ელგუგას“ ვეჭვით დაჯნეებული ქვეყნიდან მოდიოდა და ჭაბუკი ნახეწიველუბრივი ქართველი კაცი, რისაშიც გამიწოხილი, ხანჯლებით მოცეკვავე, დარღიანდი, აღარავის სჯეროდა მისი ავტორობა. ყველას უნდოდა, რომ ავტორი ეინმე სხვა ყოვლიყო, რომელიც არავის უნახავს და რომელიც აღარ არის. ეს გამოძახილი დღესაც ისმის, მაგრამ ამას თავის ახსნა აქვს. ადამიანი, რომელმაც დაწერა „ელგუგა“, „მამის მკვლელი“, „ელისი“ და სხვა, თავის დროისათვის უცხო იყო და იწებ ჩვენითვისაც ჯერაც არ იყოს დაახლოებული“.

ალექსანდრე ყაზბეგის გარდაცვალებიდან უკვე ოცდაათი წელი იყო გასული, როდესაც ჟურნალმა „მნათობმა“ ნათიწყო ლიზა ყაზბეგის მემუარების ბეჭდვა (1924 წლის აპრილიდან – 1926 წლის იანვრამდე), ხოლო თბილისის „სახელმწიფო უნივერსიტეტის საკუთრებად ფიგურის ნებართვით“, ამავე უნივერსიტეტის პროფესორმა მიხეილ მაგალუკელმა 1924 წელს გამოაქვეყნა წიგნი, სათაურით: „ალ. ყაზბეგის (ა.მ.ჩხუბარდის) ორიგინალი და დიმიტკაბეგი“. ალექსანდრე ყაზბეგთან „ნახევრეუბაჭალის“ ნამომწყვე ავტორის, „საომარი არსენალი“, მეგკიდრეობით, ლიზა ყაზბეგისაგან სთავის; თავის მხრივ, „მეტი სოლიდურობა“ მან წიგნის მეორე ნაწილი ისეთ ლტერატურათმცოდნეობით შტუდიებს დაუთმო, რომლებიც, მისი რწმენით, ამაყარებდნენ ელისაბედის „ბიოგრაფიულ კომპრომისს“.

დღეს, თითქმის ასი წლის შემდეგ იმ პუბლიკაციებიდან, ეს „შტუდიებიცა“ და მთლიანად ეს წიგნიც, XIX სუკუნის ქართული ლტერატურის ისტორიის ღვაწლმოსილი მკვლერის და „წითელი პროფესურისაგან“ განსხვავებით, უზადო რეპუტაციის ადამიანის ერთგვარ „კომონად“ აღიქმება. მაგრამ წუ დაგვინყვია, რომ ეს ყველაფერი 1924 წელს ხდებოდა, აქ საქართველოში, უკვე დაკარგული დამოუკიდებლობისათვის უკანასკნელი გაბრძოლების ჟამს.

ამიტომაც ალექსანდრე ყაზბეგის სახელის დაცვა ისეთსავე პათოსს მოითხოვდა, როგორთაც იცავენ ხოლმე ეროვნულ სიმბოლოებას და ინსიგნიებს. სწორედ ასეთი პათოსი აღმოაჩნდა ვახტანგ კოტეტიშვილს და ამის შესანიშნავი დასტურია მის წიგნში გაცხადებული, რომ ყაზბეგის ბელეტრისტიკა: „...იყო და არის ქართული გზების, ფანტაზიკის და ტკივილების დაუმრეტელი აუზი, ეროვნული რომანტიკა, გმირების აპოლოგია, და ადამიანების, ნამდვილად მიანთვის დაკარგვის გამო აგოგებული სული“.

ვახტანგ კოტეტიშვილის წიგნი „ალექსანდრე

ყაზბეგი და მისი ავტორობის საკითხი» 1925 წელს გამოვიდა. საპასუხოდ, მიხეილ ზანდუკელმა იმავე წელს გამოსცა თავისი „ალექსანდრე თუ დიმიტრი ყაზბეგი“, რომელშიც არაფერი იყო ახალი, გარდა გულდასაწყვეტი „დამატებისა“, სადაც ნიკო ნიკოლაძე ავტორისადმი გამოგზავნილ წერილში (დათარიღებულია 1925 წლის 4 აგვისტოთი) სრულ სოლიდარობას უცხადებდა მას და მეტიც, საერთოდ იწინებდა „ყაზბეგების“ პროზას (იმისდა მიუხედავად, ალექსანდრესი იყო ის თუ დიმიტრისა); ანაქრონიზმად, „გადატარებით გაკოსტავეჟულად“ მიაჩნდა და, ვგონებ, მხოლოდ „ზრდილობისათვის“ აღნიშნავდა, რომ ეს ნაწარმოებები „ენის სიმშვენიითა და სიმდიდრით გამოირჩევა“.

ის, რომ ქართველ „თერგდალეულთა“ სახელგანთქანი წარმომადგენელი, „უღმრთოლო საქმის კაც“ (როგორც არჩილ ჯორჯაძე ამბობდა) და თავად რაკონახიზმის განსახიერება – ალმაცერად უყურებდა „ირაციონალურ ნეორიზმანტიკოსს“ – გასაკვირი არაა. გასაკვირი ისაა, რომ გაგრემებითა განწყობა ნიკოლაძისათვის უფრო მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა, ვიდრე ვახტანგ კოტეტიშვილის კონტრარგუმენტები პროფ. ზანდუკელის „თეორიის“ საპასუხოდ. მოკლედ, უზნაძისეული „განწყობის თეორიის“ კიდევ ერთი მეტყველი ილუსტრაცია... როგორ არ დაეფასებოდა აქ ილიას, რომელსაც, მიზეზთა გამო, პროგრესულად არანაირი სიახლოვე არ ჰქონია ყაზბეგთან (წერია კიდევ ამაზე მანსეცტაშვილის მემუარებში), მაგრამ დიდად აფასებდა როგორც მწერალს, სათანამშრომლოდ მიიწვია „იუფიაში“ და ყველაფერს აკეთებდა, რათა შეემსუბუქებინა მისი დამტყირი ყოფა. რაც შეეძლება „ცრუ-დიმიტრის სიუჟეტთან“ მის მიმართებას, როგორც ითქვამს, ილია სიტუაციის დროიდან იცნობდა დიმიტრის და, ნიკო ხიზანიშვილის არ იყოს, გული სწყდებოდა, რომ ესოდენ იმედის მომცემი ახალგაზრდისგან არაფერი გამოდნა...

სხვათა შორის, სწორედ ნიკო ხიზანიშვილს უნდაოდ ალექსანდრე და დიმიტრი ყაზბეგების „პარალელური ბიოგრაფიების“ მაგალითზე, ახალგაზრდა მკითხველისათვის განკუთვნილი, ერთგვარი „მორალიტი“ შეექმნა ქართული დაუდევრობით მინავლებულ ჩიჭზე (დიმიტრი) და თავდავიწყებული გზნებით მიღწეულ მოულოდნელ გამონათებაზე (ალექსანდრე). „ავტორობასთან“ დაკავშირებული კითხვები მას ნამდვილად არ აწუხებდა: ჯერ ერთი, კარგად იცნობდა და „გრძნობდა“ ალექსანდრეს და, სულაც, თვითმხილველი იყო, როგორ „აჯობდა“ აქ თავის მოთხრობებს გაზეთის სარედაქციო ორომტრიალში „დროების“ ეს „მოუთხიერებელი“ ავტორი.

სწორედ ამ „პარალელური ბიოგრაფიების“ შექმნაში დახმარებისთვის მიმართა მან 1894 წლის ღიზა ყაზბეგს, რომელმაც ამ თხოვნაში „განგების ხელი“ დაიწა და შეუდგა მემუარების წერას, რასაც 18 წელი მოანდომა. სანდროს სიჭაბუკის წლებიდან მას მართლაც ბევრი რამ სინტერესო ასსოვდა და აღებრა კიდევ. მაგრამ შემდგომ, ხიზანიშვილის დაკვეთა დიამეტრალურად საპირისპირო მიზნისაკენ მიმართა.

ახლა, „ცრუ-დიმიტრის“ ისტორიულ-ლიტერატურულ ექსკურსი ძალიან რომ არ გაგვიგრძელება, მოკლედ ვიტყვი, რომ ვახტანგ კოტეტიშვილის წიგნში მოხმობილი კონტრარგუმენტები ყოველგვარ საფუძველს აცლებდა ღიზა ყაზბეგისა და მას მინდობილ პროფ. ზანდუკელის „ბრალდებებს“.

იმავე წლებში გამოჩენილმა ქართველმა ფსიქიატრმა, მიხეილ

ასათიანმა თავის ორ ახალგაზრდა ასისტენტს – ტიტე ლლონტსა და ლადო კოტეტიშვილს (ვახტანგის ძმას) დაავალა ფსიქიატრიულ კლინიკაში შეესწავლათ „ყაზბეგთა ავტორობის“ საკითხი, რომელმაც იმავემდე ეგზომ აფორიაქა ქართული წიგნიერი საზოგადოება. ლადო საერთოდ ჩამოშორდა ამ თემას, ტიტემ კი კვლევა განაგრძო და გასული საუკუნის 40-იან წლებში დაასრულა ის გამოკვლევა, რომელიც მხოლოდ ნახევარი საუკუნის შემდეგ გამოქვეყნდა ჟურნალ „ცისკარში“ (1996, №9-10). ტიტე ლლონტი თავის ნაკვანთებ პუბლიკაციაში ადასტურებდა ყაზბეგისათვის დაბნულ დიაგნოზს – „პროგრესული დამბლისა“ (თანამედროვე ტერმინოლოგიით – „პროგრესირებადი დამბლის“) და ასახელებდა თვითდერი მიზეზს ასეთი დიაგნოზისა: „აქ... თავის ბოროტ საქმეს მუშემწევად აკეთებდა ტვინში ადრე ჩასახლებული მკრთალი სპირიტუალური ჯანგაბების ორგანიზმს მან უფრო ადვილად დარია ხელი. ცენტრალური ნერვული სისტემაში დაიწყო საბედისწერო რევნევა, რომლის საგანგაშო ნიშნები შეერჩენენ პიროვნების უშვარისობიდან გამომდინარე ქცევის უცნაურობებს. ამ მოვლენებში დაურკვევლობა საბაბი მისცა და დიდხანს ასაზრდოვია ის უმართებულო აზრი, რომ ა.ყაზბეგი 1880 წლიდან პროგრესული დამბლით გინებაშეწყველ ავადმყოფის წარმოდგენდა. სინამდვილეში, ამ ავადმყოფობამ გაცილებით უფრო გვიან, არაუადრეს 1888 წლისა, იჩინა თავი. ამდენად, მას არ შეეძლო ა.ყაზბეგისათვის ხელი შეეშალა მის შემოქმედებით მუშაობაში“.

დასალიერზე: სიტყვა სიტყვას მიჰყავს, მოვლენებს გაუვსნარით და ჩვენი თხრობის მთავარი გმირი, ისედაც მოუსაფარი, ტფილისის ქუჩაში დახტოვით: „ყაზბეგს სშირად ვხედავთ ტუჩაში: დახტოვით ჩოხა-ახალუხი აცვია, თავზე ჭხარის ქუდი შხურავს, ისიც შეტერტყილი, ზემოდანაც ხანგრძლივი ხმარებისაგან შეღანძლული ნაბადი ნაშოუსხამა. ზეც თავაღობს, მორღველებს, უსიკოცხაოდ აცეცებს. ერთ დროს ლამაზ სახეზე ტანჯვის, განუსაზღვრელი ტანჯვის ბეჭედი აზის. ეტყობა, არც ხალისი აქვს და აღარც ღონე, რომ თავის გარეგნობისათვის იზრუნოს, და მით უფრო, არც სხვა ზრუნავს მისი არსებობისათვის“.

ძნელია სიცოცხლეზე ხელჩაქნული ადამიანის ყურება და კიდევ უფრო ძნელია, როდესაც ერთს რომელსავე უცსტში ან ქმედებაში თვით-მკვლელობის ნაირსახეობას ხედავ. ისე გზონია, ყაზბეგისათვის ეს უკოს გაყიდვა იყო: ამისათვის გაჭირვებაში ჩავარდა, ა.ყაზბეგი, რომ ის თავისი საყვარელი უკო თუმნად გაყიდა“.

– წერდა აკაკი, რომელსაც მინცადმინც არც უკო ეხატებოდა გულზე და არც მისი პატრონი... ისე, „უკოს გასხვისების“ რიცხვიც რომ დასაბამებოდა, ჩვენც გვეცოდინებოდა, როდის დამთავრდა ალექსანდრე ყაზბეგის გაცნობიერებულ სიცოცხლე... დანარჩენი, ჩანს, უკვე მცენარეული არსებობა იყო „პომ-პიტლის“ ექვლეტობა...

ერთმა ლამაზმა მითმა წამით გაანათა ეს დამრთველური ერთფეროვნება: თითქოს ყაზბეგმა თანაგრძნობის დეპუტა გაუზავნა პარიზში, მარიოს ფსიქიატრიულ კლინიკაში მწოლიარე მოპასანს, რომელიც იმვე დღიანობით 18 თვეს ეთხოვებოდა სიცოცხლეს და ბოლოს, 43 წლისამ, განისვენა 1893 წლის 6 ივლისს.

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1893 წ., დეკემბრის 10 – გარდაცვალება ალექსანდრე მხივილის ძე ყაზბეგისა, დაბადებულია ორმოცდაშვიდწევს წელსა.

მოკვდა ყაზბეგი და ყველაფერი დალაგდა – მისი პირველი მტრები პირველ გულშემატკივრებად იქცნენ: ყაზბეგის გამამარებელი დავით კეხელი ხომ გვახსოვს? როგორ მოთქვამს „Тифлисский листок“-ში, უყურადღებოდ მიტოვებულ და უდროოდ გარდაცვლილ ყაზბეგზე?! გამოსათხოვარ წერილებშიც და სახელდასხელოდ დაწერილ მოგონებებშიც ბევრი იყო ბადაგი და ნაკლები – გულწრფელობა...

ზოგადქართული მიმართება „ივერიაში“ გამოსატა: „ორჯელ დაბადებულს ერთი სიკვდილი ვერას უზამს. ყაზბეგი კი მეორედ მაშინ დაიბადა, როდესაც თავისი ჩიჭიერი კალამი უძღვნა ქვეყანას, დაიბადა ისე, რომ მისი აუკენი ყოველი ქართველის გულში ირხეოდა, და ასეთს აკენში გამოზრდილს ადამიანს კი სიკვდილი ხელს ვერ შეახებს“ („ივერია“, 1893, №269). სხვა, დანარჩენი, ყველაფერი წესითა და რიგით წარიმართა...

თუ როგორ წარიმართა, ამის შესახებ თედო სახოკია მოგვითხრობს: „დიმიტრი ყიფიანის შემდეგ საქართველოში ასეთი ამბით მარტო მე. ყაზბეგს ელირსა დასაფლავებია. ზღვა ხალხი, ქალი, კაცი, შვირდობა, მწერლობის მსახურები, საზოგადო მოღვაწენი. კუკის ხიდიდან რომ იყო სამგლოვიარო პროცესიის თავი, ბოლო ისევ მხივილის საავადმყოფოს სამლოცველოსთან ჩანდა. დიდი მთავრის ქუჩაზე. გვირგვინები, გვირგვინები და კიდევ გვირგვინები, მანდილოსნების ხელით მოტანილ ცოცხალ ყვავილთა შორის უბოო არც კი ჩანდა. პროცესიამ გაიარა კუკის ხიდი, აუზეთა პარაიტისის (ამჟამად ჯორჯიათელის) ქუჩას, გაიარა გოლოვინის მოსპექტი, დასაქალაქად თავის სამომხლო ყაზბეგში მიახვეწებდნენ საქართველოს სამხედრო გზით.

ვერსად, ჯვართან უბოო დასცვენეს. პანაშვიდი გადაუხადა სამღვდლოებამ და მოსკდა ისიცყვები... ქართველი ერი დაობლდა... გაფასებდით, გაფასებთ და კვლავაც დაგაფასებთ. მოიგონეს ყველაფერი, ხოლო არავის მოჰგონებია ფურმანი, ყველას დადგინება ადამიანს სარძეო... სამ მანეთში ლექსთა კრე-ბულის დაგვირგება...“

ბიოგრაფიული ქრონიკიდან: 1893 წ., დეკემბრის 22 – დაკრძალვა სოფელ სტეფანწმინდაში, მამა-პაპის გვერდით, თავისივე სახლის ეზოში.

1886 წელს, „კრიტიკოსთაგან“ გაბეზრებული ალექსანდრე ყაზბეგი სასონარკვევით წერდა: „...რალთ გზას მიღობავთ?

გამიშვით სხვაგან, იქნება იქაც სადმე შეგხვდეს ელგუჯას ან კიდევ მის პროტოტიპს... ალექსანდრე აგლაზ-სატირაოს წარმომადგენელთა გამაყვარებელი დავითიო ჩემი მკარდები ამისთვის, რომ ჩემი არიან და ჩემი გული მიიბრძვის მათკენ...“

ნეტა, თუ შეხვდა?! თუ შეხვდა იმით, ვისზედაც ამნარი უკუპასიობა ჰყვებოდა; იმათაც, რომლებსაც კარგად იცნობდა და რომლებთანაც ცხოვრების ყველაზე წარმატები დღეები აკავშირებდა, და იმათაც, ვინც თვალით არ ენახა, მაგრამ არანაკლებ უყვარდა?!

იმ სამყაროში, სადაც ასე გაშინაურდა მოჩხუბარიდის გვართი ცნობილი მისი ორეული, ალექსანდრე ყაზბეგს ეგულებოდა ოდენ იქ შემოქმედნილი ქართულ-კავკასიური რაინდული პირველსაწყისი. სადაც, სულის სიღრმეში, სიყმანელიდან სჯეროდა, რომ მთელ ცხოვრებას ამ საწყისის მსახურებას შესწირავდა, წმინდა გრაალის მაძიებელი რაინდის მსგავსად და საბოლოოდ „საქართველოს ბომონდს“ სულიერი სრულყოფის მარადმდგრადობისილი წარუდგებოდა; ოდესღაც, ჭაბუკური ამპარტავნების წამს, გაუმჟღავნებია კიდევ თავისი ეს ფარული მიზან... მაგრამ მერე, ფრთებმოტყეობის, სწორედ იმ ბომონდისაგან განიცხვულს და განრიდებულს, როდესაც მზალისავით „სიკიცხლის ისევ ემინიდა, როგორც სიკვდილის“, მხსნელ სავანედ ისევ და ისევ კავკასიის მთები ეახებოდა; ის მთები, სადაც თავის გმირებს მოუჩინა ბინა და სადაც მათთან იმქვეყნიურ შეხვედრას ლაბობდა.

ერთ თავის გაუგზავნელ წერილში განანყენებული ყაზბეგი წერდა „მე არც ცოლი, არც შვილი, არც თუ სხვა რომელიმე გულის შემატკივარი არ დამრჩება, თუ საქართველოში ჩვენი დროის პირველის ბელეტრისტიკის სახელი არ დამრჩა...“ ყოველივე ამას წერდა 1886 წელს, როდესაც მისი ბელეტრისტიკის ყველა შედგენილი უკვე შექმნილი იყო, თვითონ კი, უკვე დაღმასვლის მიმწმებით დაფრთხილდა, თავგანწირვით ებღაუჭებოდა იმ წარმოსახულ ქმს, სადაც თავისი წიგნები ეგულებოდა და სადამდე ასვლასაც მთელი ცხოვრება მოაწმინდა...

„ყოფნა-არყოფნის“ დილემა ალექსანდრე ყაზბეგს „ალიარება-არალიარების“ კითხვად შემოუბრუნდა და არავე უწყის, როგორი იყო თავად ყაზბეგის საბოლოო პასუხი... ეგების, იდუმალმა ხმამ მაინც ჩასწრწულა, რომ მისი სახელი – „თავისი დროის პირველი ბელეტრისტიკა“ – საშარადისოდ დარჩება და ქართული პროზის ოლიმპს ყაზბეგის მწვერვალზე გადაანაცვლებს...

დალილა გოგია

ინგლისელი პოეტი ტედ ჰიუზი და ამერიკელი პოეტი სილვია პლათი – მეოცე საუკუნის ლიტერატურულ სამყაროში ერთ-ერთი ყველაზე მომხიბლავი და ქარიზმატული წყვილი. დღემდე დიდია საზოგადოების ინტერესი იმ დრამის მიმართ, რომელიც მათ ცხოვრებაში გათამაშდა. ამ სტატიაში მოყვანილია ფაქტები მათი ცხოვრებიდან, ლიტერატურათმცოდნეობისა და მათი ზიოვარდების კვლევები, ახლობლების მოგონებები, ამონარიდები დღიურებიდან, პირადი წერილებიდან.

აღნიშნული დრამის შესახებ ძალიან მოკლედ იმის თქმა შეიძლება, რომ 6 წლის განმავლობაში, ტედ ჰიუზმა ოთხი უახლოესი ადამიანის სიკვდილი გადაიტანა. 1963 წლის თებერვალში მისმა იმ დროს უკვე დამორეზულმა მეუღლემ, სილვია პლათი თავი მოიკლა. იმხანად ტედ ჰიუზს სასიყვარულო ურთიერთობა ჰქონდა ასია ვევილთან, რომელთან ერთადაც ცხოვრობდა სილვიას სიკვდილის შემდეგ. 1969 წლის მარტში ასია ვევილმა მოკლა მათი 4 წლის ქალიშვილი შურა და შემდეგ თავადაც მოიკლა თავი. როდესაც ტედის დედამ ეს ამბავი შეიტყო, კომამი ჩაყარდა და სამ დღეში გარდაიცვალა.

ყველა, ვინც ასია ვევილს იცნობდა, აღნიშნავს მის გამორჩეულ, თვალშისაცემ სილამაზეს. ნოველისტი უილიამ ტრევერი, რომელიც მასთან ერთად ლონდონში, სარეკლამო სააგენტოში მუშაობდა, ამბობს, რომ ასიას სოფი ლორენის გამოხედვა ჰქონდა, ხოლო დევიდ როსი, მისი მეგობარი, ასიას ლიზ ტილორს ადარებს. გარდა საოცარი სილამაზისა, გასული საუკუნის სამოციან წლებში ის ექსტრაგანტულობითა და ელემენტურობითაც გამოირჩეოდა.

ასია ვევილი ბერლინში, რუსი ებრაელი ექიმის, ლონია გუთმანისა და ლუთერან-ქრისტიანი გერმანელის, ელიზაბეტა გაედუკეს ოჯახში დაიბადა. 1933 წელს, როდესაც ის ექვსი წლის იყო, ებრაელებზე გამოცხადებული ნადირობის გამო, ოჯახი ჯერ იტალიაში, ხოლო შემდეგ კი პალესტინაში გაიქცა. ომის წლები იქ, გერმანელი დედის გამო, მუდმივ შიშში გაატარეს. ამ წლებმა მასზე ღრმა კვალი დატოვა და დაუცველი ქალის, მსხვერპლის თავისებური, ეგზოტიკური ხიბლი მიანიჭა, რამაც, პირველ რიგში, სილვია პლათი და ტედ ჰიუზი მოხიბლა.

ასია მამას ნებიერა იყო, სწორედ მამამ შთააღრია მას, რომ ყოველივე საუკეთესოს იმსახურებდა. გოგონა ბრიტანულ სკოლაში სწავლობდა, სადაც არისტოკრატიული, ე. წ. «ცხელი კარტოფილის» ინგლისური აქცენტი შეიძინა. იმისათვის, რომ ინგლისში გადასულიყო, 20 წლის ასია ინგლისელ ჯონ სტილზე დაქორწინდა. მაღელ ჯონმა კანადაში ემიგრირების გადაწყვეტილება მიიღო, რის გამოც ასიამ არაერთხელ სცადა თვითმკვლელობა. ამის მიუხედავად, წყვილი მაინც გაემგზავრა კანადაში, სადაც მათი ქორწინება დასრულდა კიდევ.

ტედ ჰიუზი და სილვია პლათი

ასიას მეორე ქმარი კანადელი ეკონომისტი, მდიდარი ოჯახშიზილი რჩიარდ ლიბსია. მისი წყალობით ასია ინტელექტუალურ წრეში ტრიალებს. მას ოცნება აუხდა, ყოველთვის სურდა, ამ წრეში ეკავება. რადგან რჩიარდმა საღიქტორო ნაშრომის დასრულება ლონდონში გადაწყვიტა, ისინი ინგლისში გაემგზავრნენ. ასია თავს ბედნიერად გრძნობს, თუმცა, მაინც ფიქრობს, რომ გაცილებით უკეთესის ღირსია. მაღელ ასიამ თავისი მომავალი ქმარი, მასზე რვა წლით უმცროსი დევიდ ვევილი გაიცნო და სასწრაფოდ რომანიც გააბა. რჩიარდი დამორდა ასიას, თუმცა, ქალი თავს დამცირებულად გრძნობდა იმის გამო, რომ ქმარმა მისი დაკარგვა ადვილად გადაიტანა.

1962 წლისთვის ასია უკვე დიდ სარეკლამო კომპანიაში მუშა-

ობს, ნიჭიერ და იმედისმომცემ პოეტ დევიდ ვევილთან ბედ-ნიერად ცხოვრობს და ახალ ბინას ეძებს ლონდონში.

ახალი ბინა კი, რომელიც ვევილმა იპოვეს, ტედ ჰიუზსა და სილვია პლათს ეკუთვნოდათ. თავად ტედი და სილვია დევონში, 1961 წელს შეძენილ ახალ სახლში, ქორთი გრინში ცხოვრობდნენ და მეორე შვილის შეძენის შემდეგ გართულებული ურთიერთობის გამოსწორებას ცდილობდნენ. როგორც სილვიას ახლო მეგობარი, ელიზაბეტ ზიდელმანი იხსენებს, ტედს და სილვიას დევონში ლონდონის ლიტერატურული წრეებისგან შორს ზოგჯერ და სერიოზული შემოქმედებითი მუშაობა, საკუთარ ბოსტანში ფუსფუსი, ფუტკრების მოშენება და ხუთი შვილის გაჩენა სურდათ.

ბედისწერამ მათთან ვევილები მიიყვანა. სილვია აღაფრთოვანდა ასიას სილამაზემ, არისტოკრატიულმა იერმა, „ცხელი კარტოფილის“ აქცენტმა. ამასთან, ასია ხუთ ენაზე თავისუფლად ლაპარაკობდა, კარგად ერკვეოდა ხელოვნებაში, არაჩვეულებრივად ხატავდა. ვევილები და ჰიუზები ერთმანეთის მიმართ დიდი სიმპატიით განეწყვნენ.

1962 წლის მაკარი ზამთრის შემდეგ, 18 მაისს ასია და დევიდი ჰიუზებთან შაბათ-კვირის გასატარებლად გაემგზავრნენ. ასია მოუთმენლად ელოდა დევონში გამგზავრებას და თავის კოლეგებთან აღტაცებას ვერ ფარავდა. როგორც ერთ-ერთი მათგანი, ანგელა ლანდელსი იხსენებს, მას გეგმა ჰქონდა: „აუცილებლად ვაცდუნებ ტედს.“

დევიდ ვევილის თქმით, ჰიუზებთან სტუმრობის პირველმა დღემ მშვენივრად ჩაიარა. „კვირა დილით გვიან ავდექით. ასიამ სამზარეულოში სალათის მომზადება დაიწყო, ტედი ეზმარებოდა. მე და სილვია გარეთ ვისხედით და ვსაუბრობდით. სამზარეულოდან ისმოდა ასიას და ტედის ხმები, ხმადაბლა ლაპარაკობდნენ. უცებ სილვია გაირინდა, მერე ხელი მუხლზე დამადო და მიიხრა „ახლავე მოვალ“, ნამოსტა და სამზარეულოსკენ გაიქცა.“

ლანჩზე სილვიას ხმა თითქმის არ ამოუღია. დევიდმა ჩათვალა, რომ ის ან დაიღალა, ან ტედთან უსიამოვნება მოუვიდა. ლანჩის შემდეგ სილვია ვევილზე სადგურზე მანქანით მიიყვანა. ტედი წინა სავარძელზე იჯდა, სილვიას გვერდით. სილვია ძალიან ადლეკებული იყო, ეტყობოდა, რომ ზღვრამდე იყო მისული.

მატარებელში, დევიდის შეკითხვაზე, ხომ არ იცის, რა მოუვიდა სილვიას, ასიამ უპასუხა: „სამზარეულოში ტედმა მაკოცა. სილვია კი დაგვიჩნა.“

დევიდი ამ ამბავს დიდად არ შეუშფოთებია, რადგან მსუბუქ ფორმად ჩათვალა. „ეს, შესაძლოა, მეგობრებს შორისაც მოხდეს, ხოლო ტედმა კი ეს იმიტომ გააკეთა, რომ ბიჭები ყოველთვის ბიჭებად რჩებიან. ამას გარდა, ასიას ეტყობოდა, რომ ეს კოცნა მოულოდნელი იყო, და იმიტომ ჩავთვალე, რომ ამას გაგრძელება არ ექნებოდა.“

ამას გაგრძელება მაშინვე მართლაც არ მოჰყოლია. თუმცა, ხუთი კვირის შემდეგ, ტედმა ასიას ოფისში მიაკითხა. ასია არ დახვდა, ტედმა მას ბარათი დაუტოვა, სადაც წერდა: „თქული ამ ქორწინებების მოუხედავად, აუცილებლად უნდა მენახე.“

ასიამ ცდუნებას ვერ გაუძლო და უპასუხა. თუმცა, ბარათი კი არ მისწერა, ახლადმოჭრილ ბალახს დიორი დააჰკურა და ტედს

ტედ ჰიუზი და სილვია პლათი

გაუგზავნა. სამი დღის შემდეგ ასიას ოფისში კონვერტი მოვიდა, მასში ლონდონის ბალახთან ერთად მეორე ბალახი იყო – დევონიდან.

ასიამ ტედის ეს რომანტიკული ნაბიჯი დევიდს აცნობა, რომ ქმრის სურვილი გაემგზავრებინა, ან სულაც იმიტომ, რომ ეჭვიანობა გამოეწვია. თუმცა, დევიდი ისევ ნაზ და მოსიყვარულე ქმრად რჩებოდა.

9 ივლისის სატელეფონო ზარმა დევონში ყველაფერი შეცვალა. რეკავდა ქალი, რომელმაც კაცის ხმით ტედი იკითხა. სილვიამ ტელეფონის კაბელი გამოგლიჯა და საძინებელში გაიქცა. ტედი გაჰყვა. მათ რამდენიმე საათი დაჰყვეს ოთახში, საშინლად ჩხუბობდნენ. მოგვიანებით სილვიამ კოცნით დაანთო და ტედის წეროლები და ხელნაწერები დაწვა.

ტედი დევონიდან ლონდონში, მეგობრის ბინაში გადავიდა. მან მეგობარს აუხსნა, რომ სხვა ქალზე იყო შეყვარებული და ოჯახს ტოვებდა.

ისე მოხდა, რომ ასიამ და დევიდმა მესაიდუმლედ ერთი და იგივე ადამიანი აირჩიეს, ნათანეილ თარნი. ამ დრამის თითქმის ყოველდღიური განვითარება მის თვალწინ ხდებოდა.

ასიამ ოთხშაბათი დღე, 11 ივლისი ტედთან გაატარა. ის უყვებოდა თარნს, რომ ტედი თავის გადარყვევტილებამ ძლიერი და მტკიერ იყო, და რომ ის ისეთ რაღაცებს აკეთებდა, რაც დევიდმა დიდი ხნის წინ დაიგინა. ორი დღის შემდეგ, 13 ივლისს, პარასკევს, ტედმა ასია სასტუმროში წაიყვანა. თარნის ჩანაწერებში ამის შესახებ წერია: „ტედი გარეული ცხოველივით იქცეოდა, ლამის დაგლიჯა ასია. ეს მას ცუდად მიუბრუნებდა“.

ასია ტედის ველურ ქვევებს არავისთან მაღლადა. თავის თანამშრომლებს უამბობდა, რომ „საწილო ტედი ყასაბოვით ყარს“.

იმ აგვდით მარასკე დღეს, 13 ივლისს, ასიამ ქმარს დაურეკა და გაფრთხილა, რომ დაგვიანდებოდა, რადგან ტედს ხვედებოდა დატერლოს სადგურზე. დევიდმა მოთმინება გატარა, დანა აიღო და სადგურისკენ გაემშურა, თუმცა, ტედი ვერ ნახა. სახლში დაბრუნებულმა ახლად დასრულებული ლექსების ციკლი სანაგვეში მოისროლა და 30 საძილე აბი მიიღო. თენდებოდა, როცა ასია სახლში დაბრუნდა. სასწრაფო დახმარების მანქანაში კი, რომელიც დევიდს საავადმყოფოში მიჰყვებოდა, ნახევრად უგონო მდგომარეობაში მყოფ ქმარს დაუნდობლად განუცხადა, რომ ტედმა გააუპატიურა.

კვირა საღამოს ექიმებმა დევიდს სახლში დაბრუნების ნება დართეს. სახლში მისვლისთანავე დევიდმა ბარათი მოსწერა მეტოქეს: „თუ ჩემს ცოლს ახლოს გაეკარები, მოკლავ.“

ამის მიუხედავად, ტედსა და ასიას ურთიერთობა არ შეუწყვეტიათ. ტედი ლონდონში რჩებოდა და ყოველ კვირას ჩადიოდა დევონში ცოლ-შვილის სანახავად. მას ასიასა და სილიას შორის არჩევანის გაკეთება არ სურდა. რაც შეეხება ასიას, მას, ერთი მხრივ, ქმრის მიმართ სიბრალული სტანჯავდა, მეორე მხრივ კი არა-ნორმალური ენება ტედის მიმართ. მიუხედავად იმისა, რომ დევიდი თავს შეურაცხყოფილად გრძნობდა, მაინც ინარჩუნებდა სიმშვიდეს და იმედაჰქონდა, რომ ასიას ეს ენება გადაუღოდა.

სექტემბრის შუა რიცხვებში ტედი და სილია ბავშვებთან ერთად ირლანდიაში გაემგზავრნენ დასასვენებლად. მეოთხე დღეს ტედი გაუჩინარდა. შემდეგ გაირკვა, რომ მას უკან, ლონდონში დასაბრუნებელი ბილეთი ჰქონდა. ტედმა სილია ირლანდიაში დატოვა და ლონდონში გაემშურა ასია ვეველიან შესახვედრად. საყვარლები ათი დღით ესპანეთში წავიდნენ, სადაც ტედმა და სილიამ თავულობის თევ გაატარეს. მაშინ სილიამ ვერ აიტანა ესპანეთი, ტედი და ასია კი თავს შესანიშნავად გრძნობდნენ, ამასთან, შემოქმედებით თანამშრომლობაც დაიწყეს – მუშაობა ფილმის სცენარზე.

როგორცაა ტედი დევონში დაბრუნდა, მას და სილიას დიდი უსიამოვნება მოუტოვა. იმ დღეს ტედმა, რომელიც მანამდე სილიას ეფიცებოდა, რომ ასიასთან ურთიერთობა არ ჰქონდა, აღიარა მისი საიდუმლო კავშირი და სილიას მიხედა, რომ მოგებულა და ისიც, რომ გასაკბანს არ აძლევდა. მან ასევე აღიარა, რომ უკვე დიდი ხანია, შემთხვევას ეძებდა, რომ მისგან თავი დაეღწია. მიუხედავად იმისა, რომ ტედი არნ-

მუნებდა ცოლს, რომ ასიასთან ერთად მომავლის გეგმებს არ აწყობდა, სილია დარწმუნებული იყო, თუ ტედს დამორჩელობდა, ის მაშინვე დაქორწინდებოდა თავის საყვარელზე. ასიას-სასტუმარ სილია არასოდეს ახსენებდა, მას ის ზოგს ან ბერძნს უწოდებდა.

რაც შეეხება ასიას, ის არასოდეს ყოფილა ინიციატორი, ის უბრალოდ მასულობად ტედს, იმ წლის ემოციურად დატვირთულ ოქტომბერში ასია მზად არ იყო დევიდისთვის განქორწინება ეთხოვა, ის არც მეოთხე ქორწინებისთვის იყო მზად – თანაც ეჭვობდა, რომ ტედს მასზე დაქორწინება არ სურდა, და ქმარს რომც გაყაროდა, ტედი მაინც მიატოვებდა.

დევიდი სიმშვიდეს ინარჩუნებდა, თვალებს იბრმავებდა და ცოლის სიამოვნებასა და სიმშვიდეზე ზრუნავდა.

დეკემბრის დასაწყისში სილია პლათი ბავშვებთან ერთად ლონდონში გადავიდა. მან ბინა იქირავა და მთელი წლის თანხა წინასწარ გადაიხადა. ტედი ბავშვების სანახავად ყოველ ხუთშაბათს დადიოდა.

28 იანვრიდან და 5 თებერვლამდე სილიამ თორმეტი ლექსი დაწერა (მისი ბოლო პერიოდში დაწერილი ლექსები გამოქვეყნდა, როგორც ციკლი „არიელი“). ტედ ჰოუზმა ასიასთან რომანი 26 ივნისს დაიწყო. პლათის „ფუტკრის ლექსები“ კი, რომელიც სასვეა რეალური ობიექტებითა და მოვლენებით, წარმოადგენს მისი და ტედის ურთიერთობის დასასრულის მეტაფორას: „ექვიანობა სისხლდენას იწვევს / და შავ ვარდებს ახარებს.“

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამ დროს სილია საშინელ დეპრესიაშია და ექიმ ჯონ ჰორნდისის მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფება. ის მუდმივად ანტიდეპრესანტებს სვამს, რაც არც ისე კარგ გავლენას ახდენს მის ჯანმრთელობაზე.

კვირას, 3 თებერვალს, სილიამ დაურეკა ტედს და მასთან მისვლა სთხოვა. ტედი მასთან ღამის 2 საათამდე დარჩა. სილიას ჩანაწერების მიხედვით, ერთად თავს კარგად გრძნობდნენ. სილიამ ლექსები წაუკითხა ტედს, მეორე დღეს კი ისევ დაურეკა და ორი კვირის ვადა მისცა, რომ ქვეყანა დაეტოვებინა, რადგან მის შესახებ ჭორების მოსმენა აღარ სურდა.

5 თებერვალს, სამშაბათს, სილიამ ორი ლექსი დაასრულა – „ბუშტები“ და „ზღვარი“ – სადაც სიკვდილ-სიცოცხლეზე მეტად ღირებულის საშუალებით საუბრობს და ხატავს იმ ტვინით, რაც სიკვდილსა და სიცოცხლეს შორის მოსიარულე ადამიანს ამძიმებს. „ბუშტები“ მთავრდება ბუშტის გახეთქით: „წითელი ნაკუნები ბავშვის მუჭში“. ლექსში „ზღვარი“ ის გარდაუვალი სიკვდილის გამო მწარე, თუმცა მაინც მშვიდ მზადყოფნას გამოხატავს: „აქამდე მოვედით, ამავეი დასრულდა“.

ოთხშაბათს გაცოფებულმა ტედმა იმის სათქმელად დაურეკა სილიას, რომ ადვოკატის დაქირავებას აპირებდა, რათა სილიას მეგობრების მიერ მის შესახებ გავრცელებული ჭორებისთვის ბოლო მოეღო – ისინი ხმებს ყრიდნენ, თუ რა დაუნდობლად ეპყრობოდა და ტედი.

7 თებერვალს სილიამ ტედს აცნობა, რომ მასთან განქორწინებას არ აპირებდა და მთელი ეს აურზაური განქორწინების შესახებ სრულ სისულელედ მიანჩნა.

ამ დროისთვის ტედი და ასია უკვე აღარ მალავდნენ თავიანთ ურთიერთობას, ერთად ჩნდებოდნენ ხალხში, როგორც შეყვარებული წყვილი და თანაც, ასია ფეხმძიმედ იყო.

ელრაბეტ ზიგმუნდი, სილიას ახლო მეგობარი, ამბობს:

„ბოლო წერილი თვითმკვლელობამდე სულ რამდენიმე დღით ადრე მომწერა. ის მომავლის გეგმებით იყო სავსე, რადიოგადაცემაში აპირებდა მონაწილეობის მიღებას, და ასევე, ლონდონის თეატრში პოეზიის სესიის წაყვანას. მწერდა, თუ როგორ ენატრებოდა დევნი: „იქ წავალ და ტეფივ ჩამოვა. დაკარგულ ედემს ვერ ვივინყებ.“

ელიზაბეტი ასევე გამოთქვამს თავის ვარაუდს: „იმასაც ვფიქრობ, რომ შესაძლოა, სილვიამ ასიას ფეხმძიმობის შესახებ გაიგო. ამას გარდა, იმ დღეებში, რადიოში ტედის ახალი რადიოდანგაშვება, „შეყვარებული კაცის პრობლემები“ გადმოსცეს. ეს პიესა, ტედის თქმით, დაფუძნებულია მის სიზმარზე, რომელშიც ლონდონის გზაზე, ახალგაზრდა კაცმა მანქანით კურდღელი გაიტანა. შემდეგ მან ეს კურდღელი ყსაბს მიჰყიდა, ხოლო იმ ფულით თავისი შეყვარებულისთვის წითელი ვარდები შეიძინა.

პიესის მეორე ნაწილში აღწერილია შეყვარებულთან დაკავშირებული აკვიატებული შიში და შეკურობილობა. ამის მოსმენის შემდეგ სილვიას შეეჭმნა შთაბეჭდილება, რომ მთელმა ლიტერატურულმა წრემ იცოდა ტედის ახალი სიყვარულის შესახებ. მის ირგვლივ შექმნილი რეალობა უკვე სამინლად დამამცირებელი ხდებოდა.“

ის შაბათ-კვირა სილვიამ და ბავშვებმა სილვიას მეგობართან, ჯილიან ბეკერთან გაატარეს.

ორშაბათ დღეს, 1963 წლის 11 თებერვალს, ექიმმა ჯონ ჰორდერმა მისი პაციენტის, სილვია პლათის სხეულ დათავალიერა და დასკვნა, რომ ის 6 საათის წინ გარდაიცვალა. სილვიამ თავი გაზით მოიწამლა სამზარეულოში, მაშინ, როცა ბავშვებს მეორე საერთოებზე ეძინათ. მან მანამდე მათ საუზმე მოუმზადა, ხოლო თავისი ექიმის ტელეფონის ნომერი და მისამართი კი ფურცელზე დანერა და იქვე, ბავშვის ეტლზე მიაგარა.

სილვიას ახლო მეგობარი, ანე სტივენსონი ამბობს: „დღიურებში, რომლებსაც სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებში წერდა, სილვია აღწერს იმ სამინელ ინტერვალს, როდესაც ერთი აბი ძალას კარგავდა და მეორე აბის დაღვების დრო ჯერ არ იყო.

ეს, როგორც წესი, დილით ადრე, ორი საათი გრძელდებოდა. როგორც სილვიას დედამ თქვა მისი სიკვდილის შემდეგ, ის ნამარცხი სილვიის სამკურნალოდ მისი თვითმკვლელობის ვიდეო მცდელობის შემდეგ გამოიყენეს, მაგრამ ნამარცხი დღიური უკუწვევება აღმოჩნდა – სილვიას თვითმკვლელობის სურვილი გაუმძაფრა, ამიტომ ექიმებმა მკაცრად გააფრთხილეს, რომ ეს აბები არასოდეს მიეღო. სილვიას ექიმმა არაფერი იცოდა ამის შესახებ. თავის დღიურში პლათი აღწერს იმ აუტანელ მდგომარეობას, რომელშიც ის იმ ავტანდით ორი საათის განმავლობაში იყო ხოლმე.“

იმავე „სამინელ ინტერვალზე“ და სილვიას ზოგად საუკალო მდგომარეობაზე საუბრობს ჯილიან ბეკერიც:

სილვიას სიკვდილის შემდეგ ტედი მაშინვე გადავიდა ბავშვებთან. ორი დღის შემდეგ, ტედისა და სილვიას ამერიკელი მეგობარი, ლუკას მაიერის სილვიას ბინაში მივიდა მისსამძიმრებლად. როგორც ის ამბობს, ფეხმძიმე ასია სილვიას სანოლში ისვენებდა.

რადგან ერთი წლის ქირა წინასწარ იყო გადახდილი, ტედი ჰიუზმა იმ ბინაში გადანეცხტა დარჩენა. იმავე კვირას, დევიდ ვევილი დედის ავადმყოფობის გამო სასწრაფოდ ოტავაში გაემგზავრა. ასია სამსახურის შემდეგ საღამოებს ტედთან და ბავშვებთან ერთად ატარებდა, თუმცა, ღამეს თავის ბინაში ათევდა. ბავშვები ყველა ქალს ეხუტებოდნენ, ფრიდა კი ბედნიერი იყო, რომ „მანა დაბრუნდა“. ასიას ტედთან ბავშვებთან გადასვლის ფაქტს საკულდაგულოდ უმაღლედნენ სილვიას დედას. მას ასევე უმაღლედნენ ასიას ორსულობასაც.

ის, რომ ასია ნამდვილად ტედისგან იყო ფეხმძიმედ, ეჭვს არასოდეს იწვევდა, მაგრამ ტედს მეტი შვილი არ უნდოდა, ხოლო თავად ასიას კი, მიუხედავად იმისა, რომ ფრიდასა და ნიკოლასთან ურთიერთობა დიდ სიამოვნებას ანიჭებდა, თავად ფეხმძიმობა და შვილის გაჩენა შიშს გვრიდა. საბოლოოდ მან აბორტი გაიკეთა.

ასიამ ბინაში სილვია პლათის ლექსების ციკლი „არიელი“ აღმოაჩინა და აღფრთოვანებული დარჩა, მიუხედავად იმისა, რომ სილვია ამ ლექსებში თავის აგრესიას გამოხატავდა საყვარლების მიმართ. ასიამ საკუთარ თავს ტრაგიკული მუზა უწოდა.

ასიამ ასევე ნაკითხა სილვიას დღიურები და ძალიან გაუკვირა, რომ ტედისა და სილვიას ქორწინება გაცილებით მოსახყენი აღმოჩნდა, ვიდრე ტედი უამბობდა. განცვიფრდა იმის გამოც, რომ იმ მის მიმართ სილვიას მჭიდროდ დამოკიდებულება დაინახა. ასიამ აღმოაჩინა

ასია ვევილი

სილვიას პრომანის ხელნაწერიც, სადაც პერსონაჟების პროტოტიპები ის და დევიდი იყვნენ.

ასიას იმედი ჰქონდა, რომ ტედი არ რომანს გაანადგურებდა. არავინ იცის, ტედმა მართლაც მისი სურველი შეასრულა თუ არა, მაგრამ ფაქტია, რომ ის რომანი არავის უნახავს. ჰოუზი ერთ-ერთი ინტერვიუში ამბობს, რომ რომანი სილვიას დედამ წაიღო. რაც შეეხება სილვიას დღიურებს, ტედმა მიუცვანებთან აღიარა, რომ თავად გაანადგურა ისინი, რადგან არ სურდა ბავშვებს ოდესმე წაეკითხათ.

თუმცა, აღმოჩნდა სხვა დღიურებიც, რომლებიც სილვიას სხვა ადგილას ჰქონდა შენახული. ისინი, მართლაც, გაანადგურება გადაურჩა, მაგრამ ადგილ-ადგილ ფურცლებამოხეულია. დღიურს აკლია ბოლო ფურცელი, სილვიას უკანასკნელი, სავარაუდოდ, 7 თებერვლის ჩანაწერი, რადგან ბოლო დღეებში, რომელიც სილვიამ ბავშვებთან ერთად ჯილიან ბეკერის სახლში გაატარა, დღიური თან არ ჰქონდა.

ერთ თვეში დევიდ ვევილი ოტავიდან ლონდონში დაბრუნდა. ასია ისევ დევიდთან ცხოვრობდა, ხოლო ტედს კი დევიდისგან მალულად ხედილობდა. ამასობაში ტედ ჰოუზი მიხვდა, რომ ძიძა ბავშვებს დედობას ვერ გაუწევდა და ასიას მასთან გადასვლა მოსთხოვა. ასია დათანხმდა, თუმცა, იქვე აუხსნა, რომ სამუდამოდ დარჩენას არ აპირებდა. დევიდიც და ასია, მაშინდელი კანონების მიხედვით, ექვსთვიან განქორწინებაზე შეთანხმდნენ. დევიდი ესპანეთში გაემგზავრა, ხოლო ასია ტედთან და ბავშვებთან გადავიდა.

ასიამ გადასვლისთანავე დიასახლისობა დაიწყო და სილვიას მეგობრებს, რომლებიც იქ ხშირად წნდებოდნენ, კარისკენ მიუთითებდა. როგორც ველდონი, ასიას თანამშრომელი ამბობს, ასია არ იყო ზარმაცი, სახლში მუდამ სისუფთავე სუფევდა, ყველაფერი კრიალებდა, ასია ბავშვებს გაქმანულს ასწავლიდა, ტედს მაქსიმალურად უყვნიდა მშვიდ სამუშაო გარემოს, მაგრამ ის უდავოდ უკეთესს იმსახურებდა, ვიდრე ქორთ გრინი იყო.

ბუნებრივია, სილვია პლათის მეგობრები ტედსა და მის საყვარელს ადანაშაულებდნენ სილვიას თვითმკვლელობაში, თუმცა, ასიას არც დანაშაულის გრძნობა ანუხებდა და არც სინდისის ქენჯნა. პრიოტიაც კი, ის აცხადებდა, რომ სილვიამ ეს სპეციალურად ჩაიდინა, რომ მისი და ტედის ბედნიერებისთვის ხელი შეეშალა. ლამაზობით ტედი ვერ ისვენებდა, ზოგჯერ გარედან ყმული ესმოდა და ძილს უფრთხობდა. ერთ ღამეს ტედს ესიზმრა, რომ სილვიას თმა გაუთეთრდა, ხოლო თავად ტედმა კი იმ კატას ესროლა, ბოსტონში რომ ჰყავდათ, მაგრამ კატა

არ მოკვდა. ტედს გაეღვიძა და ისტერიულად უყვებოდა ახიას სიზმარს. იმ პერიოდის ღამის კომპარები მის პოეზიაშიც ვხვდებით: „მგლების ყმული“, „ვირთხის სიმღერა“, „სამი, ჯანმრთელი შეხვედრა სილვიასთან.“

ტედის შემფთხებას ისიც აძლიერებდა, რომ დევიდი დანებება არ აპირებდა, ისევ იმედი ჰქონდა, რომ ასიას ვნება ტედის მიმართ ჩაიფრფლავებოდა და მასთან დაბრუნდებოდა. ასია ისევ ორ კაცს შორის იხლიჩებოდა. ის თავის დღიურში წერს: „ტედი ღამეებს კომპარში ატარებს. ამის ყურება მიჭირს. ვერ მშვიდდება. თუ მივატოვებ, ერთი ქალიდან მორჩევი გადავა.“

1963 წლის 27 მარტს ტედი წერილს სწერს ასიას: „დღილი გირეკავდი. შენი ნახვა მიწოდდა...“

თუ შენ და დევიდი დამორებას აპირებთ, მაშინ სჯობს, ეს ახლაც ვაკეთოთ.

ახლა რაც ხდება, ყველასთვის მტკივნეულია. თუ ჩემთან დარჩები, დევიდი დაიტანჯება, თუ მასთან დარჩები, შენ დაიტანჯები, და გომინა, ამით მის დაბრუნებას ბოლო მოეღება? ვერ ვხედავ, ბედნიერებას როგორ დაბრუნებს, თუ მე მას შენს თავს ჩემი ნებით გადავცემ, როგორც პატიმარს, ან უსიცოცხლო სხეულს? სულ არ ედარდება, რას განიცდი?..

შოლოდ გამოსავალზე ფიქრობ, სხვა ვერაფერს ვაკეთებ. ერთადერთი ხსნა ისაა, რომ დევიდმა უნდა გააცნობიეროს შენი გრძნობები და თვალა გაუსწოროს რეალობას. თუ ასე მოიქცევა, მაშინ რაღაც იმედი კიდევ არსებობს ჩვენითვის ყველასთვის, თუმცა, ძალიან მტკივნეული იქნება მისთვის. თუ არა, მაშინ რისი იმედი უნდა გვქონდეს ან შენ, ან მე, ან მას? მე მთელი ჩემი ყურადღება ბავშვებზე მაქვს გადატანილი და იმაზე, რა ჩვენ შეგვიძლია ერთად გავაკეთოთ. შენც ამბობ, რომ ესაა შენთვის მთავარი. მე მჯერა შენი და თუ დევიდთან დარჩენას ამჯობინებ, მაშინ არც კი ვიცი, რა უნდა გქნა.

დევიდს სჯერა, რომ შენი გრძნობები ჩემ მიმართ დროებითია, მე კი მჯერა, რომ მუდმივია. ასე რომ, შენ უნდა გადაწყვიტო. ისე მოიქცი, როგორც გული გიკარნახებს და დაგვანახე, რომელი ჩვენგანი ცდება. ამ პრობლემის გადაჭრის სხვა გზას ვერ ვხედავ.

იცი, შენს მიმართ რას ვგრძნობ? ჩემი გრძნობების შეცვლა რომ შემეძლოს, მაშინ ბოლო ექვსი კვირის განმავლობაში შევცვლიდი. ეს იმაზე მითითებს, რომ ჩემი სიცოცხლე სამუდამოა, მაგრამ იმას არ ნიშნავს, რომ ის სხვის გრძნობაზე ძლიერია, მაგალითად, დევიდის გრძნობაზე, მაგრამ ის უფრო სრულყოფილია და უცვლელი, და შეგიძლია მთლიანად დაეყვანო, თუ მე აპირებ...“

როგორც ამბობ, დევიდის მიტოვება ახლაც გინდა. თუ მართლაც ასეა, მაშინ როგორ შეიძლება ექვსი თვის შემდეგ დაბრუნება მოგთხოვოს?..“

მიუხედავად იმისა, რომ ასია აღფრთოვანებული იყო ტედით და გენიოსადაც მიიჩნევდა, მას აშფოთებდა მისი სექსუალური გაუმადლობა, ცრურწმენები ქორწინებასთან დაკავშირებით და უსასიაობა.

მაღე ასიამ აიკვიატა, რომ სილვიას ბედისწერა იზიდავდა. თანდათან ეუფლებოდა განცდა, რომ ტედი მისი ერთგული არ იყო, მიაჩნდა, რომ სილვია ტედისთვის მუდამ საყვარელი ცოლი იქნებოდა, ხოლო თავად კი ყოველთვის საყვარლის როლში დარჩებოდა.

1963 წლის 15 მაისს ასია ვევილს 36 წელი შეუსრულდა, მაგრამ თავს ასი წლის მოხუცად გრძნობდა. აქამდე, ასე თუ ისე, მაინც აკონტროლებდა სიტუაციას, ახლა კი თავს ევლარ ართმევდა. „ტედის ჩრდილქვეშ ვარ, ტედის და სილვიას ჩრდილქვეშ.“ – ვკითხულობთ მის დღიურში. „მე ვარ უსუსური საყვარელი, რომელიც სამუდამოდ დარჩება მათი მისტიკური შვილი წლის ჩრდილში“. ის დასტირდა თავის „მესამე და ყველაზე ტკბილ ქორწინებას. რა სიცილე შემინდა, რა ძალა მადგა, რომ ამ კომპარულ დომხალში ამოყავი თავი.სილვია, ჩემი წინამორბედი, ღამით ჩვენ თავებს შორისა.“

თითქმის მთელი მაისი ასია ლოგინს იყო მიჯაჭვული ქრონიკული ცისტიტის გამო. „მარცხენა ჰუბზე სილურჯეს ტედი დიდი სიხარულით შეგუქურებს.“ წერდა ის თავის დღიურში. „თუ ლოგინმა ასეთი ველური დარჩა, მაღე უბრალოდ მოვეცდები“. ავადმყოფობამ საკუთარი თავის რწმენა ბოლომდე დააკარგვინა: „ალარც სურვილი მაქვს, ალარც ნიჭი, ალარც პატივმოყვარეობა. ალარც ქმარი მყავს.“

ასიამ მტკიცედ გადაწყვიტა, რომ ცალკე ეცხოვრა და ტედისგან შორს დაეჭირა თავი. მართლაც, თვის ბოლოს თავისთვის ბინა იქირავა, თუმცა, როგორც კი იქ გადავიდა, საძილე აბები დალია, რათა თავისი საბრალო მდგომარეობისთვის წერტილი დაესვა.

ასია გადარჩა. როცა მომჯობინდა, ის ცხოვრებას თავისი უწინდებური სულისკვეთებით დაუბრუნდა. მან შესანიშნავად შეითავსა დედინაცვლის მოვალეობა. „ბავშვები ძალიან მიყვარს, და მგონი, უფრო შემოყვარდებიან, როცა წამოიზრდებიან“ – წერს ის თავის დღიურში.

ორივე ტედიც და ასია, ყოფილი მეუღლეების შემოქმედებას ანესრიგებდნენ. ტედი სილვიას ლექსებს არედაქტირებდა და სხვადასხვა გამომცემელთან აგზავნიდა, ასია კი დევიდის ლიტერატურული აგენტის როლს ასრულებდა.

ტედამ სილვიას დედის წერილი მიიღო, სადაც აურელია სურვილს გამოთქვამდა, ზაფხული ბავშვებთან ერთად გაეტარებინა. ამაზე ტედმა სასტიკი უარი განუცხადა:

„...მეშინია, რომ მთელი დღეები ის იგოვებს ბავშვებს, როგორც სილვიას, რადგან მას ძალიან ჰგავს, განსაკუთრებით, ფრინა. ან, შესაძლოა, უარესიც მოხდეს – ბავშვებს შენი სიყვარული თავს მოახვიო, რათა მათი სილვიას სიყვარული აუნახო. როცა ეს ნამდვილი საშინელება იქნება. შენს სიყვარულს, ისევე, როგორც ჩემსას, რეალური ობიექტი აღარ ჰყავს, ასე რომ, ის შესაძლოა ნებისმიერი გზით განვითარდეს, რელიგიურ თავყანისცემშიც კი გადაიზარდოს, ხოლო თუ ის ბავშვების სახით ობიექტის შემცვლელს იპოვის, მაშინ ფრიდასა და ნიკლასის ქვეცნობიერი არარეალურ სამყაროში აღმოჩნდება, გაუგებარ გრძნობებში, რაც აუცილებლად დაახიანებს მათი რეალობის ადრემის უნარს...“

ის ზაფხული ყველამ ერთად ტედის შშობლებთან გაატარა. თავის დღიურებში ასიამ აღწერა ოჯახური ვახშამი, რომლის დროსაც, როცა ის ფრიდას ვახშამს უსხამდა, მან და ტედმა ერთმანეთს აკოცეს. და საერთოდ, ყოველთვის კოცინდნენ ერთმანეთს, როცა გვერდიგვერდ აღმოჩნდებოდნენ.

სექტემბერში ტედი და ბავშვები დევონში დაბრუნდნენ, ხოლო ასია კი ლონდონში, სილვიას ბინაში დარჩა. ტედს დრო

სჭირდებოდა, და ასიას გაუჩნდა ეჭვები ტედის მის მიმართ დამოკიდებულების შესახებ. როდესაც დევიდ ვევილი ესპანეთიდან დაბრუნდა, ასიასთან ერთად იმავე ბინაში ცხოვრობდა.

ტედი მუდმივად იცვლიდა აზრს იმის შესახებ, თუ სად სურდა ცხოვრება. ასია შშობდა, რომ ის თავისი შშობლების ახლოს დასახლებოდა. „ჩრდილოეთი თავზნის მცემს“ – აღიარებდა ის და ცხადად წარმოედგინა ცივი ჩრდილოეთის ქვის სახლი და საკუთარი თავი „დაქნე-ცული, წითელი, დამსკდარი ხელები, ბავშვები მაიმუნებებით ჭყავიან, ტედი პატარა, გაყინული ოთახშია ჩაკეტილი, და გარეთ მხოლოდ დღეში სამჯერ გამოდის, დათვივით მშვირი, მე სრულ იგნორირებას მიცემთ. ყველანი ჭუჭყიანები და მოუვლელნი ვართ, ცებირანული ტყუარში ლონდონიდან ჩამოდიან, მე ოჯახის დიასახლისი ვარ. მასზე ოდესმე დაქორწინების იდეაც კი სახიზრობაა. დაე, მის ღმერთად დარჩეს.“

სილვიას მსგავსად, ასიას გაუჭირდა ტედის ოჯახთან ურთიერთობა, მათ პურიტანულ იდეებთან შეგუება. ტედის შშობლები უკმაყოფილებას გამოთქვამდნენ მათი ვაჟის ურთიერთობის გამო სამჯერ განქორწინებულ ქალთან, ისინი შშობდნენ, რომ ეს კავშირი ტედის რეპუტაციას ვნებდა და რანდიობის მოპოვების შანსს უკარგავდა.

როდესაც ასია და ტედი მათთან ღამე რჩებოდნენ, ცალ-ცალკე ოთახებში უწევდათ ძლი. როდესაც დილით ასიას ტედთან ყავა შეჰქონდა, სულ იმაზე ფიქრობდა, რომ იმ ოთახში „ალბათ ტედი და სილვია ერთად იწვნენ.“

რა უცნაურადაც უნდა ჟღერდეს, ასიას და დევიდს ურთიერთობა არ შეუნყვევტიათ. დევიდს ბოლომდე ჰქონდა იმედი, რომ ის ასიას დაიბრუნებდა. ალექსანდრა ტატიანა ელიზი (შურა) 1965 წლის 5 მარტს დაიბადა. დევიდს ყველა საფუძველი ჰქონდა, ევარაუდა, რომ ის მისი შვილი იყო, თუმცა, ასია მამად ტედს ასახელებდა. ბავშვის დაბადებამათი ათი თვის შემდეგ ასიამ დევიდი საბოლოოდ მიატოვა და ტედთან ერთად ირლანდიაში გაემგზავრა. ეს პერიოდი მათთვის ნეტარების ხანა იყო. ტედი თავს ბედნიერად გრძნობდა, რომ მისმა შვილებმა პატარა და კარგად მიიღეს და ასიაც გამორჩეულად მზრუნველი დედა აღმოჩნდა.

თავიდან ისინი ირლანდიაში სუთი წლით გვეგზავდნენ დარჩენას, თუმცა, ტედის დედის, ედიტის ავადმყოფობის გამო, სუთი თვის შემდეგ, დევონში დაბრუნდნენ. ტედის შშობლები ისევ თვლიდნენ, რომ ასია ტედის რეპუტაციას ანადგურებდა. ტედის მამა სრულიად აიგნორებდა ასიას, არასოდეს ესაუბრებოდა, არც მაგი-

დასთან ჯდებოდა მასთან ერთად. ნებისმიერი უთანხმოების შემთხვევაში, ტედი მშობლების მხარეს იჭერდა.

ასია ვევილი იდეალური პარტნიორი გამოდგა: არტისტული ნატურის, წერდა ლექსებს და შესანიშნავად ხატავდა. მიუხედავად ნიჭიერებისა, ის არ იყო ამბიციური, და არც ხელოვნებისთვის დამახასიათებელი ეგო გააჩნდა. „ტედს უბრალოდ არ შეუძლია, ერთი სიტყვაც კი არასწორად დადნეროს“ – წერდა დღიურში აღფრთოვანებული ასია. მისთვის პატივი იყო, რომ „ღმერთის საუკეთესო ქმნილებას“ შეხვდა.

ჰიუზი უამრავი ახალი იდეით იყო სავსე. მან თავის თავში იპოვა ძალა, რომ სილვიას თვითმკვლელობას ჩანედმოედა და ცნობილი პოეტური ციკლის, „ყვავის“ („ყვავის ცხოვრება და სიმღერები“) წერა დაიწყო. ის ამ ციკლის ხელნაწერებს ასიას აძლევდა კომენტარებისთვის. ასია ყოველთვის ინწინებდა ტედის ლექსებს, და ამით დიდ სტიმულს აძლევდა მას. ასიას ჰქონდა ენის საოცარი შეგრძნება და კარგი ლიტერატურული გემოვნება. საუკეთესო ლექსები ტედ ჰიუზის ორ პოეტურ ციკლში „ვუდვო“ (ჭონდა) და „ყვავი“ (წრონა), მისი მონაწილეობით დაიწერა.

ამასთან, ტედი და ასია ერთად მუშაობდნენ ნიგნვს, სადაც ჰიუზის ლექსები და ასიას ნახატები უნდა შესულიყო. თემა იყო ბანქოს პოპულარული თამაში, სახელად ჭულს ღოუზე. ტედმა და ასიამ ბანქოს ქალღმერთზე ტრადიციული მეფე, დედოფალი და ა.შ. მითოლოგიური და ისტორიული პერსონაჟებით შეცვალეს. ასია ხატავდა, ხოლო ტედი ამბებს თხზავდა.

ჰიუზის ახლო მეგობარი, პოეტი და მთარგმნელი მ. ჰამბურგერი იხსენებს მათ სხვა ერთობლივ ნამუშევარსაც: ასიამ ერთხელ აჩვენა „მინიატურული ნახატები, ბრწყინვალე ფერებში შესრულებული პატარა ცხოველები და მცენარეები, ტედის ახალი ნიგნის ილუსტრაციები.“ არცერთი ნიგნი ბოლომდე არ მისულა. ჰიუზის იმდროინდელი ლექსების ნაწილი გადარჩა, ხოლო ასიას ნახატები მთლიანად დაკარგულა.

ასია ვევილის დღიურები შესანიშნავად გვჩვენებს ტედ ჰიუზს მუშაობის დროს:

„ფეხებგადაჯვარდინებული ტედი სილვიას საწერ მაგიდასთან გვერდულად ზის, რადგან მაგიდა ძალიან პატარაა მისთვის და ხეირიანად ვერ ეტყვა. ცალ ხელში სენდვიჩი უჭირავს, მეორეში კი კალამი. წერის დროს ნესტოები ებერება, თმა ფარშავაგვით ეშვება, თვითონ კი წინ და უკან ირნევა. უზარმაზარ მხეცს ჰვავს, დღესასწაულს რომ გასცქერის და ბრწყინვალეობისა და მრავალფეროვნებისგან თვალები უჭრელდება და იბნევა.“

ტედ ჰიუზი, ასია ვევილი და შურა

ასიას შეეძლო, საათობით ეყურებინა ტედისთვის. ტედი სამუშაოზე მთლიანად იყო კონცენტრირებული, ციტირებით მუშაობდა, შეპყრობილიყო, და არანაირ ხმაურზე არ რეაგირებდა. „როცა ბრაზდება, ტედს სახეზე მაკი ფერი ეფარება და თვალში სიყვარული უქრება. ლამით მისი ატანა არ შემიძლია, ვერ ვიტან მის მკლავს ჩემი თავის ქვეშ, თითქოს ხელი კი არა, ხის ძელია.“

მისი საშინელი ხასიათი განსაკუთრებით მაშინ იჩენდა თავს, როცა მუზა ღალატობდა.

და მაინც, ასიას დროდადრო თავს ახსენებდა დეპრესია და სილვიას აწრდილი.

ამასობაში, ედიტის ჯანმრთელობა დროდადრო უარესდებოდა. ამის გამო ტედი, ასია და ბავშვები ტედის მშობლებთან მიდიოდნენ იორკშირში, ან ისინი ჩამოდიოდნენ დევონში. 1968 წელს, დევონში ბოლო ასეთი თანაცხოვრების შემდეგ, ტედი მიხვდა, რომ ვიდრე ედიტი და ასია ერთ ჭურჭელში ცხოვრობდნენ, დედას გამოჯანმრთელება არ ეწერა. მან კონფლიქტის მოგვარების გეგმა შეიმუშავა: ასია და შურა ლონდონში გაემგზავრებოდნენ და იქ დაელოდებოდნენ, ვიდრე ედიტი მომავრდებოდა და სახლში დაბრუნდებოდა. ამ პერიოდში ტედი ლონდონში დადიოდა ასიასა და ბავშვის სანახავად, ან ისინი კვირაგამოშვებით ჩადიოდნენ დევონში.

ასე ცხოვრება აღარ შეიძლებოდა. ტედი და ასია თავისთვის სახლს ეძებდნენ, თუმცა, ასიას უკვე უნდებოდა ეფვი, რომ ტედი მასზე არასოდეს იქირაინებეს. „ტედთან ერთად ცხოვრებაზე ვოცნებობდი, და ამ ოცნებას ბოლო მოეღო, გაქრა. სხვა კაცი აღარასოდეს იქნება. აღარასოდეს“ – წერს ის მამას სიკვდილის წინ.

ფეი ველსონი, რომელიც სარეკლამო სააგენტოში ასიასთან ერთად მუშაობდა, საუბრობს იმ სატანჯველის შესახებ, რაც ასიამ ლონდონში დაბრუნების შემდეგ გამოიარა: „ხალხი მას სილვიას სიკვდილში ადანაშაულებდა და ზურგს აქცევდა, ხოლო ხმებმა ტედისა და კაროლ ორნარდის რომანის შესახებ, რომელიც საბოლოოდ ტედის მესამე ცოლი გახდა, ბოლო მოუღო.“

ტედი, მიუხედავად იმისა, რომ უკვე ორჩარდზე ქორწინებისთვის ემზადებოდა, ასიას მაინც მომავლის იმედს აძლევდა, მასთან და შურასთან ერთად ცხოვრებაზე ესაუბრებოდა და ბინას ეძებდა, სადაც ერთად იქნებოდნენ.

1969 წლის 23 მაისს ასიამ შურას დასაძინებელი ნამაღის მისცა, შემდეგ სამხრეთულოში თავის გვერდით დაწვინა და გახეი ჩართა. შურა იმ დროს მისი არსებობის ღერძი იყო. ის ფიქრობდა, რომ თუ 4 წლის გოგონა დედის გარეშე დარჩებოდა, პიუზები მას არასათანადოდ მოეპყრობოდნენ, ის შიშობდა, რომ 4 წლის ბავშვი უკვე დიდი იყო გასაშვილებლად, არც ის უნდოდა, შურა მარტო გაზრდილიყო, როგორც ობოლი, ან დედინაცვლის შვილი. შურას მეკვლეობა მის მიმართ გადაჭარბებული პასუხისმგებლობის გრძნობის გამო ჩაიდინა. სიკვდილის წინ ასიამ ორი წერილი დაწერა: ტედისთვის, რომელიც ტედის გარდა არავის უნახავს, და მამისთვის. მამას ის სწერს: „...გთხოვ, ნუ იფიქრებ, რომ შეშლილი ვარ და ეს ამის გამო ჩავიდინე...“ თავის დღიურში კი ის თავის სიკვდილში სილვიას არჩდილს ადანაშაულებს.

ამასთან დაკავშირებით არსებობს მოსაზრება, რომ სილვია პლათის დაკარგულ დღიურში, რომელზეც მხოლოდ ასიამ, ტედმა და ტედის დამ, ოულინმა ნაიკითხეს, ნამდვილად ეწერა ის, რაც ბავშვებს არ უნდა სცოდნოდათ.

სილვია თავის ბოლო ლექსში, „ზღვარი“ „ბერძნული დასასრულის“ აუცილებლობაზე საუბრობს:

„სრულქმნილი ქალი.

მკვდარ სხეულზე ვალმოხდილი
ღიმილი ადევს.

ბერძნული დასასრულის ილუზია

მისი ტოვის კალთებზე იკარგება.

შიშველი ფეხები თითქმის ამოიბენ:

„აქამდე მოვდიო, ამავეი დასრულდა“.

დაკლავნილი მკვდარი ბავშვები, თეთრი გველები, ორივეს

თავისი რძის ბოთლი აქვს, უკვე დაცლილი,

დედამ ისინი საუთარ სხეულში დაიბრუნა, როგორც

ვარდი ხურავს ფურცლებს, როცა ბაღში ჰაერი

სქელდება და ღამის ყვავილის ღრმა, ტკბილი დვრილებიდან

სურნელება ნისხილით მოჩქევს...“

„სილვია თავზარდამცემ სურათს ხატავს.“ ამბობს ჯილიან ბეკერი. ეს ნიშნავს, რომ ის ბავშვების მოკვლას ამბობდა, რათა მედებს მსგავსად, ქმრისთვის სამაგიერო გადაეხადა.

„ასია ვევილმა ნამდვილად ნაიკითხა სილვიას დღიურის ბოლო ჩანაწერი. იბადება კითხვა, არ როლი ითამაშა ამ ფაქტმა ასიასა და შურას სიკვდილში? სამიერი სათქმელია, მაგრამ იქნებ სწორედ ასე აჯობა თავის მკვდარ მეტოქეს ასიამ, გააკეთა ის, რაც სილვიამ ვერ შეძლო?“ – მოსაზრებას გამოთქვამს სილვია პლათის ბიოგრაფი დევიდ ტრინიდადი.

ამას ზომი არ გულისხმობდა, როცა სილვიას არჩდილს ადანაშაულებდა თავის გადაწყვეტილებაში? ან იქნებ თავისი და თავისი შვილის სიკვდილით მან ტედს სილვიას სიკვდილშიც დასდო ბრალი?

იმხანად ტედის დედა, მიმი ოპერაციის შემდეგ, უკვე გამოჯანმრთელების გზაზე იდგა, მაგრამ ტედს ეშინოდა, რომ

ასიასა და შურას სიკვდილის ამბავი მის წინ მართლობაზე უარყოფითად იმოქმედებდა, ამიტომ სახლში არც რეკავდა და არც წერილებს წერდა. რამდენიმე კვირის შემდეგ ტედის მამამ ქალიშვილს ტედის უცნაური ქცევის მიზეზი ჰკითხა, ქალიშვილმა ეს ტრაგიკული ამბავი გაუშლია, თუმცა, სიტყვა ჩამოართვა, რომ დედას დაუბალავდა. მამამ ვერ მოითმინა და ცოლს ყველაფერი უამბო. ქალი კომპაზი ჩავარდა და სამ დღეში გარდაიცვალა.

ასიასა და შურას სიკვდილის შემდეგ ტედ პიუზმა დაწერა ლექსი, სადაც აღიარებდა, რომ იტანჯებოდა იმის გამო, რომ ყველაზე ძვირფასი და ახლობელი ადამიანების დაღუპვის მიზეზი გახდა, მათი, „ვინც ჩემი ცხოვრება იყო.“ მას ეს ლექსი არსაოდეს გამოუქვეყნებია. 1990 წელს გამოვიდა ტედ პიუზის ლექსების კრებული „ჩაპრიცითი“, სადაც შედის 20 ლექსი, რომელიც ასია ვევილს ეძღვნება, და სადაც პიუზი ბრალს სდებს მას, რომ თავი შეგნებულად დაინვა სილვია პლათის სასიკვდილო კოცონზე.

მთელი თავისი შემდგომი ცხოვრების განმავლობაში ტედ პიუზი თავს არიდებდა ჟურნალისტებსა და ბიოგრაფებს, და სთხოვდა თავის მეგობრებს, რომ ის, და განსაკუთრებით, ასია და შურა, არსად ესხნებინათ, არც ინტერვიუებში და არც მეშუარეობში. როდესაც ემორის უნივერსიტეტში მისი პირადი არქივი გაიხსნა, იქ ასიას კვალიც კი არ აღმოჩნდა, არც მათი მიმონერა იყო შემინახული, არც ჩანაწერები, არც ნახატები და არც ფოტოები.

იმ უაღრესად იშვიათ შემთხვევებში, როცა პიუზი თანხმდებოდა თავისი ბიოგრაფიული მონაცემები წარედგინა, ის აცხადებდა, რომ სილვია პლათის სიკვდილის შემდეგ, 1970 წლამდე, ვიდრე კაროლ ორჩარდზე დაქორწინდებოდა, ის ბავშვების აღზრდაში იყო დაკავებული და ამაში დახმარებას მხოლოდ ოჯახის წევრები და ძიძა უწევდნენ. მაშინ, როცა რეალურად, ასია ვევილი ცხოვრობდა პლათის „მოჩვენებათა სახლში“, როგორც ასია უწოდებდა.

საყურადღებოა, რომ 1969 წლის 14 აპრილს ტედი ასიას უმცროს დას, სელიას წერს: „...ჩემი ცხოვრება დაცარიელდა. ვიცი, მხოლოდ ერთი ნამბერი რომ დავარდნავდა, ბოლო საუბრისას სულ მცირე იმედი რომ მიმეცა მისთვის, სულ ცოტა უფრო დახევილობით რომ მელაპარაკა, ახლა ის კარგად იქნებოდა. ...საერთოდ კი, ერთ-ერთ ჩვენგანს შეეძლო, მოეოერ იმ უკიდურესი დამაბულბობიდან გამოეყვანა, მაგრამ იმ დღეს ორივე უკვე დაქვევლული ვიყავით. აზრზე არა ვარ, რა უნდა ექნა. შურა ყველაზე საოცარი პატარა გოგონა იყო, და ყველაზე ლამაზი.

არ ვიცი, როგორ მოვიტყვე. ალბათ დავტოვებ იმ უიღბლო სახლს და ირლანდიაში გადავალ... ასია იყო ჩემი ცოლი და საუკეთესო მეგობარი, ვინც კი ოდესმე მყოლია."

მართალია, ციკლი "ყვავის" წერის დროს ტედი სილვიას თვითმკვლელობის მიზეზებს ეძებდა, მაგრამ დასრულებული ციკლი ასია-სა და შურას მიუძღვნა. ელიზაბეტ ზიგმუნდი იხსენებს: "ამ ციკლის გამოქვეყნებამდე ტედმა მიაბმო, თუ რას ხილვა ჰქონდა მას: ეს იყო კაცი, რომელიც უდაბნოში მარტო ზის, ხელში იარაღი უჭირავს, რომელშიც მხოლოდ ერთი ტყვია დევს. იქვე, ხეზე, შავი ფრინველი ზის; კაცს ვერ გადაუწყვეტია, თავი მოიკლას, თუ ყვავს ესროლოს."

ჰოუზი ყვავის სახით საყვედურს ეუბნება ღმერთს მისი შექმნილი სამყაროს გამო და თავად იწყებს სამყაროს ხელახლა შექმნას. "პირველად იყო კივილი..." ასე იწყება ყვავისთვის სამყარო - პირველად იყო არა სიტყვა, არა ღმერთი, არა ნათელი, არამედ კოშმარი და სასოწარკვეთია. ის იყო პირველადი ენერგია, რამაც საბოლოოდ შექმნა ყვავი.

ტედი ახლო მეგობარს, ლუკას მაიერს წერდა, რომ სილვიას თვითმკვლელობა თავად სილვიას "ავადმყოფური გადაწყვეტილება იყო", მაშინ, როდესაც ასიას თვითმკვლელობა ტედის "ავადმყოფური გადაუწყვეტელობის" ბრალია. 1996 წლის ოქტომბერში ტედ ჰოუზი თავის ინტერვიუში ამბობს, რომ სილვია პლათის თვითმკვლელობა "იყო გარდაუვალი, ის თავისი ცხოვრების უმეტესი ნაწილი იქით მიექანებოდა, მაგრამ ასია ვევილის სიკვდილის თავიდან

აცილება შესაძლებელი იყო." ალბათ ამ დანაშაულის გრძნობის გამო ცდილობდა ის ასიას კვალი თავისი ცხოვრებიდან სრულიად წაეშალა.

რაც შეეხება სილვია პლათის მუდმივ სვლას სიკვდილისკენ, უნდა გავისწავლო, რომ მან თვითმკვლელობა პირველად 1953 წელს, 20 წლის ასაკში სცადა. თავისი ცხოვრების ეს პერიოდი და განცდები სილვიამ 1963 წელს გამოქვეყნებულ რომანში "ზარხუფი" აღწერა.

სილვია 1951 წელს თავის დილურში წერს: "მშურს ყველას, ვინც ჩემზე ღრმად აზროვნებს, ვინც უკეთ წერს, უკეთ სრიალებს თბილამურებზე, უკეთ გამოიყურება, უკეთ ცხოვრობს, მტყად შეუძლია სიყვარული."

დაკვირვებელი მკითხველი "ზარხუფში" აუცილებლად დაინახავს იმ უზარმაზარ შიშს, რასაც ის განიცდიდა, თუ ისეთივე დარჩებოდა და არ შეიცვლებოდა.

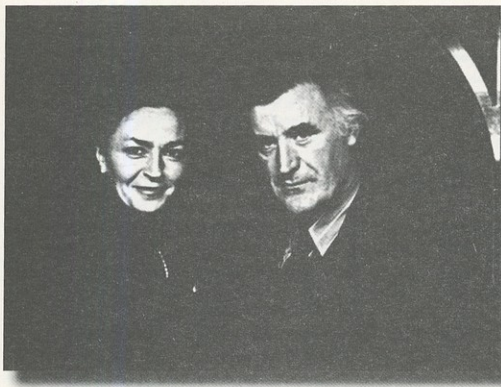
რომანის გმირი თინეიჯერი გოგონაა, რომელმაც სტიპენდია მოიგო და ნიუ-იორკში გაემგზავრა. ნესით, ის ბედნიერი უნდა იყოს, მაგრამ ნიუ-იორკის კამკამა სინათლეების, ზღაპრული ცათამბვჯენებისა და არაჩვეულებრივი ადამიანების ნაცვლად ის სიბინძურესა და ავისმომასწავებელ ბედისწერას ხედავს. გაზუთები როზენბერგების სიკვდილით დასჯაზე წერენ, და გოგონა თავიდან ვერ იძირებს ამ სურათს. ის იმითაცაა განბილებული, რომ ხვდება - არცერთ აკადემიურ ჯილდოს, რომლის გამოც ის თავს არ ზოგავს, არანაირი რეალური ფასეულობა არ გააჩნია.

სილვია პლათის ცხოვრებაშიც იგივე მოხდა. მან სტიპენდია მოიგო და 1953 წლის ზაფხულში ჟურნალ Modemoiselle-ის მიწვევით სამი თვე გაატარა „სტუმარი-რედაქტორად.“ 1930-იანი წლებიდან მოყოლებული, ამერიკაში ეს ძალიან პრესტიჟულ სტიპენდია ითვლებოდა თინეიჯერ გოგონებში, რომელთაც ლიტერატურული ამბიციები ჰქონდათ. Modemoiselle იყო ჟურნალი, რომელიც ატყვევებდა პროზას, პოეზიას, ფილმების კრიტიკას, ერთი სიტყვით, ყველაფერს ხელოვნების შესახებ, ხოლო კონკურსში გამარჯვებული „სტუმარი-რედაქტორები“, გოგონები, რომლებიც მთელი ამერიკიდან ჩადიოდნენ ნიუ-იორკში, წარდნენ სტატიებს, იღებდნენ ინტერვიუს, განიხილავდნენ კულტურულ სიახლეებს, აწყობდნენ წვეულებებს, ერთობოდნენ, ცეკვავდნენ. ეს იყო გამოცდილების გაზიარების, შუშაობის, გართობისა და ახალ ადამიანებთან ურთიერთობის ერთობლიობა.

სილვია პლათი, რომელიც 10 წლიდან სმიტის კოლეჯში ცხოვრობდა, მიჩვეული იყო, რომ მისი ლიტერატურული ნიჭის გამო ყველასგან გამოირჩეოდა, მაგრამ მისთვის დამთრგუნველი აღმოჩნდა, რომ ნიუ-იორკში მისი შესაძლებლობები სხვა გოგონებისას არ აღემატებოდა. ის წერილებში დედას ეწუნებოდა დიდი დაღლილობისა და გამოფიტულობის შესახებ. მას მთელი იენისის განმავლობაში ჟურნალისტის არაფერი დაუწერია. ეს თავისთავად მიანიშნებს მის სრულ დაბნეულობასა და უარყოფით განწყობაზე. როგორც ჩანს, სილვიას სხვა გოგონებთან ურთიერთობის პრობლემებიც ჰქონდა: ერთ-ერთი გოგონას სიტყვებით, სილვიამ ის მაშინვე აუწყა აიდეო მისი აცენტიტის გამო, ხოლო მეორე კი მასზე საუბრობს, როგორც უხეშ და ჩაკეტილ ადამიანზე. მოკლედ რომ თქვათ, სილვიასთვის ის ზაფხული მარტივი არ გამოდგა.

სილვია პლათი

ტედ პოუზი და კაროლ ორჩარდი

როგორც წინას გმირი ამბობს, მას აღარც კი უნდა რაიმე წარმატებას მიაღწიოს იმ სამყაროში, და რომ ამბიციები, რომელიც მას მთელი ცხოვრება ამოძრავებდა, უკვალოდ გაქრა.

როცა პლათი ნიუ-იორკიდან დაბრუნდა, სახლში არასასიამოვნო ამბავი დახვდა – მას პარვარდიდან ფრენკ ო'კონერის ჯგუფში ჩარიცხვაზე უარი უთხრეს. ეს უკვე მეტისმეტი იყო. სილვია საკვების მიღებაზე უარი თქვა, გელარც ძილს ახერხებდა და ველარც წერას. დედამ ჩარევა გადაწყვიტა და გოგონას იმყამად პოპულარული, ელექტრომოკით მკურნალობის კურსი ჩაუტარდა, რამაც, ელექტრომოკის არასწორი გამოყენების გამო, უარყოფითი შედეგი გამოიღო – სილვიას ძლიერი ტკივილები დაეწყო და თვითმკვლელობაზე ფიქრმა შეიპყრო. მოგვიანებით, სილვია მეგობარს, ედი კოენს უამბობს: „მთელი დარჩენილი სიცოცხლე ფსიქიატრიული საავადმყოფოს ჯოჯოხეთში გატარების ერთადერთი ალტერნატივა ის იყო, რომ ჩემი თავისუფალი არჩევანი გამეკეთებინა და სწრაფი, სუფთა დასასრული ამერიჩა“. მან გადაწყვეტილება მიიღო – წერილი დატოვა, რომ სასეირნოდ მიდიოდა, თვითონ კი სარდაფში ჩაიკეტა და საძილე აბეი გადაესხა. სილვია ორი დღის შემდეგ იპოვეს, როცა უკვე ყველა იმედი გადაწურული ჰქონდათ.

სილვიას კოლეჯში მთელი სემესტრი არ უვლია – ბელმონტის საავადმყოფოში მკურნალობდა, სადაც მცირე დოზებით იყენებდნენ ელექტრომოკს და ფსიქოთერაპიაც ეფექტური გამოდგა. თუმცა, აქაც მოხდა საბედისწერო ფაქტი: იმხანად ფსიქიანალიზი პოპულარობის მწვერვალზე იყო. მისმა მკურნალმა ექიმმა, დოქტორმა რუთ ბუშერმა, რომელმაც სილვიას დიდი ნდობა მოიპოვა, დაასკვნა, რომ მისი თვითმკვლელობის სურვილი განპირობებული იყო მამის დაკარგვით გამოწვეული ტრავმით, ანუ, მისი დაკვირვებით, სილვიას ელექტრას კომპლექსი ტანჯავდა. სილვიას არ გაუპროტესტებია ეს დიაგნოზი, პირიქით, დიდი სიხარულითაც მიიღო, რადგან იმდროინდელ ამერიკაში ფსიქიანალიზი ლამის რელიგიის დონეზე იყო აყვანილი, ფრიადსა და ოუნგის სახელები ყველას პირზე ეკრა,

ძველი ბერძნული მითები და ღმერთები უნივერსალურ არქეტიპებად მიიჩნეოდა და საზოგადოებაში და ამერიკელები, რომლებიც ცხოვრებაში წარუმატებლობის შიშით იყვნენ შეპყრობილნი (იმ დროს ამერიკაში წარუმატებლობა სამოქალაქო ცოდვად ითვლებოდა), სულიერი რეაბილიტაციისთვის ფსიქოთერაპევტებს აწყდებოდნენ და მათ ბრძამ ენდობოდნენ. როგორც პლათის ბიოგრაფები ამბობენ, მხოლოდ ამ დიაგნოზის შემდეგ ჩნდება სილვია პლათის დღიურებში ჩანაწერები 8 წლის ასაკში დაკარგული მამის შესახებ, ამის შემდეგ ის შეპყრობილია მამის ხატით, თავის შემოქმედებაში დიდ ადგილს უთმობს მას. დოქტორმა ბუშერმა, რომელიც კიდევ რამდენიმე წელი მკურნალობდა სილვიას, მოგვიანებით ასევე აუხსნა, რომ შესაძლოა ქმარი და დედა ყოფილიყვნენ მისი „მტრები“. როგორც სილვიას ჩანაწერიდან ჩანს, ექიმმა მას მისცა „უფლება სძულდეს დედა“. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ ექიმთან ურთიერთობაში და არასწორმა მკურნალობამ ბევრწლიად განსაზღვრა სილვიას შემოქმედება და ცხოვრება.

როცა საავადმყოფოდან უკან, კოლეჯში დაბრუნდა, სილვია უკვე ძალიან პოპულარული იყო – როგორც მისი მეგობარი, ლუკას მაიერის აღნიშნავს, „მისი თვითმკვლელობის მცდელობის მიუხედავად, თუ ამის გამო“. ლუკასი იმასაც აღნიშნავს, რომ სილვია მას მერე ძალიან შეეცვლა, უფრო მარტივად უყურებდა ყველაფერს, ეძებდა სექსუალურ თავგადასავლებს, ხვდებოდა ბიჭებს. კოლეჯის დათმარების შემდეგ მან კემბრიჯის უნივერსიტეტის სტიპენდია მოიპოვა და ინგლისში გაემგზავრა, სადაც თავის მომავალ მეუღლეს, ტედ პოუს შეხვდა.

„დიდი, ფთქელები, სახიფათო სიყვარული.“ ასე განმარტავს სილვია მათ ურთიერთობას.

პლათი, რა თქმა უნდა, ბედნიერი იყო ტედთან, მათ ჰქონდათ საერთო გემოები, ტედი სილვისთვის არა მარტო ქმარი და მისი შვილების მამა იყო, არამედ ასევე იყო შემოქმედებითი პარტნიორი და გიდი ლიტერატურულ სამყაროში. სილვიას ყოველთვის ახასიათებდა დეპრესიისადმი მიდრეკილება, მთელი მისი ცხოვრება იყო ამერიკული ლიმონის ნიღაბსა და საკუთარი თავის სიძულვილს შორის სვლა. ის იტანჯებოდა მუდმივი კონკურენციის გრძნობით და სურდა, ამერიკაში პოეტი ქალის სიმბოლოდ ქცეულიყო. 1958 წელს ის თავის დღიურში წერს: „გმონი, ისეთი ლექსები დაწვენი, რომ ამერიკის საუკეთესო პოეტ ქალად მაღიარებენ. ვინ გაიმნებს კონკურენციას? ჰმ, წარსულიდან საფო, ელიზაბეტ ბარეტ ბრაუნინგი, ქრისტინა როსეტტი, ემი ლოუელი, ემილი დიკინსონი — ეს, რაც შეეხება

მკვდრებს, ცოცხლებიდან კი - ედიტ სიტველი და მარიანა ბური - მოხუცი გიგანტები და პოეზიის ნათლიები, ფილის მაკინილი უკვე ვე-
ლარ, უფრო მეი სვენსონი, იზაბელა გარდნერი და ყველაზე მეტად - ადრიანა რიჩი, რომელიც
მაღელვარებით ჩემი ლექსებით. ჩემი ნიჭით
მე თვითონ ვარ აღფრთოვანებული და მჯერა
მისი. უბრალოდ, უნდა განავითარო და ბევრი
რამ ვისწავლო. მაღელვარებით და ფულს
ველარ დავითელი, აი, ვნახოთ."

თუმცა, ყველაფერი ისე არ ხდებოდა, რო-
გორც მას წარმოუდგინა. როგორც თავად სწამ-
და, ღვარდიანი ადამიანები მის წარუმატე-
ბლობას ელოდნენ. თავადაც ეჭვი ეპარებოდა
საკუთარი თავში. ჟანრი, რომელიც ის ტელის
რეკომენდაციით მუშაობდა, აღსარებითი პო-
ეზია იყო, მას კი ემინოდა, პოეზიაში მხოლოდ
საკუთარი თავით არ შემოსაზღვრულიყო და
სურდა, მასში "სამყაროს ნაწილიც" შემოეტ-
ანა. ის ცდილობდა, გაეძლია იმ კრიტიკისთვის,
რომელსაც ლექსების გამო იღებდა. ამ დროს
ტელედ მასთან ერთად იყო, ის სილიას კრიტი-
კას ისე იღებდა, როგორც საკუთარს.

სილია თავს არ ზოგავდა, მისი მიზანი იყო,
ერთდროულად შემოქმედებითი წარმატებების
მიღწევა და ბედნიერი ოჯახური ცხოვრებით
ტკბობა. მას მტკიცედ სჯეროდა, რომ ორივე
ერთად შესაძლებელი იყო, განსაკუთრებით, თუ
ფინანსური პრობლემები მოგვარდებოდა. ის
ცდილობდა, ყოფილიყო მაგალითი იდეალური
ქალისა, რომელიც ერთმანეთს უთავსებს შემო-
ქმედებით ამბიციებს, პირად სიამოვნებასა და
კარგ დედობას, თანაც სოციალურად აქტიური
რჩება. თუმცა, მას ასევე აწუხებდა სწორი დერე-
სია, ტელის ზღვარგადასული ექსპულსური
აქტიურობა, ციება, პარანოია იმის შესახებ, რომ
არაკეთილმოხურე ადამიანებთანაა გარემო-
რტყმული, რომ არაფერ ალიარებს და მხოლოდ
ტედ ჰიუზის ცოლად დარჩება, (იმ დროისთვის
ტედმა უზომო პოპულარობა და შემოქმედებითი
წარმატებები მოიპოვა) და ა.შ.

მეორე შვილის გაჩენის შემდეგ, სილია და
ტედი დევნილი გადავიდნენ საცხოვრებლად, მათ
ლონდონის ბინის გაქირავება და ამით დამატებითი
ფინანსური შემოსავლის მიღება სურდათ, ოცნე-
ობდნენ ახალი ცხოვრების დაწყებაზე. დევნი
მათთვის ედემის ბაღი გახდა. თუმცა, სილიას-
თვის სახლი ყოველთვის ედემი არ იყო. მას ბევრ-
ჯერ ლალატებდა მოთმინება. ერთი კვირით ადრე,
ვიდრე დევნი და ასია ვევილები დევნიმ ენეოდ-
ნენ, სილიამ მათ მეზობლზე, 16 წლის გოგონაზე,
რომელიც ტედთან ერთად მუსიკას უსმენდა, ისე

იქვიანა, რომ, როგორც თავად წერს, ლამის ფირსაკრავი გადმო-
აგდო და დაამხსრია.

თუმცა, მაინც, სილიას არასოდეს შეპარვია ეჭვი, რომ ტედი
მათი დასახული გეგმის ერთგული იქნებოდა. ამიტომ, შემდგომი
მოვლენების გამო, ის თავს სამოთხივად გაძევებულად თვლიდა
და სიმძვინვარეს ვერსად პოულობდა. როგორც სილია "არიელის"
ერთ-ერთ ლექსში, "ცხვრები ნისლი" ამბობს, "ადამიანები თუ
ვარსკვლავები სევდიანად შემოჰყურებენ, მე მათ იმედი ვაფუ-
ცრუე." სავარაუდოა, რომ ბოლოს თავს იმედგაცრუებულად
გრძნობდა, არა მარტო ტედის, არამედ საკუთარი თავის გამოც
- მიზანს ვერ მიაღწია, ვერ შექმნა სრულყოფილი ქალის სახე.
ამასთან, მისი რომანი "ზარზუფი", რომელიც სიკვდილამდე
ერთი თვით ადრე გამოიცა, წარუმატებელი აღმოჩნდა. ბედის
ირონიაა, რომ ლექსები, რომელთაც სილია პლათი ნამდვილად
აქციეს ამერიკის ერთ-ერთ გამოჩენილ პოეტად, მისთვის
საბედისწერო მოვლენების ფონზე დაიწერა.

1962 წლის 9 ივლისს, რამდენიმე საათით ადრე, ვიდრე ის
საბედისწერო სატელეფონო ზარი გაისმოდა, როცა ასიამ ტედი
მამაკაცის ხმით იკითხა, სილიამ დედასთან, რომელიც იმხანად
მათთან ტესტონად იყო, დაიკება, რომ ყველაფერი ჰქონდა,
რაც სურდა: "არაჩვეულებრივი ქმარი, ორი ბრწყინვალე ბავშვი,
მეგობარი სახლი და ლექსები." ისტორიის მომენტურად ასე
შემოძრუება ნიობას მითს ვგავსებენ, როცა მან ქალღმერთი
ლუტო გამოიწვია და განარისხა. როგორც ჩანს, ღმერთებმა
სილიას კვენხაც ცუდად გაიგეს და არ დააყოვნეს.

როგორც ჯილიან ბეკერი ამბობს, "რაც უფრო მეტს იცებს
ადამიანი ამ ტრაგიკული ამბის შესახებ, მით უფრო მეტად ეუ-
ფლება განცდა, რომ ეს ისტორია ბერძნულ ტრაგედიას ჰგავს."

P.S. ტედ ჰიუზი 1974 წელს ინგლისის დედოფლის ოქროს
მედალით დაჯილდოვდა, ხოლო 1984 წელს კი მას ინგლისის
პოეტი-ლაურეატის ნოდება მიენიჭა. მან ცნობილი პოეტური
ციკლები "ყვავი" და "კაპარიონი" ასია ვევილს მოუძღვდა, ხოლო
"ყმუილი და ჩურჩული" და "დაბადების დღის წერილები",
რომელიც სიკვდილამდე სამი თვით ადრე გამოაქვეყნა და მთე-
ლი ლიტერატურული სამყაროს ცხოველი ინტერესი გამოიწვია,
სილია პლათს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ტედ ჰიუზის სამ ციკლს "კაპრი-
ონი", "ყმუილი და ჩურჩული" და "დაბადების დღის წერილე-
ბი", კრიტიკოსები და მკვლევრები განიხილენ, როგორც
ერთ მთლიანობას, რომელიც იწყება ლექსით "კაპარიონი" და
მთავრდება ლექსით "ცრურნენა", რომლებიც ერთსა და იგივე
ლექსს წარმოადგენს, მცირედი განსხვავებით.

ტედ ჰიუზს არცერთი ტრაგიკული მოვლენის გამო საჯაროდ
არ უსაუბრია, და საზოგადოების (უმთავრესად ფემინისტების,
რომელთა სიმბოლოც გახდა სილია პლატი) მხრიდან მთელი
რიგი ბრალდებების მიუხედავად, თავის გასაზრათლებლად
არაფერი უთქვამს, მან ყველა ბრალდებასა თუ მითქმა-მოთქმას
პასუხი თავისი ლექსებით გასცა.

1971 წელს სილია პლათის "ზარზუფი" ამერიკაში გამოიცა
და საკულტო რომადად იქცა. 1982 წელს სილია პლათის "რჩეუ-
ლი ლექსები" პულიცერის პრიზით დაჯილდოვდა.

ციკლიდან „კაპრიჩიო“

კაპრიჩიო

პარასკევა შექმნა ადამი. ამოანთხია ადამი.
 დამარხა ადამი. პარასკევა. დღეს. პარასკევა.

ცამეტში: ზეიმის ღმერთების ნამთერალევი სიცილი
 სულ ადვილად უკუაქცია ლოკეს საჩუქარმა:
 სპერმის ფითრმა და დამპალი ხის ხომალდმა.

პარასკევი, ცამეტი. სისხლიანი შარავანდედის,
 ღრუბლისა და ღურსმნის იგავი.
 პარასკევა, ცამეტში ფარდა ახადა სუნამონაპკურებ
 ამერიკას. (კოლუმბს
 ქუთუთო აუწია
 მის კუბოს შემოვლებული ჯაჭვებით.)

პარასკევს, 13 რიცხვში
 გრძნეულმა
 შესაძლოა ყველა წერილმანი დაინახოს, შენთვისაც კი შეუმჩნეველი.

შეიძლება ეს იყოს ფრიგას¹
 ორსახოვანი საჩუქარიც. წარმოიდგინე შენი საცოლის სარკე
 ქვაბის² ფორმის. დაარქვი მას ქვაბი
 სულის მეორედ დაბადებისა.

თვალის ცივი, აწეული კუთხის ქვეშ,
 პატარძლის სარკეში, ქვაბში.

სადაც ამაღ
 დაიფინა სიკვდილი. სადაც იმან
 დაიფინა სიცოცხლე. სადაც აი, ეს, მესამე
 ჩაიძირა და არც უტირია.

დაგცინებენ
 ცრურწმენის გამო.

(ასეც რომ იყოს,
 სულ ამაზე ფიქრი: ხელისგულებს გაგიოფლიანებს,
 კანს დაგინყლულებს, და შენი სიცოცხლის ორივე ხაზს დაგისისხლიანებს.)

¹ სკანდინავიური მითოლოგიის მიხედვით, ოდინის ცოლი, უმაღლესი ღვთაება, რომელიც მფარველობს ოჯახს, სიყვარულს. ის ხედავს მომავალს და ადამიანთა ბედისწერას.

² იგვ. The cauldron – წარმოადგენს ქალური საწყისის სიმბოლოს, ესაა საშო, სადაც იწყება სიცოცხლე. მასში ჯარისკაცები მეორედ იბადებიან. ისაა ასევე წივთი, რომელიც აერთიანებს ოთხივე სტიქიას. მას ათავსებენ მინაზე, აცხელებენ ცეცხლზე, ავსებენ წყლით და პაქრობენ აგზავნიან ორთქლს.

ქალმა გაუგზავნა ბალახი, არცერთი სიტყვა.
და მასში
დიორით გაჟღერებული კუდიანი თოჯინა,
და მასში
საფლავის ქვა. და მასში
საკუთარი ფერფლის ნიმუში. და მასში
თავისი ერთადერთი გოგონას ღიმილი,
რომელსაც სხვაგვარად დაბადება არ ენერა.
და მასში სიკომორის ხის
თესლები.
და მასში სიკომორის ხის
თესლები, რომელიც
ცვიოდა. და მასში
სიკომორის ხის თესლები, ჰარში რომ ტრიალებდა
და ცვიოდა.

შენი მომავალი აიღე და აფროდიტეს
ტაძრის კართან უდარდელად დადე,
როგორც დამხრწვალეები ტოვებენ
დაკეცილ ტანსაცმელს წყალში შესვლის წინ.
შენი სახე აფროდიტეს ნილაბში გაცვალე,
ქორწინება – საკვერცხეების მანიაკურ
დეპრესიაში, ოკეანის ღელვასა და ზხეფებში.
ცხოვრების მარტივი უსაფრთხოება –
წმინდა წლებში: სისხლის კლუფსიდრა¹ –
აფროდიტეს გამოცხადების წუთებს ითვის.
„ორმოცის მერე დავასრულებ“ იცინოდი
(სერიოზულად თქვი) როდესაც ერთად დაკეცე
შენი მომავალი
და ცარიელი ტანსაცმელი. რომელიც ოქსფამმა² წაიღო.

ორმოც და ქვეპი

მას შენი კოლექციის ექსპონატივით უყურებდი.
შენი მზერა დამანგრეველ ძალას
ძირითადად უკვე მონელებული ნადავლიდან
მოგროვილი პროტეინისგან იღებდა.
მას კი, სატყუარა თხას,³ ეგონა, რომ
კიკინებდა. სინამდვილეში გოდებდა,
იმ თხეზებით, რომლებიც გოდებენ ისე,
როგორც მხოლოდ გამოჭრილ ყელს შეუძლია.
თუმცა, თხა, როგორც წესი, მეორე თხას უხმობს საშველად.

ერთობოდი. შენი გართობა დიდებული
ვეფხვის გრაცის ჰგავდა.
მაგრამ თხის ქვეშ ორმო აღმოჩნდა.
ორმოში კი სარები.
მან არაფერი მოიმოქმედა
ხელების წინააღმდეგ, რომლებიც ჩაეჭიდნენ,
გაიყოლეს, დააბეს, და მიატოვეს.
რა რჯიდათ ხელებს? ან იმ პირებს,
ისეთ ხმებს რომ უშვებდნენ, თითქოს თუნუქის ცარიელ ქილებს ყრიანო.
წყვიდადის ერთადერთი აღქმა სიბნელეა.
ის თავის საბელში ვერაფერს ხედავდა
საკუთარი სისუსტის გარდა.

ასე რომ შენ ის

ორმოში თან ჩაიყოლე,
ზუსტად მის ქვემოთ, სადაც შენთვის და მისთვის უცნობ სახეებზე,
თვალეზმა სარზე წამოგაგეს.
ისინი განთიადის ცის ქვეშ მოგროვილიყვნენ და
ზეიმობდნენ –
თითქოს თუნუქის ქილებს გაშმაგებული ანჯღრევენო,
ყოველ ქილაში კი თითო ქვა გდია.

³ ვეფხზე მონადრეები თხას აბამენ და ყელს ჭრიან, რომ მხეცი მისი სისხლითა და ბლავილით მიიზიდონ.

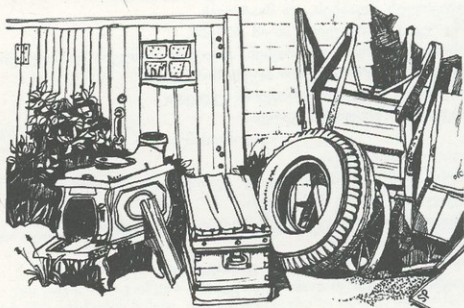
როცა მისმა საფლავმა საზარელი პირი დააღო,
უბრალოდ რატომ არ გაფრინდი,
თმა რატომ არ შემოიხვიე და გაერიდე,
რატომ ჩაიმუხლე საფლავის პირთან,
რატომ გინდოდა, ეცნე, ბრალი დაედოთ და განაჩენი გამოეტანათ
მათ, ვისაც საკუთარი უდანაშაულობის
მტკიცებულება – რუხი გრანიტის
საფლავის ქვის ნატეხები,
ხელში ეჭირათ?

მგონი, არასწორად გაიგე განაჩენი.
ყოველთვის არასწორად იაზრებდი
ებრაულად ან გერმანულად იმას,
რასაც ინგლისურად გეუბნებოდნენ.
მისმა საფლავმა ქარაგმები გასაგებად ამოძახა.
მაგრამ შენ სადღაც, ზევით, ალიქზე
როგორც პასუხი ერთ-ერთ, შენივე,
გამოუთქმელ გამოცანაზე. არასწორად
გაიგე, შეცდი, და დაიჩოქე მოკრძალებულად.
მათ შეიძლება არც ჩაეტოლე,
მონაზონი რომ გამხდარიყავი,
და შენი ნებით თავი დაგეხვია
მისი სიკვდილის საკუთრებელთან.
რადგან ესაა, რაც გააკეთე. იმ წუთიდან
მაღაზიამ, საქმემ, ქალიშვილმა, გერმანელმა ოპერ გოგონამ,
მსხვერპლშენიერვის კოცონიდან
აფარდნილი ცეცხლის ფორმა მიიღო, ალის,
გარს რომ შემოგეხვია და მთელი
შენი ცხოვრება შთანთქა.

ცეცხლი მთლიანად გედებოდა. მე გიყურებდი.
რატომ ფარდაგში არ გაეხვიე,
საავადმყოფოში არ გაიქეცი,
და ეგ შეცდომა არ მოიშორე? – მარტივად გეთქვა, რომ
თარგმანი იყო შეცდომით.

შენ კი, პირიქით, კოცონს უფრო აძლიერებდი,
კალენდარს ფისისა და გოგირდის დღეებს
ექვსი წელი
ფრთხილად ახევდი,
ერთი დღეც არ გამოგრჩენია, მშვიდად, ფაქიზად, –
თითქოს ბავშვს ტუტუს აწოვებდი,
არა, ბავშვს ტუტუს კი არ აწოვებდი,
მიზანი მხოლოდ ერთი გქონდა:
ძალა არ უნდა დაგეკარგა,
სრულ დაფერფლვას ელოდებოდი,
და მერე ფერფლის გაგრილებას.

ბოლოს მათ პატარა პირამიდა ააგეს.

წითელი

წითელი იყო შენი ფერი.

წითელი თუ არა, თეთრი. თუმცა, წითელი გარს შემოიხვიე.

სისხლისფერი წითელი. იქნებ სისხლი?

წითელი ოხრა ხომ არა, მკვდრებს რომ ათბობს?

პემატიტი საგვარეულო ძვლების,

შენი ძვირფასი მემკვიდრეობის, უკვდავსაყოფად.

ბოლოს, როცა შენი მაინც გაიტანე,

ჩვენი ოთახი წითლად ლუღდა. სამსჯავროს ადგილი.

ჩაკეტილი ზარდანმა ძვირფასი ქვებისთვის. სისხლის ხალიჩა,

აქა-იქ დალაქავებული, აქა-იქ გაქვავებული,

ფარდები – ლალისფერი სისხლის ტალღები,

ჭერიდან იატაკამდე გადმოხეთქილი სისხლის ჩანჩქერი.

სისხლისავე ბალიშები. იგივე

უხეში მენამული ფანჯარასთან.

ცოცხალივით ფეთქავს კელია. აცტეპური სამსხვერპლო – ტაძარი.

მხოლოდ წრგნის თაროებმა უშველეს თავს თეთრში გაქცევით.

ფანჯრიდან მოჩანს

სიფრიფანა, დაღარული ყაყაჩოები –

სისხლი კანქვეშ,

სალბი, ვისი სახელიც მამამ დაგარქვა, –

სისხლის შადრევანი ღრმა ჭრილობიდან,

და ვარდი – გულში სისხლის ბოლო შეფეხი,

დამლუშველი, არტერიული და განწირული.

ხავერდის გრძელი კაბა – სისხლიანი სახვევი,

ბრწყინვალე ბორდო.

შენი ტუჩები – სველი, მუქი უოლოსფერი.

ტკბებოდი წითლით.

ეს ჩემთვის იგივე იყო, რაც გახევებულ ჭრილობაზე

მიმხმარი ბინტის კიდეები, შემძლო

გადახსნილ ვენას შევხებოდი, გამხმარი სისხლის პრილა ქერქს.

რასაც ხატავდი, ყველაფერი თეთრი იყო.

შემდეგ თეთრს ვარდებს აყრიდი, ამარცხებდი,

იხრებოდი, ვარდებს აწუნებდი,

მგლოვიარე ვარდებს, სხვა ვარდებსაც

და აქა-იქ პატარა ლურჯ ფრინველს.

ლურჯი უფრო შეგეფერებოდა. ფრთებს გასხამდა,

სან-ფრანცისკოს კაშკაშა ლურჯი აბრეშუმი

შენს ორსულ სხეულს

ჯვარცმის ალერსში ხვევდა.

ლურჯი იყო შენი კეთილი სული – სისხლისმწოველი კი არა,

არამედ დამუხტული, დამცველი, მზრუნველი.

წითლის ღრმულებში

ემალეობოდი უსიცოცხლო საავადმყოფოს სითეთრეს.

ხოლო ძვირფასი ქვა, რომელიც დაკარგე, ლურჯი იყო.

შენი ლექსები დიდი, ჩაბნელებული ქალაქის ცენტრია.
შენი ნოველები, მოთხრობები, დღიურები – ამ ქალაქის
გარეუბნები.

ლამით სასტუმროებიც ისევაა განათებული,
როგორც ქალაქის საქმიანი უბნები სწავლულებით,
მღვდლებითა და პილიგრიმებით.

ზოგჯერ ლამით მანქანით ვსეირნობ, დავდივარ ნელა,
ჩემს წყვდიადში დაგებორიალობ, ვფიქრობ იმაზე, რაც ჩაიდინე.

თითქმის ყოველთვის გამოკრთები – გზაჯვარედინზე,
სამოცი წლის ხარ, დაბნეული, მიჩერებიხარ ზევით რაღაცას.

შენს ირგვლივ ბევრი ხალხი ირევა. უძრავად დგახარ.

შენი სახე – მწვანე და ყვითელი სინათლის შუქზე
უსახლკარო ინდიელის სახეს ჩამოჰგავს, დამფრთხალს, მწუხარებს.
გინდა ვინმეს რაღაც ჰკითხო, და ვერ ახერხებ.

ყველა სახეს ამტერებები

რომ ვინმე იცნო.

ყურადღებას არავინ გაქცევს. აი, წითელი აინთო

და ხალხის ტალღა უცებ დაგშორდა.

შემდეგ მე მხედავ მანქანაში, მოგჩერებივარ.

საგონებელში ვარდები, ვხედავ: ნეტავ, ამ კაცს ხომ არ ვიცნობ?

ილუმენი, ვხედავ ამასაც. ვხედავ, რომ ცდილობ

გაიხსენო, თუ, იქნებ ცდილობ... არ გაიხსენო.

Two More Jims #12

ცრურწმენა

პარასკევმა შექმნა ადამი. ამოანთხია ადამი.

დამარხა ადამი. პარასკევმა. დღეს. პარასკევმა.

ცამეტი იყო ზემის ღმერთების ნამთვრალევი სიცილი

სულ ადვილად რომ უკუაქცია ლოკეს საჩუქარმა:

საქერმის ფითრმა და დამპალი ხის ხომალდმა.

პარასკევი, ცამეტი რიცხვი – იგავი, რომელიც გვიამბობს

სისხლიანი შარავანდედის, ღრუბლისა და ლურსმნის შესახებ.

და პარასკევმა, ცამეტ რიცხვში ფარდა ახადა სუნამონაკურებ

ამერიკას. (კოლუმბს

ქუთუთო აუწია

მის კუბოს შემოვლებული ჯაჭვებით.)

9/12

პარასკევს, 13 რიცხვში

გრძნელმა

შესაძლოა ყველა წერილმანი დაინახოს, შენთვისაც კი შეუმჩნეველი.

შეიძლება ეს იყოს ფრიგას

ორსახოვანი საჩუქარიც. ვალჰალას ქვაბი,

სადაც მეომრები ხელმეორედ იბადებოდნენ.

შენი საცოლის

სარკეში თვალის ცივი, ანეული კუთხის ქვეშ,

პატარძლის სარკეში, ქვაბში

სადაც ამაღ

დაიწვია სიკვდილი. სადაც იმან

დაიწვია სიცოცხლე. სადაც აი, ეს, მესამე

ჩაიძირა და არც უტირია.

დაე, დაგცინონ

ცრურნმენის გამო.

სულ ამაზე ფიქრი ხელისგულებს გაგიოფლიანებს,

კანს დაგინელულებს, და შენი სიცოცხლის ორივე ხაზს დაგისისხლიანებს.

ციკლიდან „ყვავი“

პატარა გოგონას ანგელოზურ მზერაში

ყვავს ბუმბული გაეფანტა.

პატარა ბიჭის გაოცებულ თვალებში

ყვავს ძვლები ჩაეფშენა.

პატარა გოგონას სიყვარულში

ყვავს გულ-მუცელი გაუცამტყერდა,

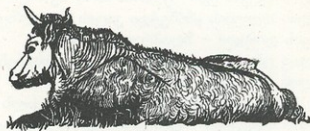
პატარა ბიჭის ვარდისფერ ლოყებში

ყვავს სხეული ძველი ტილოსავით დაეფლითა.

ყვავი მაყვლის ბუჩქში შეძვრა, თვალები

დახუჭა, დანებდა არაფერს.

წავიდნენ, პატარა ფეხუნებმა მთელ სამყაროში იტყაპუნონ.

ორი ლექსი

1.

შავი იყო უთვალობა

შავი ენა

შავი იყო გული

შავი ღვიძლი, შავი ფილტვები

რომელსაც არ შესწევს

უნარი შეინოვოს ნათელი

შავი იყო სისხლი მის მყვირალა გვირაბში

ქურაში შეწყობილი შიგნეულობა

კუნთებიც შავი

ესწრაფვიან გარეთ გამოსვლას

შავი ნერვები, შავი ტვინი

დასამარებელი წარმოსახვებით

სულიც შავი, უსაშველო ენაბლუბა

ყვირილისა,

რომელმაც მიუხედავად უსასრულობისა,

ვერ ამოთქვა თავისი მზე.

2.

შავია წავის თავი, სველი, ზეანეული.

შავია ქვა, ქაფში ჩაძირული,

შავია ნაღვლის ბუმბუტი სისხლიან სანოლზე მწოლი.

შავია დედამინა, ერთი მტკაველით ქვევით,

უკუნეთის კვერცხი,

იქ მზე და მთვარე ერთმანეთს ამინდს უნაცვლებენ

ყვავის გამოსაჩეკად, შავი ცისარტყელა.

გადაჭიმულია სიცარიელეში

სიცარიელეზე

მაგრამ დაფრინავს.

ყვავის ზარი

ყვავი იყო მთვარის ჩრდილზე

იმდენად შავი,

რომ ჰყავდა ვარსკვლავები.

ყვავი იყო ყველა ზანგზე

უფრო შავი

როგორც ზანგის თვალის გუგა.

მზის მსგავსად,

უფრო შავი

ვიდრე ყველა სიბრმავე.

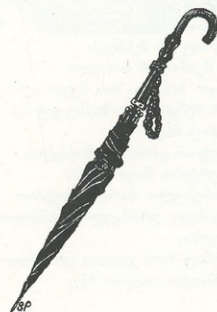
კაცს უყვარდა ქალი და ქალს უყვარდა კაცი
 კაცი ქალს კოცნით წოვდა მთელ წარსულს და მომავალს
 ყელში სხვა არაფერი გადადისოდა
 ქალი კბენდა კაცს ღრღნიდა წუნნიდა
 და სურდა კაცი საკუთარ ნიაღში
 სამუდამოდ მტკიცედ უსაფრთხოდ
 მათი ჩუმი ამოძახილები ფარდებს აფრინდებოდა
 ქალის თვალები სხვა ყველაფერზე უარს ამბობდნენ –
 მისი მზერა კანრავდა მხოლოდ კაცის ხელებს მაჯებს იდაყვებს
 კაცი ხელს მაგრად უჭერდა ქალს, რომ ცხოვრებას
 მისთვის ის იმ წამიდან ვერ გამოეგლიჯა,
 უნდოდა დასრულებულიყო მთელი მომავალი
 ქალისთვის ხელები შემოეხვია და
 იმ წამიდან პირდაპირ გადაცვნილიყვნენ არაფერში
 თუ მარადისობაში თუ რაც ქვია
 ქალის ხვევნა იყო უზარმაზარი ზეწოლა –
 ქალის ძვლების ანაბეჭდი კაცის სხეულზე
 კაცის ღიმილი – ზღაპრული გოგრა
 სადაც ცხოვრება მათ ვერასოდეს მიაგნებს,
 ქალის ღიმილი – ობობას კბენა
 და კაციც უძრავად იწვა და ელოდა ქალს როდის მოშივდებოდა
 კაცის სიტყვები – დამპყრობელთა დიდი არმია
 ქალის სიცილი – თავდასხმის მცდელობათა გრძელი სერია
 კაცის მზერა – სისხლიანი შურისძიების ტყვიები
 ქალის გამოხედვა – სადღაც კუთხეში ჩასაფრებული საშინელი
 საიდუმლოს მატარებელი მოჩვენება,
 კაცის ჩურჩული – მათრახი და ცხენოსნის ჩექმა
 ქალის კოცნა – იურისტის მკაცრი ჩანაწერები
 კაცის ალერსი – მაშველი რგოლი ჩასაძირად განწირულ გემზე
 ქალის სასიყვარულო თამაშები – ჩაკეტილი ბოქლომის წვალება
 მათი კენესა იატაკზე გახობდა როგორც
 ცხოველი რომელიც უზარმაზარ ხაფანგს მიათრევს
 კაცის დაპირებები – ქირურგის ნიღაბი
 ქალის დაპირებებმა კაცს თავის ქალა ახადა –
 ამისგან ლამაზი ბროში გამოვა
 კაცის ფიცი – ქალის დაჭიმული სხეული –
 კაცმა ასწავლა სასიყვარულო კვანძის კეთება
 ქალის ფიცმა კაცის თვალები
 ქალის საიდუმლო უფრაში კარგად გადამალულ ფორმალინში ჩაყარა
 მათი კივილი კედელს აეკრო.

მათი თავები ძილის დროს განცალკევდა, როგორც გახლეჩილი ნესვის
 ორი ნახევარი, მაგრამ რთულია სიყვარულის შეჩერება

ერთმანეთში გადანულ ძილში ხელები და ფეხები გაცკავლეს
 სიზმარში ერთმანეთის გონება მძევლად აიყვანეს

ღილით ერთმანეთის სახეებით გაიღვიძეს.

ინგლისურიდან თარგმნა დალილა გოგიაძე

პუბლიკაცია გაფორმებულია
 სილივია პლათის ნახატებით

ახალი თარგმანები

5

მაკავიტი - გრძნული პატა

(ნიგინიდან „მოხუცი ოპოსუმის წიგნი პრაქტიკული კატების შესახებ“)

მაკავიტის, გრძნულ კატას, „უწინარ თათს“ უწოდებენ, კანონს არღვევს, მაინც რჩება ქვეყნის თვალში უცოდველი. ის სისხლს უშრობს სკოტლენდ იარდს, ფლაინგ სკოდი გააქაჩლა: მიაგნებენ ცხელ კვალს... ჰოპლა, მაკავიტის კვალიც არ ჩანს.

მაკავიტის მსგავსად ქვეყნად სხვა ვერაინ გაილაღებს, იგი არა მხოლოდ კაცთა, თვით ბუნების კანონს არღვევს. ფაკირიც კი პირს დააღებს, აორთქლდება ისე მალე, გემს იკრავენ, მიიბრუნენ... მაკავიტის არ ჩანს კვალიც. გინდ ეძებე მინის გულში, გინდ მოაველე ჰაერს თვალი, კიდევ ერთხელ გიმეორებთ - მაკავიტის არ ჩანს კვალიც!

მაკავიტი ნითურაა, ძვალტყავა და გრძელი ციცა, მის ჩაცვნილ თვალებს ალბათ ას კატაშიც ამოიცნობ. შუბლი - ფიქრით დაღარული, კისერი აქვს წვრილზე წვრილი, პალტო - მუდამ დამტვერილი, უღვაშები - აწვნილი. ჩხინკ კისერზე წამომართულ თავს გველივით ასარსალებს და რომ ფიქრობ „ჩაეძინა“, სწორედ იმ წამს დაწყებს თვალებს.

მაკავიტის მსგავსად ქვეყნად სხვა ვერაინ გაილაღებს, დემონია კატის ტყავში, უზნეობის აზის დალი. ის ქუჩაშიც შემოგვხვდება, ეგბს სკვერშიც მოკრათ თვალი, ოღონდ ნაავაზაკარზე - მაკავიტის არ ჩანს კვალიც!

პირფერულად სცემენ პატებს (ბანქოშიც კი თაღლითია), მისი თათის ანაბეჭდი წამლად არ აქვს სკოტლენდ იარდს. თუ გაძარცვეს საკუჭნაო, თუ ზარდახშას ასძერა კლიტე, თუ ვინმეს რძე შეუხვრიპეს, ერთი ძაღლიც გაქრა კიდევ, თუ სათბურის მინა გატყდა, თუ ცხაური ღია დარჩა... ჰა, გერგებათ გამოცანა - მაკავიტის კვალიც არ ჩანს!

თუ აწაპნეს საბუთები მავან ელჩს თუ კონსულს... ჰო და რუკები და ნახაზები გაქრა სადამიროლოდან, თუნდაც სადმე რამე ნაგლეჯს გადაწყდე დღეს თუ ხვალე, ძებნით თავს ნუ გადაიღლი - მაკავიტის არ ჩანს კვალიც! ერთი-ორჯერ საიდუმლო სამსახურმა დასკვნა დაღო - „მაკავიტის ნაქმნარია!“ ჩვენს ფისოს კი სწორედ ამ დროს მთელი მილის მოშორებით გადაედო ფეხზე ფეხი და ირთობდა თავს მორიგი საგაზეთო თავსატეხით.

მაკავიტის მსგავსად ქვეყნად სხვა ვერაინ გაილაღებს, სხვა ვერაინ მისებრ კოხტად და უჩუმრად წყალს ვერ ამღვრევს. მას ყოველთვის აქვს ალიბი, უცდომელი და მართალი, არცერთ ნაავაზაკარზე - მაკავიტის არ ჩანს კვალიც!! ამბობენ, რომ ყველა შუღლერს, გარენარს და ნათაღლითარს (მანგოჯერზე უნდა ითქვას, გრიდლობუნზე უნდა ითქვას), ის მბანებლობს. ის განაგებს ათას გზაზე ნათრევ კატებს, ყველა დროის გენიოსი - თაღლითების ბონაპარტე.

ინგლისურიდან თარგმნა ანი კოპალიანმა

ფრიდრიხ დიურენმატი

მოქმედი პირნი:

მწერალი.
ჯალათი.

(ჭრილებს ფანჯრის მინა.)

მწერალი: – (ხმამალალი, მშვიდი ხმით) შემოდი. (სიჩუმე.) შემოდი! რადგან კარნიზზე აძვერით, სისულელეა ამ სიმაღლეზე ფანჯრის იქით დარჩენა. მე კარგად გხედავთ. ცა თქვენს ზურგს უკან ჯერ კიდევ უფრო ნათელია, ვიდრე ბინდი ამ ოთახში. (იატაკზე დავარდნილი საგნის ხმა.) თქვენ ლამის ნათურა გადმოაგდეთ...

ჯალათი: – ეშმაკმა დალახვროს!

მწერალი: – ნუ წვლობთ. ახლავე ავიანებ სანთელს. (რთავს განათებას.)

ჯალათი: – მადლობელი ვარ.

მწერალი: – ასე-ასე. აი, თქვეიც. უფრო სასიამოვნოა საუბარი, როცა ხედავ, ვისთან გაქვს საქმე. ჭარმაგი ყოფილობათ.

ჯალათი: – ახალგაზრდას ელოდით?

მწერალი: – ახლოს ხართ სიმათელსთან. აიღეთ ნათურა. თქვენგან მარჯვენაზე.

ჯალათი: – მაპატიეთ. (ეცემა და ლარნაკი იხსხვევს.)

ათასი ჯანდაბა! ამჯერად ლარნაკი გაგტყე.

მწერალი: – ღვინის ბერძნული თასი.

ჯალათი: – დაიფხენა... ძალიან ვნუსხვარ.

მწერალი: – ნუ შენუხებდით. მე ალბათ აღარ მაქვს მისი გამოყენების შანსი.

ჯალათი: – ბოლოს და ბოლოს, კარნიზებზე ძროშიალი და ბინებში შევარდნა არ არის ჩემი საქმე. რას აღარ მოითხოვენ დღეს ჩვენგან, ეშმაკმა დასაწყველოს ეს სა-მუშაო... რა ფეხიზუმი ვარ, სულგრძელად შემინდეთ.

მწერალი: – ყველას შეიძლება შეემთხვას.

ჯალათი: – მე მეგონა...

მწერალი: – გეგონათ იმ ოთახში მეძინა. საიდან უნდა იცოდეთ, რომ ფეხიზლობს საწერ მაგიდასთან.

ჯალათი: – ნორმალურ ადამიანებს ასეთ დროს სძინავთ.

მწერალი: – ჰო, ნორმალურ დროს.

ჯალათი: – თქვენი ცოლი...

მწერალი: – ნუ სწუხართ. ჩემი ცოლი გარდაიცვალა.

ჯალათი: – შეიძლება გყავთ?

მწერალი: – ვაჟი – საკონცენტრაციო ბანაკში.

ჯალათი: – ქალიშვილი?

მწერალი: – არა მყავს ქალიშვილი.

ჯალათი: – წიგნებს წერთ? რამდენი წიგნი გაქვთ!

მწერალი: – მწერალი ვარ.

ჯალათი: – და თქვენს წიგნებს კითხულობს ვინმე?

მწერალი: – მათ ყველგან კითხულობენ, სადაც აკრძალულია.

ჯალათი: – და სადაც არ არის აკრძალული?

მწერალი: – იქ ისინი სძულთ.

ჯალათი: – მდივანი გყავთ?

მწერალი: – ეტყობა, თქვენს წრეებში ცუდი ხმები დადის მწერლების შემოსავალზე.

ჯალათი: – მაშასადამე, მოცემულ მომენტში ბინაში თქვენ გარდა არავინა?

მწერალი: – არავინ.

ჯალათი: – ეს კარგია. ჩვენ სრული სიჩუმე გჭირდება. იმედი მაქვს, გესმით.

მწერალი: – რასაკვირველია.

ჯალათი: – თქვენ გონივრულად იქცევით, რომ დაბრკოლებებს არ მიქმნით.

მწერალი: – ჩემს მოსაკლავად მოხვედით?

ჯალათი: – დავალებული მაქვს ამის გაკეთება.

მწერალი: – დაკვეთით კლავთ?

ჯალათი: – ეს ჩემი ხელობაა.

მწერალი: – მე მქონდა წინათგრძნობა, რომ ჩვენს ქვეყანაში გაჩნდნენ პროფესიონალი მკვლელები.

ჯალათი: – ისინი ყოველთვის იყვნენ. მე ვარ ჯალათი სახელმწიფო სამსახურში. აი, უკვე ორმოცდაათი წელია.

(სიჩუმე.)

მწერალი: - აი, თურმე რა... ე. ი. ჯალათი ხარ.

ჯალათი: - ვინმე სხვას ელოდით?

მწერალი: - არა. სიმაღლეს რომ ითქვას, არა.

ჯალათი: - თქვენ ღირსეულად ხვდებით თქვენს ხვედრს.

მწერალი: - შენ კი ლამაზად ლაპარაკის ოსტატი ყოფილხარ.

ჯალათი: - უკანასკნელ დროს სულ უფრო ხშირად მაქვს საქმე განათლებულ ხალხთან.

მწერალი: - რადგანაც განათლება რისკთანაა დაკავშირებული, მაშასადამე ყველაფერი ისე მიდის, როგორც საჭიროა. ჩამოვყავით.

ჯალათი: - მაგიდის კუთხეზე მოვიკალათებ, თუ ნებას დამრთავთ.

მწერალი: - ისე იგრძენით თავი, როგორც საკუთარ სახლში. შემოძლია შნაპსი შემოგთავაზოთ.

ჯალათი: - გამადლობთ, მაგრამ ჯერ საქმე. საქმის წინ არასოდეს ესვამ. ხელი რომ არ ამიკანკალებს.

მწერალი: - მესმის. ასეთ შემთხვევაში, მოგიწევს თავად გაუმასპინძლოდ საკუთარ თავს. შნაპსი სპეციალურად შენთვის ვიყიდე.

ჯალათი: - იცოდით, რომ სიკვდილი მოგისაჯვს?

მწერალი: - ამ ქვეყანაში ყველა სიკვდილისჯილია. ადამიანს აღარაფერი დარჩენია იმის მეტი, რომ იჯდეს სარკმელთან, უცქიროს უსასრულო ცას და ელოდოს.

ჯალათი: - სიკვდილს?

მწერალი: - მგელვლს. სხვას ვიღას? აქ ადვილია წინასწარმეტყველი იყო, საიდუმლო არ შეიძლება იყოს ასეთი პრიმიტიული. მოველენები რკინისებური ლოგიკით ვითარდება, შენც თითქმის ხორცსაკეპი გითრევის. პრემიერ-მინისტრი გამოდის ჩემი კრიტიკით

- ეს რასაც ნიშნავს, არავისთვისაა საიდუმლო. მისი აღმატებულების სიტყვებს ჩვეულებრივ არაესთეტიური შედეგი ახლავს. ჩემმა მეგობრებმა აირჩიეს სიცოცხლე და გამოირბნა, რამეთუ თითოეული, ვინც იწარჩუნებს ჩემთან კავშირს, სასიკვდილოდაა განწირული. ხელისუფლებამ კანონგარეშედ გამოაცხადა, მაგრამ ვიცი, ადრე თუ გვიან, ისინი შელენავდნენ ჩემი მარტოობის კედლებს. ადრე თუ გვიან, ისინი გამოგზავნიდნენ ჩემთან ადამიანს, თუნდაც იმისთვის, რომ ჩამაძალადოს. სწორედ მას მოველოდი. ადამიანს, რომელიც ისევე ფიქრობს, როგორც ჩემი ნამდვილი მეკვლეები. მინდოდა, მისთვის მეამბნა უკანასკნელად, რისთვისაც ვიბრძოდი მთელი სიცოცხლე. მინდა, ვაჩვენო, რა არის თავისუფლება... რომ თავისუფალ ადამიანს არ ემინია სიკვდილის. და აი, მოდიხარ შენ.

ჯალათი: - ჯალათი.

მწერალი: - ვისთან საუბარსაც აზრი არა აქვს.

ჯალათი: - გეზიზნებო?

მწერალი: - განა მოიძებნება ადამიანი, ვინც პატივს გცემს შენ, ადამიანთაგან უსაზიზღრესს?

ჯალათი: - მაგრამ უბრალოდ მეკვლეი რომ აღმოჩენილიყავი, არ შემეზიზნებდით?

მწერალი: - მე შეგიყვარებდი, როგორც ყველა ჩემი მეგობარი.

ბრძოლბდი შენ-თვის, როგორც ძმასთან. ჩემი სული გაიმარჯვებდა შენზე ჩემი სიკვდილის ჟამს. მაგრამ ფანჯარაში ჩემთან შემოძვრა კაცი, რომელიც კი არ კლავს, არამედ შვეს; რომელიც ოდესმე თავისი ჯალათობისათვის მიიღებს პენსიას და ჩუმად, როგორც სისხლით გამაძლარი წურმელა, ჩაკვდება საკუთარ საწოლში. კეთილი იყოს შენი მოზრძანება, ჯალათო!

ჯალათი: - გამადლობთ.

მწერალი: - რატომ აფორიაქდი. რა თქმა უნდა, ჯალათს არ მოუვა თავში აზრად ისეთი პასუხი, როგორც საჭიროა: მოხარული ვარ თქვენი გაცნობის.

ჯალათი: - არ გემინია?

მწერალი: - სრულიადაც არა. როგორ ფიქრობ განა-ჩენის სისრულეში მოყვანას?

ჯალათი: - უხმაუროდ.

მწერალი: - მესმის. არ გინდა, რომ სახლში გაიგონონ...

ჯალათი: - ხანჯალი მაქვს თან.

მწერალი: - მაშასადამე, ქირურგიული ოპერაცია. მეტკინება?

ჯალათი: - ყველაფერი მეყსეულად მოხდება. ნამი - და მორჩა.

მწერალი: - ბევრი გაისტუმრე ასე?

ჯალათი: - ბევრი.

მწერალი: - მოხარული ვარ, რომ სახელმწიფო ჩემთან აგზავნის ოსტატს და არა ახალბედს. რით შემოძლია დაგეხმარო?

ჯალათი: - ხომ არ შეგიძლიათ გაიხსნათ საყელო?

მწერალი: - ჯერ მოვწევდი.

ჯალათი: - გასაგებია. ჩემთვის ეს პატივის საკითხია, - უკანასკნელი სურვილის შესრულება. არსად გვეჩქარება.

მწერალი: - „ქემელ“... შენც მონიე, თუ გინდა.

ჯალათი: - მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ყველაფერი დამთავრდება.

მწერალი: - ნუ, ცხადია. შენ ყველაფერს მერე აკეთებ, რათა ხელი არ აგიკანკალებდეს. მაშ, მოგვწენვს, სიგარეტიც ბოთლის გვერდით დავდოთ.

ჯალათი: - თქვენ კეთილი ხართ ჩემ მიმართ.

მწერალი: - ძაღლებს ყოველთვის კეთილად ეპყრობიან.

ჯალათი: - მოსწონთ.

მწერალი: - გამადლობ. მაშ, ასე, საყელო გავისხენი...

ჯალათი: - დამერწმუნეთ, ვწუხვარ, რომ მინევს...

მწერალი: - ჰო, ჩემთვისაც სამწუხაროა.

ჯალათი: - და მაინც, შეგიძლიათ ჩათვალოთ, რომ ზედმა გაგიღიმათ: ყველაფერი მოხდება მშვიდ, ურთიერთნდობის ატმოსფეროში.

მწერალი: - მე ვამაყობ ჩემდამი მოგებული პატივით.

ჯალათი: - თქვენ ხომ მწერალი ხართ?

მწერალი: - მერე რა?

ჯალათი: - მაშასადამე, თავისუფლებისათვის მებრძოლი.

მწერალი: - ეს ბუნებრივია.

ჯალათი: - ვინც არ უნდა დავსაჯო ახლა, ყველა თავისუფლებისათვის იბრძვის.

მწერალი: - შენ რა გესმის თავისუფლებისა, ჯალათო!

ჯალათი: - სრულიად არაფერი, ბატონო.

მწერალი: - სწორედაც.

ჯალათი: - თქვენ ჩათავეთ სიგარეტი.

მწერალი: - რაღაც შეუძლოდ ვარ.

ჯალათი: - მზადა ხართ?

მწერალი: - კიდევ სიგარეტი, თუ შეიძლება.

ჯალათი: - მოსწიეთ, მოსწიეთ. თითქმის ყველა ეწევა ჯერ ერთ სიგარეტს, მერე კიდევ ერთს. ადრე ფრანგულს და რუსულს ეწიოდნენ, ახლა უპირატესობას ამერიკულსა და ინგლისურს ანიჭებენ.

მწერალი: - შემოძლია წარმოვიდგინო. ორი სიგარეტი სიკვდილის წინ და შენთან საუბარი. ამაზე უარს მეც არ ვიტყვი.

ჯალათი: - იმის მოუხდავად, რომ გეზიზღებით?

მწერალი: - შეიძლება შეეჩვიო იმასაც, რაც გეზიზღება; მაგრამ მაშინ ზუსტად ის დროა, მოკვდე.

ჯალათი: - (ასანთი გაუნოდა) მოსწიეთ კიდევ ერთხელ.

მწერალი: - გმადლობ.

ჯალათი: - ნებისმიერ ადამიანს, თუნდაც მცირედ, მაგრამ მაინც ემინია.

მწერალი: - სწორედაც, სულ ცოტათი.

ჯალათი: - სიცოცხლესთან გამოთხოვებაც გეზარება.

მწერალი: - როცა სამართლიანობა შელახულია, სიცოცხლეს იოლად ეთხოვებიან. მაგრამ შენ, ალბათ, სამართლიანობაში არცთუ მაინცადამაინც ერკვევი, არა?

ჯალათი: - თქვენ მართალი ხართ, ბატონო.

მწერალი: - სხვა პასუხს არც მოველოდი.

ჯალათი: - დაე, სამართლიანობაზე მათ იფიქრონ, ვინც თავისუფლებაზე ცხოვრობს. თავისუფლებაზე ყველას თავისებურად ესმის სამართლიანობა. მიდი, და გაიგე! აი, მე კი უკვე ორმოცდაათი წელია, ციხეში ვცხოვრობ. მხოლოდ ბოლო დროს მიშვებენ, და ისიც, ლამაზობით. ხანდახან გაზეთი ჩამოვარდება ხოლმე ხელში, ხან - რადიოს ჩავრთავ. მაშინ ეგებულობ ადამიანთა ბედის გასაოცარი როკვის, ამა ეგყენის ძლიერთა აღმაფრენისა და დაცემის, მათ დამხმარეთა მერყევი ბიოგრაფიების, სუსტა და უშეწოთა ცხოვრებიდან შემოწმრეველი ნასვლის შესახებ. მაგრამ ჩემი ხვედრი უცვლელი რჩება. საპყრობილის ისევ ის ნაცრისფერი კედლები, კედლებში შემოღწეული ისევ ის ნესტი,

ობის ისევ ის ლაქა ჭერზე, რომელიც ევროპას გაგონებს გეოგრაფიულ ატლასში. ყოველ დღითი გრძელდება ბნელი დერეფნით გამოვდივარ სასიეროდ და ჭკობის ბინდში მხედების იგივე მართალი ფიგურები ზოლიან სამოსში, რომელთაც მცველები მოაცილებენ. შემნიშნავენ თუ არა, ისინი ყოველთვის ანელეებენ მოძრაობას და მაშინვე გაისმის დარტყმები. მცველები ყველას მიყოლებით ცემენ, განურჩევლად ურტყაქან მარჯვნივ და მარცხნივ.

მწერალი: - მერე, რა? შენ ხომ ჯალათი ხარ.

ჯალათი: - სწორედაც, რომ ჯალათი.

მწერალი: - რა საქმე აქვს ყველაფერ ამასთან ჯალათს!

ჯალათი: - ჯალათისთვის მნიშვნელოვანია, იცოდეს, როგორ ეთხოვება ადამიანი სიცოცხლეს.

მწერალი: - შენ გინდა თქვა, როგორ ჩააძლავდება.

ჯალათი: - ო, არა, აქ დიდი განსხვავებაა.

მწერალი: - და რამაი იგი?

ჯალათი: - თქვენ მგონი დაგანტერესათ სიკვდილის ხელოვნებამ?

მწერალი: - მგონი, ეს ერთადერთი ხელოვნებაა დღეს, რომლის ფლობაც ღირს.

ჯალათი: - არ ვიცი, შეიძლება თუ არა ამის სწავლება. ვიცო მხოლოდ, რომ მას ფლობენ ძალზე ცოტანი. მე მინევეს საქმის დაჭერა დილტანტებთანაც და გამოჩენილ ოსტატებთანაც. იცით რა, ბატონო ჩემო, ჩემთვის ალბათ უფრო იოლი იქნებოდა ყველაფერი გარკვევა, თუ უფრო მეტი მეცოდინებოდა ადამიანებზე... იმ-აზე, როგორები არიან ისინი ცხოვრებაში, რით არიან დაკავებული მთელი იმ გრძელი წლების მანძილზე, სანამ მე შემხვდებიან. მე მინდა ვიცი, რას ნიშნავს ქორწინება, შვილების ყოლა, საქმის კეთება, პატიოსან კაცად ყოფნა, მანქანის მართვა, მხიარულება და ხეტილი, მიწის ხვნა, პოლიტიკოსობა, თავგანწირვა იდეისა და მამულისათვის, ხელისუფლებისაკენ სწრაფვა და ასე შემდეგ. ისინი შეიძლება იყვნენ კეთილი ან ბოროტი ადამიანები, რომლებიც არაფრით გამოირჩევიან, ანდა გამორჩეულები; მნიშვნელოვანი, რომ ისინი ცხოვროვებდნენ ისე, როგორც ეცხოვრებათ, როგორც საშუალებას იძლევა გარემოებანი, წარმოშობა, რელიგია და ფული, რომელიც მათ აქვთ ან იძულებული არიან, გამოიმუშაონ, რათა არ დაიხირონ შიმშილით. ამის უტოდინარად, მე არ ვიცი სრული სიმართლე ადამიანებზე. მე მხოლოდ ჩემი სიმართლე ვიცი.

მწერალი: - საინტერესოა, როგორი სიმართლე აქვს ჯალათს?

ჯალათი: - თავიდან ყველაფერი მარტივად იყო. მე მაშინ არაფრით განესხვავებოდი უგრძნობი ცხოველსაგან. მკვლელობა ზურგზედ საქმედ მიეჩვენებოდა. და მეც ვიფიქრე: შეიძლება დაკარგო მხოლოდ სიცოცხლე. ყველაფერ სხვას არა აქვს მნიშვნელობა. ვინც სიცოცხლეს კარგავს, ყველაფერს კარგავს. აი, ასე

გავხდი ჯალათი, ორმოცდაათი წლის წინ. სიცოცხლის უფლება უნდა მომეპოვებინა. მე გავხდი ჯალათი ისევე, როგორც სხვები თქვენთან, თავისუფლებაზე, ხდებათ მეფუნთოშეები ანდა გენერლები... იმისთვის, რომ მეცოცხლა... სიცოცხლე ჩემთვის სხვების დასჯას ნიშნავდა. განა შემეძლო სხვაგვარად მოქცევა?

მწერალი: — რა თქმა უნდა, არა.

ჯალათი: — ჩემთვის ჩვეულებრივი რამ იყო, თუ რომელიმე ყმაწვილი მენიხალმდეგებოდა, ე. ი. არ უნდოდა სიკვდილი, ჩვენ შორის მძიმეხარე შერკინება იმართებოდა. ვიბრძოდით მანამ, სანამ მისი თავი არ ადმოწნდებოდა ჯირკზე. ასე იხიცივობდნენ ტყის ველური მცხოვრებნი. ისინი კლავდნენ იმიტომ, რომ არ შეეძლოთ მოეთოკათ მძიმეხარების შემოტევა. ანდა იმიტომ, რომ უნდოდათ, თავისი გოგოსთვის ლამაზი კაბა ეყიდათ. მე მესმოდა მათი, მესმოდა მათი ვნებანი. მე მიყვარდა ეს ხალხი, რადგან ერთ-ერთი იმთავანი ვიყავი. ისინი ჩადიდდნენ დანაშაულს, მე აღვასრულებდი სამართალს, ესუფიდი მათ. მათთვის წარდგენილი ანგარიშს ისინი სიცოცხლით იხდიდნენ. მათი სიკვდილი იყო ბუნებრივი, ნორმალური აქტი.

მწერალი: — მე მესმის შენი.

ჯალათი: — მაგრამ მკვდებოდნენ ისეთებიც, სხვანაირად რომ კვდებოდნენ. თუმცა, ხანდახან მერყენება, რომ ორივე შემთხვევაში სიკვდილი ერთნაირი იყო. ბატონო ჩემო, ისინი შემომბაფრქვევდნენ ზიზღს და მიდიოდნენ ამ ცხოვრებიდან მაღლა აწეული თავით. სიკვდილის წინ წარმოთქვამდნენ შესანიშნავ სიტყვებს თავისუფლებასა და სამართლიანობაზე, დაცხონოდნენ ხელისუფლებას, თავს ესხმოდნენ მდიდრებსა და ტირანებს ისე, რომ კანზე მბურქვავდა. მე გვინებ, ისინი ასე კვდებოდნენ იმიტომ, რომ თავს მართლებად გრძნობდნენ. შეიძლება, რაღაცაში მართლნიც იყვნენ. მათ სურდათ ერყვენებინათ, რომ არ ემინოდათ სიკვდილის. აქაც ყველაფერი მარტივი და გასაგები იყო: ჩვენ ომის მდგომარეობაში ვიყავით. ისინი სიკვდილზე მიდიოდნენ მძიმეხარებათ და ზიზღით აუვსილნი, მძიმეხარებაში გვევლინათ მათ თავებს. მტრისა, სიმაღლე არა მხოლოდ მათ მხარეს იყო, არამედ ჩემკენაც. მათი სიკვდილი შთაბეჭდიდა აქტი იყო.

მწერალი: — ისინი გმირებივით კვდებოდნენ. დღეს ბევრი უნდა კვდებოდეს ასე!

ჯალათი: — ყველაზე გასაცარია, ბატონო, რომ დღეს ასე აღარავინ კვდება.

მწერალი: — ტყუი, საძაგელო! სწორედ დღეს, ყოველი, ვინც შენი ხელით კვდება — მებაზობსა.

ჯალათი: — მეც მიმაჩნია, რომ ბევრს სურს ასე მოკვდეს.

მწერალი: — ყველა თავისუფალია აირჩიოს, როგორ მოკვდეს.

ჯალათი: — მაგრამ არა სასჯელმისჯილი. აქ, ბატონო

ნო ჩემო, პუბლიკაა საჭირო. ასეც იყო წარსულში. დასჯა იყო საზოგადოებრივი, სანახაობაზე ბევრი ხალხი იკრიბებოდა: მოსამართლე, პროკურორი, ადვოკატი, მღვდელი, ჟურნალისტები, ექიმები, უბრალოდ, ცნობისმოყვარენი. ყველანი შვე სერთუკებში, როგორც სახელმწიფო მასშტაბის ცერემონიაზე. ხანდახან მოვლენისათვის იმპოზანტურობის დასამატებლად, ისმოდა დასარტყამ ინსტრუმენტთა ხმა. ასეთ ატმოსფეროში მისჯილს არაფრად უღირდა, წარმოეთქვა მგზნებარე მამხილებელი სიტყვა. ისეც ხდებოდა, რომ პროკურორი მგზნებებოდა ბოლშისაგან და ტურებს იკენებდა. დღეს ყველაფერი შეიცვალა. კვდებიან ჩემთან განმარტებულნი. მღვდელსაც კი არ ეძახიან, სასამართლოზე ხომ ლაპარაკი ზედმეტია. ჩემი ზიზღის გამო, მსჯავრდებული უარს ამბობს უკანასკნელ სიტყვაზე. რაღა დასჯა, როცა თავი და ბოლო ერთმანეთს არ ებმის, როცა ილახება მსხვერპლის უფლება? კვდებიან გულგრილად, როგორც ცხოველები, აქ უკვე აღარაფერი რჩება სიკვდილის ხელოვნებიდან. და თუ ჟამიდან ჟამად ბრალდებული მაინც წარსდგება სასამართლოს წინაშე, იმიტომ, რომ ასე სჭირდება სახელმწიფოს, თუ განაჩენის აღსრულებას ესწრებიან მოსამართლე და პროკურორი, მაშინ განსასჯელი წარმოვიდგემა საბოლოოდ გატყნობილ ადამიანად. მას შეიძლება ყველაფერი უქნა. ასეთი სიკვდილი, — საცოდავი სანახაობაა. დიახ, ბატონო ჩემო, სხვა დრო დადგა. მწერალი: — სხვა დრო! ჯალათმაც კი შენიშნა ეს!

ჯალათი: — გერგაროთ აუღელ ალლო, კერძოდ, რა ემართება ჩვენს სამყაროს...

მწერალი: — მას მეველისი მართავს, ჯალათი, ჩემო მეგობარი. მეც ვისურვებდი გმირივით სიკვდილს. აღმოჩენილი კი მარტო, — შენ პირისპირ.

ჯალათი: — მარტო, — ჩემ პირისპირ, ლამის სიწუმეში.

მწერალი: — ისღა დამჩენია, ძაღლივით ჩაეძაღლდე.

ჯალათი: — ბატონო ჩემო, სხვაგვარი სიკვდილის საშუალებაც არის.

მწერალი: - მაშ, მითხარი, როგორ შეიძლება ჩვენს დროში მოკვდე და არ ჩაძაღდე.

ჯალათი: - ბატონო ჩემო, მორჩილებით უნდა მიიღოთ საკუთარი სიკვდილი.

მწერალი: - ჯალათის სიბრძნე! ჩვენს დროში არ შეიძლება მორჩილი იყო, ყმანვილი! და სიკვდილის მორჩილებით მიღებაც არ შეიძლება. ეს კეთილგონიერება დღეს უზრალოდ უნესობაა. შაჰირა, უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე დანაშაულებებთან ბრძოლა, რომელიც კაცობრიობის წინააღმდეგ არიან მიმართულნი.

ჯალათი: - ბრძოლა, - ცოცხალთა საქმეა, ბატონო ჩემო, მომაკვდავთა წინაშე სხვა ამოცანები დგას.

მწერალი: - მომაკვდავთა წინაშე იგივე ამოცანები დგას, რაც ცოცხალთა წინაშე. მე წილად მხვდა ამ ღამით, ამ ოთახში, ჩემი სულის მიერ შექმნილი ნიგნების გარემოცვაში მოვკვდე საძულველი ადამიანის ხელით ბრალის წაყენების, სასამართლოსა და დაცვის, განაჩენის და თვით მღვდლის გარეშეც, რომელიც უკანასკნელ დამნაშავესაც კი ეკუთვნის! ჩვენი უგრძობელი დრო, რომელიც მკვლელებს სახელმწიფო კაცებად ხდის, ხოლო ჯალათებს - მოსამართლეებად, გვაიძულებს, მართალნი მოვკვდეთ დამნაშავეთა სიკვდილით. შენ თქვი, რომ დამნაშავენი გენიხაღმდეგებიან. ბრწყინვალეა, ჯალათო! მე გაგიწევ წინააღმდეგობას.

ჯალათი: - ჩემი წინააღმდეგობა უაზრობაა.

მწერალი: - ჩვენს პარაბროსულ დროში მხოლოდ ჯალათთან წინააღმდეგობას აქვს აზრი.

ჯალათი: - თქვენ ფანჯარას მიუახლოვდით...

მწერალი: - მე არ ნავალ არყოფნაში ხმაურის გარეშე, ქვასავით მდუმარე. დაე, ყველა გაიგოს, რომ წინააღმდეგობას გინევ. მე ვიყვირებ ღია ფანჯარაში, მე გავაღვიძებ ამ მონა ქალაქს! (ყვირის) ხალხო, მისმინეთ! უნდათ საქონელივით დამკლან! მე ვებრძვი ჯალათს! ხალხო, გამოძევრეთ თქვენი ლოკინებიდან! შეხედეთ, რა სახელმწიფოთ ვცხოვრობთ! (სიჩუმე) რატომ არ მიშლით ხელს?

ჯალათი: - რისთვის?

მწერალი: - მე ისევ ვიყვირებ.

ჯალათი: - იყვირეთ, რამდენიც გინდათ.

მწერალი: - (ყოყმანით) შენ არ გინდა ჩემთან ბრძოლა?

ჯალათი: - ბრძოლა მაშინ დაიწყება, როცა ჩემი ხელი შემოგეჭდობიან.

მწერალი: - მესმის! მეთამაშები, როგორც კატა თავგს. მიშველეთ!

(სიჩუმე.)

ჯალათი: - ხედავთ? არავინ გამოგეხმარათ.

მწერალი: - თითქოს არც დამეყვიროს...

ჯალათი: - არავინ მოიჩქარის საშველად.

მწერალი: - არავინ.

ჯალათი: - სახლშიც არავის გაღვიძებია.

მწერალი: - არცერთი ბეგრა.

(სიჩუმე.)

ჯალათი: - რატომ აღარ ყვირით?

მწერალი: - რა აზრი აქვს?

ჯალათი: - ყოველ ღამით მორიგი მსხვერპლი საშველად მოუხმობს, მაგრამ არავინ პასუხობს.

მწერალი: - დღეს მარტონი იღუპებიან. შში მეტად ძლიერია.

(სიჩუმე.)

ჯალათი: - ხომ არ გინდათ, ისევ ჩამოვდე?

მწერალი: - სხვა აღარაფერი დამრჩენია.

ჯალათი: - ვხედავ, შნაპსს მიირთმევთ.

მწერალი: - ვინც შენთან შერკინება გადაწყვეტს, მას სასმელი ხელს არ შეუშლის. აპა, ქეციაოო ძაღლო, მიიღე! (აფურთხებს შნაპსს სახეში.)

ჯალათი: - (მშვიდად) თქვენ ჭკუაზე აღარა ხართ სასონარკვეთილების გამო.

მწერალი: - მე სახეში გაფურთხებ, შენ კი მშვიდად ხარ. ვერაფერი აგაღლეგებს!

ჯალათი: - ამ ღამით მე არ უნდა მოვკვდე.

მწერალი: - ჯალათი არასოდეს კვდება. აქამდე მე ვიბრძოდ ღირსეული იარაღით. მე ვიყავი დონ-კიხოტი. კეთილშობილი პოზით მახინჯ ურჩხულთან მებრძოლი! სასაცილოა! ახლა უკვე დამსობილმა, თქვენი ბრძოლებით დანაშაულებმა კბილები უნდა მოვიმარჯვო. ჰეერს მიაღწევ კი ასეთი იარაღით? კომედიას და მეტი არაფერი: მე ვიბრძვი თავისუფლებისათვის, მაგრამ იარაღი კი არა მაქვს იმისათვის, რომ საკუთარ სახლში, საკუთარ ბინაში ბოლო მოვუღო ჯალათს. შეიძლება კიდევ მოვნიო?

ჯალათი: - ბატონო ჩემო, რადგანაც თქვენ გადანყვიტეთ ჩემთან ბრძოლა, ნებართვა რაღაში გჭირდებათ.

(მდუმარება.)

მწერალი: - (ჩუმად) მე აღარ ძაღმის, თავი დავიცავ.

ჯალათი: - თქვენ არცა ხართ მოვადე, გააკეთეთ ეს.

მწერალი: - დავიღალე.

ჯალათი: - ოდესმე ყველანი იღლებიან.

მწერალი: - მაპატიე, რომ შნაპსი შემოგაფურთხე.

ჯალათი: - არაფერია. მესმის.

მწერალი: - მოთმინება მოიკრიბე. სიკვდილი - ძალზე ძნელი ხელოვნებაა.

ჯალათი: - თქვენ კანკალებთ და ასანთის ღერებიც ხელში გემტვრევთ. უფლება მომეცით, ავინთოთ.

მწერალი: - ისევე, როგორც ორჯერ აქამდე.

ჯალათი: - დიხა.

მწერალი: - გმადლობთ. ეს უკანასკნელია. მეტად აღარ გაგანაყლებ. ვნებდები გამარჯვებულის გულმონაყლებას.

ჯალათი: - როგორც ყველა მორჩილი, ბატონო ჩემო.

მწერალი: - რა გაქვს მხედველობაში?

ჯალათი: — მორჩილთა გავება ძალზე ძნელია. მათ შესაცნობად ბევრი დროა საჭირო. თავიდან მძულდა ისინი, სანამ არ მივხვდი, რომ სიკვდილის ხელოვნების დიდი ოსტატები არიან. როცა ადამიანი კვდება, როგორც პირუტყვი, ის ემორჩილება ჩემს ნებას და წინააღმდეგობის გარეშე იძლევა მოკვლის საშუალებას. მორჩილნი არ ნევენ წინააღმდეგობას, მაგრამ მაინც, — სხვანაირად კვებიან. ისინი ბედს იმიტომ კი არ ემორჩილებიან, რომ უძლურნი არიან. თავიდან მეჩვენებოდა, რომ ასე შიშის გამო იქცეოდნენ. მაგრამ სწორედ მათ არ უწყიან შიში. ბოლოს და ბოლოს ვიპოვე ამოსხნა: მორჩილნი — დამნაშავენი არიან. ისინი სიკვდილს იღებენ როგორც სამართლიან სამაგიეროს. მაგრამ უტანაური, რომ სწორედ ასევე კვებიან უდანაშაულონიც, ხალხი, რომელთა შესახებაც დანამდვილებით ვიცი, რომ არანაირი დანაშაული არ ჩაუდენიათ.

მწერალი: — არ მესმის.

ჯალათი: — ეს მეც მაშფოთებდა, ბატონო ჩემო. დამნაშავის მორჩილება, — ეს გასაგებია. მაგრამ ასე ხომ უდანაშაულონიც კვდებოდნენ, — აი, რისი გავება არ შემიძლია! ისინი სიკვდილზე ისე მიდიოდნენ, თითქმის მათ წინააღმდეგ არ ხდებოდა დანაშაული. ისინი სიკვდილს იღებდნენ, როგორც აუცილებლობას. ერთი პერიოდი მეშინოდა მოკვლის და თითქმის მძაფად საკუთარი თავი, როცა ამის გაკეთება მიწევდა, — იმდენად დიდი სიციფე და გაუგებრობა იყო ჩემთვის მათი სიკვდილი. ჩემი ჩარევა უაზრო იყო.

მწერალი: — (დალოდობ, სევდიანად) ნეტარნი! ნეტარნი სულლები, — აი, ვინ არიან ისინი! ვის სჭირდება ასეთი სიკვდილი? თუკი ჯალათის ხელში აღმოჩნდი, არა აქვს მნიშვნელობა, რომელ პოზას მიიღებ. პარტია ნაგებულია.

ჯალათი: — ნუ იტყვით!

მწერალი: — შენ თავმდაბალი ადამიანი ხარ, ჯალათო! მაგრამ დღეს შენ გაიმარჯვე.

ჯალათი: — მე მხოლოდ გიამბეუთ, რაც ვისწავლე მათგან, ვინც უდანაშაულო იყო და მორჩილებით მიიღო სიკვდილი.

მწერალი: — ოჰო! შენ სწავლობ უდანაშაულოთაგან, ვისაც კლავ? აი, ეს არის პრაქტიკული ადამიანი!

ჯალათი: — თითოეული მათგანის სიკვდილი სამუდამოდ აღიბეჭდა ჩემს მეხსიერებაში.

მწერალი: — შენ ფენომენალური მეხსიერება უნდა გქონდეს.

ჯალათი: — მე მხოლოდ ამაზე ვფიქრობ.

მწერალი: — და რა გასწავლეს უდანაშაულოებმა და მორჩილებმა?

ჯალათი: — იმის გავება, რისი ფლობა შემიძლია ადამიანში და რისი არა.

მწერალი: — განა შენი ძალაუფლება უსაზღვრო არა?

(დუმბლი.) აბა? რას დუმხარ? რაკი დეგრადაციის იმ ხარისხამდე მივედი, რომ ჯალათებს ფილოსოფიულ ბის უფლება აქვთ, მიდი, ფილოსოფოსებო! ჯალათი: — ბატონო ჩემო, ძალაუფლება, რომელიც მე მომეცა და რომელსაც მე აღვასრულებ საკუთარი ხელით: დამუშავლი ნაწახის ვერცხლისსეფრი ნახვარნე, ღამის მდუმარებაში ხანჯლის ელვარება, ანდა მსხვერპლის ყელზე მსუბუქად მოდებული მარყუი, — ყველაფერი ეს მხოლოდ მცირე გამოვლინება მათი ძალაუფლებისა, ვინც ამ მინაზე ადამიანებზე ძალადობს. ისინი ჩემი ხელებით კლავენ, ისინი ზემოთ არიან, მე — ქვემოთ. მათ მრავალი გამართლება აქვთ — ყველაზე ამაღლებული და აღმაფრთოვანებელიდან, ყველაზე უზნეომდე; მე გამართლებები არ მჭირდება. მათ მოჰყავთ სამყარო მოძრაობაში, მე კი ის უძრავი ღრძი ვარ, რომლის ირგვლივაც ბრუნავს მათი სამინელი ბორბალი. ისინი მართავენ, აშინებენ რა ადამიანებს ჩემი პრაქტიკი ხელობით; ჩემს სისხლიან ხელებში მათმა ძალაუფლებამ მიიღო საბოლოო, დამთავრებული ფორმა, როგორც ბაღლაში იღებს მუნუკის სახეს. მე საჭირო ვარ, რამეთუ ძალადობა და ბოროტება განუყოფელი არიან. და როდესაც მე, როგორც არ წამს ვზივარ მაგიდის ნათურის შუქში ჩემი მსხვერპლის წინაშე და გაციებული ლაბადის სახელის ნაოჭებს ქვეშ ხანჯლის ტარს ვუჭერ ხელს, თავს მატყდება ზიზღი. მკვლელობის სირცხვილი ესხმნება მათ ქვეყნის ძლიერთ და ჩემს მხრებს აწყდება. ჩემი ხვედრია — მხრებით ვატარი ხელისუფლების უპატოსნობა. ჩემი ეშინიათ. მათ წინაშე კი, ვინც პირამიდის თავშია, არა მარტო თრიიან, მათით აღფრთოვანებულინი არიან. ისინი ტკებიან თავიანთი საგანძურით, რადგან ძალაუფლება საესეა ცდუნებით და შურს ბადებს. სიძულვილის მაგიერ ისინი სიყვარულს იშვიან. მათეენ მიიღტვის თანამზრახველთა და მოციქნელთა ჯოჯი. როგორც ძაღლები, ისე იტაცებენ ძალაუფლების ნარჩენებს, რომლებიც ხელიდან უცივია ხელისუფალს და სათავისოდ იყენებს. ბნელი ძალაუფლება ძალისა და მითის, ანგარებისა და უპატოსნობის ერთ მუშტად კრავს, აერთიანებს მათ და ბოლოს და ბოლოს ბადებს ტირანისა, რომლისაც ჩემზე მეტად ეშინიათ. ის გაუთავებლად ერეკება საკუთარ ფაშვში ადამიანთა სულ უფრო და უფრო ახალ მასას. ეს პროცესი აზრს მოკლებულია იმიტომ, რომ ტირანია არაფერს არ ცვლის, ის მხოლოდ ანადგურებს. ერთი ძალადობა მეორეს ბადებს, ერთი რეჟიმი მეორეში იცვლება და ასე დაუსრულებლად, დაღმავალი სპირალთა ჯოჯოხეთისაკენ!

მწერალი: — გაჩუმდი!

ჯალათი: — თქვენი ხმა გინდოდათ, მეღაპარაკა.

მწერალი: — (სასონარკვეთით) შენ თავს ვერ დაგაღწევ!

ჯალათი: — თქვენი სხეული, ბატონო ჩემო, ემორ-

ჩილება ძალას, რამეთუ მას ემორჩილება ყველაფერი, რაც ფერულად იქცევა. მაგრამ ჩემი ძალაუფლება არ ვრცელდება იმაზე, რისთვისაც თქვენ იბრძოდით. ის არ ექვემდებარება დაცემას. აი, რა ვისწავლე მე, ჯალათმა, საძულევლმა ადამიანმა უდანაშაულოთაგან, რომელთაც მისწვდა ჩემი ნაჯახი და რომლებიც თავს არ იცავდნენ. როდესაც ადამიანი საკუთარ ჟამს თრგუნავს სიამაყეს და უარს ამბობს საკუთარ უფლებებზე, უკუაგდება შიშს, იმისთვის რომ ბავშვით სუფთა მოკვდეს და არ დაწყევლოს სამყარო, ეს ამ ქვეყნის ძლიერთა გამარჯვებაზე დიდი გამარჯვებაა. მორჩილია ჩემ აღსასრულსა და მათ სიმშვიდეში, რომელიც, როგორც ლოცვა, მეც მიპყრობს. ამდენად საკვირის საშინელი უსამართლობა. ადამიანთა თვალისთვის უმნიშვნელო ამ საგნებში, რომელთაც შეუძლიათ მხოლოდ მათი დაცინვა გამოიწვიონ, ანდა აბუზად ამგდები ჟესტი, ჩანს მტკვანთა უძლურება, სიკვდილის უმნიშვნელო და ჭეშმარიტების რეალურობა, რომელზედაც მე ვერ ვმბრძნებლობ, რომელიც არ შეიძლება ჯალათის ხელს გადსცე, ანდა ციხეში ჩააგდო, რომელზედაც მე მხოლოდ ის ვიცი, რომ იგი არსებობს. ყველა, ვინც ძალადობას ჩაიდის, გამომწყვდეულია საკუთარი ერის პირქუშ სინათლის სხივს მოკლებულ მინისქვეშეთში. ადამიანი რომ მხოლოდ სხეულისაგან შედგებოდეს, ბატონო ჩემო, ძალაუფლების ფილოსოფიისთვის ყველაფერი უფრო მარტივად იქნებოდა: მათ შეიძლებოდა საკუთარი სამეფოს აშენება ისევე, როგორც კედლების ამოყვანა აგურის აგურზე დადებით. – სანამ მთელი სამყარო არ აღმოჩნდებოდა ქვის ტომარაში. მაგრამ რა დიდებულიც არ უნდა იყოს მათი სიმდიდრე, როგორადაც არ უნდა ატყევედნენ წარმოსახვას მათი ჩანაფიქრები და არ შეეყავდეთ შეცდომაში მათ ინტრიგებს. – განანყენებულთა და შურაცხყოფილთა სხეულებში, რომელთა ხელითაც იქმნება ირგვლივ ყველაფერი, ამ მყოფე მატერიაში ჩადებულია იმის ცოდნა, როგორ უნდა იყოს სამყარო. მათ ახსოვთ, რისთვის შექმნა ღმერთმა ადამიანი, და სწამთ, რომ ამჟამინდელი სამყარო განწირულია დასალუპად. მხოლოდ მისი დაღუპვის შემდეგ დადგება მეუფება ღვთისა. ეს წრეწმა ატომის ამაფთქქებელ ძალაზე უფრო ძლიერია, ის სულ უფრო და უფრო ცვლის ადამიანის სახეს, ესაა შენადნობი მის ინერტულ მასაში, რომელიც ისევ და ისევ აფეთქებს ძალადობის ბასტიონებს, ანდა ესაა წყალი, რომელიც ძალიან ნაკადით რეცხავს მოუდგომელ კლდეებს და ქვიზად აქცევს. მწერალი: – ანბანური ჭეშმარიტებანი! არაფერი ანბანურ ჭეშმარიტებათა გარდა!

ჯალათი: – ბატონო ჩემო, დღეს სწორედ რომ ანბანური ჭეშმარიტებანი დევს სასწორზე. (დუმილი.)

მწერალი: – სიგარეტი ჩამწვარია. ჯალათი: – გნებავთ, კიდევ ერთი? მწერალი: – არა, საკმაოდისა. ჯალათი: – შნაპსი? მწერალი: – არც ეგ მინდა. ჯალათი: – აბა, მაშ... მწერალი: – დაკეტე ფანჯარა, პირველი ტრანსპორტი გამოჩნდა. ჯალათი: – ფანჯარა დაკეტილია, ბატონო ჩემო. მწერალი: – მე მინოდა მელაპარაკა ჩემს მკვლელთან ახალგაზრდას, გამოვიდა კი, რომ ჯალათმა ამიხილა თვალი ელემენტარულზე. მე ვიბრძოდი უკეთესი ცხოვრებისათვის დედამიწაზე, იმისათვის, რომ ადამიანი პირობითად არ ჩაეთვალათ, რომ ის იძულებული არ გაეხდათ, ოვლით მოეპოვებინა პური მდიდრებისათვის. მე ვიბრძოდი თავისუფლებისათვის, იმისათვის, რომ ჩვენ ვყოფილიყავით არა მხოლოდ გველივით ეშმაკი, არამედ მტრედით ნაზნიც, და ბოლოს, იმისათვის, რომ ადამიანები სულს არ ღაფავდნენ საკუთარ ქოხებში, მკვდარივით არ ეცემოდნენ გაქცევაზე. მე მინდოდა ჩემი ხელისა და არ კვდებოდნენ შენს სისხლიან ხელებში. მე ვიბრძოდი შიშის ამოსაშლელად, რათა გამქრალიყო ადამიანის უღირსი ძრწოლა შენი ხელობის წინაშე, ჯალათო. ეს იყო ბრძოლა ელემენტარული რამეებისათვის. მხოლოდ მწუხარე დროში უნდა იბრძოდე იმისთვის, რაც ისედაც თავისთავად ცხადია. მაგრამ როდესაც ჩამოჰკრავს წამი და შენი ძლიერი ფიგურა, – გაუგებარია საიდან, – ჩნდება ოთახში, მაშინ სასწორზე იდება არა ელემენტარული, არამედ რალაც სხვა: ჩვენ ცოდვების მიტევება, ჩვენი სულის სიმშვიდე. ჩვენი შემდგომი ბედი უკვე ჩვენ გარეშე წყდება, ჩვენ მასზე უკვე აღარ გვაქვს ძალაუფლება. ჩვენ პატიოსნად ვიბრძოდით. იმას, რაც ჩვენ ჩაყიდით, უქმად არ ჩაუვლია. ბრძოლას სხვები გააგრძელებენ, მას სხვა ადგილას წამოიწყებენ სხვადასხვა დროს. ჩაქურ ნათურა, ჯალათო, განთიადის პირველი სხივიც არ მოგცემენ შეცდომის საშუალებას. ჯალათი: – როგორც გნებავთ, ბატონო ჩემო. მწერალი: – მე ასე მწუხავს. ჯალათი: – თქვენ დგებით. მწერალი: – სათქმელი აღარაფერი მაქვს. საათმა დაჰკრა. ამოიღე ხანჯალი. ჯალათი: – კარგად ხართ ჩემს ხელებში, ბატონო ჩემო? მწერალი: – უკეთესად არ შეიძლება. გაათავე.

დასასრული

გერმანულიდან თარგმნა მაია შენგელიამ

შინაარსის მიხედვით, „ვიკილიქსის“ სკანდალს შეგვიძლია, მოჩვენებითი ვუნდოთ; რაც შეეხება ფორმას, ამ მხრივ კი მართლაც იყო და დარჩება კიდევ ანგარიშგასაწვე მოვლენად. ქვევით ვისაუბრებთ, თუ როგორ დაუდო სათავე „ვიკილიქსმა“ ახალ ისტორიულ ეპოქას.

სკანდალს „მოჩვენებითი“ იმ შემთხვევაში ჰქვია, თუ იგი ისეთ ინფორმაციას აქეყნებს, რომელიც ისედაც ყველამ იცის, რის შესახებაც ჩუმ-ჩუმად საუბრობდნენ ხოლმე და, ასე ვთქვათ, პირმოთარობაზე გამომდინარე, ეს ინფორმაცია ჩურჩულის დონეზე არ სცდებოდა (მაგალითად, ჭირები ცოცხალყოფილ ლალატის შესახებ). ნებისმიერმა ადამიანმა, თუნდაც დიპლომატიურ წრეებში ტრიალი არ უწევდეს და საერთაშორისო ინტრიგების შესახებ რამდენიმე ფილიმიც რომ ჰქონდეს ნანახი, გადასარევედ იცის, რომ II მსოფლიო ომის შემდეგ, ანუ მას შემდეგ, რაც სახელმწიფოს მეთაურებს შეუძლიათ ერთმანეთის დაურეკონ, ან უბრალოდ, თვითმფრინვებში ჩასხდნენ და ერთმანეთის სადმე, ვახშამზე შესხდნენ, საელჩოებმა თავისი დიპლომატიური ფუნქცია დაკარგა (რა, მუდმირიანი ელჩი წარგზავნეს, რომ სადამ ჰუსეინისთვის ომი გამოეცხადებინათ?). საელჩოები, გარდა იმისა, რომ პატიარ-პატიარ წარმოადგენლობით საქმიანობას ეწევიან, გარდაიქმნენ მასპინძელი ქვეყნის დოკუმენტირების, უფრო განსაკუთრებულ შემთხვევებში კი, შპინაჟის ნამდვილ და სრულყოფილ ცენტრებად (თვითონ ელჩს რაც შეეხება, თუ იყოჩაღდა, შეიძლება სოციალოგის და პოლიტიკოსის სამუშაოს შესრულებაც კი შეძლოს).

მიუხედავად ამისა, ინფორმაციის ხმამაღლა გაცხადება ამ ამერიკული დიპლომატია აიძულა ელიაზრების, რომ ის სიმართლეს შეესაბამებოდა, რის გამოც, ფორმალური თვალსაზრისით, მისი ავტორიტეტი შეიკრა. საინტერესო ის არის, რომ ამ გასაიდუმლოებული ინფორმაციის დაკარგვამ, გასაღტომამ თუ გაფრენამ მიზანში ამოღებულ მსხვერპლზე მეტად (ბერლუსკონი, სარკოზი, კადაფი ან მერკელი), თვითონ საგარეო შერეოქმედს, ანუ საწყალ ქ-ნ კლინტონს ავნო. არადა, მან ერთადერთი ის „დადაშავა“, რომ მესიჯები მიიღო, საელჩოს თანამშრომლები რომ უგზავნიდნენ ხოლმე პროფესიული მოვალეობის შესრულების მიზნით, რამდენადაც მათ ფულს მხოლოდ ამის გაკეთებაში უხდიან. რაგონი ჩანს, ასანეისაჟი, პრინციპში, მხოლოდ ეს უნდოდა, რამდენადაც თვალს სწორედ ამერიკის და არა ბერლუსკონის მთავრობას დააგდა.

რატომ ვერაფერი ავნო ამ ინფორმაციის გახმაურებამ, გარდა ზედამართული დისკომფორტისა, თვითონ მსხვერპლებს? იმიტომ, რომ ყველა მიხვდა, რომ ეს ცნობილი საიდუმლო მესიჯები მხოლოდ „პრესის ექო“ იყო და იმაზე მეტს არავფერს გვაძენოდადნენ, რაც ევროპაში ისედაც ყველა იცოდა და რაზეც ყველა ლაპარაკობდა; ის კი არა და, ამის შესახებ ამერიკულ „ნიუსვიკს“ სტატიაც კი ჰქონდა უკვე გამოქვეყნებული. შესაბამისად, საიდუმლო რეპორტები დაახლოებით იმ დოსიებს ჰგავნან, კომ-

პანიების საზოგადოებასთან ურთიერთობის განყოფილებები რომ უგზავნიან ხოლმე თავიანთ გენერალურ დირექტორებს, რომლებსაც იმდენი საქმე აქვთ, რომ გაზეთების კითხვის დრო აღარ რჩებათ.

თვალნათლივ ჩანს, რომ კლინტონისადმი გაგზავნილი რეპორტები არაფერ საიდუმლოს არ შეიცავდა და ამგვარად, არ იყო შპინოური „პაატაკები“. თუნდაც ერთი შესხედვით უფრო დაფარული ამბების გამოქვეყნებინათ, მაგალითად, ბერლუსკონის კერძო ინტერესები რომ აქვს რუსულ გაზეზე (ტყუილია თუ მართალი, ამას მნიშვნელობა არა აქვს), მაინც ეს „პაატაკები“ იმაზე მეტს ვერაფერს გააკეთებდა, რასაც იმათი ლაყობა შერებოდა, ფაშისმის პერიოდში „ყავის სტრატეგებს“ რომ უწოდებდნენ, ანუ ხალხი, რომელიც პოლიტიკაზე ბარებში საუბრობდა.

ეს ყველაფერი კი, მხოლოდ ერთ, კაცმა რომ თქვას, ისედაც ცხად რაღაცას ადასტურებს: საიდუმლო სამსახურისათვის შედგენილი ყოველი დოსიე (ნებისმიერი ენისათვის) მხოლოდ და მხოლოდ სახალხო განხილული მასალებიდან იკერება. „ექსტრაორდინალური“ ამერიკული აღმოჩენები ბერლუსკონის ლამების შესახებ მხოლოდ იმას მოგვასწავნებდნენ, რაზედაც ყველა იტალიური გაზეთი (ორის გარდა!) ისედაც თვეების მანძილზე წერდა. კადაფის სატრაპული მანიები კი კარგა ხნის ყაბადებული – და თან მოძველებული – თემა იყო კარიკატურისტებისათვის.

ნესს, რომ საიდუმლო დოსიე მხოლოდ და მხოლოდ გახმაურებული ამბებისაგან უნდა იკერებოდა, საიდუმლო სამსახურების დანამდიდან გამომდინარე, სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს, და არამარტო ჩვენს საუკუნეში. თუ ეზოთერული ლიტერატურის მაღალიაზე შესვალთ, ნახავთ, რომ ზემოაღნიშნული ნესი იქაც მოქმედებს, ანუ ყოველი ახალი ნიგნი იმას იმეორებს, (სულ ერთია, რა თემაზე იქნება იგი დანეროლი: გრაალზე, რენ-ლე-მატონზე, ტამპლიერებსა თუ ვარდის და ჯვრის საზოგადოებაზე) რაც ძველში ეწერა. ეს იმიტომ არ ხდება, რომ ოკულტური ტექსტების ავტორებს გამოუქვეყნებელი მასალის ძებნა არ უყვართ (და არც ის ციან,

¹ იგულისხმება გაზეთები „ლიბერო“ და „ჯორნალე“, რომლებიც ბერლუსკონის საკუთრებას წარმოადგენენ.

არარსებული ამბები სად იშოვნება). უბრალოდ, ოკულტიზმით შეპყრობილებს მხოლოდ ის სჯერათ, რაც უკვე ცნობილია, და რაც ადრე ნასწავლს დაუდასტურებს მათ. პრინციპში, სწორად ეს გახდა და ბრუნის წარმატების მექანიზმიც.

გიგე ხდება საიდუმლო დოსიეების შემთხვევაშიც: სახეზეა ზარმაცი ინფორმატორი და ასევე ზარმაცი, ან გონებასუსტი საიდუმლო სამსახურის უფროსი, რომელსაც მიაჩნია, რომ სიმართლე მხოლოდ ისაა, რისთვისაც ყური ადრეც მოუყარავს.

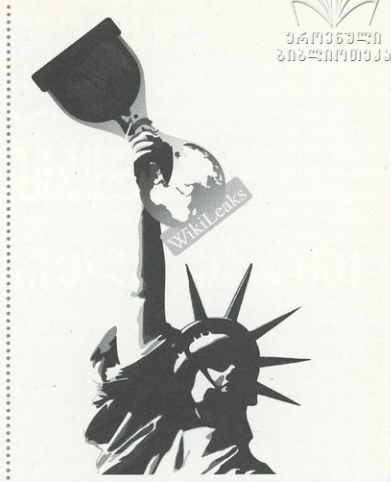
ვინაიდან ვერცერთი ქვეყნის საიდუმლო სამსახური ვერ საზღვრავს წინასწარ ისეთ შემთხვევებს, როგორიც მაგალითად ტყუპ ცათამბეჭენებზე შეტევა იყო (ზოგჯერ კი საერთოდ თვითონვე ხდებიან ხოლმე მსგავსი მოვლენების პროვოკატორები, თავიანთი მცდარი ვარაუდებიდან გამომდინარე), და მხოლოდ იმ ინფორმაციას ინახავენ, რაც ისედაც ცნობილი იყო, ჯობდა ეგ სამსახური საერთოდ გაუქმებულიყო. ეგ არის, რომ დღესდღეობით კიდევ ახალი უმუშევრების დამატება მილად ჭკვიანური საქციელი არ იქნებოდა.

ზემოთ ვთქვი, რომ თუ აზრობრივ სიბრტყეზე სკანდალი მხოლოდ მოჩვენებითი იყო, სამაგიეროდ ფორმის თვალსაზრისით „ვიკილიქსმა“ ახალ ისტორიულ ეპოქას დაუღო დასაბამი.

მითაერობა, რომელიც საკუთარ კომუნიკაციებს და კონფიდენციალურ არქივებს ინტერნეტს ანდა ელექტრონული მეზიერების სხვა რაიმე საშუალებას მიანდობს, ვერასოდეს ვერაფერს გაასაიდუმლოვებს. მარტო შეერთებული შტატების მთავრობა კი არა, თუნდაც სან მარინოსა და მონაკოს სამეფოს მთავრობა იყოს (ანდორა, შვეიცრია, გადარჩეს).

მოდით, ამ ფენომენის მნიშვნელობაზე ვიმსჯელოთ. ოდესღაც, ორუელის დროს, ძალაუფლება აღქმული იყო როგორც „დიდი ძმა“, რომელიც თავისი ხელქვეითების ყოველი მოძრაობის მონიტორინგს ახორციელებდა, (განსაკუთრებით) მაშინ, როდესაც ამას ვერავინ ხვდებოდა. სატელევიზიო გადაცემა „დიდი ძმა“ ზემოთქმულის საცოდავი კარიკატურაა და მონაკოს სამეფოს შემთხვევაში ყველას შეუძლია თვალყური ადევნოს ექსპიზიციონისტების მცირეცხოვან ჯგუფს, რომელთა თავმჯდომარის ერთადერთი მიზნული სწორედ თავის გამოჩენაა – შესაბამისად, აქ მხოლოდ თეატრალიზაციასთან ან ფსიქოზთან გვაქვს საქმე. ის, რაც ორუელის დროს ჯერ კიდევ წინასწარმეტყველება იყო, წარმატებით ახდა, ვინაიდან ძალაუფლებას შეუძლია აკონტროლოს სუბიექტების ყოველი მოძრაობა მათი მოხილურის, საბანკო ტრანსაქციის ან დაჯავშნული სასტუმროს მეშვეობით; შეუძლია გაიგოს მათი გადაადგილება საკრედიტო ბაზრითა და გახადილი ავტობანის საფასურის საშუალებით; მათ ყოველ სუპერმარკეტში ვიზიტს კი სამეთვალყურეო კამერებით უთვალთვალეს – და ასე დაუსრულებლად – ამგვარად, მოქალაქე უმადეცის ძმის¹ მეთვალყურეობის ტოტალური მსხვერპლი გახდა.

უფრო სწორად, ასე გუშინდლამდე გვეჩვენა. ახლა კი დამტკიცდა, რომ თვითონ ძალაუფლების შეუვალი საიდუმლოებაც კი ჰაკერის თვალთვალს ვერსად გაეცევა, და შესაბამისად, ცალმხრივი მონიტორინგი ისტორიას ჩაბარდა – თვალთვალის ცირკულარული გახდა. ხელისუფლება აკონტროლებს ყოველ

მოქალაქეს, მაგრამ ყოველ მოქალაქეს, ყოველ შემთხვევაში ჰაკერს მაინც, რომელიც დანარჩენების შურისმაძიებლად გვევლინება, შეუძლია ხელისუფლების ყველა საიდუმლო გაიგოს.

მერე რა, რომ მოქალაქეების დიდ მასას არ შეუძლია აღიქვას და შეაფასოს ჰაკერის მიერ დაჭერილი და გავრცელებული მასალის მთელი რაოდენობა: და აქ უკვე მედიის ახალი როლი ისახება (სწორედ მედიამ შეისისხლორცა ეს როლი), რომელიც, ნაცვლად იმისა, რომ მონინოს მნიშვნელოვანი ინფორმაცია – ოდესღაც მთავრობა წვეცდა, რომელი იყო მნიშვნელოვანი ინფორმაცია: ომის გამოცხადება, მონეტის დეველაცია თუ ალიანსების ჩამოყალიბება – ახლა კი მედია დამოუკიდებლად წვეცებს თუ რომელი ამბავი უნდა გახდეს „ნოუსი“ და რომელი მიიჩნეოდეს, ის კი არა და, პოლიტიკურ ხელისუფლებასთან დებს ხოლმე გარიგებას (ამის ფაქტები არსებობს) თუ რომელი „საიდუმლო“ გაახმაურდეს და რომელი – არა.

(ყველა საიდუმლო ურთიერთობა, რომელიც ამა თუ იმ მთავრობის სიძულვილსა თუ მეგობრობას ასაზრდოებს, ეყარება ან გამოქვეყნებული სტატიების, ანდა იმ ინფორმაციის, ჟურნალისტები ჩუმად რომ გაანდობენ ხოლმე საელჩოს თანამშრომლებს. ამიტომ, მოდი ისიც ვთქვათ, რომ მედია კიდევ ერთი ახალი ფუნქციის შემქნის პროცესშია: ოდესღაც ჟურნალისტები ეხვეოდნენ თავს საელჩოებს, რომ რაიმე დაფარული ინფორმაცია გაეგოთ, ახლა

¹ სატელევიზიო შოუ „დიდი ძმა“. მაყურებელი 24 საათის მანძილზე თვალს ადევნებს რამდენიმე სხვადასხვა სოციალური ფენის, კულტურის და ასაკის ადამიანს, რომლებიც ერთ ჭერქვეშ ცხოვრობენ თვეების მანძილზე.

კი საელოზები დასდევნე ჟურნალისტებს, რომ ეგება რაიმე საკ-
ბილო ინფორმაციას გამოკრან ხელი. თუმცა, მოდით, მთავარ
თემაზე საუბრას დავერბინდეთ).

როგორ შეიძლება ხვალნდელი დღის იმედი ჰქონდეს იმ
ხელისუფლებას, რომელმაც საკუთარი საიდუმლოების შენახვის
უნარი დარკავა? ზომიერ მართალს ამბობდა: ნამდვილი საიდ-
უმლო არარსებული საიდუმლოა (იმიტომ, რომ არარსებული
საიდუმლო არასოდეს გაცხადდება) და არარსებული საიდუმლო
ცოდაა ძალაუფლების ზნეობის ტოლფასია.

ნათელია, რომ სახელმწიფოებო მომავალში ვერანაირ და-
ფარულ ინფორმაციას ინტერნეტს ვეღარ ანდობენ – ეს იგ-
ივე იქნება, ჭურის კუთხეში დიდი პლაკატი რომ ჩამოკიდო; მა-
გრამ ისიც ნათელია, რომ მოსმენის თანამედროვე ტექნიკიდან
გამომდინარე, გამოირჩევილია, თუნდაც ტელეფონზე ლაპარაკი-
სას რაიმე ურთიერთობა დაფარო. და კიდევ, იმაზე ადვილი
არაფერია, გარკვეო, გაფრინდა თუ არა და როდის რომელიმე
სახელმწიფოს მეთაური თავის რომელიმე კოლეგასთან შესა-
ვედრად, რომ ლარაფერი ვთქვით დემონსტრანტების იმ საყო-
ველთაო სახალხო გამოფენაზე, რასაც „დიდი რვიანის“ შეკრება
გახდა.

კი მაგრამ, მაშინ როგორ შეძლებენ მომავალში დაიცვან კერ-
ძო და ფარული ინფორმაცია? როგორ გაუმკლავდებიან ტრტა-
ლური გამჭვირვალობის უკონტროლო ტრიუმფს?

ვიცი, რომ ჩემი ახლანდელი პროგნოზი ფანტასტიკას თუ
არა, სარომანე თემას მაინც მიეკუთვნება, მაგრამ სხვა გზა
არა მაქვს გარდა იმისა, რომ წარმოვიდგინო მთავრობის აგენ-
ტები, რომლებიც ფარულად გადაადგილებიან დილოეანსებით
და ეტლებით არაკონტროლირებულ მარშრუტებზე, სოფლის
მიყრუებული გზებით, რომლებზეც ჯერ ტურისტებსაც კი არ
გაუვლიათ (ეგ იმიტომ, რომ თანამედროვე ტურისტები უკვე მოზი-
ლური იღებს ყველაფერს, რასაც გადააწყვეტა), და თან მაქვს
დაზვიერებული მესიჯები, ან, მაქსიმუმ, მცირეოდენი და ესენ-
ციალური ინფორმაცია, რომელიც ფესხაქმლის ლანჩზე უწერია.

სახალისოა წარმოვიდგინოთ, თუ როგორ ხვდებიან ერთ-
მანეთს „ზარებიანი სოფლის“ გამგებნის და ლოგონის საელწოს
წარმომადგენლები სადმე, უდაბური გზის კუთხეში, შუალაშით,
ჩურჩულით წარმოთქვამენ პაროლს და შეუმჩნეველი გაკერო-
ნებიან ერთმანეთს. ანდა, მაგალითად, რურიტანის სამეფო
კარზე გამართული კარნავალის დროს, ფერმკრთალი პიერო,
რომელიც შანდლების ჩრდილშია მიმალილი, იხსნის ნილას და
აჩვენებს თავის ნამდვილ, ანუ ობამას სახეს იქვე მდგარ სუ-
ლამიშას, რომელიც როდეს მარადე გადანიწეს და ამით გააცხ-
ადებს, რომ ანგელა მერკელია. და შემდეგ, ვაჟისა და პოლკას
შორის მოხდება შეხვედრა, რომელიც თვით ახანეთს თვალსაც
კი გამოეპარება, და რომლის დროსაც გადაწყდება, თუ რა ბედი
ენება ვეროს, ან დაოლარს, ანდა ორივეს ერთად.

კარგი, დავსერიოზულდეთ. ასე არ იქნება, მაგრამ ის, რაც
მოხდება, ამის ძალიან შესავსი იქნება. ყოველ შემთხვევაში,
ინფორმაციები და საიდუმლო საუბრების ჩანაწერები შენახული
იქნება ერთადერთი, ხელნაწერ ასლად – გასაღებით დაკეტილ
უჯრად. მიდი, დავგვირგთ: უოტერგარტის ჯაბუშობის
მცდელობა (ანუ, კარადის თუ მაინდგონის გატეხვა) გაცილებით
ნარუმატებელი იყო, ვიდრე ვიკილიქსი. ქან კლინტონს კი რჩევას

ინტერნეტში ნაპოვნი ამ განცხადების საშუალო-
ბით ვაძლევ:

„შპს „მატექს სექურითი“ არსებობდა 1982
წლიდან და იცავს თქვენს საკუთრებას. ჩვენ
გამზადდები საოჯახო ავეჯს ე.წ. „სეკურტერით“,
სადაც დამალული იქნება თქვენი ძვირფასი
ქონება და დოკუმენტები, რომელსაც ბორტ-
განმზრახველები ვერ მიაგნებენ თუნდაც მთელ
სახლი ან ოფისი გადაეკეონ. ჩვენ ვშუშაო-
ბთ მაქსიმალური სერიოზულობით, პრაივასის
დაცვითა და კლიენტის მითითებების ზედმი-
წევნით შესრულებით. სამუშაოები სრულდება
ექსკლუზიურად ჩვენი დურგლის და ჩვენი სან-
დო პერსონალის მიერ.“

მეორე მხრივ, ადრე დაგწერე, რომ ტექნო-
ლოგია უკუსვლით ვითარდება. მთელი ერთი
საუკუნის მერე, რაც უკავალე ტელეგრაფიდან
მოყოლებული კომუნიკაციებმა რევოლუციური
ცვლილებები განიცადეს, ინტერნეტმა კაბე-
ლიანი ტელეგრაფი დააბრუნა (სატელეფონო).
ვიდეოკასეტების (VHS) საშუალებით კინო-
ცოდნეები ნაბიჯ-ნაბიჯ აანალიზებდნენ ფილმს,
წინ და უკან ახევედნენ და მონტაჟის ყველა
ნიუანსს ამჩნევდნენ, ახლა კი DVD (ვიდეოლი)
ჩანაწერი მხოლოდ პორცია-პორცია გადახტ-
ომის საშუალებას იძლევა, ანუ მხოლოდ მაკ-
როპორციებით. ახლა უკვე ნაბალი სიჩქარის
მატარებლები არსებობს, რომლებიც მილანდან
რომამდე 3 საათში ჩავიყვანთ, თვითმფრინავით
კი, სვადახსება პროცედურებს თუ ჩავთვლით,
სულ მცირე, ნახევარი საათით მეტი დაგჭირ-
ვბათ იმავე მანძილის გასავლელად. მოკლედ,
არაფერი არაჩვეულებრივი იმაში არ იქნება,
პოლიტიკა და სამთავრობო კომუნიკაციის საშუ-
ალებები ისეც ცხენით სიარულის, თურქულ ა-
ნონში შეხვედრების და რომელიღაც მარკიზა
კასტილიონეს¹ მიერ საძინებლო გავმოცემუ-
ბი გაზენილების დროს თუ დაუბრუნდნენ. სა-
მაგიეროდ, მშვენიერი სამუშაო პერსპექტივები
გამოჩნდება ხვალნდელი მარკიზა კასტი-
ლიონებისათვის და იმათთვის, ვინც მიხედვბა,
თუ როგორ გამოიყენოს ისინი საზოგადოებრივი
ინტერესებისათვის.

იტალიურიდან თარგმნა ნინო ჩართილანმა

¹ იგივე ვირჯინია ლონონი, XIX ს. დიდგვაროვანი ფლორ-
ენციელი ქალი. ცნობილი იყო თავის სილამაზით და
სასიყვარლო ურთიერთობებით, მის საყვარლებს შო-
რის იყვენ: ვიქტორ-ემანუელ II, რომტელონი, ნაპოლეონ
III, ზიმპარა და მრავალი სხვა. მარკიზა კასტილიონეს
საშუალებით ვერკობდა პოლიტიკოსები წყვედნენ
უზმანდლოვანეს პოლიტიკურ საკითხებს, რომლების
შეთანხმება არც დიპლომატიური და არც ომის ენით არ
ხერხდებოდა.

გეოგრაფიკული
გეოგრაფიკული

[illegible]

beka@gotsawines.com

ISSN 0134-9848

9 770134 984002

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՅԵՃՈՒՄ

Երկրորդ

NEW